

G.M.
T.M.

C8007

Uf 7608

Uf 7608 P1-2

2.12.

H. Pol. 191.

H. 201
Tripl. 155

668400

Illustrissimo ac Celsissimo Domino,

Domino

CASIMIRO LEONI
S A P I E H A,

Magni Ducatus Litvaniæ

PROCANCELLARIO,

Slonimensi, Luboszanensi, Volpensi, &c. &c.

G V B E R N A T O R I.

Domino ac Patrono Gratosissimo.

Historiam Litvanam, operâ
ac studio Reverendissimi
Patris Alberti Kojalowicz
affabrè elucubratam & ab
ipsis gentis hujus incuna-
bulis cœptam, perque juventam aduf-
que virilem ætatem diductam, meis vero
sumptibus nunc demum exscriptam, si
cui

cui alii , quàm Tibi , inclyte Heros , inscriberem , piaculum propè inexpiabile videri posset. Tu etenim ex illa familia nomen ortumque trahis quæ inter Litvanas non solum antiquissima , & , nî fides vetustissimorum Annalium vacillet , vel ipsa Olgerdi tempora anteit , aut certè coæquat ; verum etiam , ob res domi forisque præclarè gestas , audit præclarissima , hujusque operis partem occupat haut postremam. Ex hac viri omni ævo fortissimi ac prudentissimi , maximi Senatores ac bellicosissimi Imperatores , non aliter quam ex equo Trojano , cætervatim prodire , quorum Catalogum texere , nec mei ad præsens est instituti , nec mearum virium. Satis erit unum vel alterum solum recensuisse. Inprimis de Bogdano Palatino Minscen. extat apud scriptorem non incelebrem , omni cedro dignum

dignum Elogium. *Vir inquit ille, benevolentia & humanitate præcipuus ideo in bello felix.* Et iterum ibidem , de Andrea Palatino Polocen. ita scribit : *Erat strenuus & fortis, quia nunquam crudelis.* De altero verò Andrea , Palatino Novograden. magni illius Ioannis filio , qui sub Rege Sigismundo I rebellionem Ruthenicam in ipsa , quod ajunt , herba oppressit , dignum memoratu est , quod viginti quatuor millia Moschorum cum Tartaris devicerit , & ad internecionem usque deleverit , prout ex antiquis monumentis refert Paprocius nostras. Quid memorem Parentem Tuum laudatissimum ? Is sanè iudicio sapientissimi Regis Stephani præ tot reliquis dignior habitus , quem Curia suæ Regiæ , tanquam fidum Achatem perpetuo addiceret. Post cujus verò Regis excessum , ad summos in Republica honores , gradatim

tim ascendit, tandemque Dux Exercituum M. D. Litvaniæ post magnum illum Litvaniæ Scipionem Chodkevicium, suffragio totius Reipubl. fuit declaratus. Quam ille nactus Spartam adeò exornavit, ut redivivum crederes in ipso Chodkevicium. Sed ad Te ipsum, inclyte Heros, mea properat Oratio. Tu sanè jure quodam proprio, hujus operis dedicationem Tibi vindicas. Nam ut cætera taceam, quæ Tu in Toga ac Pace hætenus gessisti; qui legationem ad Moscoviæ Principem, gravissimis in Reipubl. negotiis, ea in ætate, quæ, etsi non annis prudentia tamen maturuerat, subiisti, ac laudabiliter absolvisti: qui summos in Republ. Magistratus, ea fide atque integritate administraisti, ut quod in Te desideret quisquam, non habeat, quod vero miretur, ac imitetur, plurimum: qui literarum

rarum ac literatorum fautor semper fuisti eximius: promotor verò earundem beneficentissimus: qui Academiam Vilensem bonarum mentium excultricem, fecundamque literarum altricem, professione publica Iuris Civilis & Canonici, qua hucusque erat destituta, primus exornasti, inque ejusdem Doctores magnifica stipendia ex proprio ærario Tuo contulisti. Illæ insuper in Sago & bello nuper adeò res fortiter gestæ, siparii silentio involvi neutiquam possunt. Cum enim perruptis fidei ac subjectionis repagulis, licentiosa Cosacica tempestas, in universam Rempubl. Polonam detonare cæpisset, & jam etiam ipsi Litvaniæ ingrueret, Tu inprimis, Heros magnanime, imperterritito pectore eam primus excepisti, Tuique Exercitus robore discussisti, ac Rempubl. periculosissimo tempore servasti.

servasti. Ita ut Tibi Liberatori ac Conservatori Litvaniæ, meritò Litvaniæ debeat Historia. Accipe ergò Illustrissime Heros serenâ fronte de meis manibus opus præsens Historicum, quod Tibi Author ipse consecratum esse voluit, meque in numerum Clientum Tuorum gratiosè suscipe, benignè fove ac clementer conserva. Dantisci anno 1650, die 1 Julii.

Illust^{ma} Celsit. Tuæ

Devotissimus Cliens

GEORGIUS FÖRSTERUS.

A V.

A V T H O R I S
P R Æ F A T I O

ad eundem

Illustrissimum Dominum

CASIMIRVM LEONEM
S A P I E H A M.

ILLUSTRISIME DOMINE,

Quo tempore Litvana hæc Historia, ex eruditorum censurâ, in apertum prospectare cæpit, publicam Litvania incolumitatem magnâ sui parte Tuæ Celsitudini innixam reperit. Quare cum absque Patrono prodire non aude- ret, neminem alium ante Celsitudinem Tuam ambire potuit: ne videlicet aliunde sibi quæreretur patrocini- um, quam ubi Publicæ Rei præsidia advertebat. Profectò fato quodam ita Res Litvana agitur; ut inter Dome- sticos motus, adversus suprema pericula è Sapiehana Domo prima veniant præsidia. Graves olim Avorum

★ ★

memo-

P R Æ F A T I O

memoria, ex Glinfciana faétione incubuerat tempeftas; atque, fi ad deftinatam prodicionem Rufforum defeétio acceffiffet, extrema futura. Verum confilia rebellium maturè à Ioanne Sapieha deprehensa, Regi indicata contrariis artibus oppugnata; eo ipfo robur amiferunt quòd ante quam ex integro coaluiffent in lucem fuiffent protracta. His verò ipsis luctuofis menfibus, quando à Morte Vladiflai IV Zaporovviana rebellio, Ruffis, Scythicisque legionibus fuccincta, tot agreftes in excidium Nobilitatis armauerat; quanta vafitas Lituaniam exercuiffet? nifi Sapiehana præfidia in tempore fubmiffa, retardando hoftium progressui præfto adfuiffent. Sub præfenti difcrimine, multis in fuam folum rem intentis, multis nihil ultra verba vacuaque rebus confilia promentibus, multis inter ftipendiorum licitationem hærentibus, pauci folo Honefto, germanoque Honefti premio Famâ contenti, laborantis patriæ curis fe fe impendebant: porro inter hosce paucos Tua Celfitudo militem de proprio lectum, ita oportunè bifariam hofti frenando objecit: ut & Ruffia albæ ulteriores provincia, & propinquior Polesia Litvania, integritatem fuam illi,

A V T H O R I S.

illi, aut ante omnes, aut inter primos, debeant: Privatus hæc loquor, fed ex mente, fenfuque Reipublicæ: cujus nomine, hoc ipfo 1649 Chrifti nati anno, ultima Ianuarii die, publica gratiæ Senatu Equeftrique Ordine in Comitibus Cracoviensibus præfente acta funt; quod periclitanti in Litvania Reipubl. non manipulis fed integris fubfidia tuleris. Atque hæc quidem, cumulatiùs & pro merito narrata illius ætatis hiftoria ad pofteritatem transmittet: hic tamen obiter attingenda neceffario erant; ut testatum feculis facerem Hiftoriam Litvanam non potuiffe à me aliter in publicum mitti quam fub Tue Celfitudinis patrocinio. Neceffe enim omnino erat, ut idem effet Hiftoria Litvana Patronus, qui Rei Litvana præcipuus vindex. Quare cum ex publica omnium bonorum gratulatione in confeffo fit, à Tua Celfitudine, infigni in patriam pietate, ftudio incredibili, fumptibus magnificis, Rem Litvanam his luctuofis temporibus, maxime promoveri: ut non ad confpectum modo, fed etiam fub peculiare patrocinium Tue Celfitudinis hæc Hiftoria Litvana admittatur, fingularis erga Patriam, Rerumque ejus incrementa amor

PRÆFATIO AVTHORIS.

*amor Sapientiano ac præsertim Tuo pectori genuinus,
facile persuadebit.*

Celsitudinis Tuæ

Clientis infimus

ALBERTUS WIIUK KOJALOWICZ,
Soc. Iesu.

FACULTAS.

EGO Infra scriptus Soc. Iesu per Provinciam Litvaniæ
Præpositus Provincialis, potestate mihi ad id factâ ab
Admodum Reverendo P. nostro Vincentio Caraffa Præ-
posito Generali, facultatem concedo, ut Historiæ Litva-
niæ pars prior à P. ALBERTO KOJALOWICZ scri-
pta & ab aliquot ejusdem Societatis Iesu Theologis re-
visa ac approbata typis mandetur. In quorum fidem has
litteras manu mea & Convento Officii sigillo munitas de-
di. Vilnæ 25 August. anno Domini 1649.

Locus sigilli.

ANDREAS KLINGER.

HISTO-

HISTORIÆ LITVANÆ

PARS PRIOR,

De rebus Litvanorum ante susceptam
Christianam religionem.

LIBER I,

De rebus Litvanorum ante Italorum in
Litvaniam adventum.

Historiam Litvanam, singulari *Historia
Litvana
scribenda
ocasio.*
sedulitate parique fide, è Rus-
sorum atque Crucigerorum
monumentis erutam, pri-
mus ferè vulgaverat Matthias
Strykowski Ofoftevitijs, *Canonicus* Samo-
gitæ, gente Polonus, vir sua ætate pereru-
ditus. Longè tamen minore operæ pretio
id præstitit, quàm vel ipse ex æquo spera-
bat, vel labor impensus merebatur. Rerum
enim ab eo comprehensarum notitia, ne-
que loco ultra terminos, intra quos gestæ
sunt; neque tempore, ad posteritatem mul-
tūm

tum propagari poterat. Vtrumque autem evenire, necesse erat; quod liber Polono sermone conscriptus, exterorum quidem usibus planè inutilis esset: domi verò, distractis pridem paucis exemplaribus, brevi interiturus videretur. Optabant itaque non pauci, ad auctoris rerumque ipsarum memoriam in securo reponendam, librum iteratò sub proelum mitti: & quidem latinè loquentem, ut à pluribus posthac intelligeretur. Non omninò votum hoc probabam. Nam quemadmodum latinarum literarum cultus, in patria nostra in dies cumulatius excrescens, meritò exigere videbatur; ut juventuti quispiam scriptor ad manum esset, è quo cum domesticæ Historiæ cognitione, Romanæ linguæ notitiam gustumque, à tenero hauriret: ita non leviter vereri oportebat; ne si candidus nimis interpretes integrè universa è patrio sermone reddita latinè vulgaret; auctorem optimè de Litvania meritum, at plerisque locis extra leges Historiæ liberè inter suos provectum, censuræ eruditi Lecto-

Lectoris obnoxium faceret. Quare ita aliorum desideriis faciendum erat satis, ut auctoris opinio integra relinqueretur. Quod quanquam præstitum à me, nullatenus confirmare ausim: tentatum tamen esse, ingenuè fateor. Inde verò pronum erit non malevolo Lectori advertere, quid à me exigere debeat, quidve ab illo, cuius nomen non dissimulavi: ut ita utriusque labore, absque alterutrius injuria, si velit, frui possit. Neque enim Historiam novo à me labore concinnatam, sed ex annalibus Matthiæ Stryikovii excerptam, ad ordinem legesque literarias, quantum tenue ingenium, & longè minor eruditio, inter alia severiora studia, permittet, redigere aggredior.

Atque ut inde mihi scribendi sit initium, unde rerum scribendarum; profectò fidem, quæ scriptoribus semper inter primas curas, nullibi ferè minùs Historia apud *Origo Litvanorum.* posteros meretur: quàm ubi populorum progressus, ad primam originem ac veluti fontem revocat. Mutatio sedium, atque

4 HISTORIÆ LITVANÆ
 appellationum, vicissitudine plurium sæ-
 culorum implicata, ita sæpè veritatem con-
 fundit; ut eam à fabulis expeditam pro-
 mere, negotium sit omninò insuperabile.
 Initia enim rerum publicarum intra barba-
 riem plerumque concepta, scriptoribus
 caruerunt: Maturior deinde earum ætas
 disciplinis variis ad humanitatem exculta,
 quidquid inter natales suos humile depre-
 henderit, ut alienum respuit: solaque ea in
 veris & suis numerat; quæ altiùs surgunt,
 magisque ornant. Exteri verò Scriptores
 alienorum plerumque non admodum cu-
 riosi sunt: & quamvis exactiùs quandoque
 consignent, quidquid cum assumpta scri-
 bendi materiâ, gestorum series confudit,
 in cæteris tamen illam veri speciem se-
 quuntur, quam vulgaris fama obtruserit;
 multum, ut solet, de falso trahens. Quòd
 si insuper affectu aliquo stylum ferri per-
 miserint: *tota planè, sub odio aut emulatione, ve-*
ritas disperit. Dissidia enim animorum; occultâ
quadam vi, finitimis ingenerari videntur, qua ar-
mis quoque quiescentibus; stylo obstinatè prosequi,
pleris-

PARS I. LIBER I. 5
plerisque mos est. Hæ ipsæ fortasse causæ sunt,
 cur de origine & moribus Litvanorum &
 pauca prodita, & ex iis multa incerta, ple-
 raque apertè falsa, circumferuntur. Illud
 tamen apud omnes extra controversiam:
 Universam hanc Sarmatiæ Europææ por-
 tionem, quæ Prussiam, Samogitiam, Curo-
 niam, Livoniam, Esthoniâ, Litvaniam,
 Iatvieziam seu Subsylvaniam, aliasque ali-
 quas à Venedico mari remotiores terras
 complectitur, ab illis olim populis habi-
 tatam fuisse, quibus communis ut sermo,
 ita & origo cum Litvanis. Gothos eos alii,
 Cimbros alii fuisse volunt, ex insulis Go-
 thici Oceani egressos. At verò quoniam
 numerosissimi hi populi mutatis primis se-
 dibus totâ latè Europâ, sub diverso nomi-
 ne sæpiùs exundarunt; non est planum,
 quo nomine ab externis scriptoribus ap-
 pellentur ii ipsi, qui nostratibus dicuntur
 Prussi, Litvani, Samogitæ, Lotavi, Iatvingi,
 Poloucii, Piecinigi. Mihi inter tot amba-
 ges, ubi cardo rei solis conjecturis verti-
 tur, delectum instituenti, non leve argu-
 mentum

*Herulorum
populares
Litvans.*

mentum è Wolfgango Lazio fuerit, antiquitus eos populos Herulos nuncupatos. Hic, scriptis præterito sæculo commentariis, Septentrionalium populorum mutationes eruditè vestigans, cum lib. 20, in Herulorum mentionem devenisset, memorat eorum reliquias Italiâ pulsas in Megapolitano territorio confedisse, Verulosque nunc dici. Sermo illis, à reliquis circumjacentibus populis omninò discrepans est; cujus, ut exemplum Lectori scriptor exhiberet, vulgari eorum linguâ sacram Orationem cubitalibus literis executus est. Hanc cum attentius legerem, eandem omninò magnâ parte esse deprehendi, cum illa, quam inter Litvanos ac Lotavos, usus hodie retinet. Herulis proindè veteribus, Litvaniam, & reliquas ejusdem gentis provincias, sedem atque originem fuisse vix possum ambigere. Accedit, quòd leges & instituta Herulorum, paria sint illis, quæ de Majoribus Litvanorum variè prodiderunt. Vtrisque iidem ferè in religionibus ritus: utrisque olim mos propinquos, senio aut morbo spem

bo spem omnem evincente confectos, trucidandi: mancipia, equos, canes, & quidquid in vivis carum habuissent, funerali rogo, unà cum defunctorum cadaveribus exurendi: aliaque sexcenta. Ipsa vetera Ducum ejus gentis nomina, similium vocum affinitate, ad commune populorum iisdem terris progressorum genus, legentis memoriam retrahunt. Quis enim Zivibundum, Algimundum, Narimundum audiens, non facilè cogitet Herulum quempiam aut Longobardum nominari? Hæc porrò nomina Litvaniæ Principum sunt. Populi nimirum Litvanis loco finitimi, origine ac lingua focii, à Sclavinis Duce Lecho Sarmatiam ingressis, sedibus suis moti, atque ab iisdem per convicium (uti quidam annotarunt) Sclavonico vocabulo Vandali dicti sunt. Longobardi etiam, quorum primas sedes Lotaviæ finitimas Scriptorum aliqui collocant, à longiore barbæ pilo vulgari Lotavis ac Litvanis sermone *Ilgabarzdaii* nuncupati, à Russis fortè è Sarmatiâ exacti, Germaniam primùm,
tum

*Vnde Lit-
vanie no-
men & de
Littalano
seniore.*

tum alias Romanorum provincias invaserunt. Heruli denique, variis occasionibus à regione sua avulsi, sæpiùs imperium Romanum, ipsamque Italiam infestarunt: paulò post ex hostibus focii, inter auxiliares copias recens, pluribus sæculis stipendia sub Romanis signis meruerunt. Qua autem potissimum occasione, quove sæculo, aliqua Gothorum aut Cymbrorum, aut (quod propius vero est) Herulorum tribus, Litvani dici cæperint, nihil uspiam certi reperio. Illi primùm ante alios exerrant, qui huic appellationi annos ab Italorum adventu supputant. Placet illis Italos in hæce regiones delatos, seu exilii locum, seu erroris terminum Italiam nuncupasse: quòd, inter barbaras terras, dulce patriæ nomen conservare voluissent: sed paulatim posteris memoriam præteritorum deponentibus, tempus sensim literas permutasse, & Italiam in Litaliam, tandem in Litvaniam transformasse. Alii potiùs, vel à littore in quod primum peregrini exscendissent, vel à littore tubæ nomen ductum contendunt.

Vocum

Vocum similitudine illi capiuntur: vernaculo enim sermone Litvania, Littuva seu Littuba dicitur. Certè quanquam multæ Latini sermonis reliquiæ inter Litvanas voces passim occurrant; imò inflexione ipsâque accentuum varietate, ultra alias Sarmaticas linguas, ad Latinam & Græcam sese acclinent: leve adhuc inde est argumentum, pro adducta suspicione. Livonibus enim seu Lotavis ac Litvanis, similis sermo est; æquè Latinis Græcisque vocabulis inspersus: cum tamen ad eos nec nominis communio, nec commercia advenarum Italorum pertigerint. Quemadmodum igitur Livoniæ, ita Litvaniæ nomen, Italorum in eas partes adventu antiquius est. Latinæ verò, Græcæque linguæ vestigia, quæ inter hos populos hæserunt, ab ipsismet indigenis illata sunt. Post plures illi annos, per Italiam aut Thraciam in castris exactos, cùm maiore identidem numero domos repeterent; ultra opulentas prædas, exteræ linguæ usum ad suos reportabant. *Vetus est, & commune malum: extra patriam,*

B

triam,

triam, & de peregrino aliquid haurire; & atque fastidium rerum domesticarum præferre: Et ut supra vulgus sapere videantur, voces exteras, patriis abolitis, per intervalla substituere. Ad eos igitur magis animus ac fides propendit; qui unam aliquam Herulorum tribum, Alanos olim dictam, existimant: sedemque ejus (in ea Litvaniæ ora, quæ Samogitiæ propior Nemenò seu Chronò, Vilia seu Neride, & Duna fluviis intercipitur) Alaniam primum, posterioribus verò annis, Littalaniam & Litvaniam à Principe suo Littalano seu Littuone juniore nuncupatum.

Anno 366. Valentiniano enim Primo per Orientem imperante, Heruli, Gepidæ, Alani, magnis copiis in varias sese Romani imperii provincias effuderunt: in Germania cum latè cædibus atque igne sævirent; Alani ad Rhenum in Sicambros impegerunt: atque ab iis, repressi, ac propè deleti. Accisis eâ clade Herulorum viribus, cum nec ulterius laceratæ legiones securè promoveri possent; nec loco, quem ceperant, diu consistere: Dux Copiarum Littalanus auctor fuit,

Alani à
Principe
suo dicti
Litvani.

fuit, ut maturo in confinia receptu, quæ supererat, juventutem periculo exemptam, meliori fortunæ servarent. Arreptum est avidè consilium, non tam Ducis auctoritate, quam hostium metu urgente. Fugientibus similiores in Prussiam sese receperunt. Vitatâ enim patriâ, quam ingredi sine probro non poterant; profugis, proxima ex sociorum provinciis Prussia, occurrebat. Ibi Littalanus, magistratu inauspicatò militiæ gesto, more gentis abiit. Nulli nimirum tunc illis domi Principes erant, nulli Iudices, imò nullâ in commune societas: sed familias singulas per agrum ac nemora dispersas, propinquior tantum cognatio colligebat. Rumor verò hic de ingenti Alanorum strage, ac desperatus reliqui ex cæde militis reditus, eos, qui castris inepti, domi manserant, plurimum sollicitos habuit. Circumspiciebant sese; atque inde latera finitimorum injuriis obnoxia; hinc amissis, quos opponerent viris, nulla præsidia videbant. Nihil omnino succurrebat aliud ad communem salutem

Alanorum
in Prussiam
adventus.

præsentius, quàm convasatis omnibus in Prussiam migrare. Nec difficile fuit factum: cum conclamatum fuisset ad iter, tenuem fortunam ditissimus quisque facilè curru cepit: neque multum impedimentorum erat ex reliqua re familiari; cujus copia, ultra necessaria armenta, non extendebatur. Suscepta in fidem libenter à Prussis natio finitima: non enim metuebant periculum à populo, religionibus, linguâ, ritibus, origine, socio: quem supra tot publicæ pacis vincula; novum etiam hoc beneficium arctius ad concordiam obligabat. Gaudebant accessionem virium non levem factam; eo potissimum tempore, quando finitimi populi sedibus ad Vistulam promotis, arma jam ex propinquo incipiebant Prussiæ intentare. Sed crescentibus deinde per mutua connubia utriusque gentis familiis, multitudo hosti formidabilis; sibi propè fatalis evasit. Vix in se ipsam per domestica odia non concidit. Vbi primum cultus ager deficere; mox potentiores, tenuioribus exactis, aliena usurpare, & possessione-

sessionum fines pro cupiditate prolatos, vi invadere: hinc jurgia ac lites; nec alius controversiarum exitus, quam ille, quem absque lege ac Magistratu viventibus, feroces animi primum occupant: nempe per mutuas cædes. Quanquam non tam exitus hic controversiarum erat, quàm fons perpetuus odiorum: cum injurias alii promonent, alii amonent cædibus; ipsas deinde cædes, totis mutuò ulciscuntur castris. Status hic rerum omnium perturbatissimus; barbara licet pectora tangebatur: neque etiam illa, ita omnem humanitatem exuerant, ut non sentirent; præsertim, cum quæ in aliis vel detestarentur vel lugerent, eadem in se suisque timere, illi magis cogerentur, qui innocentiores. Cum igitur ex pacis cupiditate, tædium turbarum, animos occupasset; de remediis primum singuli apud se agitare, tandem cum amicis communicare. A privatis in publicos congressus, res derivata, prudentioribus grata accidit, probataque est vehementer. Duplex consilii genus animo suc-

*Verderw-
tas primus
Prussorum
atque Ala-
norum
Princeps.*

currebat. Vnum, ut Princeps legeretur, qui singulorum cupiditati legem auctoritate sua poneret; agros limitibus definirer, de controversiis decerneret; jus belli ac pacis summum haberet. Alterum, ut coloniis aliquot ab se dimissis; Respublica populi multitudine, velut corpus sanguinis exundantis imminutione, relevaretur. Neutrum tamen statim perfici potuit. Soluti hactenus omni legum metu, sub arbitria Magistratus ire, refragabantur: & nemo primus, ad peregrinas sedes per pericula quærendas, paterno agro excedere, volebat. Attamen ad consentiendum tam fallubri consilio, vel tempus ipsum feroces animos emollivit; vel necessitas, si quid residuum de duro supererat, perfregit. Nam qui variis expeditionibus Romani imperii provincias pervagati domi confederant; pacem publicam, velut portum à tot naufragiis, curiosius perquirebant. Adverterant illi, *quietem publicam, communi sub iisdem legibus ac Magistratu, societate consistere*: idemque in sua patria factum studiosè cupiebant.

piebant. Sed qui primus manum operi ad-moveret, nullus erat: tum quòd ratio, qua res adeò insolens perficeretur, non appareret; tum quòd inter feroces legumque ac imperiorum impatientes populos, de tanti negotii eventu, desperaretur. Ausus est tamen rem arduam aggredi Veidewutas, ætate grandis, familiâ copiosus, tribu Alanus. Fuerat viro à natura, ingenium versatile & audax, atque in agendo dexteritas mira: accedebat, quòd diuturnis extra patriam stipendiis, fortitudinisque militaris opinione, & inter suos princeps haberetur, & inter hostes clarus. Duo ille potissimum agenda menti præfixerat. Gentem ferocem ad humanitatem aliquantum componere, ut facilius illi esset Principis cum summâ potestate incumbentis patientia: tum ita successus temperare, ut si consilia Principis eligendi populo placuissent, ille Princeps diceretur, qui solus ferre Principem, reliquos docuisset. Cùm igitur inter publica gentis comitia, privatus de præficiendo omnibus uno Duce sermo fuisset

fuiſſet illatus ; & plerique propenſas ſententias ad Rempublicam ſub commune caput redigendam , apertè præſefferent : petitâ acceptaque dicendi copiâ , ancipites adhuc reliquæ concionis animos , in ſuas partes eum agreſti hac oratione pertraxiſſe traditur. *Niſi* , inquit , *apibus ipſis ſtultiores eſſetis : res , de qua agitis , pridem concordiam apud vos , atque optatos eventus , habuiſſet . Nam quibus res familiaris inter manus eſt , probè ſcitis , tanto apum examini unicum Regem præſſe ; penes quem ſint imperia : reliquis obſequendo intentis . Ille ſolus operas ſingulis diſpenſat , ille ocio torpentes nec laboris ferentes , alveori velut civitate , extorres agit : ceteræ verò in obſequium promptæ , designatis laboribus ſtudioſè inſtant , nec prius quieſcunt , quàm opus ad numeros abſolutum advertant . Hæc , quæ in ſingulos dies , ſub veſtris oculis agi , certi eſtis ; in veſtra commoda prudenti imitatione tranſferte . Renunciate unum Principem , cujus imperio libertas veſtra permittatur . Ille de controverſiis decernat , injurias cadesque arceat , ſas ac juſtum tueatur , ſecuritati publica provideat . Quod ut rectè atque ex officio exequi poſſit , vita mortisque jus ei in omnes ,*

cum

cum plena poteſtate eſto . Mirum quanto ut dicentem ſilentio , ita cum dicere deſuiſſet , plauſu , concio ſit proſecuta . Comitii totius , in ea quæ ſuaſerat Veidewutas conſentientis , vox unica erat . *Num Veidewutas ipſe , vellet eſſe Boioteræ ,* nimirum , apum Rex ? Neque ille novi regni onus detrectare poterat : ne quod dicendo perſuaſerat , fugiendo ſuſpectum redderet . Integris itaque Comitiiſ , ſummo conſenſu , primus Pruſſorum atque Alanorum (qui poſtea Litvani dicti ſunt) Princeps eſt renunciatus . Initia principatus ad ordinandam aliquam Reip. formam , quantum barbarâ aſſequi potuit cogitatione , ſtudium advertit . Plebem inprimis vagabundam , nullifque ſedibus affixam , per tribus ac cohortes recensuit , & certis villarum agrorumque limitibus circumſcripſit . Tum , hactenus actâ tantum ex hoſtico prædâ vitam & rem familiarem tueri ſolitos , agri colendi , pecorum alendorum , venationum , aliarumque ruſticarum operarum ſtudiis addixit . Leges deinde tulit , quibus vagos

C concu-

*Ordinatur
Reſpublica
Pruſſorum
& Alanorum.*

concubitus severè inhibuit; perpetua verò conjugia, ad unam thori consortem restrinxit. Familiam tantam cuique permisit, quanta domesticis laboribus sufficeret: eadem necessitate pecorum numerum definivit. Debiles præterea, laboribusque ineptos, ali vetuit: qua in re, ita durior ejus genius humanitatis jura procul caverat, ut naturæ ipsius oblitus fuerit. Permisit enim filiis, ut parentes, ob ætatem aut morbum, labori jam impares, strangulatione è vivis expungerent: atque ita sese & domum impensis inutilibus expedirent. Istis legibus Rempubl. novam administrabat. Multum interea dissimulare cogebatur, ne *insolentia imperii* (quæ *inassueto plusquam gravis est*) ex nimia imperantis severitate, prius fastidium odiumque contraheret, quàm in consuetudinem usu abivisset. Fortunæ igitur progressus, ipse benevolis alloquiis, & mirâ comitate adjuvabat. Faciliores in dies subditi ad imperata capeSSenda reddebantur; cùm mutuam benevolentiam, quâ animi emollirentur, ac secum invicem

vicem innecterentur, variis novus Princeps promoveret artibus: potus ex aquâ melle diluto conficiendi rationem invenit ac edocuit: convivium publica, locaque amicis computationibus destinavit: jus hospitii ut sacrosanctum esset, omnique humanitate coleretur, gravissimè cavit. Brevis itaque effectum est, ut per hæc commercia, humanitatis dulcedine agrestes animi illecti, spem non dubiam facerent: tanta jam concordie publicæ fundamenta jacta; ut & ad constantiam in ferendo imperio satis esset, & rudibus cogitationibus aliquantum caperetur; esse aliquid, quod privatis cujusque rationibus anteponi deberet, nempe bonum commune: de quo cùm ageretur, junctis viribus ac studiis, per vitæ etiam ipsius dispendia, contra quemvis hostem decertare, expetibile atque laude dignum esse, persuasum haberent. Bellum tamen nullum Veidewutas movit: sciebat illud solvendis, quàm firmandis legibus commodius esse, & efferatos militia frequentia animos, facilius armorum desuetudine mitigari. Vitabat castra,

in quibus usu diuturno didicerat, *multitudini in armis sese conspicienti, contumaciorem semper esse contra imperia audaciam*. Vereri etiam non ex vano cogebatur, ne si inchoata consilia, repentè vita defereret: vixdum coalescentis Principatus cursus, morte Principis abrumperetur. Iam enim ille centesimum annum transcenderat, sextum insuper supra decimum ingressus: prolem verò masculam copiosam numerabat; è qua si vel plures imperium ambirent, vel unus aliquis detrectaret obsequium, molem quam parens eduxerat, filiorum discordiis concisuram facilè pervidebat. Maturè itaque Provincias inter filios partitus, Principatum spontè abdicatum, in maiorem natu, volentibus omnibus, transtulit. Ne tamen aut Rempublicam, inter juvenum manus, omninò defereret; aut in ordinem redactus; authoritate omni, inter populares excideret: honores callidè auxit, quorum fastidium simulabat. Summum se sacrorum Regem seu Pontificem, antequam Principatu abivisset, creavit: eum qui

qui hoc magistratu deinceps fungeretur *Krive Kriveito* dici voluit. Nomen hoc, à Græco sermone derivatum, & sanctum sanctissimum significare, quidam autumant. Sedem Antistiti & sacris, in oppido Romnove fixit: lucum quernum ibidem Diis consecravit. Locus is vastatus deinde, atque excisus est à Polonis, mortem D. Adalberto supremi sacrificuli jussu illatam ulciscantibus: Oppidum verò eodem loco deinceps excitatum *sacra securis* etiamnum nuncupatur.

Pax Prussiæ fratrum Principum concordia subsistebat: hæc verò parentis, simulque sacrorum præfidis, reverentiâ. Sene deinde fatis concedente, juvenum ambitione atque levitate, respublica universa propè in ruinam impulsâ. E cineribus ferè parentis, filiorum dissidia accensa, innoxium populum, integris exercitibus commissis, miserè exercebant. Maxima belli moles incubuit, in Littalanum seu Litvone, minimum natu, matre Alanâ aliorum novercâ genitum. Plus ut ferè solet ad

*Litvos seu
Littalanus
junior, pri-
mus Lit-
vanorum
Princeps.*

22 HISTORIÆ LITVANÆ
 diffensionem valuit odium novercæ, quàm
 ad concordiam, communis genitoris me-
 moria. Atque ut proniores sunt vulgo ani-
 mi, in eam partem, in quam ejusdem natio-
 nis communione trahitur: non parum mo-
 menti Litvoni attulit, Alanâ ortum fuisse.
 Nam præter populum ejus Provinciæ, cui
 à Patre fuerat præfectus, Alani omnes
 apertè Litvonis partes sequebantur. Ne
 tamen diuturno bello populi utriusque vi-
 res ad internecionem deducerentur: Lit-
 vos, ut erat mitiore ingenio, primus ad pa-
 cem fratrum animos tentat: quam cum
 obstinatè aliis conditionibus negari vide-
 ret, universam Alanorum gentem, Prussiæ
 Anno 373. finibus eduxit: atque ad antiquas sedes re-
 gressus, illas occupavit, quæ ducta ex Prin-
 cipis hujus appellatione Litvania & Lot-
 via seu Lotavia, vulgò vocantur. In Samo-
 gitia verò seu Sudinia, atque eâ parte Prus-
 siæ, quam Sambiam dicimus, Saimo Lit-
 vonis frater imperabat. Populis illius pro-
 vinciciæ aboriginibus, constans semper, cum
 Litvanis amicitia fuit. Quid deinde toto
 Litvo-

Litvonis Principatu actum sit, qui Reip.
 novæ progressus, quæ cum finitimis bella?
 nihil uspiam reperio. In ejus tempora in-
 cidisse videtur insignis clades Poloucio-
 rum, quos Hungari seu Hunni ab Hugro
 fluvio, Pannoniam versus tendentes, ad
 Tanaim fuderunt. Erant Poloucii gens
 ejusdem cum Prussis, Litvanis, ac Lotavis
 originis: argumentum ejus rei est, ex reli-
 quis quas ad Phinoniæ fluvium Chorelam
 residuas, intra Moschi imperium, commu-
 ni cum Litvanis sermone, proximo adhuc
 sæculo, usas esse, qui viderant testantur.
 Sedes Polouciolorum à Volgâ fluvio, in Phi-
 noniam usque excurrabant. De successo-
 ribus Litvonis, nihil inter scriptores habe-
 tur. Illud tamen dubiò vacuum est, Ala-
 norum seu Litvanorum copias, fuisse ad-
 mixtas iis, quibus Gothi, Vandali, Longo-
 bardi, ac præcipuè Heruli, varias à Septen-
 trione in Romanum imperium susceperunt
 expeditiones. Neminem igitur ægrè ha-
 bere debet, si calamum extra Litvaniam
 extulero, & leviter ea perstrinxero, quæ
 ab hoc

*Poloucii ab
 Hunnis
 caesi.*

Anno 383.

ab hoc ipso sæculo per Herulos primùm, deinde Longobardos, in Italia acciderunt: præsertim, quòd inde femina narrationis sequens liber ducat.

*Herulorum
extra suam
Patriam
bella.*

Ottocharus inprimis seu Odoacer Herulorum Rex, à nepote Romani Imperatoris Augustuli-hoste, è Germania evocatus, Ticinum primo impetu aggressus, brevi oppugnatione in potestatem redegit, & Anno 475. Orestem Imperatoris parentem captum, in vincula conjecit. Promotis ulteriùs cum victoriâ armis, Romam occupavit; atque extinctis per Occidentem Romani Imperatoris titulis, primus exterorum Romæ regnavit: sed absque nominis, purpuræque regiæ, usu. Anno regni duodecimo insignibus aliquot victoriis Rugios confecit, Pheleteum Regem cepit, filium ejus Anno 487. Fridericum profligavit. Victus Rugius Theodorici Gothi opem implorat: Herulus semel atque iterum à Gothis profligatus, ex ea Germaniæ parte, quam vectigalem obtinebat, vires reparabat: aliquoties deinde inauspicatò congressus, non ampliùs

pliùs Fortunam aperto campo credidit, sed intra Ravennam recepit. Hic, bello omni ad unam urbem compulso, cùm triennali obsidione neque ad pugnam hostem elicere, neque ad deditionem cogere Gothus potuisset: pacem eâ conditione Herulo obtulit, ut pari dignitate uterque in Italia regnaret. Admissa conditio: non diu tamen stetit integra, seu pax, seu Regni societas, inter communis tituli non tam collegas, quàm æmulos. Theodoricus enim Ottocharum convivio humaniter in speciem acceptum, submissis percussoribus inter mensas vitâ & regno exuit: inde ad exercitum Herulorum sibi conciliandum versus, faciles eorum animos reperit. Magna tamen pars Herulorum, ex Italia in Græciam transiit: quòd per foedera permissum esset Byzantino Imperatori, militem inde in auxilia educere. Et quidem imperante Iustiniano singulari operâ Herulorum, Duce Gethero, ad victorias Persicas Bellisarius usus est. Pars alia advocato è patria Duce Date, ad Istrum circa Norici

Anno 493.

D

rici

Anno 553. rici fines confedit. Narses quoque in Tōtila vincendo, Gothisque per Italiam excidendis Herulorum copiis adjutus est: qui cū recepta Italia, mortuoque Iustiano, Byzantium revocaretur, Heruli cum Ducibus Aliuto & Philimunto, inde excesserunt, ac per Liguriam in Thraciam penetrarunt, stipendia apud Imperatorem continuaturi: reliqui deinde electo per tumultum Sylvaldo Duce Valeriam occuparunt. Circa eundem annum Longobardi Alboino Duce à Pannonia egressi, vocatis ad prædæ societatem variis Sarmatiæ populis, atque inter eos Gepidis (qui Procopio teste omnium expeditionum Herulis focii fuerunt) ingenti exercitu Italiam invaserunt. Continuatum deinde longa serie in Italia Longobardicum imperium, duo ferè integra sæcula complexum est.

Anno 551. Agilulpho regnante, ad Christiana sacra gens tota transiit: tam primorum plerique, Arriani; (sectam hanc in Germania & Pannonia hauserant) quàm populus, hucusque Idolorum cultor. Seculum proximum quietè

quietè fermè exactum, diuturna civilia bella exceperunt. Quare cū ea occasio- *Anno 703.* ne partium miles possessionibus Romanæ Ecclesiæ plures injurias inferret, Stephanus Pontifex Pipini Gallorum Regis auxilia evocavit. Victi à Gallo Longobardi *Anno 754.* pacem cum Romanis non iniquis conditionibus impetrarunt. Sed mortuo Stephano Pontifice, Longobardis metu Gallorum levatis, vetus rediit ingenium. Desiderius Rex cū novis motibus intricatam Galliam spatium sibi vexandæ Italiæ relicturam speraret (ut sæpè *facilis est bellum volenti, ad sumenda arma occasio*) Romanas atque Pontificis ditiones, novis injuriis divexare cæpit. Ad Gallorum igitur auxilia rursus, Stephani exemplo, Adrianus Pontifex confugit. nec defuit Christianæ Reipublicæ Carolus Magnus: robusto exercitu Italiam ingressus, non debellavit modò, sed semel ac iterum profligatos, cum nomine excidit Longobardos. *Anno 776.*

L. I. B. E. R. II,

De rebus Litvanorum, ab Italoꝝ in Litvaniam adventu, imperante Palemonis familia.

*Italoꝝ
adventus
in Litva-
niam.*

ITalos quospiam Venedico mari in Curonensem finem, atque deinde ad ostia Nemeni delatos, adverso fluvio in Samogitiam, & Litvaniam, penetrasse; tradunt constanter omnes, quicunque res Litvanorum attigerunt. In exiliumne acti, commodam sedibus stationem vestigando? an vi tempestatum à sociis insulis abrepti huc appulerint? ignotum est. Constans tamen ejus rei opinio, à majoribus propagata, firmiorem fidem facit, quàm ut ad fabulas, absque antiquitatis violatione, moveri possit. Cæterum, in quæ tempora hæc navigatio Italoꝝ incidere, quibusve ex causis sit suscepta, cum exactiùs scriptores explicare incipiunt: universam rerum seriem, plurimùm confundunt. Nam si, quemadmodum illis placuit, vel Pompejanarum partium navalis Legatus Libo, Victorem Cæsa-

Cæsarem tanto intervallo declinavit; vel Neronis crudelitatem, Attilæve clades, aliqui vitaturi, è fortunarum naufragio vitam & capita huc usque extulerunt: omninò necesse est plura sæcula, inter Italoꝝ adventum, ac Zivibundi in Litvaniæ principatum, intercessisse. Hunc tamen Principem, tertium à Palæmone aut P. Libone, iidem scriptores numerant; ad annum instauratæ salutis humanæ, ducentesimum supra millesimum.

Quis porro crediderit tot sæculis occupandis trium Principum vitam atque imperium suffecisse? Supputanti itaque annorum rationes, simulque componentium numerum Principum, persimile vero videtur, Italoꝝ in has regiones adventum; post nonum à Christo nato sæculum, contigisse. Ardebat tunc civilibus furiis tota Italia. *Anno 900.* Inde à Berengario, ac Ludovico, de imperii jure, armis decernebatur. Inde, cum Pontifex Romæ Ravennam excessisset: Urbs velut emortuum absque capite cadaver, totusque Reip. Romanæ status, ex

D 3 im-

Anno 908.

impotentis fœminæ Theodoræ nutu, circumagebatur. Vndique alia ex aliis bella, perpetuò surgebant. Facile itaque fieri potuit, ut tot malorum sensu ac tædio, ad deferendæ Patriæ consilia, atque eximendo tot cladibus capiti, suscipiendam peregrinationem aliqui compulsi fuerint. Sive autem fortunam fugientes, sive à victore hoste proscripti, Italia deserta cursum huc direxerunt: non facile mihi persuasero, fortuiti erroris hunc eventum fuisse. Alani fortasse, aut Heruli, (quos eâ tempestate in castris Italicis stipendia fecisse, historiæ memorant) auctores fuerunt: ut quandoquidem pacis cupiditate patriâ excederent, in eas se regiones converterent, quæ & coloniarum capacissimæ; & bellis liberæ, essent. Quacunque porrò ex causa, seu occasio, seu necessitas, tam longinquæ peregrinationis ortum habuerit; illud constanter majorum memoriâ servatum est: advenas Italos, quingentorum capitum Equites fuisse. Natalium prærogativâ, gestisque militaribus muneribus Principes cense-

censebantur; Palæmon, seu P. Libo, gente Columna: Iulianus Dorsprungus; cui pro gentilitiis ceris Centaurus: Prisper Cæsarinus, Columna: Vrsinus, & Hector; Rosæ, seu Rosirii. Hinc, & olim inter insignia Principatus Litvaniæ, Centaurus: & nunc, Columnæ. Non levis certè suspicio est, eos ex Insubria ac Liguria prodiisse. Nam in illis Italiæ regionibus hucusque superesse familias nominum atque insignium similitudine cognatas, perhibetur. Deinde, Berengarius Italis maximè adniventibus, regno dejectus, ad reponendam hostibus per mutua damna ignominiam, Hunnos in eam ipsam regionem immisisse legitur: qui post Ticinum urbem regiam solo æquatam, universam provinciam barbarè populati, cumulatis novis cladibus, jam ex præteritis malis deferendæ Italiæ consilia agitantes, ad desperationem & fugam adegerunt. Isti itaque aut alii, (nihil enim omnino certò, in tam obscurâ re, confirmare audeo) Venedico seu Balthico mari, per exigui freti angustias Curonensem sinum

*Vnde hi
Itali, &
quando, in
Litvaniam
venerunt.*

Anno 924.

finum invecti, littus legendo in ostia Nemeni seu Chroni inciderunt: ubi is longo per Russiam Litvaniam & Prussiam cursu collectas aquas, duodecim alveis exonerat. Adverso flumine interiora continentis ingressi, ad ostium Dubissæ amnis, loco comodo, inter amœnam camporum latè à litore excurrentium planitiem, prima coloniæ novæ fundamenta jecerunt. Romano-va tunc dicta est, à posteris Romnove & Romove, Krive kriveiti postea sacrorum apud Litvanos præsidis sedes: Gedimino imperante, ab Equitibus Ordinis Theutonicorum Fratrum, vulgò Crucigerorum, funditus excisa. Inde ulterius progressi, superato Niewiazâ fluvio, ad ea loca penetrarunt, quæ ab Alanis seu Litvanis incolebantur. Excitatis ibi tumultuario opere munitionibus, præsidia imposuerunt, ut incolarum impetus, si forte vim hospitibus novis admoverent, securiùs sustineretur. Humanitate deinde, cæterisque pacis artibus, ad vicinorum animos pertentandos conversi, facile perfecerunt; ut æquo secum

*Pro-ressus
Ita o um in
Litvania.*

cum jure, agros ab advenis coli, haud gravatè & absque injuriis paterentur; omniaque belli jure in eos abstinerent. Jam creverat in dies potentia; jam valida, jam vicinorum cuique bello, par erat: neque tamen convalescentes in vicino alienas opes, quisquam Litvanorum aut tanquam suspectas formidare, aut tanquam hostiles oppugnare. Ingenio enim agendique dexteritate ita utebantur Itali, ut res suas domi satis firmatas haberent, & apud socios extra invidiam & suspicionem. Imò exigui temporis commercium, advenas atque incolas in unum planè confudit: nam non modò communem Rempublicam uterque populus esse sibi voluit, sed etiam sub imperium advenarum spontè Litvani concesserunt. Quemadmodum igitur, aliquot postea sæculis, Theutones armis Litvaniam, ac deinde alii Prussiam, sibi asseruerunt: sic Itali Litvaniam industriâ singulari, morumque humanitate. Ita prodigiosâ factorum vicissitudine, cum Septentrionales gentes Italiam bello & armis lacerant,

E

Itali

Itali humanitate earundem populares, domi suæ expugnant. Occupati enim eorum virtutibus animi Litvanorum non amare modò, ac colere jure hospitii atque societatis exteros, sed honorare etiam cæperant. Mortuo Principi Palæmon communi omnium suffragio subrogatus est. Tantum virtus, etiam apud ignotos & barbaros, admirationis habet. Quid deinceps à suscepto in Litvanos Principatu, auspiciis ejus, domi militiæque fuerit gestum; altum apud scriptores silentium. Illud meritò quis admiretur? Cur Princeps hic, si Christianus, ad eadem sacra subjectos sibi populos non traduxerit? aut si Ethnicus, quomodo Italus? eo nimirum tempore, quo per universum ferè orbem, nedum per Italiam, à summis ac infimis Christus publicè coleretur. Verùm ut in ulteriore Italia, nemo fortasse aliter, quàm Christiano ritu, superis litabat: ita Provinciæ Alpibus admotæ, & primæ erant ad injuriam, barbaris ex intervallo in Italiam irrumpentibus; & ad coluviam variarum superstitionum privatim reti-

*Palæmon
Italus Dux
Litvanæ
& Samo-
gitiæ.*

retinendam, pertinaces. Idolorum enim cultus sæpiùs instaurabatur ab iis, quorum familiis Herulorum, Gepidarum, Gothorum aut Longobardorum reliquiæ, initia dederunt. Per hos, hæreditate transscriptæ superstitiones, ad posteros propagabantur. Palæmon itaque inde oriundus, plurimum Deorum venerationem, in Litvania non sustulit: quin etiam ex vetere ritu ordinatam; novis insuper religionibus auxit. Ille est, qui primam in Litvania coloniam Romanovam, religionibus servandis, ipsarumque supremo Pontifici, dedicavit: quemadmodum Petrus à Dursbuch, illi ætati, quàm nostræ propior, Livoniensium Equitum Sacerdos, & Historicus, quarto hinc antè seculo editis commentariis, observavit. Palæmonis ætatem attigisse, videtur insignis Iatvingorum clades, à Russis accepta. Populus hic, Litvanis vicinus ac socius, post plurà bella fortiter cum Russis peracta, tandem Volodimiri Kijoviensium Ducum fortunatissimi, armis cecidit: subactus atque libertate mulctatus, annuo tri-

*Anno 970.
Iatvingo-
rum clades.*

*Piecinigi
Russos pro-
fligant.*

*Litvania
à Russis
subacta.*

*Fili Palæ-
monts, Du-
ces Litva-
niæ, Bor-
cus, Spera,
Cunassius
seu Cunas.*

buto imperato. Natus erat Volodimirus parente Suentoslao ; qui cum expeditione Thracica Græcos graviter profligasset, eodem victore exercitu, in reditu Piecinigos aggressus ; militem, regnum, ac vitam paulò antè amiserat. Dux Piecinigorum Litvanus Cures , formato ex cæsi calvâ crate, illud insculpi iussisse perhibetur. *Aliena querendo , sua amisit.* Sed nullæ tunc adhuc fortè Russis literæ ; quantò magis Piecinigis. Dixisse igitur tantùm ea verba, Cures credendus est. Fortunam parentis correxit Volodimirus ; finitimis provinciis ad imperium Russorum adjectis : inter quas , Litvania etiã , ab aliquibus numeratur. Post administratam pluribus annis Rempublicam ; è vivis abscedens Palæmon , tres filios imperio maturos reliquit. Provincias illi, ab excessu parentis in eum modum partiti sunt. Borcus ad ipsa Iuriæ amnis Nemeno illabentis ostia, Iurborco arce excitatâ , in eam Samogitiæ partem (jam enim Samogitia sese Litvaniæ adjunxerat) quæ à Iuria & Nemeno versus Curonen-
sem

sem finum protenditur imperium obtinuit. Cunonis seu Cunassi principatus , Nemeno, Dubissâ, Niewiazâ & Viliâ five (patriâ voce) Neride, fluviis terminabatur. Sedem curiæ in ipsis Viliæ ac Nemeni congregientis faucibus firmavit. Oppidum id , cum castello , ad auctoris memoriam Cautna dictum , hucusque inter celebriora Litvaniæ loca est. Tertius Spera longiùs aliquantò ad Orientem progressus, inter Niewiazam, Swientam, & Szerwentam amnes imperavit : Arcemque ingenti lacui imminentem permunivit. Locus de auctoris nomine Spera etiamnum vocatur. Iulianus quoque Dorfsprungus in colle , naturâ loci commodissimo , arcem ad Swientam amnem excitavit , quam vulgari sermone Vilkomergiam dicimus. alteri deinde castello non procul inde fundamenta jecit, & Dzielwaltoviam , nimirum DEI possessionem, dixit , ipse inde à popularibus Dux Dzielwaltovius vocatus. Ad supremum imperii ius, & ætatis iudicio, & omnium voluntate successerat parenti mortuo Borcus :

sed hic quoque absque prole extinctus, Speræ fratri cessit. Parentatum Principi ex more gentis rogo funerali. Cineribus eodem loco cum honore sepultis: Mausolæi vice, statua imposita: illa à posteris, simul cum loco, in sacris habita; & in tempora usque Iagiellonis Divinis honoribus culta. Auxilia deinde vicinæ Prussiæ contra Polonos aliquoties missa; cùm eam gentem Boleslaus Chrabryarmis tentare cæpisset. Cæterùm Principatus Speræ, domi forisque fuit quietus; sed non diuturnus. Extincto fratri Cunassus natu junior, senatus populique suffragiis successit. Quid ille ad memoriam deinceps gesserit, ad posteros non transiit. In vivis adhuc cùm ageret, ne moriendo odiorum fontem filiis ipsa hæreditate transcriberet; maturâ principatus divisione, occurrit. Kiernusium seu Kiernum, intra Viliam, Niewiazam ac Durnam fluvios Litvaniæ præfecit: Gimbuto juniore Samogitiam attribuit.

Divisi à patre principatus, nec damna senserunt, nec pericula, Kiernus & Gimbutus

An. 1040.
Kiernus &
Gimbutus

butus Cunassidæ. Vnum esse videbatur imperium; ubi inter Principes, & subjectos populos summa concordia. Ita his Principibus res Litvana non servata modò, sed etiam insigniter cumulata. Finitimis quoque inferre arma ausi. Necessitatem porrò belli attulit, quòd populus familiis auctus, agris ad colonias egeret. Inprimis verò verebatur non ex vano Kiernus, ne si fortè Viliam cum populo agrorum causa transgressus in hostem incidisset, isque irritatus vim propulsaret, aperta in Litvaniam via relinqueretur. Quare excludendo hosti primam coloniam ad fluvii ripam duxit, arcemque situ & præfidiis validam imposuit, Kiernoviam, Litvanis quondam urbem regiam. Locus hic nomen quidem jam inde à conditore tractum, huc usque retinet: sed quidquid hoc nomine dignum, pridem vetustate abolevit. Cùm transportatus deinde per fluvium populus, & in colonias descriptus, imminentes ripis agros colere cæpisset; suspecta novorum vicinorum propinquitas Russos, ad injurias & arma,

Duces; ille,
Litvana;
hic, Samo-
gitia.

Kiernovia
o'm Lit-
vaniæ Me-
tropolis,
& edificatur.

40 HISTORIÆ LITVANÆ
 arma, excivit. Agebatur res latrocinio magis molesto, quàm justî more belli: continuis excursionibus divexabantur coloni: Kiernus & Gimbutus injuriam in speciem dissimulabant; tacitè verò expeditionem in Russiam decernunt. Ne tamen res temerè tentata, adverso eventu plus incommodi inferret, quàm esset id quod ultumibant; in omnes occasiones animo intenduntur. Tandem ipsa rei gerendæ commoditas, in destinatum bellum, suapte proclives, impulit. Polowcii Duce Sekal, semel iterumque instauratis latè populationibus, miserè universam Russiam afflixerant: civiles verò dissensiones mutuis fratrum odiis Iaroslai Ducis Kijoviensis filiorum accensæ; evocatis etiam in mutuam perniciem armis Boleslai Audacis Polonorum Regis pænè confecerant. Non negligenda occasio Kierno & Gimbuto visa: junctis viribus validam è Litvana & Samogitica juventute manum, in Russiam, diversarum cladum sensu aliò averfam, Kiernus duxit, atque primo impetu Brastlaviam cepit, quæ
 semper

An. 1058.

Brastlaviam
 Russis erit

semper deinceps Litvani juris permanfit. ^{pitur, Polocla v. stat.}
 Inde promotis in Ducatum Polocensem, ^{tur.}
 vicinosque agros, castris: quidquid pagorum Dunâ & Viliâ fluviis intercipitur, igni ac ferro populatus est. Iam opulentâ præ- ^{An. 1065.}
 dâ onustum militem reducebat: cùm rei ex sententiâ in hostico gestæ lætitiâ, tristis domi nuntius corruptit. Lotavi finitimi ac focii populi, seu injuriarum præteritarum recordatione provocati, seu etiam prædæ cupiditate, per Ducum militumque absentiam, Litvaniam Dunæ adjacentem, & Samogitiam finui Curonensi propinquam, vastaverant. Litvanis Ducibus, ut ^{Lotavia}
 post victoriâ de Russis ^{vastatur ac}
 partem voluptatem ex do- ^{propè ex-}
 mesticâ clade insolentior moror, ita gravior indignatio. Victorem itaque exercitum, è vestigio quo nuntius deprehenderat, in Lotaviam ducunt. Transmisso Dunâ, universam provinciam cædibus & flammis implent: & quòd non prædæ, sed ulciscendi studio res ageretur, tantâ ferociâ nullo in omnes delectu sævitum est, ut gens tota pænè excisa sit. Qui cædibus supererant, non tam
 F com-

commiseratione sævientium, quàm sævien-
 di fastidio servati, ingenti numero in ser-
 vitutem abducti sunt. Hac duplici expe-
 ditione finitimis partim territis, partim at-
 tritis, quietus in longam senectutem Kier-
 no Principatus stetit. Russi vindictâ ab-
 stinebant; quòd multiplici bello interea
 implicatis, vires in plura odia non suffice-
 rent. *An. 1073.* Poloucii enim crebris prædationibus
 agrestes vexabant, tumultibusque atque
 incendiis magnam partem Russiæ imple-
 bant. Domestica etiam inter cognatos
 Duces ambitio, perpetuum alebat bellum;
 non civilibus modò armis, sed etiam exte-
 rorum potentiâ: hinc Polonis, inde Po-
 louciis, in auxilia evocatis. Zaslauus bene-
 ficio Boleslai Audacis Poloni, Dux Kijo-
 viensis; cùm Vsevolde Czernichoviæ Duci
 patrimonium vi ereptum, bello repeteret;
An. 1076. victor Polouciolorum & rebellium Russo-
 rum, inter suum peditem securiùs à pugnâ
 inambulans, ab hoste qui Zaslavianis for-
 tuitò immixtus hæserat, hastili confossus
 interiit. Necem Zaslai ampliora dissidia
 atque

atque inde ingentes clades subsecutæ. Tum *Litvani*
 primùm respirare visa Russia, cum Polonia *evocantur à*
 amisso Rege Boleslao; ferrum à cervice *Russis con-*
 Russorum removit. Odiosa illis jam pri- *tra Polonos.*
 dem atque gravis Polonorum potentia
 erat, florentissimis opibus fulta: eoque
 periculofior, *quòd non solum vicina, sed per mu-*
tuas Russorum discordias, subsidiorum occasione in-
tra viscera Reipublice admissa. Communi ita-
 que omnium voluntate, bellum contra Po-
 loniam decernitur. Trahuntur in societa-
 tem Poloucii & Litvani. Ingentes copiæ
 quadrifariam diviso exercitu; in hostiles
 agros immittuntur: fit ingens undique
 strages, cum populabundæ legiones ad
 Vistulam usque ferro & igne penetrarent.
 Redibat jam victoriâ prædaque lætus
 exercitus: & *quòd hostilibus agris egressus; om-*
nia securiora putaret, ex latitia liberiùs miles in ca-
stris agere; ordines, excubias negligere; di-
sciplinam solvere. Id ubi per idoneos in-
 tellexit Ladislaus Hermanus, (qui interea
 exiguas copias hosti non erat ausus obji-
 cere; sed à longè vestigiis abeuntium in

Ceduntur
à Polonis.

occasionem intentus hærebat) accelerato itinere Russos affecutus, ipso noctis primæ conticinio; somno ex securitate & hilaritate fortiùs oppressos, ingenti cum tumultu invadit, perturbatos cædit, castris exuit, prædamque omnem recipit. Prima ea Litvanis in Poloniam expeditio, alienis auspiciis suscepta, infeliciter cessit: viam autem ad diuturna plurium annorum bella, primum aperuit. *An. 1083.* Intercessere deinde mutuae Polouciolorum Hitan & Itlar Ducibus, Russorumque clades: quibus Litvaniæ pax promovebatur. *Ne tamen longa armorum desuetudine, inutilis militia juventus redderetur:* nova expeditione laceßita est Russia; vocatis ad prædæ societatem Iarvingis. Ab expedito milite Luceorieneses, Vlodimirieneses, Leopolitani agri, igne ac ferro latè vastati: *Russiam invadunt Litvani.* *An. 1089.* prædaque ingens prosperè abducta. Iam Kiernus annis gravis; neque imperio neque vitæ sufficiebat. Metuebat porro cautus Princeps, ne discordiarum contagione, quam per vicinam Russiam magno ejus malo serpere videbat, Litvania corripere-

tur.

tur. Evenissetque id fortasse, si morte ejus res ad interregnum devenissent: neque enim hæredem fortunæ suæ filium habebat. Quare convocatis proceribus & magnitudine periculi indicatâ, Zivibundum è Iuliani Dorsprungi posteris, juvenem imperio parem, filium sibi adoptat, dataque ei mox in connubium unicâ filiâ Pojatâ, dotis nomine Ducatum Litvaniæ attribuit. E vivis deinde cùm excessisset, magnificâ (quam illa ætas ferebat) pompâ elatus, in edito colle Dziewaltoviæ propinquo, sepultus est. Posita honori ejus statua lignea, quæ deinde divinis cæremoniis per plures annos culta, cùm tempestatibus tandem cessisset, lucus peramænus ibidem succrescens Vestæ dedicatus est. Attributi præterea sacerdotes, qui perpetuum ignem quercu alerent: hi supersticiosos hos ritus, ad Christiana usque tempora perduxerunt.

Ab ulteriore historiæ cursu, insignis error detinet, in quem primi Litvanarum rerum scriptores hîc impegerunt: neque à me dissimulari potest. Non enim tam mi-

F 3

nutus

De annorum & temporum rationibus.

nutus est, ut etiam non omninò curiosi Lectoris oculus prætereat. Integrum sequens sæculum alto silentio sepultum, historiæ contextum ingenti hiato abrumpit. Hunc tamen illi sine sensu prætergressi sunt, licet tanto intervallo parentem à filiis, successoremque proximum à maioribus suis divellere cogerentur. Deinde in sexaginta annos, quatuor Litvaniæ Duces attribuunt, rectâ ejusdem familiæ à proavo ad pronèporem propagatione, quorum singuli Reipublicæ administrationem cum juvenilibus propè annis susceptam, nonnisi exactâ jam ætate absolverint. quod quantum omnem fidem superet, proclive cuique est animadvertere. Illud etiam, & ad fidem, æquè difficile; & magis ridiculum est. Montuilonis posteros eorundem annorum decursu, per continuam nepotum abnepotumque successionem, ad octavam usque progeniem imperium Novogrodense transmisisse. Vtinam verò tam de facili corrigi posset error, quàm advertitur. Divinare quidem possumus plures ejusdem

ejusdem nominis Principes in Litvania regnasse, atque hinc cum unius gesta alteri perperam attribuuntur, confundendorum temporum materiam præbitam. Sed in re à nostra memoriâ tantum remotâ, & vetustate omninò incompertâ, *omnis suspicio scriptorum veterum auctoritate destituta, facilius in historia errores cumularet, quàm corrigeret.* Quare ipse quoque veri incertus, totam annorum supputationem ad Mendogi usque Principatum, suspectam, ut reperi, relinquo. Cum enim præcipuum mihi sit propositum, ea quæ ab aliis consignata inveni, sub compendium latinè mittere: absque vitio me facere puto; cum temporum seriem ut ab eisdem distinctam accepi, immutatam adjungo.

LIBER III.

*De rebus Litvanorum obtinente Principatum,
familiâ Iuliani Dorsprungi.*

*Zivibun-
dus Litva-
niæ, Mont-
uilo Samo-
gutæ Du-
ces.*

Zivibundus à morte Kiernusii Princeps renunciatus, Columnis, quibus Palæmoniadæ in ceris utebantur, Centaurum suæ gentis insigne adjunxit; & relictâ Dziewaltovia; sedem Principatus Kiernoviam transtulit. *Facilius ex propinquo in omnes rei gerenda opportunitates excubare poterat, & firmandis Reipublicæ viribus, juventutem finitimis excursionibus ad justî belli labores exercere. Russia, ipsa propinquitate in aperto erat: hæc, ob civiles suorum tumultus, exterorum injuriis facilis credita.* Nec tam Principis voluntas, quàm spes prædæ apud egentem tunc populum, pluribus militiam persuasit. Agebatur res mira celeritate: ostensum simul bellum, & illatum est. Ne qua verò mora in fluviis esset, toti exercitui imperatum: ut bini quique milites, utrem ex Vri corio confectum, duobus per fluvios deportandis com-

*Bella inter
Rufos &
Litvanos
vario even-
tu.*

commodum, secum ferrent. Amissus tamen est aliquoties, his expeditionibus exercitus: & reddentibus vicem Russis, magna pars Litvaniæ de libertate dejecta. Romanus enim Haliciæ ac Volodimiræ Dux, devictis aut in exilium actis reliquis Russiæ regulis, per universam Russiam solus rerum potitus, à domesticis bellis ad externâ versus, primùm in Iatvingos & Litvanos movit. Cùm victoriis pluribus proxima eorum loca ditioni suæ adjecisset, neque tamen incolas obsequentes quiesque habere posset; eo impotentia ab indignatione devenit, ut deinceps bello captis Litvanis ad onera & currus, agrosque colendos, equorum & boum vice uteretur. Sed deinde *surgentem fortunam vehementius ad summa urgendo, repenti præcipitavit.* Delectu per universam Russiam, & occupatos nuper Iatvingorum Litvanorumque agros, magnâ curâ habito, ingentibus copiis Poloniam, non minore voto quàm audacia, invaserat: sed ad Zawichwoftum Duce Christino Comite Gozdovio Pala-

An. 1200.

*Litvania
pars Russiæ
subiecta.*

An. 1205.

G

tino

*Ruffos à
Polonis vi-
ctos Litva-
ni inva-
dunt: sed
caduntur à
Ducibus
Holhovici-
cis.*

tino Plocenfi à Polonis fufus, amiffo exercitu inter promifcuas plebeji militis cædes, interiit. Clades ea Rufforum, fpem viamque Litvanis, ex aliena dominatione emergendi aperuit. Communicatis confiliis Zivibundus, & Montwilo Gimbutides Samogitiæ Dux, decernunt alienam victoriam in fua commoda vertere, atque à recente ictu jacentem ufque hoftem adoriri. Iunguntur itaque utriufque gentis vires, ingentes copię in hoftiles agros immittuntur: Ducatus Novogrodensis, Luceorienfis, Volodimirienfis igne ac ferro abfumuntur. Iam latiffimè Ruffiam Litvani pervagati opulentam prædam domum reducebant. Holhovicios Duces res inopina ad arma exciverat; fed feroci tam victoriâ quàm numero hofti, palàm acie occurrere, non funt aufi. Impeditos tantùm per fylvas paffus, armato milite infederunt, atque fuccifis arborum truncis ita dolum ordinarunt, ut deducto intra infidias hoſte, impulfæ magna vi ab extremo, mutuo fe ictu in cafum arbores protruderent, Litvanosque

que fimul protererent. Si quos ab ea ſtrage cafus fervaffet, eos, armati extrema ſylvæ obſervare juſſi, opprimerent. Sed non ita fraus acta; ut non patuerit Litvanis: flexo illi paulisper itinere, & periculum ſuperarunt & hoſtem eluſerunt. Vbi artes non ſucceſſerunt, confilii incertos Ruffos dolor juſtus ad apertam vim tentandam ſubegit. Aſſecuti abeuntem Litvanum, audaciùs extrema agmina premunt, carpuntque: cæduntur multi, quos vel itinerum ratio, vel impedimentorum onera longiùs à reliquo exercitu abſtraxerant. Tandem cùm uterque exercitus in Slonimenſes campos fuiſſet effuſus, totis viribus commiſſæ acies. Primus impetus utriſque non incruentus, ad neutras tamen partes ſpem inclinavit. Pugnatur acriter: illinc prædæ amor, hinc ſuorum libertas, diu pari perniciæ, eventu dubio, ſpiritus & prælium accendebat: donec ſubſidiariæ Rufforum cohortes leviter circumductæ, in nudatam defenſoribus Litvanorum à tergo aciem (quòd omnes in frontem averſi eſſent)

magno impetu invec̃tæ, pugnam cum fef-
fis recentes instituerunt. Turbati insperata
vi Litvani, facilè ordines solverunt, neque
diutiùs ancipitem utrinque pugnam susti-
nuerunt. Versus in fugam exercitus, præ-
daque omnis recepta. Poterat eâ victoriâ
non pax modò, verùm & imperium in Lit-
vaniam Russis stabiliri: sed post cæsum
nuper Romanum, Ducum pro Kijovienfi
Principatu ambitio, revocatis rursus di-
scordiis, fructum victoriæ intervertit. Re-
petitis enim interea Litvani per intervalla
prædationibus, & amissi anno proximo
exercitus damnum insigniter ultri sunt, &
prædis ingentibus rem suam auxerunt.

An. 1206.
Litvani à
Russis pro-
sigati.

Rursus externa vis Russos admonuit con-
cordiæ: Infensis, & suspectis adhuc animis
conveniunt in eadem castra, atque civili
sanguine calentia arma in Litvaniam ver-
tunt. Dux Kijoviæ Volodimirus Ruriko-
vius exercitum ducebat. Pugnatum est
collatis iusto bello utrinque aciebus; amif-
fi utrinque plures Ducum: tandem campo
Russi victores potiti; sed proximæ sylvæ,

in

in quas Litvani magno impetu se injece-
rant, neque victoriam, neque cædem fu-
gientium, explicare multùm permiserunt.
Partâ inde pace, simul & domum & ad re-
lictâ domi odia reditum est. *Breve enim con-*
cordiæ vinculum externus metus: quia non compo-
nit, sed differt odia. Colomanus Andreæ Hun-
garorum Regis filius, nuper paucorum
Russiæ procerum studiis Haliciensi regno
auctus, atque mox inde à Miecislao Mie-
cislaidè depulsus, per injuriam amissa, bel-
lo repetebat. Russicæ illi Hungaricæ, Po-
lonicæque opes ac vires, in auxiliis erant.
Neque æmulis tantùm animi; ut hosti
præcipuum Sarmatiæ robur ducenti soli
occurrant: circumspicere & ipsi externa
præsidia. Polōwcii, Litvani, Iatvingi ad fo-
cietatem armorum ingentibus promissis
solicitantur, & pertrahuntur. Funestus ejus
belli exitus Colomanum vehementer at-
trivit. Cæperat quidem, sub conflictus ini-
tia, Polonorum præcipuè virtute, spes
Hungaro ad victoriam assurgere: sed cùm
immissi à tergo Polowcii, Polonos acriter

An. 1208.
Novi in
Russia ci-
vies mo-
tus Litva-
ni subsidia
ferunt Rus-
sis contra
Hungaros
& Polonos.

G 3

instan-

An. 1211.

Scytharum
in Russiam
erupto pri-
ma.

instantes, ad ancipitem pugnam feroci insultu distraxissent; reliqua acies facile à fronte in fugam versa est. Colomanus ipse ex fuga Haliciam evaserat; admoto deinde victore exercitu muris; captaque per cuniculos arce, vivus in potestatem hostium venit. Aliquot posthac annis, Scythæ gens barbara ab Hyrcano mari Caucasique montibus egressa, ex Oriente Occidentem versus, sedes ac arma transferebat. Primi erant Poloucii, in quorum agros trajecto Volgâ ea proluvies exundavit. Egerunt illi diu pro aris & focis fortiter, neque infeliciter. Sed ejusmodi bellum erat, in quo victoria absolvi aliter non poterat, nisi internecione alterutrius populi: Scythis pro occupandis sedibus, Polouciis pro retinendâ patriâ, summâ vi pertinacique ferociâ connitentibus. Verebantur tamen hi, ne (quod evenit) sub multitudine hostium virtus sua tandem concideret. Missâ itaque legatione, auxilia apud Russos quæsierunt. Admissus ad Kijoviensium Ducem legatus Polouciolorum: *Hostes esse qui*
auxilia

auxilia peterent, non dissimulabat. Sed nunc demum in potestate Russorum esse, agebat, ne amplius hostes forent: si novo beneficio aternas amicitias inchoare vellent. Meminissent Russi: quoties vel ad domesticam Tyrannorum potentiam frangendam, vel ad Poloniam vim sustinendam, Polouciolorum operâ usi essent. Suis equidem non adeo rem domi desperatam esse, ut ferendo diutius hosti non sit: finitimorum tamen arma implorare; quod rectè intelligerent, non cum suo magis, quam illorum hoste bellum agi: atque ideò, communibus studiis opibusque, propulsandum. Advertere vellent Russi, Scythas sedibus suis egressos, non Polouciolorum pradis invitatos; ubi ex militari egestate, aut potius parsimoniâ, nihil invitanda cupiditati haberetur. Esse aliquid amplius, quò illi, animo ac desiderio, tenderent: Russia, provincia opulenta, illos inhiare: ejus jugulum, per Polouciolorum latus, peti. Occurrerent igitur maturè periculo: jungerent vires cum Polouciis: ne his sublati, totum belli onus in solam Russiam decumbat. Barbarum exercitus multitudine ferocem, ad ipsa belli initia, duplicibus copiis facilius reprimi posse; quàm postea, rerum successu violentius proVectum; & velut rupto ag-
gere

*Bellum
Russi con-
tra Scythas
decernunt,
& infesti-
ter pug-
nant.*

gere summo impetu ruentem. Æquissima petere visus. Magno itaque apparatu suppetias Russi occupant. Mscislaus Romanides Kijoviæ, Mscislaus Mscislaides Haliciæ Duces, alique plures, Russiâ cum exercitu egressi ad Protolcos Polouciis junguntur. Inde duodecimis castris in conspectum hostium pervenerunt. Scythæ; ut prima adventantium signa comparuerunt, militem omnem instructâ acie in campum educunt; neque spatium ex itinere respirandi datum: fessos integri magno impetu adorti, pugnare prius, quàm confisterent, cogunt: atque primo propè incursum vincunt, cædunt. Russorum quidem, eâ tempestate, tota strages, intra exercitus & aliquot Ducum cædem, vel captivitatem stetit: at Polouciarum populus, multum eâ clade attritus, vim deinde sustinere non potuit: sed subsecutis præliis interneccione deletus est. Tum ferè magnam Europæ partem, quam nunc incolunt Scythæ, occuparunt. Inde postea Bateii & Caydani ductu, annorum aliquot continuis infestationibus,

nibus, ita attrita est Russia; ut amissis præcipuis regulis, in potestatem Scytharum venerit: & imperatum in annos tributum, diu penderit. *Alienis malis, in suarum rerum incrementa, Litvani per ocium usi, sensim fines in Russiam proferebant.* Infestis etiam signis interiorem Provinciam ingressi, ex agrestium prædationibus rem familiarem augebant. Deligebatur expeditionibus tempus, quo validior sæviret hiems; quando scilicet solida glacies quaquaversum planiores sternebat aditus. Ducebat modicas copias. Vikindus Montwilonis filius natu minor. Bina, ex iis expeditionibus, infeliciter cessit: cum incautiùs inter diurnam prædationem agunt, ad Polockum, iterumque circa Dunam, à Smolenscensi & Novogrodensi Ducibus, oppressi sunt. Ex utraque clade, fortunæ obirati Zivibundus & Montwilo, consilium de Rep. capiunt. *Deprehendunt, exiguas copias per hostiles agros posse quidem leviter circumagi, atque eâ celeritate plurimum damni hosti, antequam se ad periculum recolligat, inferri; at excitis interim ad*

H • arma

An. 1216.

Expeditiones Litvanorum in Russiam.

arma hostibus, resistendo impares, inter impeditos viarum transitus, armatoque milite infessos; nec prada nec vita tuenda sufficere. Decernitur itaque, ut quàm maximo apparatu bellum instruaturs prius, quam inferatur: miles ut selectus sit, neque ita prada ut gloria avidus; utriusque verò in periculis obstinatè retinens. Dux ut fortis peritusque detur: exercitus ut in eam partem ducatur, qua Scythicis nuper populationibus attrita, atque propugnatoribus destituta, facilem vulneri locum ostenderet. Habiti sunt delectus per Litvaniam, Samogitiam, Curoniam, magnâ diligentia.

*An. 1217.
Erdivilus
Montwilonis
primus Dux
Litvanie
Novogroden-
sis.*

Vniversæ rei Imperator præficitur Erdivilus, senior Montwilonis filius: additi tres Legati militares, Duces fortissimi, consiliis ac manu prompti, Grumpius Columna, Eyxis Vrsinus, Grawzius Rosa. Erdivilus selecto milite Ducibusque instructus, & suo ingenio rebus gerendis aptus, & suorum consiliis atque exhortationibus plenus, exercitum in Russiam duxit. Etsi verò non vexandis colonis, sed proferendæ ditioni expeditio suscepta erat: tamen tantus miles, commeatus & prædæ necessitate,

rate, absque agrestium injuriis duci non potuit. Mox à transitu Viliæ, legiones ad prædam dimissæ, hostem trepidatione implerunt: eâdem operâ, miles prædæ dulcedine delinitus, promptior in reliqua redditus. Promotis castris, & exercitu per Nemenum transportato; antequam ulterius bellum continuaretur, locus munitioni excitandæ quæsitus. Ventum erat ad editum collem situ peropportunum; exustæ à Tartaris arcis rudera. Loco nomen Novogrodecum. Eum Erdivilus fedi figendæ & civitati instaurandæ delectum, permuniri jubet: tum ut commodius circumjacentem inde Russiam infestaret, tum ut si quâ vis repentina ingrueret, recipiendo militi locus in propinquo esset. In consilio deinde certatum quænam Russiæ pars ad primos impetus destinanda foret. Vicit eorum sententia, quibus placebat profundiora Russiæ tantisper vitare, quoad minore periculo res Litvana firmaretur, per eas oras quæ Iatvingis Litvanorum sociis, finitimæ essent. Ita enim, si quis eventus auxilia po-

stularet, tùm ex Iatvezya, tùm ex propinquâ Litvaniâ, expeditiora futura erant. Flexo igitur ad occidentem modicè itinere, Subsylvaniam versus arma Erdivilus vertit. Legitima itineris ratio erat: diviso trifariam exercitu, legiones binæ ad pugnam instructæ præcedebant, ne ex insperato hostis militem extra ordines nactus, aliquid damni inferret: sequebantur deinde tres legiones, prædationibus destinatæ; quæ in utramque partem laxatis excursionibus, igni & ferro sævirent; commeatumque pro toto exercitu conquirerent: clauderat ultimum agmen præcipuum militis robur, impedimentis & toti aciei præsidium. Nihil ullibi morarum objectum est; non exercitus hostilis obvius, non locus, quem oppugnatione tentare opus foret. Munitiora enim totius regionis oppida, à Tartaris nuper excisa, expeditam Erdivilo præbebant victoriam. Ita Grodna, Brestia, Drohyczynum, & reliqua loca solo adventu occupata: & tumultuario opere, ac præfidiis impositis munita. Quia tamen
semper

semper firminus imperium est, cujus non omne jus à vi ortum ducit; sed aliquid à subditorum voluntate habet; antequam extremam vim circumjectis incolis inferret; pacem Erdivilus eâ conditione obtulit, ut quos victores metuerent, Dominos æquo jure pati mallent. Itum à Russis sub Litvani imperium, necessitate magis quàm electione: exciso enim Scythicis bellis omni nobilitatis flore, non vires modò sed & spes tanti hostis excutiendi, reliquam plebem destituerat. Mitior visa ea servitus, quàm ut ejus avertendæ causâ, extrema subire mallent: præsertim quòd & Christiana sacra intacta sibi relinquerentur; & qui ante liberi fuissent, eodem jure patrimonia sua possidere permetterentur; denique quòd contra Tartaros, Litvanis opibus pro Russia bellum gerendum promitteretur. Firmatâ pace, & dominatione inter incolas; Erdivilus ad expeditionis socios, Duces militesque præcipuos, ornandos conversus, amplissimis possessionibus in novo Principatu eosdem auxit: reliquum castrense vulgus per oppida
H 3 pida

pida coloniasque descripsit. Campejo seu Strumpio Gastoldorum auctori, ii agri attributi, quos nunc Osmianense territorium includit: Eyxio Vrsino Monividum, aut ut alii volunt Dowoynarum in Litvania familiæ Principi, Eyszyski: Grauzæ, Grauziszki. Ipse Erdivilus primus è Litvanis Dux Novogrodenfis, imperio suo complexus est ea omnia, quæ Viliam inter & Perepecium fluvios, à Litvania Mozyrum usque extenduntur: Novogrodiam, Brestiam, Grodnam, Subsylvaniam. Felices Erdivili in Russia progressus, securiorem Samogitis ac Litvanis pacem reddebant: nisi quod novus è Livonia hostis interea emerferit. Germani ex ordine militari, fratrum vulgò Ensfiferorum post subactos diuturno bello Lotavos, Samogitiæ imminere cæperant: repulsi sunt ea vice feliciter à Montwilone, filioque ejus Vikindo. Auxilia deinde Prussis à Zivibundo contra Conradum Mazoviæ Ducem suppeditata: quâ expeditione Culmigeria Conrado erepta, Mazovia latè vastata, Plociaque civitas prima-

An. 1218.
Belli cum
Litvonien-
sibus Cru-
cigeris ini-
tia.

primaria exusta. Ab auxiliorum Prussico-
rum curâ, propioris atque ferè domestici
periculi insperatus metus Zivibundum
avocavit. Caidanus Ultravolgensium Scy-
tharum regulus, nuper Batei in expeditio-
ne Russicâ socius, nunc in imperio succes-
sor, cum in devictas à se nuper Russiæ pro-
vincias, ab Erdivilo principatum usurpari
intellexisset; Legatione missâ, tributum
sibi pendere imperat: si detrectaret, bellum
denunciat. Ex inopinato nuntio, indigna-
tio simul ac metus, inter pacis bellicque
consilia incertum responsi aliquandiu Er-
divilum tenuit. Tum, seu ut spatium delibera-
ndo in subita re raperet; seu ne prius iram, quam
arma ostenderet; dissimulato responso, per amicitia
speciem, legationis Principem officiosè accipit. Ca-
ptus humanitate barbarus, vix sensit justò
diutius se ad regiam detineri: nihil rebel-
le, aut hostile suspicatus subesse, ubi omnia
ad benevolentia imaginem composita, ul-
tra tributum spem, servitutis etiam fidem
apud ignarum consiliorum asserebant. At
Erdivilo indignum omninò visum, Princi-
pis ti-

Scythæ tri-
butum exi-
gentes pro-
figant.

64 HISTORIAE LITVANÆ
 pis titulos armis nuper acquisitos; servitu-
 tis notâ aspergere; si ipsa dati tributî famâ
 precario jure à se usurpari imperium profi-
 teretur, quod tamen hominum nemini præ-
 terquam sibi deberet. Quare totus in belli
 cogitationem incubuit: militem ex præfi-
 diis detractum; ad certum diem adesse ju-
 bet: Vikindum fratrem Samogitiæ jam
 Ducem, Zivibundum Litvaniæ, de peri-
 culo monet: sed inprimis cum Russis trans-
 igit. Gratulari sibi, aiebat, occasionem oblatam;
 quâ testatum palam faceret, quàm non vanus Lit-
 vanas vires, Russis contra Scythas nuper spon-
 disse. Se etsi in provincias armis occupatas, sum-
 mo jure pro libitu uti potuisset, ita tamen hæcenus
 imperium temperasse, ut nihil cupiditate aut irâ
 agendo, justî Principis desiderium potuerit Russis
 explere. Facturum verò modò, ut sicut hucusque
 Principem legitimum in se non desiderassent; ita
 Russum in Litvano amplius non requirerent: post-
 eaquam libertatem Russiæ carior sibi, quàm Rus-
 sis Principibus ostenderit; eo ipso studio, quo ean-
 dem contra Scythas defendendam susciperet. Si ideo
 ad arma eos vocaret, ut sua contra barbaros domi-
 natio

PARS III LIBER III 65
 natio firmaretur; etsi hinc quoque nulla justâ sub-
 ditis cunctatio; tamen plurimum de obsequendi
 promptitudine demere posset, odium novæ domina-
 tionis: at sibi nihil aliud, præter libertatem Russiæ,
 cordi esse, vel inde Russi intelligerent; quòd bellum
 aggrederetur. Firmandi enim sui Principatus con-
 siliis; longè oportuniora fuisse, fœdera, & (quan-
 quam dedecore aliquo emptam) cum tam valido
 hoste pacem. eos enim qui regnandi tantum libidi-
 ne aguntur modicè illa macula angit, sine qua re-
 gnare non possunt. Cum his rationibus ani-
 mos subditorum Erdivilus pertentasset;
 & jam Russiæ novi Ducis auspiciis, & spe
 Litvanorum Samogiticorumque subsidio-
 rum ad nomen libertatis assurgeret; jam
 legiones auxiliares à fratre atque avo mis-
 sæ in procinctu essent: personatam hospi-
 talitatem repenti exiit. Legatis imperiosè
 vocatis, tributum negat; bellum indicit,
 & Regulo, donorum loco, sagittas duas
 perferendas tradit: Legatos ab se ita di-
 missos, lentis itineribus ad fines deduci
 jubet. Caidanus è diuturniore legatorum
 morâ suspicatus, inermem legationem pro-
 I crafti-

Scythis tri-
 butum pe-
 tentibus
 Erdivilus
 duas sagit-
 tas mittit.

craftinationibus eludi; ut auctoritatem armis adderet; & ad imperata, vi admotâ, perurgeret, trajicit Borysthenem; positisque ad Pripecii ostia castris, plures legiones ad agrorum populationem dimittit. Erdivilus verò, cum Litvanis Samogiticisque copiis, lecto præterea quàm expeditissimo ex Novogrodensibus & Slonimensibus milite, occultis per sylvas itineribus ad hostem progressus, nihil de tam propinquo Litvano cogitantem, sed minas inter & furias ob spretam legationem, barbarum occupat. Inprimis suos itinere fessos, modicâ quiete intra sylvas recreat: deinde quantum tenebræ & angustiae pati poterant, aciem instruit: sub ipsam tandem auroram, ingenti clamore ac impetu, castra invadit. Circa ingressum castrorum, non pugna erat sed cædes; è somno & insolito tumultu attoniti, inermes cædebantur. Verùm ubi remotiores à periculo, terroris excutiendi spatium acceperunt; res est ad cruentam pugnam deducta. Victor denique Litvanus castris barbarum exit:

git: plurimi hostium in prælio cæsi, sed longè plures in fuga, aut ferro, aut Borysthenis Pripeciique vorticibus hausti, perierunt. Victoriæ ejus præcipuus fructus fuit, Russorum erga Litvanum Principem *major ultra reverentiam benevolentia, atque inde constantior fides.* Mortuus per idem tempus Vikindus Samogitiæ Dux, hæredem Erdivilum fratrem reliquerat: sed is, tum quòd *quemadmodum unam animam dissecto corpori, ita unum principem dissitis rebus publicis sufficere non posse existimaret;* tum ut gratiam iis, quæ miserat nuper, auxiliis referret, omni Samogitiæ jure Zivibundo cessit. Neque multò post morbo è vivis abreptus est: vir meritò ante omnes Litvaniæ Heroes numerandus.

Erdivilo defuncto, principatum Novogrodiæ excepit Michael seu Mingailo: hic antecessoris successibus excitatus, fortunam rebus Litvanis aspirantem, insigni Provinciâ adjectâ, promovit. Polocenses Russi reipublicæ suæ administrationem ab uno Principe ad populum transtulerant:

Polocensis
Reip. for-
ma.

occafio illis rerum novandarum fuit bello Scythico amiffi in prælio Duces legitimi. Advenæ enim Græci, facrorum apud Ruf-
fos præfides, populo perfuaferant: *ne liber-
tatem, quam hostium beneficio naëti essent, suâ igna-
viâ perditum irent, sub quasito Principe. Sequeren-
tur potiùs magistros Græcos, ut religionum caremo-
niis, ita publica rei gerenda formâ. Civitatem suam
ipsi administrarent; lectis è numero suo civibus:
qui jus cæteris dicerent.* Triginta igitur senes,
cum potestate Reipublicæ præfecti à ple-
be sunt: ad comitia in forum publicum
æris campani sonitu convocabantur; ubi
de summâ rerum, ex communi consilio,
publicè decernebatur. Ad triginta vulga-
ria milliaria imperium civitatis jam exten-
derant: atque (ut *humana menti nihil unquam
satis est*) in vicinos etiam ferro imperium
proferre conati; injuriis sociorum, hostes
& bellum sibi consciverunt. Proximi infe-
stantibus patebant Mingailonis subditi:
horum vexationem ut ulcisceretur, bellum
parabat Mingailo; sed occupant Polocen-
ses, priùs cum exercitu sub oppidum Ho-
rodziec

rodziec progressi. Occurrit Mingailo: at-
que impotentem plebem, solâ ferè multi-
tudine ferocem, armorum autem rudem,
audacter aggressus; eodem impetu, &
campo pellit, & castris exuit. Inde fugien-
tium tergo insistens victoriam urget: ne
reficiendis viribus, aut necessariis ad op-
pugnationem tenendam comparandis, spa-
tium relinqueret; eodem ipso die, victo-
rem exercitum Polociæ muris, quo bellum
omne secum hostes ex fugâ detulerant, ap-
plicat. Capta urbs deditioe, pacem simul
cum servitute accepit: mulctati libertate,
quâ ad vicinorum injurias abusi fuerant.
Non diu ejus victoriæ voluptate fruitus
Mingailo, hoc ipso anno è vitâ abiit, Skir-
mundo & Ginvilone hæredibus relictis:
quorum ille, ætatis suffragio, avitum in
Novogrodenses Principatum occupavit;
hic paternum in Polocenses. Crescentis
ita per Russiam Litvanæ fortunæ progres-
sus, ægrè Russorum Duces habebat. Indi-
gnabantur vectigalem nuper populum,
quique præ egestate, tributis nomine quod

Polocia ca-
pitur à Lit-
vanis.

Skirmun-
dus Novo-
gradensis
Litvanæ
& Ginvilo
Polociæ
Duces.

Russis penderet, vix apud se reperiret, præter agrestia quædam opera, nunc totius Rusiæ imperio imminere: unde, haud dubiè, res ad vim spectabat. Et quidem pridem indignatio in apertum bellum prorupisset: nisi validior interea Polonus hostis, mentem & vires Russorum à cogitatione Litvanæ expeditionis avertisset.

An. 1220. Mscislaus nihilominus Romanides, qui nuper Polouciis victis in potestatem Scytharum venerat, è carcere regressus; cùm Principatum Kijoviensem, per suam absentiam, à Volodimiro occupatum recuperare non posset: ne domi suæ exul & privatus agere cogeretur; Volodimiri ipsius consilio & opibus, Litvanos Novogrodia possessione depellere conatus est. Skirmundus ut periculum maturè averteret, à Zivibundo copias petit & impetrat: neque enim Novogrodensibus fidere audebat, quos *popularium suorum amor, faciles ad proditionem reddere posset.* Missus à Zivibundo Kukovoitis filius cum delectâ Litvanorum Samogitarumque manu. Iam Mscislaus,

*Bellum
Skirmundi
cum Russis,
& victoria.*

flaus, circa Brestiam, agrorum populatione agrestiumque cædibus, bello præludebat; cùm ad Skirmundi venientis famam legiones ex agris in castra contrahere cogitur. Ad amnem Iasialdam magno utrinque ardore prælium commissum est: fusus Mscislaus, amisso exercitu, è clade & campo ægrè vitam (fugâ) extulit Luceoriam. Skirmundus verò ejusdem victoriæ impetu Pinscum & Turoviam de Russis cepit: triumpho & detractis hosti agris lætus, Kukovoitem, militemque ejus amplissimis donariis honoratum remisit Zivibundo. Iam is super extremæ senectutis debilitatem, morbo etiam confectus exinguebatur: eum, primùm victi hostis nuncio; tùm victoris filii spectaculo, abiturum corpore spiritum aliquantùm recreasset: vitâ functus; opportunè Principatu cessit filio, quem jam triumphalem viderat.

*Pinscum
Litvani
Russis adi-
munt.*

Kukovoitis paterno Principatu potitus, *An. 1221.* altâ ipse pace usus est, undique ferè sociis populis cinctus. Ab Occidente Prussi, ab Oriente Ginvilo Dux Polocensis frater, à meri-

*Kukovoitis
Litvanæ
& Samogitæ
Dux.*

meridie Iatvingi, Skirmundusque Dux Novogrodenfis. Solus Septentrio metu non vacabat : sed ad illius lateris securitatem satis erat, quòd Germani & Lotavi domestico in Livonia bello implicati, ad vexandam Litvaniam ocium non haberent. Quare cùm res domi securæ essent, ampliores suppetias Skirmundo in Russiam transmittabat. Balaklai, Ultravolgensium Scytharum novus regulus, fortasse ad delendam acceptæ ante aliquot annos cladis memoriam, bellum contra Skirmundum moliebatur : ne autem legitima causa defuisse videretur legatos qui tributum de Russiâ exigent, præmisit. Skirmundus contractis quàm primùm ingentibus copiis, cùm Russos & Litvanos suos Cisvilienses, missosque à Kukovoite Ultravilienses in armis haberet, legatos lautissimo convivio accipit : post longam comessationem, abituris, nares atque auriculas singulis præcidi jubet, atque ita deformatos regulo renunciare. *Desinerent tandem Scythæ apud Litvanos de tributo agere.* Si quid juris in partem

Skirmundus Scythas profugit.

tem Russiæ, Litvano *subjectam haberent, armis illud non legationibus posthac assererent.* Scirent ad id genus legationum, Litvanos alia, quàm quæ nunc dedissent, responsa habere non posse. Exarsit ad tam insignem contumeliam impotens barbarus, & ingentibus copiis, Russiam aggressus, populationibus Koidanoviam usque pertigerat, progressurus igne ac ferro ulteriùs, nisi Skirmundus maturè exercitum objecisset. Pugnatum est acriter, fugati tandem Scythæ, ipseque regulus occisus. Skirmundus eâ victoriâ minimè contentus, exercitum ulteriùs ducit : illo præcipuè consilio, ut pluribus Russicis civitatibus à Scythico jugo liberatis, longiùs à se hostem submoveret. Neque destituit consilia eventus, Mozyrum, Starodubum, Czernichoviam, Karaczoviam, totamque planè Severiam hostili ditioni detraxit. Tum inter filios Lubartum & Pissimundum eas regiones partitus ; Troynato minimo, Cisviliensis Litvaniæ Novogrodiaë & Subsylvaniae principatum testamento attribuit. Polociaë interea imperitabat Borysus

Mozyrum
& totam
Severiam
Litvanis occupant fugatis Scythis.

Borysus
Ginvilonides
Dux
Polocensis.

74 HISTORIÆ LITVANÆ
sus Ginvilonides. Firmaverat ille res suas
non mediocriter inter finitimos, novâ affi-
nitate, è connubio cum filia Ducis Twe-
riæ. Domi etiam religionis similitudine
multum conciliaverat subditos: primus
enim ille è Litvanis principibus, sacra Chri-
stiana suscepit. Ne quâ verò inter agrestes
de limitibus discordiâ, se invito cum Lit-
vanis bellum conflaretur; pactis fæderi-
bus, Berezina fluvius, ad discernendam
Polociam à Litvania, destinatus: cujus rei
memoriam hucusque conservat, colonia
tum ad ripam fluvii locata, & de auctoris
nomine Borysovia dicta. Tentatus bello à
Smolenscensibus & Plescoviensibus Rus-
sis, utrosque feliciter rejecit. Polocensibus
infracta ab avo libertatis jura, in integrum
restituit. Quod vitæ supererat, inter sacel-
la & aras acturus videbatur; ita toras opes
ac studium ad templa Superis exstruenda
verterat. Vltiores conatus in ipso ætatis
flore, mors abruptit. Monumentum Chri-
stianæ in eo pietatis, nunc etiam ostendi-
tur, ingens saxum, è mediis Dunæ vorti-
cibus

PARS I. LIBER III. 75
cibus eminens, quina cruce signatum, cum rudi hac, sed solidæ ac excultæ pieta-
tis, inscriptione. *Miserere Domine mancipio
tuo, Boryso Ginvilonis filio.* In eorundem Prin-
cipum ætatem incidisse videtur, prima in-
signis clades Livonicorum Germanorum à
Litvanis & Samogitis accepta. Post sub-
actam Livoniam; Curonibus (qui tunc
Litvani juris erant) arma intulerant: &
quia religionis Christianæ propagandæ
specie, bellum pro aliquorum cupiditate
susceptum erat; prætenfa causæ pietas,
non equites modò, sed sacerdotes etiam
ab aris ad arma contra Ethnicos evocave-
rat. Avigenus de Coloniâ Agrippinâ, Archi-
episcopus, ipse non solum exercitui ade-
rat, sed etiam cum Imperatoriâ authorita-
te præerat. Ex subitâ tempestate conster-
natio, ingenti numero Curones, Samogi-
tas, Litvanos excivit. Quanti enim peri-
culi res esset, ad ipsa statim initia totis vi-
ribus hostem surgentem non rejicere, Lo-
taviæ finitimæ in servitutem subactæ mi-
sera conditio satis explicabat. Tantumque

An. 1225.
Livonienses
Germani à
Samogitis
& Litva-
nis fundun-
tur.

*Vtenes Lit-
vanæ &
Samogitiæ
Dux.*

*Livonien-
ses Cruci-
geri in Do-
bryniam
evocati.*

An. 1227.

ea cogitatio ad audaciam & fortitudinem apud imperitum vulgus valuit : ut tumultuariæ illius multitudinis cæco impetu, veteranus Christianorum miles in primo congressu sit oppressus, ipseque Archiepiscopus cæsus. Kukovoite circa eosdem annos mortuo Principatum in Litvania vetere Ultraviliensi & Samogitiâ obtinuit Vtenes filius. Is parentis sepulti honori statuam pedestrem in edito ad Swientam amnem colle dedicavit : Lucus nunc ibi est : antiquitus inditum nomen, & sepulti Principis memoriam retinet, Kukovoitis vulgò dictus. Multa deinde Vtenicum Livonicis equitibus prælia : cum isti Samogitiam Curoniamque frequentibus incursionibus infestarent, & Dunæ ripis castella ac præsidia imponerent. Idem à Conrado Mazoviæ Duce & Christino Culmensi Episcopo in Dobryniam evocati, ut quâ felicitate Lotavos in Livonia subegerant ; eâdem è Dobryniam, Mazoviam & Poloniam contra Prussos propugnarent ; à Prussis & Litvanis, cum duos integros dies prælium tenuisset,

nuisset, internecione deleri sunt : quinque tantum cladi superfuere. His omni stationis Dobrynensis spe depulsis ; occasio Conrado data est ad alios Equites professionis à Livonica diversæ, è Germania evocandos ; quos, cum vulgo, posthac Crucigeros vocabo. Anno subsequente, bellum è Curoniâ in Livoniam Vtenes transtulit : hætenus domi tantum Livonibus arma objicere soliti, hostiles terras invadere jussi. Ingens è Curonibus & Samogitis coactus exercitus, latissimè totam Livoniam populationibus peragravit. Ita hostem ad sua tuenda avocatum, à Samogitiæ infestatione, Vtenes arcuit. In Litvania verò de nomine suo coloniam Vcianam excitavit, arcemque addidit : nomen oppido nunc etiam idem est, sed arcis in propinquo olim sitæ vix vestigia. Ulteriori

*Crucigeri
in Prussiam
ex Germa-
nia à Polo-
nis evocati.*

*Vtenes Li-
voniam po-
pulatur.*

*Troynati
cum Scy-
this bellum
& victoria.*

cis Viliam Litvaniæ pro Skirmundo parente nuper vitâ functo Troynatus præerat. Sed vix dum inchoati principatus auspicia, bellum acre excepit. Kurdas Scytharum regulus, Balaklai parentis, supe-

78 HISTORIÆ LITVANÆ
riore expeditione à Litvanis in acie occisi,
seu corrigere seu ulcisci fortunam, ardebat.
Ut certior porrò vindicta foret, summa
ope bellum parabat: maiore itaque, quàm
unquam factum esset, è tota Scythia lecto
exercitu, Ultravolgenses, Nahayscenses,
Casanenſes, Crimenſes, ingenti numero
contraxit copias. Neque Troynatus ad ar-
ma segnior, parentis & animum & succes-
sum æmulatur. *Accipere se, aiebat, omen,*
quòd filios eadem causa rursus in campum educe-
ret, quæ nuper parentes secum commisisset. Spem
enim inde affulgere, futurum, ut qui regnorum &
odiorum avitorum haredes essent, forent etiam
eventuum. Inprimis autem Litvanum mili-
tem recenset, tum fratres Lubartum &
Piſſimundum cum auxiliis è Russia Septen-
trionali evocat. Duces etiam Russos ad
bellum contra communem hostem pertra-
xit. Suentoslaum Kijoviensem, Simeonem
Drucensem, Davidem Luceoriensem &
Wolyniensem. Vtenem quoque de pericu-
lo monuit, sed is proprio cum Livonibus
implicatus bello, aut parum aut nihil in
præsi-

PARS I. LIBER III. 79
præsidium contulit. Contractis in unum
copiis dubius diu hæsit Troynatus, quò
duceret. Scythicæ legiones variè sparsæ;
Russiam latè vastabant: hinc ancipiti peri-
culo animus consilii incertus in diversa la-
cerabatur. *Divideret copias? sed vires attenua-*
bantur, quæ etiam unitæ, tam valido hosti vix pa-
res futura essent. *Toto exercitu contrà aliquod*
prædatorum agmen iret? sed multiplex periculum,
aquali necessitate difficilem reddebat electionem.
Duceret contra ipsa pratoriana castra? sed quomo-
do inultus transiret hostem, intra ipsa planè visce-
ra, tam securè grassantem. Obdurato tandem
animo ad ignes quos undique è villarum
oppidorumque incendiis tolli videbat; an-
tequam à populatione agrorum hostes re-
vocarentur, totis viribus ipsa castra ado-
riri constituit. *In radice erat præscindenda si-*
mul tota arbor: ne dividendo, augetur labor &
periculum. Devitatis itaque illis legionibus,
quæ per agros circumvolitabant, occulto
itinere, quàm celerrimo agmine ad ipsa ho-
stilia castra pervenit. Confederat Kurdas
in Mozyrenſibus agris ad amnem Oku-
niow-

niowkam : inde legionibus aliquot prædatum dimissis , præcipuum exercitus robur in castris habebat. Monitus in propinquo visa hostium signa , ne castris se continendo , bellum non inferre , sed propulsare videretur , militem etsi absentibus legionibus valdè accisum , juvenili ferociâ in campum educit. Simul acies in conspectum & in pugnam coiverunt ; tantus utrinque ardor. Hinc vindictæ libido , prædæque cupiditas : hinc libertatis patriæque studium , obstinaverat in omnia animos. Acerrima proindè ac diuturna fuit dimicatio : & quidem quamdiu cohærebat sibi Scythica acies , tamdiu victoria neutrò inclinaverat : at ubi à Litvano rupta , fecit vitium ; turbatis ordinibus facilè in fugam effusa est. Parum tamen præsidii victis à fuga erat , quòd fluvii à tergo objecti aut arcerent , aut vorticibus involverent fugientes. Occubuerunt eo prælio Drucius Dux Michael , Andreas Luceorienfis princeps , & Pifimundus ac Lubartus fratres Troynati. Quare Troynatus ne quid in Septentrionali

nali parte Russiæ à morte Ducum novaretur , Scythici belli reliquias & Principatus administrationem filio Algimundo committit : ipse cum modicis copiis eò festinat , initiaque tumultuum occupat , & cæsorum fratrum possessiones hæreditatis iure Principatui adjungit. Regressus inde in Litvaniam , vitâ excessit. Nec Algimundo diuturna dominatio , etsi quietior quàm Troynato. Semina sequentis belli Russici jecerat , cum Davidis Luceoriæ Ducis motas de finibus Subsylvaniæ controversias , armis compressisset : sed exemptus maturè vivis , simul cum Principatu , imminentis belli negotium Ringoldo transcripsit. Neque impar erat incumbenti moli Ringoldus. Vtne enim Litvaniæ ac Subsylvaniæ Duce per idem tempus mortuo , Suintorogo principi propè infanti tutor lectus ; provinciis , quæ tutelæ nomine accesserant , potentiam insigniter auxerat. Polociam interea Basilius Rechuoldus obtinebat. Diuturno ille sese bello intricaverat ; cum agrorum partem , quam Plešcovienses

Algimundus Dux Novogradensis Litvanie.

Ringoldus ejus successor.

Basilius Rechuoldus Dux Polociensis Plešcoviam expugnat.

L

de

de Polocensibus ceperant, armis repetit. Tandem hostes vicit, agros recepit, urbi captæ tributum in annos imperavit. Filia ejus Praxedis (Poroscovia vulgò) à Russis inter Divas Virgines, religiosè colitur: nam posteaquam inter Vestales ad templum Salvatoris vulgò Spas aliquantum Polociæ egisset; fama est, Romanam ab ea peregrinationem susceptam, & in urbe septennio sanctè exacto mortuam, tunc magnæ virtutis opinionem reliquisse: deinceps verò ad annum 1273 à Gregorio X

Polocensibus libertas restituta.

Divarum numero additam. Filius verò Hlebus parentis successor, ætate immatura vitâ functus; cum prolem nullam reliquisset, plenam Polocensibus libertatem fecit. Ita Respublica eorum rursus ad populum translata est: & Litvanorum Principum dominio expedita. Kijoviam interim, cum propinquâ, Russiâ, Scythico imperio paruisse, Russi ipsi sunt auctores: qui sub Scythâ Principe Kijoviæ dominationem obtinente, plurium Russiæ Ducum à Christianis religionibus defectionem, atque

que Michaelis Chernichoviensium Principis cum familiari aulico Theodoro, ob fidei in Christum constantiam, necati eadem circa ea tempora consignarunt. At mihi certius est; longè ante ea accidisse, quia Bateio Scytharum Principe imperante acta esse scribuntur.

LIBER IV.

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiâ Palæmonis.

Primus est Litvanorum Principum Ringoldus, Gimbuto Palæmonis nepote *Ringoldus Magnus Dux Litvanæ, Samogit. Novograd. Subylvan. Czernichovia, Severiæ.* genitus, qui Magni Ducis titulos assumpsit. Non vanum nomen, si Provinciarum quas obtinebat amplitudinem spectes: imò nescias, an non Principatus magnitudine minus? Ingentem novi tituli invidiam, Litvaniæ utriusque, Samogitiæ, Curoniæ, Subylvaniæ, Novogrodia, Mozyriæ, ac Pinski, Severiæ, Czernichoviæ, possessione magis, quàm possidendi jure implebat. Legitimus enim hæres Suintorogus tutelæ

specie ad privatam ferè vitam redactus, cogeatur debitum sibi principatum expectare, quamdiu fraudis & injuriæ hæredes ex Ringoldo superessent. Ringoldus certè, quòd diu dissimulare non poterat, maluit maturè palam profiteri: post interversam privatim pupilli hæreditatem, titulos etiam in se publicè transtulit: quòd nec opum nec honorum cupiditati temperare, impotens sui animus, nosset. Facinus hoc principis, domi, nec probari permittebat tenerior ex pupilli injuria affectus, nec omninò reprobari, surgentis ex injuria privata Reipublicæ species: *hanc, cum incauti cives amare ceperunt, facinus Principis displicere desit.* Apparebat enim tum maturata atque virilis Principatus constitutio, gerendis rebus planè valida: posteaquam ex tot provinciis sub communi Principe, una Respublica coaluit. Magis proinde apud populum, quàm apud Senatum causa Principis odio laborabat: ille *justi magis anxius simplexque arbiter, omnia damnabat quæ iniqua; huic jura privata ad publicum commodum*

nimiùm

nimiùm inflectenti, fas frangere non omninò turpè videbatur. Res tota quemadmodum domi pro varia in virtutem vel rempublicam inclinatione ancipites affectus laudesque aut vituperia reperit: ita foris certum hostem excivit. Residuæ è præteritis simultatibus iræ, aversarumque à Russia provinciarum memoria & dolor, Russos Litvanorum fortunæ infestos pridem habebat: plùs tamen hætenus valuerat metus, quàm odium: hinc tamdiu ad professas inimicitias non descendebatur. Vfurpatorum tandem à Ringoldo M. Ducis titulorum invidia apertum bellum accendit. Suentoslaus Kijoviæ Dux (quòd è vetere Russicæ Reipublicæ formâ, is cum suprema potestate universæ Russiæ præesset, qui Kijoviæ rerum potiretur) ad se inprimis pertinere ratus Ringoldi ausibus irè obviam, & ipse summâ vi bellum moliri, & alios Duces in consiliorum factique societatem omni arte pertrahere. *Indignum, ajebat, sub Russorum Principum conspectu, Ethnicâ Litvanorum servitute, nobilissimas Russia Provincias misere premi:*

Russi Ringoldo bellum movent Duce Suentoslaao Kijoviensi Principe.

Et tamen nec barbarorum potentiam plus, quam invidiam, apud hostes reperire; nec Christianorum calamitates, aliquid ultra querelas, apud socios Et populares. Quod si usu ipso jam tolerabile fortasse redditum, (et si immerito) quispiam credere posset: illud verò quomodo ferendum? Barbarum eò audacia progredi, ut universa Russia imperium vel cogitatione ipsa usurpet. Quid animo constitutum agrè celet, satis ab invito proditum esse fastuosi tituli insolentiâ. Quid enim dubitarent eum tituli sui magnitudinem reliquis Russia ditionibus implere tentaturum; qui eundem, ab occupato patrimonio pupilli sua fidei commissi, nuper inchoasset? Propterea illum certè tam ambitiosè Magni Ducis nomen invasisse, ut occupanda de integro Russia, Et sibi Et posteris necessitatem faceret: nisi semel assumptos titulos, aut turpiter deserere, aut re vacuos stultè conservare mallent. Certè apud viros suarum rerum atque honesti non omnino incurios, omnia ea satis momenti habere, Et ad fœdera (si tamen aliqua supersunt, longè ante à Litvano non violata) infringenda, Et ad bellum extremis etiam fortunarum impendiis pertinacissimè urgendum. Quidquid verò alii, de ea re, apud se constituerint; sibi obstina-

obstinatum jam esse; arma palàm huic Russia hosti inferre. Prolatam à Suentoslao belli facem, absque cunctatione plures secuti: inter primos Leo Volodimirienfis, & Demetrius Drucensis, Duces. Kurdas quoque Scytharum Ultravolgensium regulus ex nuperæ cladis recordatione, suoptè ingenio in ultionem pronus, ut privata damna minoribus impendiis ulcisceretur, aliquot militum millia in subsidium Russis misit: quòd tamen meminisset, ex aquo hostem esse, eum quem juvabat, atque eum quem aggrediebatur, destinato consilio tantum presidarii militis dedit, quantum ad Litvanorum perniciem sufficeret, neque Russo-rum potentiam aleret. Russicis itaque Scythicisque copiis succinctus Suentoslaus, infesta signa provinciis Litvaniæ intulit; atque ut omne bellum ad ipsam Principatus regiam redigeret, Novogrodecum versus tendebat. Ex itinere latissimè agros miles populatus, quâ Nemeno defluente non arcebatur, omnia cædibus ac ignibus repleverat. Ad Mohilnam primum Litvano exercitu objecto, agrorum vastationes stitit

stitit Ringoldus. Atque ut temporis illius ratio (ubi non tam astu aut ingenio quam viribus de summa rei transigebatur) non ferebat longas in bellis moras: vix castra coierant, miles ad pugnam utrinque in campum eodem die eductus est. Inde ingens Russorum acies; Scythico equite per alas firmata: hinc mediocres Litvanorum copiae; in praesidio verò Russicarum legionum fides & arma, quia contra populares suos, non ex vano suspecta. Pugnatum est pertinacibus utrinque animis in vespertinum: jam nox, inchoatum cum sole paenè praedium, dubio adhuc Marte, diremptura incumbebat; cum veteranus Ringoldi miles extremam indignatione actus, totis simul viribus ad victoriam adnititur, & hostem vestigio movet; motam semel loco aciem, facile deinde in fugam egit. Duces belli alii elapsos, alii promiscuam caede absumptos in campo mansisse tradunt. Exercitu fuso, castra victori militi in praedam permissa: nec amplius Ringoldus vel iram vel fortunam in victos extendere voluit, pace contentus.

*Funduntur
Russi à
Ringoldo.*

contentus. Videbat enim Russos, ex recenti strage quietis magis patientes, non facile iterum arma invidiae aut odio permissuros. Victoriæ Russicæ exceperunt motus Livonici: irrumpentes in Samogitiam Equites Ensisferi aliquoties repressi; *An. 1238.* atque ut defuissent alii ex voto eventus; satis erat nihil de Samogitia ad validum jam tum hostem perdidisse. Insuper Livonicis annalibus proditum reperio: exercitum ingentem Equitum cum auxiliis Germanicis fuscum: Duces belli Volquinum Magistrum, Baronem à Dannenberch, Equitem Germanum Hasseldorf militari gloria celeberrimum, cum quadraginta octo Ordinis fratribus, caesos. Post rempublicam inter arma fortiter administratam, non diu pace partem domi frui potuit Ringoldus, Novogrodeci morbo extinctus. Suinorogo hinc paterni principatus repetendi spes affulgere visa: neque deerant rebus novandis apta partium studia; si Dux cepisset. Sed juvenis ætatis vel ingenii mollioris vitio, necdum audendo par, timidiora

M

diora

diōra consilia secutus est : concessā nuper in possessionem Samogitiā , contentus ; litē, de Litvania, abstinuit.

*Mendogus
Primus &
ultimus
Litvanorū
Rex.*

Mendogus itaque, cui apud alios Mendolfo nomen, susceptus Ringoldo, ipsa initia principatus, quem parens pupilli nepotis injuriā pepererat, cædibus ac sanguine cognatorum funestavit. Ita, crescente potentia Principum, succrescebant sensim & scelera ; per quæ dominandi cupiditas amplius se promovere conabatur. Quoscunque è propinquis infestos suis rebus suspicio obtrusisset ; ferro aut veneno submovit. Nepotum tamen cæde abstinuit : non quidem, quod minus suspectos haberet ; sed quod ad tanti sceleris destinationem, mens nondum tragicis facinoribus satis obfirmata, ipsa naturæ Verecundiā, trepidaret. Tres erant juvenes, belli pacisque artibus impigri, & agendo maturi : Arduidus, Vikundus, & Cieuciwilo aut Theophilus. Hos ut, honoris specie longius à curia ablegatos, vel suis fraudibus faciliores haberet, vel à rerum novandarum occasionibus amoveret, ad

ad exercitum proficisci jubet ; & finitimorum infestationibus juvenilia studia bellis assuefacere. *Incantus (ut solent, nimium suspicaces)* Princeps ; fortunam suam quā precipue firmare voluit, hac prope prodidit. Juvenes enim re feliciter inter hostes confectā, insignium in Russia civitatum potiti, cum jus imperandi degustassent, patrum jugum non tulerunt. Druciam & Smolensciæ partem Arduidus, Vitepsciam Vikundus, Polociam Theophilus obtinebant ; ut subditos Christianos magis sibi conciliatos redderent, sacra Christiana, publicè professi. Hæc Mendogo belli movendi causa ; & primi inter Litvanos civilis dissidii, atque propè amissæ Reipublicæ semina. Nam juvenes, paucarum civitatum opibus, non satis contra validum hostem securi ; cum finitimorum auxilia implorant, patrum oppugnando, vix patriam non perdiderunt. Vikundus Rigam missus, Livonien-
sium ac Prussicorum Equitum animos, suo fratrumque nomine sollicitabat. Auxilii lati præmium spondebatur, Iatwiezyæ & Sa-
mogi-

*Mendogi
bellum cum
Nepotibus
& Russis.*

92 HISTORIÆ LITVANÆ
mogitiæ portio media, perpetuo jure Equitum ordini transcribenda. Quod si eventus felix conatum promovisset, cæso aut depulso Litvaniâ Mendogo, quidquid in bellum impensum esset, ex Litvaniæ ærario refundendum promittebatur. Primum belli impetum Mendogus in Theophilum verterat, quem inprimis finium propinquitas objiciebat. Oppugnata aliquoties Polocia: sed præsidium è Russis ac Livonienſi milite, & urbi tuendæ, & hosti, accisis vitibus, repellendo, suffecit. Neque poterat diutiùs obsidionem Mendogus urgere exercitum alio contra novum hostem ducere coactus: diversâ enim parte conflatum expectatione majus periculum domum revocabat. Daniel Romanovicius Dux Kijoviæ, Basilius Haliciæ, aliique Russi Duces, honesto ad famam titulo, exules Principes juvandi, re verâ Russicarum ditionum recuperandarum spe, grave Litvanis bellum intulerant. Ad gentem Ethnicam Christianis regnis quibus undique cincta esset, plurimùm infestam,

com-

PARS II. LIBER IV. 93
communi ope excidendam passim currebatur: causæ pietas Polonos etiam ad arma excivisset, nisi eos aliæ curæ domi quietos tenuissent. Scythicarum enim infestationum metu, si miles extra fines regni mitteretur, non è republica fore Boleslao Pudico visum. Ancipiti planè periculo, & vix unquam majore res Litvana conflictata, conspirantibus ab omni parte hostibus: quibus, si Polonus accessisset; nescio an non fatalis is Reipublicæ ictus fuisset. Iam ^{Russi Litvaniam invadunt.} victor Russus Slonimum, Wolkoviscum, Msciboviam secundo cursu ceperat: & vastatis latè agris, trepidationem Novogrodecum versùs urgebat. Mendogus ad subitam vim, nec consilio, nec viribus, factis comparatus; ut *impetu primo quacunque arte retardato, spatium providendi daretur; legatos mittit: pacem supplex petit; obsidem fæderum, Volstinicum seu Voyfielcum filium, legatis adjungit.* Ferox recentibus successibus Daniel, pacis nomen non ferebat. Repulsa itaque est legatio. Non propterea, ^{Legatos Livoniorum rejciunt.} aiebat, *se cum milite Litvaniam ingressum,*

M 3

sum,

sum, ut armatus legatos audiret. Frustra legationibus tempus extrahi, cum copia sub signis ferro rem transfigerent. Pacem quam hostis peteret, non ex ipsius submissione, sed ex ulteriore belli progressu se pensaturum. Subsisterent igitur Volkovisci: cum victorem exercitum illac in hyberna reducturus esset: tum, si quid adhuc integrum de Russia Mendogo superfuerit; de eo, per otium à bello, commodius cum Legatis acturum. Remissis ergo Volkoviscum legatis, obside Woyfielko Slonimum relegato, infesto exercitu Novogrodecum versùs progressus est. Regionem universam fædè populatus, pluribusque locis in potestatem redactis, ab urbis ipsius obsidione, quam spe longiorem futuram præviderat, hyeme imminente abstinuit. Tum primùm legati auditi, & fædera icta conditionibus, quas maximè tolerare poterat Mendogus, magnâ Russiae portione mulctatus. Compositis in eum modum Russiae rebus, quas satis securas reddebant novi contra Danielelem Kijoviae Ducem à Scythis motus, angebat animum Litvaniae cura. Theophilus Nepos, post defensam Polo-

*Mendogus
fædera cum
Russis.*

An. 1245.

Polociam, Archiepiscopi Rigensis & Magistri Livoniae opibus, res suas validè firmaverat: quorum gratiâ, à ritu Græco nuper Polociae suscepto, ad Romanam religionem transiit: ab eo facto, facillimam deinceps & fidem & benevolentiam apud Equites Livonicos habuit. Post mutuas inter Livoniae Magistrum Theodorum, & Mendogum in Curonia clades, Theophilus Livonicis auxiliis Polocensibusque copiis instructus, bello patrum in ipsa Litvaniâ petiit: ubi, cum nullus miles opponeretur, effuso liberè in prædas exercitu, per universam Litvaniam ferro ac igni bacchatus, ingentem prædam absque prælio aut periculo Polociam eduxit. Similes agrorum vastationes pari successu deinde repetiit. In Semigallia quoque Samogitas auxilia ei provinciae ferentes, à Magistro Equitum insignem cladem accepisse, è Livonicis commentariis habetur. Tandem cum frequens fama esset, majore mole Litvanicam expeditionem Livonicis armis ab Theophilo instaurari, Mendo-

Bella ejusdem cum Livonibus.

An. 1247.

An. 1250.

Mendogus amplissimis donis promissisque Magistrum Livoniæ, Andream de Stukland à proposito bello deducere conatus est. At Magister omnem pacis mentionem respuere: nefas ducere, amicitias cum Ethnicis; ad quos bello petendos, Sacramento suū tenerentur. Si Princeps Litvania, Christianis sacris initiaretur, fœderum paciscendorum rationem non omninò difficilem fore. Susciperet quamprimum religionem Christianam: donationem provinciarum à Nepotibus factam, ratam haberet, atque jus, si quod in easdem provincias haberet, Ordini Equitum consignaret. Se verò perfecturum, ut Mendogo inter Principes Christianos ritè annumerato, tituli regales à summo Pontifice tribuerentur. Ita pacem constantem inter Equites, & Litvaniam firmari posse. Duræ nimis Mendogo conditiones visæ. Post aliquot agros latrocinii more direptos, ante tentatam justī praelii aleam, ad avitas religiones ejurandas se cogi. Quid verò istos imperaturos, si bello vicissent? Satis adhuc Litvano ad arma virium esse. Quid igitur tanquam perditis rebus tam audacter imperarent ei, quem necdum acie experti essent? Nimis apertè sano sibi illudi, cū tituli ampliarentur,

Mendogus
fœdera
init cum
Livonibus,
baptizatur,
& Rex
Litvanie
renunciatur.

tur, provincia detraherentur. Sed quia vis hosti in promptu erat, indignatus fortunæ, cessit tempori: neque dolore amittendarum provinciarum adduci potuit, ut de summa rei prælio decerneret. Legatis igitur præsentibus Christiana sacra palam suscepit: Iatwiezyæ, Samogitiæ, Curoniæ, & Veizensium agrorum donationem, traditis de more literis perpetuam esse voluit. Missi deinde Romam, qui Principis sui nomine, supremo Christianorum Pontifici solitam venerationem dependerent, & regios titulos ac diadema peterent. Accepta legatio perhonorificè ab Innocentio IV: missum diadema per Heindericum (seu Henricum) Armacanum, postea Culmensē, Præsulem; qui simul cum Archiepiscopo Rigensi, sacro fonte cum sexcentis primorum ablutum, in campis Novogrodenſibus, (neque enim Novogrodeci tam amplæ ædes haberi poterant) solennibus cærimoniis novum Regem inauguravit. Sacrorum per Litvaniam Pontifex designatus Vitus, religiosum institutum, ordinem-

N que

An. 1252.

*An. 1254.**Primus in
Litvania
Episcopus,
Vitus.*

que D. Dominici, sub S. Hyacinthi magisterio secutus. Omnibus ex ordine procuratis, jam in tuto pax putabatur: subsecutæ enim quietis exterior species, pacis securitate, plurimum finitimis imponebat. At Mendogus sacra quidem metu nuper suscepta, palam præferre: privatis verò ad Ethnicas aras sacrificiis impiè eadem violare. Vbi deinde periculo abeunte, timor magis resedisset, dolore actorum acriùs urgeri. sub regio titulo principatus undique mancus, hinc Russiâ detracta, inde Samogitiâ, Curoniâ, Iatwieziâ amissis, seipso minor, vehementiùs displicere. quid nuper metu aut simulatione egisset, penitus odisse. Ceteris affectibus tandem in furorem degenerantibus; parùm ad insaniam erat Christianam religionem palam ejurare: sanguine ac cædibus actorum memoriam obliterare, vastitatem latè per finitimos circumferre, ferro ac igne quaquaversùm in Christianos grassari, ardebat. Sed quò primùm repentinus sese exereret, nondum constituerat: visum tantisper iram

*Mendogus
religionem
Christianam
deseruit
& Christianas
provincias
infectus.*

in

in Russos & Livones dissimulare. Primas *An. 1255.* effudit furias in Poloniam: Lublinensem tractum populationibus peragravit: urbem ipsam arcemque captam diruit ac exussit, onustum prædâ militem domum reduxit. Exiguâ deinde quiete interjectâ, triginta millium exercitu Masoviam aggressus, universam crudeliter vastavit, & Plociam arcem exussit. Prædâ ingenti captivisque inde in Litvaniam cum exiguo equitum præsidio dimissis, infesta signa in propinquam Prussiam ex insperato intulit. Arcibus locisque munitioribus Equites Crucigeri sese continebant: ingentes enim copiae Litvanæ, repente per agros effusæ, omnem cogendi in castra exercitus usum ademerant. Pagi ac oppida nuper exædificata flammis absumebantur: in templâ potissimum, & sacrorum præfides barbarè sæviabatur, nullusque omnino è Christianis captivus ad vitam servabatur: quòd Rex hoc genus prædæ execratus, palam edixisset, ne quis Christiano vitam relinqueret. His Prussorum stragibus irritatam non exfaru-

N 2

ratam

An. 1260. ratam Christiani sanguinis rabiem, sensim
An. 1261. in Livones exacuebat: quorum armis vexatam nuper à Nepotibus Litvaniam minerat. Aliquot ergo pòst annis bipartito agmine invadit Curoniam: ubi paulò ante Magistrum Livoniæ Borhardum, cum paucis iter visitandis proximis arcibus ingressum, Samogitæ ex insidiis propè oppresserant, ni ferro viam fugæ per confertos aperuisset. Ad hostem ancipiti bello distinendum, quatuor expedita millia Mendogus vastationibus destinat: reliquas copias Karfzovini arcis in confinio Prusfiæ oppugnationi admovet. Sustinuit diu & oppugnationes & obsidionem, imposi-
constantiam. tum loco præsidium: *spes subsidiorum tuebatur* Nam Magister Livoniæ Burgardus Hornusen, cum exercitu è Prusfia, Livonia, & Danicis auxiliis conflato, propediem affuturus erat. Festinanti interim in hostem Magistro, Curones prædationibus vexati nunciant, Litvanam legionem haud procul inde abesse, prædâ & captivis impeditam. Opem supplices implo-

rant:

rant: se etiam magno numero adfuturos in armis spondent, modò spes à Magistro fieret, fore ut conjuges liberique, Litvanæ captivitati erepti, suis ex fide redderentur. Responsum est à Crucigeris: *aliis se legibus militiam ducere. Prædam omnem de hoste captam, victorum esse debere. Si quid inter ipsam hostilium castrorum direptionem de propriis rebus fortuna Curonibus obtulisset; non gravatè se, id apud eosdem relicturos. Cetera omnia, quæ apud hostem essent, victori militi cedere debere, scirent.* Aspera hæc responsio, ex afflicta jam conditionis tolerantia affectuum impotentes barbaros, facile ad indignationem perpulit. Secessione itaque factâ partes Christianas destituunt; atque inhumanitatis odio; inimicitiarum ac injuriarum acceptarum immemores, hosti sese conjungunt. Pugnatum deinde auctis hinc, imminutis illinc viribus: atque ea pugna Livonicus exercitus fædè profligatus est. Magister ipse Livoniæ & Marschalcus Prusfiæ Henricus Botel cum centum quinquaginta Equitibus Ordinis, vulgò Fratibus, occubuerunt: cæforum è promiscuo mili-

N 3

te ca-

Curones,
 vulgò Cur-
 landi, ad
 Lituanos à
 Crucigeris
 deficiunt.

te capitum multitudo non est sub numero. Insignem ad memoriam eventum eo prælio contigisse traditur. Pulsa loco Litvanicorum equitum cohors in fugam sese conjecerat : cùm ultimum ex ea cohorte ordinem Gerebrardus Saxo Eques adeptus , caput unius gladio dejecisset ; truncum cadaver ad plura stadia in effuso cursu immotum , neque fugientium ordinem , neque equum deseruit. Exustis deinde in Curonia , Karfzovino atque Heisburgo arcibus ; exercitus in Samogitiam , mox in Prussiam ductus. Ibi post Sambienfes agros pervastatos ; Regiomontum urbs à Bohemorum Rege Ottacaro non multò antè condita , obsidione cincta. Sed quòd selecti militis præsidio teneretur ; infelicitè tentatâ oppugnatione , non levis clades accepta est : amissi fortissimi quique ; qui per pontem Pregelo fluvio impositum , pertinacius se contra adversa tela , portæ urbanæ inferebant. Ne tamen recuperatâ per eam expeditionem Samogitiâ & Curoniâ vastatâ Sambiâ , frustra Prussiam tentasse

tasse Mendogus videretur , per universam provinciam popularium animos ad defectionem sollicitavit ; submissisque auxiliis Samogiticis , conflavit post aliquot annos intra Prussiam bellum. Ita Crucigeris domestico bello implicatis ulciscendi ratio adempta. Electis enim inter se Ducibus , religionem Christianam Prussi ejurarunt ,
atque condicto , ante ferias D. Matthæi ,
die , per universam provinciam templa diruerunt ; sacrorum præfides , quos nancisci poterant , tormentis confecerunt ; nihil omninò , quod ex sacris Christianis , furori repentino ad injuriam patere poterat , non profanatum reliquerunt. Digna proinde Christianis principibus res visa , ut collatâ in commune ope , ferocia barbarorum reprimeretur. Auxilia magnâ mole è Germaniâ potissimum contracta ; miles probè armatus , Duces bello experti : nihil ad excidium colonum Prussiæ ac Samogitiæ , desiderari videbatur. Ergo ut per Nactenfes agros hostilem terram ingressi sunt , sedem belli inter ipsa viscera fixuri , castris locum

*Prussi à
religione
Christiana
& à Crucigeris desinunt.*

locum media in Prussia capiunt vexando undequaque hosti opportunum. Permunitis ibi tumultuarii operis vallo & fossa castris, ad impedimentorum custodiam paucas cohortes reliquerunt, totis ipsi copiis contra hostem, quem castris quoque sese continere rumor erat, profecti. Barbari de viribus & consiliis hostium per speculatores moniti, verebantur primam armati militis audaciam; præsertim quod suis armorum genus & pugnae ratio levis in usu esset. Aliquâ ergo victoriâ prima gaudia hostibus præripienda atque ita feroces spiritus atterendos censent: *remissiore eorum impetum futurum, si ante pugnam aliquo adverso eventu timere prius, quam audere didicissent.* Quare ne in venientem ferociter contra se hostem fortuito incurrerent, flexo ad partem notis sibi per sylvas callibus itinere, castra quibus exiguum in præsidio militem sciebant, magno impetu adoriuntur. Capta ea primo insultu, præsidiumque cæsum. A præda iussus sibi temperare miles, & quamdiu ab illo successu erectior manebat

Christiani
à Prussis
Ethnicis
profligati.

nebat ad victoriam animus, cruentis adhuc gladiis, ardenteque spiritu in hostem ire, ubi & plus belli esset, & summa victoriæ. Ut primum signa imminentium à tergo barbarorum, in quos à fronte Germani intenti erant, in conspectum venerunt, ex insperato illo eventu castrorum captorum suspicio, atque hinc trepidatio: tum, collatis signis, atrox prælium. Pertinacia pugnantium in aliquot horas dubiam utrinque victoriæ spem sustinuit: tandem Christiani profligati. Nobilissimus quisque aut captus, aut cæsus. E præcipuis captivis forte lectus Hirschus nobilis Magdeburgensis, qui inter triumphos, barbaro ritu ad Deorum venerationem equo infidens armatus, vivus exustus est. Miserabili huic fato clementiâ aliquorum, quos ante amicè coluerat, bis exemptus fuerat: cum tertio tandem eadem fors cecidisset, respuit vitam quam barbaræ miserationi deberet. Alter exercitus Germanicus duce, Comite Barboigienfi, Sambiam & Samogitiæ confinia populabatur: hic quoque à

O

Prussis

Prussis oppressus est, ipsis D. Agnetis feriis: Dux ipse in potestatem hostium amisso exercitu venit. Harum victoriarum successu Helzberga, Krutzburgum, Regiomontum, Bartensteinium arces atque oppida Crucigeris sunt adempta. Nec Livonia interim à bello immunis erat; affligebatur assiduo per legatos Mendogi: pugnatum quoque ibi est ad Lenuardum arcem Dunæ ripis imminentem quo eventu; proditum non reperio. Mendogus ipse ut expeditior in alios esset, fœdera cum Russis instauravit; per quæ societas armorum contra Polonos inter Russos & Litvanos constituta. Eodem statim anno ad expeditionem Mazoviticam Suarmirus Ducis Kijoviæ nepos, Mendogo se comitem adjunxit. Mendogus auxiliis Russicis auctus, occultis per ingentes sylvas itineribus; silentique agmine in Mazoviam insperatus penetrat: Semovitum Ducem filiumque ejus Conradum per æstivos calores securè in Tazdoviâ villâ cum universo comitatu agentem opprimit. Cesserat ex sorte captivus

*Mazovia
à Litvanis
vastatur.*

vus Semovitus Suarmiro, Conradus Mendogo: atque hic quidem à Litvano liberaliter habitus; numerato à suis lytro, principatui paterno restitutus est; at Semovitus miserè interiit; statim à Russo barbarè trucidatus. Inde legiones ad prædam vastationemque agrorum dimissæ. Amissis Ducibus Mazovitæ; non tam unius alicujus imperio aut consilio; quam tumultu ipso, ut in subitis evenit, agrestes ac nobiles in unum collecti, vim hostium sistere sunt conati: sed multitudini cesserunt, victi ac deleti. Fœdior deinde vastatio, totâ Mazoviâ & magna Cujaviæ parte subsecuta: præda atque exercitus, absque damno, domum reductus. Anno subsequente Mendogus per hyemem Livoniam infestavit: 4 Non. Februarii Parnaviam captam *An. 1263.* diruit, & ad Dunamundam cum hoste conflictit. Æstate deinde proximâ rursus militem Mazoviæ immisit: hic cum nec hostem ad pugnam elicere posset, neque ex præteritis populationibus aliquid in ea provincia superesset, Vistulam trajecit. Intacti

tacti fuerunt hactenus Loviciensēs agri ;
 ingens proinde ex illis præda abacta , reli-
 quis igni aut ferro absumptis. Gravis om-
 nino ea tempestas toties rediens non Ma-
 zovitis modo , sed & Polonis , esse cæpe-
 rat. *Diviso in plures Principes Poloniae regno ,*
difficilis concordia erat : hinc Litvanorum in
 propinquo potentia crescens , magis for-
 midabilis. Neque facile res Christiano-
 rum respirassent , nisi surgentem Ethnico-
 rum fortunam domesticæ factiones abru-
 pissent. Obierat per idem tempus Men-
 dogo conjunx : ad ordinandam muliebrem
 familiam , & procuranda defunctæ justa ,
 evocata in curiam aderat Doumandi Za-
 nalsceni Ducis uxor , Reginae soror. Rex
 jure hospitii ad flagitium per vim abusus ,
 violatâ fæminæ pudicitiam in conjugium
 eandem retinuit. Impatiens injuriæ Dou-
 mandus opum suarum imbecillitate , ul-
 tionis cupiditatem ab aperta vi tempera-
 re , atque adeo dissimulare : interim Rei-
 publicæ causa , procerum animos perten-
 tare , atque à Principe avertere : ac potissi-
 mum

*Civilium
 per Litva-
 niam mo-
 tum occa-
 sio, & cæ-
 des Men-
 dogi.*

num cum Troynato Samogitiæ Duce
 Mendogi ex sorore nepote , secreta confi-
 lia agitare. *Auderet tandem ipse , quod nemo
 non optaret. Liberata à gravi Tyranno Litvania
 nomen, ille sibi assereret, ad quem maximè pertine-
 ret. Oblivisceretur in eo evertendo jura sangui-
 nis : apud quem nullum jus esset inviolatum. Fra-
 trum suorum exilio , litaret sanguine parricida
 Mendogi. Nunquam eum magis patere posse,
 quam cum pratorianis legionibus in Mazoviam
 expeditis , ipse se nudasset suis praesidiis. Si vi opus
 foret : adesse Troynato Samogiticum exercitum sa-
 tis addictum : se quoque in tempore cum Novogro-
 densibus copiis non defuturum. Non diu solli-
 citationem tulit Troynati animus , suoptè
 ingenio in ambitionem pronus. Destina-
 tis consiliis , ipse eventus viam aperuit.
 Turbatum enim interea aliquid fuerat à
 Duce Natbrawscio ad Borysthenem : con-
 tra illum jussus à Mendogo cum exercitu
 ire Dowmandus ; Troynatum monet ma-
 turè , ne occasionem gerendi elabi patia-
 tur : nunc demum tempus agendo esse,
 cum militem sub signis haberet. Condicto*

O 3

itaque

itaque die, Troynatus è Samogitia, Doumandus è Russia exercitum occultè deducunt, atque intempestâ nocte regiam invadunt. Occupatis portarum custodibus, percussores in cubiculum immissi, Principem in lecto confecerunt. Cæsi cum parente duo jam maturi regno filii, Ruclius ac Repicas.

Troynatus M. L. Dux, &c.

Nunc primùm, nova ad Principatum via, tentata est. Hactenus enim Principi vitâ functo, eum in Rep. suffici mos erat, cui juris hæreditarii præjudicium, subditorumque studium suffragarentur: at jam quæsitus nuper est principatus per injurias nepotis pupilli: nunc verò etiam principis cæde. Ita per calcata, non honesti modò, sed & sanguinis jura, ad Dominationem properari cæptum est. Troynatus certè scelere avi trucidati, & occupatæ armis reipublicæ, posteris notior, quàm rebus gestis; brevem Dominationem properatâ cæde non verso anno absolvit; eodem dejectus passu, quo ascenderat. Quâ crudelitate in Christianos futurus erat, si superi

superi vitam commodassent, satis argumenti dedit, cum principatus inaugurationem à Mazoviæ vastitate orsus est. Exu-
An. 1264.
sti Czervinscum usque pagi: Orszymovium arx excisa: adulti ferro, igne pueri absumpti: fæminæ ad servitutem servatæ, aliæque à feroce victore in victos calamitates. Livoniam quoque ab eo vastatam, circa Parnaviam, Livones narrant. *Suspecta tamen omnia domi erant Tyranno; nec ex vano timebat, scelera in alios patrata, in se reditura. Quales enim in se eos speraret, quos exemplis suis fidem dedocisset?* Ad stabiliendas itaque in omnem spem contrâ quosvis æmulos res, Polociâ Theophilum consobrinum evocavit. Hic ubi venit, post mutuam utrinque de sublato communi hoste gratulationem, in speciem quidem consilia de Republica cum Troynato communicare: clam verò nova in eundem cum suis moliri. Ambitione propriâ satis inquietus, Russorum adhortationibus validè agitabatur. *Ellenè Litvaniam sacris Christianis nuper initiatam, impio Ethnici Principis jugo premi pateretur? Cur non*

Theophilus contra Troynatum conspirat.

non cederet Russorum studiis ? cur sperneret beneficium Volstinici legitimi Litvanorum Principis, jus omne Principatus integrè sibi transcribentis ? Volstinicius enim parentis sui Mendogi à Religione Christiana defectionem detestatus, ad Russos (ubi obses olim aliquandiu egit) profugerat. Ibi multa rerum vicissitudine, animo ad humana hæc contemnenda inclinato, rigidioris instituti vitam professus sub Gregorii Polonini disciplina, Haliciæ vixit. Inde seu aliâ causâ, seu parentis Regis, populariumque suorum ad Christiana sacra traducendorum spe, rursus in Litvaniam transiit; atque haud procul Novogrodeco ad ripam Nemeni monasterio extructo, cum pluribus ejusdem vitæ fociis religiosè: atque inter multas procerum sollicitationes, constanter agere cæperat. Ad nuncium, Patris fratrumque à Troynato cæforum, ne eadem ipse clade involveretur, Pinscum evasit. *Pulsabat vindictæ cupido animum, brevi exercitio nondum ad humanos affectus satis obduratum.* Sed omnibus præsidiis in eo vitæ genere destituto, nulla ferè

ferè ulciscendi per se ratio suppetebat. Theophilum igitur sollicitare: ei tanquam Christiano Principi, paternum in Litvaniam jus transcribere: orare ne tot Troynati scelera, inulta pateretur: ut Mendogo parenti suo, occisoris sanguine inferias daret. Nondum omninò aut Theophilus consentiebat, aut consilia maturuerant: conspiratio vix inchoata Polocensis cujusdam, qui Theophilo è domesticis erat, fraude, prodita & à Principe tempestivè oppressa. Theophilus hospitii securitate apud fratrem incautiùs agens, trucidatus est: Polocia immisso exercitu occupata, atque in provinciam Litvaniæ redacta. Firmatam jam tot suorum cædibus dominationem Troynatus putabat, atque potiore æmulo sublato, satis ad cæteros in officio continendos provisum. Verùm quid Tyrannis inter scelera securum? Quatuor prætoriani milites, Mendogo olim fidiissimi, securè ad balneum euntem adorti, necdum expleto Principatus anno, confecerunt. Ipsi, seu ne cui patratae cædis pænas luere cogerentur, seu ut ex securo dispicerent,

*Theophilo
sublato
Troynatus
etiam occi-
ditur.*

P

quomo-

Pericula
Litvania.

quomodo id factum proceres haberet, indeque ulteriora rationum suarum consilia caperent: ad Volstinicum Pinsci agentem profugerunt. Præsens planè rei Litvanæ naufragium, inter subita mala deprehensæ, ab omnibus expectabatur. Inde velut decumano fluctu imminentibus extrinsecùs hostibus jactabatur: inde per dissidia domestica laxatis compagibus vitium facere per se cæperat, ac propè solvi. Sollicitos hic metus tenebat proceres; neque modus, quo obviam discrimini iretur, erat in expedito. *Factionum capita, quæ casorum Principum odia vel amores, velut abditum ignem in flammam mox erupturum, animo malè tegebant; nullam pacis spem apud gnaros rerum præseferabant. Provincias amplas tanquam truncum capite corpus, atque emortuum absque uno Principe, cadaver, diffuere necesse erat. Non pauci erant qui sanguinis conjunctione, aut veteris juris prætensione ad Principatum aspirabant: horum ambitioni si tota res permitteretur, brevi esset futurum, ut Republica carerent: aut enim civilibus armis discerpta miserè interiret; aut ei in spoliis*
cede-

cederet, qui plus potentia, quàm virtutis aut dignitatis, in dimicationem attulisset. Crescebat malum: neque remedium à tempore sperari poterat. *Vnica inter tot precipitia, ad concordiam & salutem publicam via ostendebatur; ambitiosa diversorum studia maturè extinguere, eo Principe renunciato, quem communibus suffragiis Senatus jussisset. Kiernoviam itaque indicta comitia, & magnâ procerum frequentiam celebrata. Litvani omnes in Volstinicum sententiis suis inclinabant. Id verò Samogitæ & Iatvingi ne audire quidem; sub cuiusvis potius imperium concessuri, quàm Volstinici: causæ in speciem aliunde petebantur, in re erant, suspicio & metus: ne Volstinicus, Princeps renunciatus, non tam imperium administraret, quàm ultionem Mendogi parentis: ad cuius cædem Samogitæ & Iatvingi, operam suam Troynato nuper commodaverant. Ingens totis comitiis utrinque tumultus, ac propè mutua vis. Novogrodenenses, alique juris Litvani, sed Russicarum familiarum proceres, Reipublicæ causâ,*

Comitia ad
eligendum
novum
Principem
indicta.

neutrarum se partium esse testabantur; illi Principi cum obsequio accessuros, quem utriusque gentis concordia dedisset. Si tamen pacis ineunda rationem optimam, apud Senatum liberè proferre fraudi sibi futurum non esset: securè auctores fore, ut eternum aliquem Principem, qui liberum ab omni factione animum ad imperium adferret, suis votis quarerent. Esse Regi Russia Danieli filium, imperio maturum adolescentem: esse etiam in proximo, ejusdem ex sorore nepotem Ducem Luceorientem ac Drohicensem Suarmirum, rei bellicæ gnarum & studiosum, expeditionum Litvanarum contra Polonos, Mendogo comitem. Neque Samogitæ aut Iatvingi consilium improbabant: soli Litvani summâ contentione obnitebantur. Non dubitare se, ajebant, quod Russi procures, de Republica ex fide agerent. Ab eo enim tempore, quo Novogrodecum cum aliis Russia provincis Litvania adjectum est, non imperio tantum sed voluntate etiam ac studiis ad Litvanos transisse, ac sibi permixtos sub iisdem legibus & Principe, pro unius gentis civibus se gerere. Etsi verò non privatis rationibus ad id consilii descendissent; consilium tamen illorum pro solis Russis & contra Rem-

publi-

publicam communem, apertè esse. Quid enim Kijovienses, Halicienses, alique, illato toties contra fœdera repentè bello, magnis viribus in Litvaniâ tentassent? quid aliud Litvani hætenus, omni ope propulsare essent conati? quàm hoc ipsum, quod nunc per otium tam speciosè à Novogrodensibus proceribus suaderetur; tam securè à Samogitis admitteretur? nempe Russi Principis in Litvaniâ & Samogitiâ imperium. Certè ab eo tempore, quo Ringoldus Dux Novogrodenſis gente Litvanus ac Palamoniades, titulos Magni Ducis Litvania invasisset; & curiam Kiernoviâ Novogrodecum transtulisset; Litvaniam non tam principatum, quàm Novogrodenſis Ducis provinciam esse. Quid verò futurum crederetur, si Russus Princeps imperaret? Quidquid proinde Samogita & Iatvingi censerent, sibi certum omninò esse, non ferre Principem ex ea gente, quam majores sui armis quasitam Litvania subjectam reliquissent. Servaturos se omni studio majorum hereditatem, Litvanum Russia imperantem: Suarmirum Russum amicum & socium habere se malle, quàm Principem. Posse quidem Russum equâ conditione fœdera cum Litvanis colere: at ubi jus & dominationem in eos obtinisset,

P 3

nuiſſet, facile genium patriæ ſtudiis innutritum;
rediturum. Nullum difficilius aliusque, quàm pa-
triae amorem herere. Perfregit ea res Samogi-
tarum atque Iatvingorum mentes, & in
Volſtinicum vel invitas inclinavit: ex quo-
rum concordia Ruſſorum deinceps confi-
lia ſuapte cōciderunt; præſertim quòd
vehementiùs illa promovere, non omnino
ſecurum eſſet, ſuſpicionem novandarum
rerum vitantibus. Plenis itaque comitiis
Dux eſt reſignatus Volſtinicus. Miſſi Pin-
ſcum legati, qui Volſtinico Monacho, pro-
cerum & populi ſtudia, prolixè explica-
rent, atque ad paterni principatus hæredi-
tatem capeſſendam invitarent. Volſtinicus
preces legatorum, quòd ſuſceptæ ſemel
vitæ rationibus adverſarentur, conſtanter
initio repulit. Sed cùm urgerent illi ſoli-
citè, & perituræ diſcordiis patriæ commi-
ſerationem ſæpiùs ob oculos producerent,
non ſuffecit propoſito conſtantia, ceſſit-
que legatis. Cùm Novogrodecum Pinſco
perveniſſet, comitatus aulicus è circumja-
cente nobilitate adlectus eſt: inde matu-
rato

*Volſtinicus
Monachus
M. Dux
Litvan.
Samogit.
Novogrod.
renuncia-
tur.*

rato Kiernoviam itinere, antequam proce-
res abiſſent, venit: exceptus multâ hono-
ris atque gaudii ſignificatione, & ſolitis ri-
tibus Magnus Litvaniæ Dux inauguratus
eſt. Adduci deinceps nunquam potuit, ut
omnem vitæ privatim actæ memoriam ab-
jiceret, ſupra purpuram, monaſticæ pro-
feſſionis argumentum, veſtem nigram de-
ferre ſolitus. Verùm quia ultra veſtem, Philo-
ſophia ipſius non proceſſerat; atque adeo, ex ea vi-
ta Chriſtianæ parte, nihil omnino in mentem trans-
miſerat: cum vili illa lacernâ, animum cruentum
atque vindictæ cupidum, ad Principatum attulit.
Vix rebus ſatis firmatis, impatiens moræ
ferocia in novæ potentiæ fundamenta cæ-
dis paternæ ultionem jecit. Procerum plu-
rimi criminationibus variis, aut apertâ vi,
oppreſſi: cæteri ejusdem quidem cauſæ
conſcientiâ Principis ſuſpicionibus & odio
obnoxii; ſed ſociorum caſu cautiores fa-
cti, maturo exilio iram ipſius præverte-
runt: bona profugorum ærario Principis
addicta. Cum Suarmiro, veteri parentis
amico, fœdera Volſtinicus impenſè coluit,
quòd

*Volſtinicus
mores, &
bella.*

quodd Litvanis copiis ad Polonicas expeditiones transeuntibus, ditiones ejus peropportunæ essent. Auspiciū amicitiae fuit, junctis viribus suscepta in Poloniam incursio, quā Sendomiria, Ilzam usque vastata est: ab alia etiam parte continuis Iatvingorum prædationibus Lublinenses agri & tota Mazovia infestabatur. Boleslaus Pudicus inter Polonos Cracoviæ & Sendomiriæ tunc rerum potiebatur, vir bello impiger neque infortunatus: sed nunquam hostem intra fines suos occupare poterat. Iatvingi enim prædatorum instituto, repentini irruebant, miraue celeritate agris pervastatis, antequam ab incolis ad arma concurreretur, cum præda in sylvas se recipiebant. Consilium ex necessitate natum, fugitivum hostem, domi suæ totâ vi adoriri. Bellum itaque omne in ipsam Iatwierziam Polonus transferre statuit: & sanè opportuna tunc satis debellando Iatwierzia erat, cum Litvani domesticis motibus distracti, auxilio sociis in tempore adesse non possent. Universam nobilitatem Polonam

*Iatwierzii
sive Iazyges
Litvanorum
socii à
Polonis ex-
scinduntur.*

nam Boleslaus ad arma evocatam sub Zavichuosto recensuit: inde exercitum totum sub signis continuò duxit, neque permisit comeatus aut prædæ causâ ordinibus quenquam excedere. Sciebat enim hostem suo ingenio pugnacissimum, neque unquam aut referre pedem, aut pugnam quovis loco, etiam iniquo, detrectare, solitum; Polono nunc primum intrare Iatwierziae fines auso, non diu ocium à prælio permitturum. Et certè, cum vix sensisse adventum Polonorum Iatvingi putarentur, repente Boleslao sub ipsam auroram ab excubiis nunciatur, ingentes hostium copias citato agmine advolare, atque recta in castra Polona ferri. Ducebat eum exercitum præfectus militiæ Comatus: tanta verò erat ferocia militi, ut eodem impetu quo venerat; ab itinere in vallum Polonum, contemptim rueret. Eductæ à Boleslao properè in campum copiae, atque quantum subita vis ferebat, vix explicandi ordines spatium erat: & quia statim pro vallo ad manum planè res venerat, cæco

Q

omnino,

omnino, diuque dubio Marte, in multas horas, totâ vi prælium gladiis agebatur. Primus Polonis ad victoriam passus fuit, cædes Comati: is enim cum inter primos prælium voce & manu urgens, Ducis simul militisque officium fortiter exequeretur, factò à pluribus simul impetu, confossus interiit. Ita *sapè viri unius fato, bellorum fortuna agitur.* Nox inde jam cæteri faciliùs vinci, & acies in cladem, non tamen in fugam, inclinare: Nemo enim loco cedere: sed tantùm cadentibus multis, ordines fatiscere; & viam ad victoriam aperire. Quare ut campum integrè obtineret Polonus, inter necione omnes delendi erant Iatvingi: cùm quisque aut è vestigio quod semel ceperat, quoad concideret à vulneribus, depugnaret; aut in locum jacentis comilitonis, inter confertos Polonos gradum obstinatè promoveret. Itaque unico eo prælio prorsus debellatum est. Proceribus atque omni equestri ordine, acie deletis, univèrsum Iatvingorum nomen excisum: agrestes coloni, pars in proximam Litvaniam

Iatvingorum in bello singularis fortitudo.

niam diffugerunt; pars ad sacra Christiana à victore compulsi, ditioni Polonæ accesserunt. Subsylvania nunc ea regio dicitur: coloniis Polonicis, Russicis, Litvanisque frequens; prout aliqua sui parte propior illis gentibus est. Eodem anno Litvani & Samogitæ Sambienfibus Prussis auxilia tulerunt. E Vellavia oppido, Pregeli ripis imminente, Equites Crucigeri proximos Sambiae agros obtinebant: remotiores, frequenti excursione, infestos reddiderant. Ad ejus oppidi oppugnationem copiae admotæ, pulsati muri arietibus. Sed vim omnem fortitudo præfidiariorum, & industria machinarum Magistri, Henrici Tupodel, eludebat: frustra proinde id incæptum Litvanis fuit: præcipuis belli ducibus amissis, re infecta ab oppugnatione desitum est. Ductus deinde exercitus in Lubavienses agros, ubi hostem aperto campo, cum copiis confedis, nunciabatur. Pugnatum ibi prælio acriter, victoremque Litvanum evasisse auctor est Dursbuch. Addit idem, magnam eâ victoriâ

Litvani Prussis auxilia ferunt.

Q²

stragem

stragem editam : Helmericum Magistrum, Theodoricum magnum Prussiæ Marschalcum, cum quadraginta ejus ordinis fratribus cæsos : quorum animi, lampadum ardentium instar in sublime abeuntes, ab aliquibus de nocte sunt visi. Atque ut hic successus aliquantùm recreaverat Volstinicum, ita accepta nuper à Polonis plaga altè infederat. Provincia amissa; gens cujus fortî operâ tot bellis Litvani usi essent excisa; ultionis cupiditate animi quietem stimulabant. Collata igitur cum Suarmiro ope ingentibus copiis expeditionem in Sendomirienses agros suscipit. Effusæ ad prædam legiones per universam Sendomiriam latissimè ferro ac igne grassabantur. In subita trepidatione authoritas Boleslai expectari non poterat : privato seu consilio seu tumultu, armata equitum Polonorum & plebis promiscuæ multitudo confluxerat: hæc contra palantes hostium manipulos progreditur; atque ut Litvanas Russasque cohortes effusim per agros prædam agentes, priusquam in unum coirent, separa-

Sendomiriam invadunt & fugantur.
An. 1265.

separatim adepta est, cædit. Inde ad castra oppugnanda victor exercitus signa vertit: sed Volstinicus & Suarmirus amissis inter prædationem præcipuis legionibus, cum reliquo milite vim in castris expectare non ausi, maturè in tutiora se receperant loca. Boleslaus ad nuncium rei benè gestæ animo erectior, justam in Suarmirum indignationem ulterius prosequi statuit. Favere videbatur suscipiendis consiliis præsens Russiæ status, mortuo Daniele Rege Ducum ambitione ac discordiis plenus turbarum. Habito itaque per eam partem Poloniae, quæ sibi parebat, delectu: confectisque inde validis copiis, Petrum Palatinum Cracoviensem Ducem præficit, atque infestis signis Suarmiri ditiones invadere imperat. Petrus dierum aliquot itinere per hostiles agros progressus, obviam ferè tantùm totis simul legionibus proterebat: nam quòd hostem in omnia intentum fraudibusque militaribus probatum haberet, non permittebat laxatis vastationibus cohortes à castris divelli, ne qua rei gerendæ

An. 1266.
Suarmirum
juvant contra
Polonos,
& caduntur.

Q₃

ocasio

occafio Ruſſo daretur. Suarmirus ubi Polonum, neque contemptim palantem per agros, neque caſtris temerè locum capientem, ad infidias nanciſci potuiſſet, caſtra aperto campo oppoſuit. Nihil primo die utrinque tentatum: poſtero (qui D. D. Gervafio & Protafio ſacer erat) uterque exercitus ad pugnam eductus: cùm exstructæ acies intra teli jactum conſtituiſſent prælium miſſilibus inchoatum. Erat expeditus Suarmiro è Ruſſis, Litvanis, ac Scythiſ miles, qui ſtrenuè rem arcu & ſagittis agebat: quare Petrus equites ſuos tota vi coortos, arcuum uſum hoſti adimere, atque ad hæſtas & gladios prælium deducere imperat. Tanto impetu in hoſtem itum eſt, ut impreſſionem factam repente ſenſerint, neque tulerint Ruſſi: mox inclinari acies, & turbari. Suarmirus, cùm ſemel iterumque pugnam reſtituere tentafſet, re deſperatâ, ipſe quoque frenum fugæ permiſit: Ducis exemplo toto campo effunditur exercitus, cædes deinde fugientium non pugna ſubſecuta. Victor Polonus caſtris

direptis,

direptis, lectiſque ſpoliis univerſam deinde regionem ſecurè igni ac ferro pervagatus eſt. Attrivit ea clades vehementer Suarmiri opes: imò totam exinde Ruſſiam Boeſlai fortunæ metus, in plures annos quietam tenuit. Litvani tamen nihilo quietiores ex ſociorum conſternatione: eodem ipſo anno ſubita excuſſione Mazoviam latè populantur: neque Conrado & Boeſlao Ducibus ad reſiſtendum animus, aut vires: arcium tantum præſidio ſuam & reliquæ nobilitatis fortunam tuebantur. At Volſtinicus quòd Polonicis Mazoviticiſque expeditionibus nihil ultra prædam per tanta intervalla quæri videret; eò potiùs curam advertit, unde ditiones augeri poterant, & fines proferri. In Ruſſiam itaque inter inteſtina odia & factiones, externorum injuriis opportunam, arma tranſtulit: & jam detractis aliquot arcibus, Volodimiræ totique Voliniæ imminebat. Leo Dux Volodimirienſis à morte parentis Regis Danielis, nec dum pacatis per Ruſſiam rebus, non ſatis ad vim tanti hoſtis validus,

*Mazovia
vaſtatur à
Litvanis.*

*Volſtinicus
in bello contra
Ruſſos
amicitiæ
ſpecie circumventus;
occiditur.*

dus, dolo & scelere bellum omne à se aver-
 tit. *Præferebat ille nihil negaturum se Volstinico,*
jus quamquam dubium in Volyniam urgenti: sed
positis armis, negotium istud facilius posse transigi
contendebat. Permitteretur modò res, arbitrio pro-
cerum utriusque gentis; quidquid illi ratum habuif-
sent; se in quasunque conditiones, pacis publicæ
studio, libenter concessurum. Successit persona
 homini callido. Tantùm enim ea animi
 promptitudine, Suarmiro præcipuè adni-
 tente, apud Litvanum profecit; ut is exer-
 citum omnem dimiserit, atque ad condi-
 ctum diem, cum exiguis copiis, ac propè
 solo aulico comitatu, Vrouscum venerit.
 Leo qui alia omnia, quàm quæ promiserat,
 animo destinaverat; Volodimiræ hæsit:
 Suarmirum autem fratrem, & patrum
 Haliciæ Ducem Basilium, doli omnis igna-
 ros Vrouscum dimisit, Volstinicum ut Vo-
 lodimiriam invitarent. *Commodiùs, ajebat,*
posse tot Duces cum suo comitatu in ea
urbe convenire, & ipso hospitii jure amicitiam
constantius stabiliri. Suspecta erat Volstinico
condictæ diei extractio, & insolita in hoste
 humani-

humanitas: sed quòd in Basilio & Suarmi-
 ro, cum quibus ante semper amicissimè
 egerat, nihil fraudis subesse certus esset,
 fidei eorum & precibus se permisit. Volo-
 dimiriæ, à Leone & Romano Principi-
 bus, humanissimè acceptus, benevolentiae
 ipsius æstimatione; reliquum suspicionum,
 quæ præfagæ menti identidem sese inge-
 rebant, excussit. Postero ab adventu die,
 princeps Senatûs Russi, Markoltus Niem-
 cin, convivium Ducibus & Proceribus
 magnificum dedit: læta omnia atque offi-
 ciorum plena. Iam Volstinicus, sub no-
 ctem è convivio digressus, in monasterio
 D. Michaelis, qui locus hospitio erat, di-
 misso omni comitatu, cum paucis cubicu-
 lo præfectis, ad quietem securè compone-
 batur. Supervenit interea Leo, Volstini-
 cum familiariter inclamat; ad ulteriora
 pocula amicè invitat. Litvanus officii cau-
 sâ, ex interiore cubiculo inermis, ac penè
 discinctus, Russo occurrit: sed jam muta-
 tam personatæ amicitiae scenam, repe-
 rit. Circumsistunt repentè satellites. Dux
 R ebrie-

ebrietate, & destinati sceleris conscientia, amens; crudelitatem Mendogi parentis in Russiam, cupiditatem ipsius Volstinici, quâ in sui patrimonii arces nuper involasset, exprobrat: tum subitâ periculi imagine attoniti, ac vix dum quid rerum ageretur credentis, caput valido gladii ictu medium discindit. Reliqui comites, quos è proximo tumultus auditus ad arma exciverat, trucidati, bona direpta, procures Litvani ex hospitibus extracti, atque in carceres detrusi. Cognitum reliquis Ducibus, ac præfertim Basilio & Suarmiro scelus, magnam indignationem movit: jus hospitii scelere violatum, fidem suam proditam, Russici nominis indignam labem, quisque pro se, querebantur. Verum tota ea indignatio, ultra querelas & verba progressa non est: quanquam ut se ab ejus sceleris societate, quàm alienissimos palàm testarentur: magnifico deinde apparatu, regiisque sumptibus occisi corpus ad funus extulerint.

LIBER V,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiâ Iuliani Dorsprungi.

VNiverſa Palæmoniâ gente per Litvaniam, continuis funeribus exhaustâ, solus ex ea superfuerat Volstinicus. Quare ab ejus morte, restitutus est Principatus Iuliani Dorsprungi posteris, ipsâ quadam Litvanæ fortunæ necessitate. Vivebat enim adhuc Suintorogus Vtenides, anno-
Suintorogus
Vtenides
M. Lit.
Dux.
 rum nonaginta sex vetulus. Puer ille olim è parentis testamento cesserat Ringoldi patrui curæ; ab eodem paterno principatu, per tutelæ speciem, exutus. Adultus deinde acceperat à Ringoldo præfecturam Samogitiæ. ex eo ille loco, alienam fortunam tantum spectare, neque suam vicem indignari. Inter varias Principum factiones & cædes, ipse solus ut jure principatui proximus, ita quietiore ingenio ab omni ambitione remotissimus, extra invidiam & suspiciones agebat: cujus *humilem fortunam,*

non ambizioso animo junctam, prout erat partibus, contemnere, quam subvereri. Augebat securitatem, quod nullam ferè Reip. partem attingeret: hinc vacuum curis & periculis vitam, diutiùs produxit. In hunc igitur, quanquam magno jam natu senem, Proceres animo inclinari; eum votis designare: præcipuè quod familiam filio, nepotibus, & pronepote adulto, firmam haberet. Atque, ut inter adversa supersticiosiores hominibus mentes sunt; religioni jam ducere; si eum negligerent, cui ad imperium jus potissimum esset. Quis sciret, num intestina, quibus flagraret Respublica, odia, & frequentata Principum cades, non à Superis immitterentur, in vindictam erepti per injuriam Suintorogo Principatus. Consultum etiam Reip. fore, si post tot civiles motus, atrocesque jactationes, in ejus Principis humeros ad respirandum reclineretur: cui affectus, & natura moderatio & annorum gravitas composuissent. Sensisse satis jam Principes eos, quibus cupiditates per aetatem necdum deferbuissent. Maturatum itaque est cum comitiis Kiernoviam: ne diuturnitate interregni, factiones & ambitio, vires cum tempore sumerent:

rent: sed neque inter ipsa comitia sententiis multum variatum est. Omnium consensu M. Lit. Dux renunciatus Suintorogus; nequicquam decrepitam senectutem obtendens, communibus studiis cessit. Exiguo illo, annorum aliquot, quo cum imperio præfuit, tempore, domi quietas perpetuò habuit res. A Prussia initio non exiguum impendere discrimen nunciabatur.

Ottocarus Bohemiæ Rex, cum ingentibus è Bohemiâ, Silesiâ & Germaniâ copiis, in Prussiam venerat; eo consilio, ut bellum omne, quod jam cum Prussis Equites Crucigeri propè confecerant, magnâ vi in Samogitiam transferret. Sed per tempestuosam hyemem, exundantes fluvii & lacus, itinera omninò præcluserant. Ita ea expeditio frustra Bohemo suscepta fuit. Prussorum tamen nomen universum, paucis exceptis populis, ad officium reductum. Nandrovitæ acie victi, non è pugnae modò loco, sed ædibus etiam & agris natalibus profugerunt. exilium servituti prælatum est: tanta vel in agresti populo libertatis æstimatio.

*Prussorum
populi à
Crucigeris
subiguntur.*

quanquam vix exilium dici potuerit, in
 Litvaniam, ejusdem originis gentem, cum
 re familiari & liberis commigratio. Ean-
 dem fortunam experti Skalovitarum pri-
 mores, Surbanta, Suifdeta, & Surdeta, de-
 speratis rebus opes & populum, in ulte-
 riorem Litvaniam transportarunt. Enatum
 interim erat turbarum aliquid per Polo-
 niam. Inter equestrem Ordinem & Zemi-
 slaum Principem, qui Cujaviæ ac Lenciciæ
 imperitabat, similitates exortæ, pænè ad
 vim processerant. Cognita ea discordia
 Litvanis, promptissimum quemque juve-
 num ad prædam evocavit. Collectus ex-
 pedite exercitus, Cujaviam vastationi de-
 stinat: itum est eò per Mazoviæ & Prussiæ
 confinia: vastati impunè agri: ingens om-
 nino pecorum atque captivorum copia
 prosperè abducta. Neque Samogitis ab
 alterâ parte ocium. Reliquiarum Prussica-
 rum atrox fortuna, atque inde commiseratio;
 & si illæ funditus excinderentur, pro-
 pinqui nimis futuri hostis metus, bellum
 accendebant. Poiezanos inprimis omni
 ope

An. 1269.

*Cujavia à
 Litvanis
 vastata.*

*Samogite
 Prussorum
 reliquias
 bello tuer-
 unt.*

ope tuendos, Samogitæ suscipiunt. Neque
 deerat primis conatibus successus: cæsa
 aliquot locis Crucigerorum præsidia, Poie-
 zaniæ Commendator, ut vocant, & Hel-
 vicus à Goltbach Contor Christburgen-
 sis, capti. Crescenti malo majore irâ & to-
 tâ vi, Conradus à Triburg Prussiæ Magi-
 ster obviam ire; omnibus simul copiis,
 Poiezanorum agros vastare: incolas, igni
 ac ferro affligere. Debellatæ opes populi;
 non tamen animorum pertinacia fracta:
 ne victi hostile jugum in servitute ferrent,
 patriâ omnes excefferunt. Accepti benignè
 à Litvanis focii populi, & per Grodnenses
 agros descripti: primæ verò eorum sedes,
 tunc ex hostili populatione desertæ, nunc
 etiâ inter profundas sylvas raros habent
 habitatores. Sola jam è Prussis supererat
 Sudovia, bello à Crucigeris necdum ten-
 tata: hæc, post subactos reliquos popula-
 res, in dies infesta Crucigerorum signa af-
 futura prospectabat: quare averfuri à fini-
 bus suis bellum, hostilium agrorum infe-
 statione domi suæ hostem distinere statuit.
 In

An. 1270.

In Culmenses agros prima excursio facta: & quia non tam prædæ cupiditas, quàm metus in audaciam versus, militem armaverat, magna strages, delectu nullo, latè edebatur. Missus à Magistro qui hostiles conatus reprimeret Hermanus Schonenburgi vir per multa prælia fortitudine & prudentiâ probatus, exiguis copiis rem ex voto confecit: excursions stitit; & hostem in cumulo adeptus, cecidit. Sudovitæ, primo hoc eventu, de victoriâ, non de spe aut odiis deturbati, majore deinde irâ & vi, bellum aggrediuntur: auxilia à Litvanis & Samogitis conquirunt. Stumanus tum pro Principe, Samogitiæ præerat: hic (privatone erga Sudovitas studio, an principis nutu, non reperio) cum aliquot Litvanorum legionibus & quatuor Samogitarum millibus, bellum pro sociis contra Crucigeros exeunte jam æstate suscepit. Repentinâ inprimis vastatione, Culmigeriam igne, proximas provincias terrore implet. deinde cum distractus hostis, non satis certus esset, unde potius ancipitem il-

lam

*Stumanus
Samogitiæ
Gubernator
Prussiam
vastat.*

lam tempestatem propulset, Stumanus exercitum Plovisto arci improvise applicuit, pertinax oppugnatio brevi ad deditionem præfidiarios compulit. Litvanus enim veritus, ne si gravioribus propositis conditionibus supplices rejecisset, ex diuturniore circa eundem locum morâ, periculi aliquid, aut certè agendis rebus impediementi enasceretur: omnia in integro reliquit; duos tantum obsidum vice pactus, qui viarum peritissimi forent. Horum deinde ductu, occultis per Christianorum agros itineribus, quâ minimè timebatur, repentinus erumpebat: ita Lipanoviæ, Radini, & Veishausi suburbana ædificia exusta: Turnicia, Graudentum, Marienverderum, Satirinum, Christburgum, aliaque regionis ejus oppida, & arces funditus dirutæ: ex præda denique & captivorum multitudine clades æstimatione major illata. In Livonia quoque per proximam hycmem

res prosperè gestæ: vastatis latè in continente agris, per insulas Livonici sinus prædationes tentatæ. Hyems vehementior

*Livonia à
Litvanis
vexata.*

S

non

non securos modò aditus, per adstrictas solidâ glacie aquas, sed etiam commodum pugnæ campum in tanta planitie, instraverat. Inter Oziliam, quæ septem milliaribus à Livonicâ ripâ, avulsa est insula, in glacie exercitus concurrissè scriptores memorant. Hæc dissimulatione fortè magis & tacitis auspiciis, quàm mandato Suintorogi extra gerebantur: ad bella enim illi, & natura, solito mitior, ingenium non dederat, & ætas jam deerat. Domi, ut quietas semper habuit res, ita relinquere voluit: maturè itaque habito Senatusconsulto, filium Giermondum, jam ferè sexagenarium successorem sibi destinavit. Neque multum deinde superstes egit. Novogrodecî eodem ipso anno, morbonè an solis annis deficientem vitam, spiritus destituit.

Giermondus M. D. Litvanæ.

Giermondus Suintorogò solitis ritibus suffectus, primos sui principatus menses rebus domi componendis exegit. Ante omnia parenti defuncto ut præscripserat ipse, iusta legitimè persolvit. Cum enim viveret Suintorogus, fortè inter venationes in-

nes inciderat in locum peramænum, quo Vilna amnis planitiem altis montibus subjectam, & pineto hinc inde confitam decurrens, Viliæ illabatur. Amænitas situs, cùm ad primum conspectum senis animum occupasset, petiit à Giermondo, ne alibi pro defuncti exuviis, aut rogo, aut sepulchro, aream quæreretur; utque is campus cremandis Principibus, humandisque eorum cineribus, sacer perpetuò in posterum esset. Executus est universa Giermundus ex fide: campum latè excisis arboribus perpurgatum, ipse ritè dedicavit: relictus in proximo lucus, Fulminis vulgò Perkuni, tempestatum præfidis Numini; ut religionibus ipsis locus deinceps frequentior populo fieret: erecta præterea sacerdotia, copiosis redditibus attributis. Officium sacerdotum erat, ad præscriptos ritus, ignem perpetuum quercu & pinu alere: qui si aliquo casu fortè extingueretur, neglectæ aut non ritè procuratæ religiones ipsius sacerdotis exustione expiabantur. Locus is Suintoroha (id est, Sancta area,) dictus,

*Superstitio
vetus Lit-
vanorum,
in creman-
dis corpori-
bus defun-
ctorum.*

& nomen & ritus illos profanos ad Iage-
lonis usque principatum retinuit. His ita
ordine peractis, Principis defuncti corpus,
militari habitu à proceribus ad rogum ela-
tum est: editiore pyræ loco, haud longè à
Principe, locata arma, quibus à tyrocinio
usque militari usus fuerat, gladius, hasta,
pharetra cum arcu & sagittis: inferiore
loco falcones, paria bina canum venatico-
rum, servus & equus, qui viventi maximè
in deliciis: hæc universa, cum subjectus
ignis corripuisset; tum sublatâ simul com-
ploratione, proceres urforum & panthera-
rum resectos ungues, extremi obsequii vi-
ce in flammâ jactare. Nam de altera vita,
quam habituri à morte essent mortales,
redituque animarum ad sua corpora; cum
DEUS quispiam, illis ignotus, ad jus dicen-
dum in altissimum montem universum
mortale genus, evocaturus è tumulis esset,
apud veteres illos Litvanos, rerum Divi-
narum penitus rudes, quanquam barbarè
& superstitiosè, tamen aliquid credebatur.
Existimabant igitur mortuos olim ungui-
bus

bus illis opus habituros, cum præruptus,
altusque mons, per difficiles aditus, singu-
lis superandus esset. Curatis ita sacris,
præscriptisque ceremoniis, quibus dein-
ceps Principum vitâ functorum corpora
eodem loco cremarentur, ad rem civilem
curas advertit. Domi omnia erant secura;
sed neque ab hostibus multum periculi;
quanquam non parum suspicionum: Li-
yones & Prussos Crucigeros, Polonos et-
iam, tot prædationibus nuper vexatos, non
putabatur quieturos. Hos, non tam pacis
studio, quam ut totis viribus simul Rus-
sum aggrederetur; oblati fœderibus ad
amicitiam Giermondus pertraxit. Leonem
enim solum sibi maximè ad bellum desti-
nabat, occisi ab eo inter hospitales mensas
ante aliquot annos Ducis Litvaniæ, me-
mor. Vix ferebat indignationem, quod
tanta Litvani nominis injuria; ob parentis
sui ignaviam, hæcenus inulta & secura,
Russo stetisset. Proximo igitur anno, ma-
gnis copiis Volyniam invasit: vastata atro-

*Fœdus cum
Polono &
Crucigeris,
bellum con-
tra Russos.*

*Volynia va-
stata à Li-
vanis.*

omnis, absque prælio, in Litvaniam abducta. Reversus ab ea expeditione, pacis artibus intendere cæperat, & Colonias per agros describere: quo tempore Giervatis oppido fundamenta jacta. Verum & domesticam quietem, & firmatas fædere cum Polonis amicitias, factiosa quorundam consilia interturbarunt. Paulus Cracoviensis Pontifex, ut privatas offensas de Boleslao Pudico ulcisceretur, arma Litvanorum occultè per intervalla, in agros Polonos, evocabat. Exortis fortè inter Boleslaum & ordinem equestrem dissidiis, res ad secessionem & arma deducta erat: factioni princeps, Vladislaus Dux Opoliensium, absens lectus: fugatâ deinde, ac cæsa rebellis nobilitate, partes Boleslai insigniter creverant. Tum verò *Pauli animus pridem Principi iniquus, fortunam ejus magis non ferre: sed, & metuere, & odisse; & quod ipse sibi, suoque odio, ad vim non sufficeret, alienis armis, suis fraudibus, eam vexare.* Litvanæ copiae sedibus suis excitæ, Lublinenses agros infestis excursionibus securè populabantur: quod eque-

stris

stris ordo victoriâ Principis ad Bugicinum attritus, resistere aut non posset, aut non posse se fingeret, ut suis damnis, invidiam Principis augeret. Neque tamen omnino inultum Litvanis istud violatorum fæderum flagitium abiit. sub idem tempus, Subsylvania eorum ditio, à Mazoviis & Cujaviis vastata est. Per Prussiam quoque prædæ actæ: sed Prussorum res, secundis aliquot contra Crucigeros expeditionibus rursus non leviter firmatæ, levia prædationum damna vix sentiebant: præsertim quod Litvana & Samogitica auxilia, in graviores impetus præsto essent. Vix igitur bellum illud à Crucigeris aliter confici posse videbatur, quàm si & totæ simul vires ad-moverentur, & externa præsidia consilio aliquo, hosti detraherentur. Henricus, Prussicis Equitibus Magister erat: fædus ille imprimis cum Giermundo renovat, ut jurisjurandi religione, à bello Prussico Lit-

con-

An. 1274.

Samogitæ
tuentur
Prussos &
cædunt
Crucigeros.

conferri : efficere tamen non potuit , quin privatorum opibus , clam per Samogitiam lectus exercitus , detractis signis per turmas in Prussiam abiret. Vastatâ Culmigeriâ confederant Prussi Sudovienses , cum Samogiticis præfidiis , ad Lubaviam : sed venientibus totâ mole Crucigeris , aperta vi concurrere non ausi , tumultuariâ ut videbatur fugâ , castris impedimentisque desertis , in proximas sylvas sese abdiderunt. Equites Crucigeri incruentâ victoriâ læti , mox solutis ordinibus ad prædam discurrere , castra diripere , contemptim ad vestiganda extrema hostium agmina effundi , atque prorsus tanquam omni periculo defuncti agere. Prussi & Samogitæ , qui ad captandam infidiis occasionem , inter latebras ex fuga non longè à castris hæserant , hostem & itinere fessum , & victoriâ securum , inter prædas cuncta negligenter agere , à speculatoribus edocti , repentè instructâ acie è sylvis cooriuntur , atque prædabundos occupant , cædunt. Magna tum clades Crucigeris illata : amissus exercitus ,
Duces

*Stratagema
contra Cru-
cigeros.*

Duces belli Henricus Magister & Theodoricus Marefchalcus , in acie cæsi. Atrox hujus pugnæ eventus evocaverat Christianos Principes ad arma magno apparatu capienda. Rex Bohemiæ , Marchio Brandenburgicus , Lantgravius Turingiæ , Dux Brunsviciorum , cum ingentibus copiis in Prussiam venerant : sed quòd exeunte jam autumno is exercitus fuisset contractus , hyemis verò initia solitò magis tempestuosa , latè per agros pluviis exundassent , ne laceffito quidem Litvano , ab armis discessit. Marchio tamen , ne frustra tantum iter suscepisse videretur , oppidum condidit , quod etiamnum Brandeburgum vocatur. Hoc ipso anno , Livones memorant à Samogitis & Litvanis ad Ofiliam in glacie cum Magistro Livoniæ Ottone pugnatum : & Magistrum , cum quinquaginta Ordinis ejus fratribus cæsum. Pari eventu successor ejus Andreas Vestphalus cum bellum prosequitur à Litvanis profligatus occubuit. Neque multò post in Litvania Giermondus vivere desit. Habitis Kier-

*Expeditio
Christiano-
rum Prin-
cipum con-
tra Litva-
nos.*

T noviæ

An. 1275.
Giliginus
M. Lit.
Dux Tra-
bis Samo-
gitæ.

noviæ comitiis, natu major Giermondi filius Giliginus, Princeps Litvaniæ renunciatus est: fratri ejus Trabo Samogitia attributa, eâ conditione ut Magno Litvaniæ Duci subesset. Magister curiæ, utrumque ad concordiam, & gloriæ quam à Majoribus suis accepissent bello & pace æmulationem, breviter è Reipublicæ voto hortatus, gladium & scipionem Giligino porrexit. Rudis hic inaugurandi tunc mos erat, quo Principi suprema domi forisque potestas à Republica fiebat. Triennium non superavit Giligini principatus: nullâ fermè re memorabilis, præter aliquot Poloniæ vastationes: quanquam neque hæ à singulis scriptoribus omnes memorantur. Illa inter alias magis insignis, & ipsis Polonis authoribus comperta, quâ Litvanæ copiæ Mazoviam, Culmigeriam, Cujaviam populatæ, atque iterum in Lencicienses agros excursionem instauratâ ad quadraginta captivorum millia abegisse dicuntur. Vix fidem numerus invenit: ingentis tamen cladis exaggeratum hoc argumentum est.

Annus

Annus sequens Giligino fatalis fuit: suffectus ei filius Romundus, eundem annum Princeps egressus non est. Apud scriptores frequentem famam reperio, quinque filios ex Romundo superstites relictos: propius tamen vero est, quod à paucis traditum; eum absque liberis decessisse. Illi enim qui inter filios ejus censentur, ejus jam ætatis erant, ut Troidenus natu ultimus vivente adhuc Romundo Imperator, exercitus duceret. Ægrè certè persuaderi potest, intra tam breve à morte Suintorogi tempus, (quod vix decennium assequitur) abnepotes ejus non adolescere tantum, sed & rempublicam administrare potuisse. Troidenus, seu filius seu consobrinus Principis, privatis opibus triginta millium exercitum è Litvania & Prussia conscriptum, Giligino ipso vivente duxit: & tertiâ copiarum parte Mazoviam depopulatus est, reliquis duabus Culmensem provinciam. Vbi pertinaci oppugnatione Bergeloviâ potitus, exciso Crucigerorum præsidio arcem penitus delevit. Excedente hostilibus agris

Romundus
Magnus
Litvania
Dux;
intra an-
num mo-
ritur.

T 2

Troi-

*Livones ad
Dinembur-
gum cæsi.
An. 1279.*

Troideno, cum ingente præda; iisdem pænè vestigiis novus hostis ingressus, rursus igni & ferro omnia infesta reddidit. Scemandus Samogitico & Sudavitico milite easdem provincias invasit: Lubaviam & Culmigeriam civitates spoliatas, exussit: Cujaviam latè pervastavit. Neque multò post, iterum exigua è levi Litvanico equitatu manus in Lencicienses agros immissa, Lenciciam urbem ex inopinato adortur, atque primo ferè impetu occupat. Sed quòd ad prædam non ad pugnam venisset, antequam vicini incolæ ad arma concurrerent, eadem celeritate, spoliata urbe, hostico excessit. Eodem anno res strenuè in Livonia aperto campo acta. Septimo nonas Martii magnis animis & pertinaciâ pugnatum est: hostes eo prælio non victoriam modò, sed & Duces amiserunt. Cæsi, Magister Livoniæ Ernestus, Gilardus Comes, atque ex ipso Crucigerorum ordine sexaginta septem equites.

Eodem prælio, cum Henricus à Tyzenhauzen Signifer occubisset, Prætorianum
fignum,

fignum, cum imagine virginis Deiparæ Livonum Patronæ, in potestatem Litvanorum venit. Tentaverat quidem restituere rem Elchardus Revaliensium Præfectus, contractis è fuga reliquiis, hostem aggressus: sed is quoque profligatus accepto vulnere amissoque equo, vix vitam è campo extulit. Belli ejus occasionem dedit, arx Dinemburgum: quam arcem ad Dunæ ripam exstruere Livones molientes, omni opè à suscepto opere dejicere contendebant Litvani.

Mortuo deinde Romundo, Trabus Samogitiæ Dux gubernandæ Litvaniæ admotus est: Principisne electi, an solo Gubernatoris in exiguum tempus titulo? non conveniunt scriptores. Certè ego non video, cur tutelæ nomine Trabum Litvaniæ præficere opus fuerit, si annis & ingenio maturi ad rem civilem Principes, ex superstitionibus Romundi filiis præsto erant; nisi fortè metu tubarum, quas ambitio inter fratres excitare facile poterat, summa rerum avo delata sit: ut si fortè ejus arbitrio

*Trabus
Magnus
Litvaniæ
Dux.*

patrimonium partiri inter se nollent, contumaces in dissensionem spiritus, supremæ potestatis reverentiâ opprimerentur. Sed enim nihil ejusmodi à Trabo legimus actum, quod tamen maximè fieri oportuisset, si hac solâ de causa, à proceribus ad imperium fuisset evocatus. Certè neglectum ab eo id officii, aut certè ob angustias temporis intermissum, credere non possum: res enim illa tota, non tempore, sed festinatione, indigebat. Trabum igitur omnino Magnum Ducem fuisse, illud etiam pro argumento est, quòd majorum suorum more, media in Litvania coloniam excitavit, de nomine suo, Trabos: Neque plura in principatu egit: vel quòd naturâ quietus esset, annisque gravis; vel quòd antequam aliquid agere potuisset, nondum integrè exacto principatus anno, apparatus animo volventem, mors occupaverit. Leoni tantum Kijoviensium Duci, in Polonos bellum moventi, auxilia miserat: quanquam eventu infausto. Boleslao Pudico successerat nuper Lescus Niger. Rus-

*Litvani
auxilia
Russis fe-
rentes a Po-
lonis fun-
duntur.*

An. 1280.

sus (ut *initia principatum, hostibus plerumque ad bella avidè arripiuntur, quia novandis rebus opportuna*) novi Polonorum Principis fortunam bello experiri voluit. Iam Lublinsibus agris pervastatis, Sendomirienses populabatur. Exiguæ interea valde Varso Castellano Cracoviensi copiæ in expedito: aggredi tamen hostem, quâ posset ratione, à Lescio jussus, temerario fortassis consilio, sed ad vulgus (*apud quod ex eventu sententis pondus accedit*) satis forti; validæ hostium aciei, aperto campo sese objecit. Leo quòd paucitatem hostium contemneret, plenus omninò victoriæ fiduciâ, sive ut totam victi hostis laudem ad suos Russos pertraheret, sive alio quovis consilio, primam in acie stationem Russis attribuit, ubi & bellum & victoriam sperabat: Litvanis & Scythis, non tam ad subsidia, quàm ad spectaculum, ut rebatur retrò collocatis. Poloni magna vi anteriores ordines aggressi, primo ferè conflictu loco moverunt: hinc proximis Russorum labare animi; & fronte aciei retrocedente, non gra-

dum

Comitia in
Litvania
ad eligen-
dum no-
vum Prin-
cipem.

dum obfirmare proximi, sed consternari, abjectisque gravioribus armis, in fugam apertè verti. Litvanæ & Scythicæ cohortes, quæ in ultimo agmine constiterant, primùm sustinere cedentes, mox perruptis cedentium impetu ordinibus, aliquantùm turbari ac propè in communem fugam rapi. Instaurant tamen, restitutâ utcunque acie, pugnam: sed cùm inde à victore Polono fortiter urgeri, hinc à sociis quorum maximè causa ageretur, destitui cæperunt; ipsi quoque in fugam sunt effusi, Russorum fortunam secuti, quorum auspiciis pugnaverant. Litvani proceres, domi principe, foris exercitu amisso, solliciti: ad curandam maturè Rempublicam, comitia Kiernoviam indixerunt. Aderant inter alios si-
ve nepotes, si-ve (quod, ut vero propius, malim asserere) filii Trabi, Narimundus, Holfza, Daumondus, Giedrus & Troidenus. Postremi hujus apud omnes amor, ancipiti expectatione fatigabat Magni Ducis electionem. Vir indole regiâ, ætate validâ, partis etiam sæpiùs de hoste victo-
riis,

riis, ut ante non mediocres de se spes, ita hic studia motusque animorum magnos concitaverat. Quisque pro se eum Principem designare; eum privato voto dicere. Et quanquam pro Narimundo, ultra alia, ætatis ipsius iudicium inclinaret, in ea præsertim republica, in qua studiosè servatus hætenus erat mos, primos è liberis, in imperia parentum sufficere: sed virtutis æstimatione, cuncta Troideni gratiæ cessura videbantur. Illud tamen ab ea sententia universos dejecit: *quòd Republicâ per crebram Principum intra paucos annos mutationem non leviter labefactatâ, si quid dissidiorum exoriretur, nihil mediocre timendum restaret: sed quodcunque tandem futurum esset, discrimen; extremum foret. Iam verò; etsi Narimundus, caterique Principes, repulsa dolorem Reipublicæ utilitatibus commodarent: ferax & ambitiosum Daumondo ingenium nequaquam quieturum. Retenturum illum ex offensa odiorum igniculos: futurum facile ut tempore non sopirentur sed gliscerent; ambitione fomitem ministrante: denique per utrosque affectus mente agitata, aut ipsum per se quasitâ occasione immane*
V aliquid

aliquid ausurum, aut si successus & vires odiis defuerint, Narimundum & alios fratres contra Principem & Remp. concitaturum. Quare remotis omnibus studiis, Narimundum natu maximum plenis comitiis Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt: & mox Magister curiæ, quo tunc magistratu Monividus fungebatur, ex senatus equitumque sententia, porrecto de more stricto ense, titulos & jus eidem detulit.

Narimundus Magnus Litvaniæ Dux.

Narimundus, quamprimùm Rempubli-
cam attigit, antequam ad externa curas
protenderet; ad propiora, nimirum dome-
stica, sese convertit. Post persoluta paren-
ti justa, præcipuum ei opus erat; ita patri-
monium inter fratres partiri; ne odiorum
semina jaceret. Nec poterat opportunè
deferri. *Ea enim quæ alicui debita sunt, perindè
ferè dilata; ac negata ladunt: nisi quòd negata re-
pentè animum dolore invadant; dilata sensim su-
spicionibus sese accumulantis exulcerent: illa ad
vim præcipitent, hæc ad fraudes & odia, in occasio-
nes ex arte intendenda, deducant.* Metuebat
etiam illud Narimundus, ne si quid è Re-
publica

publica decrevisset, quod asperius fortasse
fratribus videretur, unicus ipse cum sua
sententia sub totâ invidiâ laboraret. Nihil
itaque Senatu inconsulto propriâ autori-
tate egit, certus, consilia sua, auctorum nu-
mero, emollire. Nam quæ solus pro supre-
mo jure jussisset, ea querendi materiam &
fratribus & subditis præbere potuissent.
*Plerumque enim Principum acta, ad privatos tan-
tùm affectus referendo, criminamur; neque diffici-
lis est ad istiusmodi querelas auditor: at quorum
senatus ipse auctor est, ea tanquam publicis utilita-
tibus dedicata, ac sacrosancta, privatis sermonibus
suspicionibusque, non adeò prompti temeramus.*

Erant equidem amplæ provinciæ, quæ re-
liquis Principibus attribui in patrimonium
poterant: sed nolebat Narimundus poten-
tiam eorum ad ambitionem & defectio-
nes, hostium propinquitate sollicitari. Non
erat fortè, quod in fratribus ut suspectum
metueretur; cavebat tamen Princeps etiam ea,
*quæ periculosa futura erant, si illi suspecti aliquando
esse inciperent.* Nihil enim periculosius à Principe
per alios, præsertim ambitioni obnoxios, admini-
stratur,

Fratribus
patrimo-
nium parti-
tur.

*stratur, quàm quod hosti magis propinquum: ad-
 latus atque sub oculis Principis, factiones facile eva-
 nescunt: à curia verò ablegata, satis ad incrementa
 sua habent, quòd facilius lateant; in immensum
 verò surgunt, cùm à propinquo hoste subsidia spera-
 re possunt.* Advertebat præterea Magni Du-
 cis potentiam exhauriri, cùm inter liberos
 Principis defuncti, patrimonii nomine,
 provinciæ distraherentur: ita enim fore
 necesse erat, ut ad multos derivatis reipu-
 blicæ opibus, ipsoque fonte absumpto,
 penes Magnum Ducem nihil ultra vacuos
 titulos relinqueretur. Quare publico sena-
 tus edicto; in ipsa interiore Litvania pos-
 sessiones fratribus assignavit; non alio ju-
 re, quàm quod ceteris proceribus ac equi-
 tibus in sua patrimonia esset, obtinendas:
 atque ut omninò privatam rem, familiarum
 è Magnis Ducibus propagatarum, à publi-
 ca secerneret; novum insigne pro Duce &
 republica assumpsit, diversum ab eo quo
 ceteri ejusdem gentis Duces uterentur. Ab
 eo itaque primum tempore, Centauri lo-
 co, Eques armatus stricto ense hostem per-
 sequens

sequens vulgò Pogonia in ceris Magni Du-
 cis usurpari coepit: quanquam alii memo-
 rent, à Mendogo Rege idem stemma usur-
 pari solitum; adjectis binis in clypeo cru-
 cibus, ad indicium susceptæ Christianæ re-
 ligionis. Obtigit in ea patrimonii fortitio-
 ne Holsæ tractus orientem versùs, à Vilna
 circa Korablam ad multa passuum millia
 excurrans, deinceps Ducatus Olsanensis
 dictus: propagati ab eo Holsanenses Du-
 ces, superiore seculo, in Paulo Episcopo
 Vilnensi defecerunt. Giedro ampla item
 ditio Septentrionem versus attributa: no-
 bilissima ab eo Giedroiciorum Ducum fa-
 milia ortum ducit; in quâ hæredum copio-
 so numero, veterem illam potentiam &
 Ducalem titulum, ad equestrem frugalita-
 tem deducta, nostrâ ætate videmus. Dau-
 mondo Vcianensis Ducatus datus: arcem
 Suir ab eo conditam, Ducibusque Suirscis
 nomen & sanguinem derivatum, aliqui me-
 morant. Troidenum solum, pacis bellicue
 focium, apud se detinuit Princeps: eo for-
 tasse consilio, ut cùm ipse liberis careret,

eum reipublicæ maturè admoveret, quem sibi successorem à Senatu & populo tacitè designari, non ex vano, prudens alienorum votorum æstimator, suspicabatur. Non ignorabat quidem Daumondum quidvis acturum, ne successione excidat: sed *malebat fratris ambitionem, quam vota publica ab eventu destitui. Quare illa ipsa negotiorum cum Troideno communicatione, ejusdem potentiam ad futuras Reipublicæ spes, contra fraternas factiones, firmabat.* Ita rebus domi compositis, & curiæ Ducalis sede, Kiernoviam Novogrodeco translata, ad rem bellicam cogitationes intendit. Iam frequenti Principum vicissitudine Principatus propè in annum magistratum abierat: hinc res bellica plurimum labare; cum inter ipsos apparatus aut initia belli, capita & Senatui & castris, morte subtraherentur: atque ea fortè de causa, nihil majore mole contra Polonos pro recuperanda Iatviezya totis sedecim annis actum. Nunc primum Narimundus cum Troideno eam provinciam sedulò suscepereunt; non excursionibus hostem vexaturi;

Iatviezyam à Polono olona ereptam recuperant Litviani.

xaturi; verùm Polonis exactis, antiquum in eam jus Litvaniæ asserturi. Ductus in *An. 1281.* provinciam exercitus, nihil ferè negotii reperit. Reliquiæ Iatvingorum vetere odio à Polonis suapte averisæ, cum primum exercitum conspexerunt, à sacris Christianis & Polono desciverunt, atque Litvano accesserunt. Coloniis deinde Polonicis & Mazoviticis insperato impetu captis, universa regio brevi in potestatem redacta est: præsidia opportunis locis posita, quæ hostis propior, ad ripam præcipuè Bubræ Raigrodum à Troideno, colonia ducta, quæ arx, contra Mazovitas & Prussos vicinos, incolis esset. Gratus navatæ operæ Narimundus, omnem deinde eam regionem Troideno attribuit. *Facere beneficium videbatur Princeps, cum tamen ferè acciperet. Intererat enim vehementer Reipublicæ, in tanta hostium propinquitate, Ducem armis impigrum atque ad omnia intentum præsentem esse, & qui privatis opibus sese tueri posset; ne semper tantillo bello universa Litvania implicaretur.* Casus præterea ita tulit, ut ea res Narimundo ipsi esset per-

oppor-

Raigrodum in Subsylvania, à Litvanis edificatum.

opportuna, cùm à belli Podlachici curâ flagitium domesticum averteret. Daumondo fortè Vcianæ Duci obierat conjunx: ad funebrem pompam frequentes pro more convenerant procures; inter ceteros Narimundi uxor, defunctæ soror, & pro se sorori parentatura, & pro marito (qui domi morbo detinebatur) mærentem domestico luctu, Doumandum fratrem salutatura. Persolutis ritè justis, hospitibus honorificè dimissis, Principis solius conjugem violentè detinuit, in defunctæ torum substitutus. Et sua & conjugis injuriâ Narimundus dolere, indignari, minari: at alteri infana libidine mens, sceleri contumaciam jungere; atque post proculcatum fas; pericula, vel non videre, vel contemnere. Hinc Principi necessitas armorum & fraterni belli. Vcianâ obsidione cincta; eò enim sese, aperto campo diffusus, uxorius imperator, ad scelera quàm ad bella audacior, abdiderat. At verò quia à muris etiam, non diuturnum præsidium sperari poterat; & aut oppugnationi, aut ob angustos

*Daumondi
scelus in
Narimundum,
bello
vindictatur.*

stos commeatus, fami cedendum videbat; animos suorum ad constantiam obfirmare nititur proximorum auxiliorum spe: ipse rebus desperatis, tanquam mox ad solvendam obsidionem cum milite adfuturus, noctis beneficio ex arce dimissus, per obsidentium castra evasit. Plescoviam deinde delatus, non infeliciter contra Livones Plescoviensium arma tractasse memoratur: exilii ejus memoriam Plescovia etiam nunc obtinet, eâ munitionis parte, quæ ab auctore paries Doumandi dicitur. Oppidani cum aliquot dies oppugnationem, Ducis & præsidiorum expectatione, fortiter sustinuissem; suspicati ex morâ, quod in re erat, Narimundo se dediderunt. Eodem anno è Samogitia miles Prussis Sudovienfibus auxilio missus: ubi junctis Prussorum & Samogitarum viribus, magna clades Crucigerorum agris illata est: neque solum quæ in aperto ad prædam vel iram erant, igni aut ferro absumpta; sed arces & oppida, pleraque capta atque everfa, Christiburgum, Marienver-

X

derum,

derum ; Santirum , Plemencia , Graudentum.

*Troidenus
Magnus
Litvanie
Dux, à
Daumondo
bello peti-
tur.*

Idem annus mortuo Narimundo Troidenum Principem Litvaniæ dedit, pridem jam communibus studiis expetitur, quod bellica laude, fratribus, quos ætate sequebatur, longè præstaret. A puero enim castris addictus; cum annis armorum studium promovit; adultus, multis expeditionibus non militares modò, sed & imperatorias artes probaverat; & parando & gerendo bello. Animi quidem impotentior, ac præsertim cum irâ agebatur; hinc *Et in victos Et in fontes, potestate ad crudelitatem abuti solitus: ingens profectò in principe vitium: sed apud feroces populos, sub virtutis nomine, si non amorem, admirationem saltem habebat Et reverentiam.* Daumondus apud Plešcovienſes exul, ex Narimundanæ mortis nuncio, inimicitias cum principe extinctas credere, & jam reditum in patriam adeoque ipsius Principatus occupandi spes animo volvere: at cum Troidenum Magnum Ducem comitiis creatum intellexisset; tùm verò, quàm

jucun-

jucundè nuper spei suæ, cogitatione colluſerat; ita nunc invidiâ & indignatione furerè, vim & bellum parare. Collecto è Plešcovienſibus exercitu, Polociam inprimis invaſit, propinquitatè ſuis conatibus opportunitatè: urbe per Ruſſorum proditionem potitus, facilè univerſam provinciam ſubegit. Iam ultra Plešcovienſes copias, Poloceniſi milite & opibus auctus, validior ad urgendum bellum, Litvaniamque tentandam erat: ſed *primis perturbationibus ipſâ morâ confidentibus, animus non æquè ut ante ad arma expeditus. ut ferè difficilis eſt illis conſtantia, quibus ardua, impetu non conſilio aggredi moſ eſt.* Tum primùm periculi ſpeciem finceriùs circumſpicere & æſtimare: belli imparibus viribus ſuſcepti exitum pertimeſcere: cogitare ſecum, Polociam facilè ſibi ceſſiſſe, quod ſecuris rebus, aut nullis præſidiis tenebatur, aut Ruſſo obnoxiiis: *Uterius ſi progredereſetur, nihil non benè munitum, nihil non bello paratum, inventurum: omnia ſibi Et Ruſſis infeſta, Troideno addicta. Quid verò ſi interim Polocenſes, quâ levitate ſcelus admiferunt, eâdem ſcleri veniam apud*

*Daumondi
contra Troidenum
conſilia.*

X 2

legiti-

legitimum Principem quærerent, atque à se desciscerent? Plescorvienses nondum quidem opera sua panitere: sed quis eosdem illis animos certò audeat polliceri, cum (ut incerta belli alea est) aliquid cladis acceperint, cum arma, cum exercitus validos ab adverso conspexerint? Illosne pertinaciùs pro exulis fortuna pugnuros crederet, quam Litvanos pro Principe & Patria? multum ad audaciam, nec minus ad victoriam momenti sæpè habere, causam pugnae. Abstineret itaque armis, non tamen odiis constituit: & vi in fraudes versa, ambitionem & iras securiùs ex occulto urgere. Neque difficile fuit, pacis specie & modestâ culpæ confessione, fratri impone-re: ut speraverat, non veniam modò, sed & Polocensis ditionis possessionem, haud ægrè obtinuit. Inde Daumondus in momenta agendi intentus, rebus suis, quietus prospiciebat: quâ posset arte, Troidenûm evertere, & Principatum paterno fraterno-que jure, sibi asserere. Troidenus verò ut rebatur, pace domi constituta, militem in Poloniam misit. Quatuordecem millium exercitus erat, è Litvanis & Iatvingorum

An. 1282.

reli-

reliquiis lectus: hic divisis trifariam copiis, totam omnino Lublinensem oram pervastavit. Lescus Niger Poloniæ Princeps Cracoviæ interim jus subditis dicebat: ad subitam trepidationem, forensibus illis negotiis relictis, tumultuario delectu sex millium manum contra Litvanos rapit. Sed hi, aliquot ante diebus prædam & exercitum per Narviam transportatum in profundiores sylvas jam subduxerant. Re cognitâ Lescus planè desperare. Quo enim duceret exercitum? in sylvas? nimirum ubi hosti omnia opportuna, quia perspecta; sibi verò ignota & periculosa. Qua deinde parte hostem perplexis calibus vestigaret? Atque ut assequeretur fugientem, quâ ratione militem aperto campo assuetum, inter sylvas in aciem explicaret? imò quomodo tam exiguas copias molesto ac festinato itinere propè confectas, tam iniquo loco, tanta multitudini objiceret? Istiusmodi curis fesso cum fortè somnus obrepisset, visus est sibi videre Divum Michaelem feridè imperantem: cunctari desineret, & hostem audacter insequeretur. Paret Lescus, exercitum somnii divinitus

*Litvani à
Lescu Po-
nic Rege
sunduntur.*

X 3

immissi

immissi enarratione ad spem victoriæ erectum, arma expedire jubet; & paucorum dierum commeatu sumpto, signa in hostem ferre. Neque procul aberant Litvani, Polonum sibi instare omninò ignari: ex securitatis opinione non excubiæ illis solitæ; non cohortes, firmandæ à tergo in itinere aciei destinatæ; nihil denique ex disciplina militari; atque adeò vix castrorum species. Hinc ut comparuerunt imminentium Polonorum inter sylvas signa, trepidare: credere, non absque valido exercitu hostem eousque prosequi ausum: tum collecto à repentinis affectibus spiritu, latvingis præcipuè adhortantibus, antequam è sylvis in campum, quem Litvani infederant, Polonus plena acie intraret, totis simul copiis in venientem effunduntur. Non poterant Poloni omnes cohortes explicare, quòd angusti inter sylvas transitus, non permetterent totum militem simul campo immittere: coacti igitur simplici quâ venerant acie decernere; quàm maximo impetu in cornua invehuntur, ut iis qui sequeban-

quebantur spatium in frontem erumpendi relinqueretur. Cum atrox utrinque pugna ad primos congressus arderet, effusis omnibus ad prælium; captivi inter impedimenta absque præsidio relictî, ut suorum signa agnoverunt, insolito quodam motu agi; se invicem adhortari. *Pueris & feminis lachrymas ac vota relinquerent. Si viri essent, non expectarent otiosi suorum incertam victoriam; quam certam reddere possent, audendo. Si vincere fortè hostem non possent; hoc præmii loco ducerent, eum ad sui cadem irritare. Cui enim servarent turpem hanc vitam, barbaro obnoxiam, & servituti destinatam? an ad suorum cladem, novos captivos, novam dolorum materiam spectandam? Irent potiùs & aut morerentur, aut vincerent cum suis. Eximerent se tot malis aut vincendo, aut occumbendo.* Mox promptiores quique juvenum, se aliosque vinculis expediunt, fæminis inter spem & timorem vota ad superos cumulantibus: tum correptis quæcunque casus & desperatio obtulerant telis, armantur: multis canes sponte dominos nuper in servitutem secuti, vel inter ceteram prædam

*Captivi
relictî à
tergo Lit-
vanos ado-
runtur.*

prædam abducti, pro armis, atque satellitio fuere. *Vbi in subitâ illâ inchoata libertatis specie se circumspexerunt, horrorque ex futurorum cogitatione frigidus per artus decurrisset, tum sublato ab omnibus simul ingenti clamore, in audaciam accensi, magno impetu, tanquam furibundi, Litvanorum aversam aciem adoriuntur.* Turbati insperato eventu Litvani atque quis novus hostis esset ignari, non diu, inter anceps à fronte & tergo malum, vim sustinuerunt: Superùm irâ portenta non hostes sibi immisos multi credidere, quando tantâ rabie canes ipsos (insolitum hæctenus pugnae genus) in se ferri videbant. Iatvingorum paucae cohortes erant; sed quibus, ab animo, non à numero fortitudo: hæc pertinacissimè locum tenuerunt, donec penitus delerentur. Litvani magnâ parte inter primam pugnam amissâ, cum reliquo exercitu cædi se victorum eripuerunt: multi fame deinde inter sylvas enecti; atque adeo etiam qui supererant tot malis, vix aliqui in Litvaniam regredi ausi, poenarum scilicet metu, quas gravissimas ex Troi-

*Litvanos
quos ex
ante dicit
à principe
pugnaban-
tes.*

deni

deni edicto magistratus in fugitivos stantuebant.

Domi etiam res haud nihilo funestiores. Olsa & Giedrus fratres Principis, vitâ functi. Additum his, scelere Daumandi, tertium funus longè acerbius. Sex percussiores, rusticorum supplicantium habitu, submissi; cum Principem è balneo redeuntem paucisque comitatum, medium intercepissent; inclinantem se atque humaniter, quid injuriarum à quopiam acceperant; & an se vindice opus haberent, inquirentem; impactis capiti baculis interfecerunt. Orbatu Principe Reipublicæ status, amisso nuperâ expeditione veterano milite, patentes planè aditus ad vim & Principatum Daumando aperuerant. Promovebat ejus consilia, quoddam Laurus Troideni filius jam ante post rerum civilium tractationem abdicatam claustro se inclusisset: supererant quidem defuncto Principi nepotes; Ginvilus ex Giedro, Algimundus & Mindovus ex Olsa; quibus imperium deferri poterat: sed ab eo consilio, & ipsos juvenes & sena-

*Troidenis
Princeps
trucidatur
à Dau-
mando.*

Y

tum,

tum, facile ostenso bello deterreri posse fibi persuadebat. Lecto igitur quantocyus è Russis valido exercitu, movit in Litvaniam, aut solo belli terrore voluntates Procerum in se inclinaturus: aut si aliud illi comitiis habitis statuissent, armis Principatum occupaturus. Graviter Laurum (Rimundus à popularibus dicebatur) affecerat audita cædes parentis: ubi deinde intellexit etiam Principatum in sceleris præmium à scelesto fratricida repeti, tum verò dolor in iram exardescere: tantaque ea indignatio fuit, ut mox ab accepto nuncio, deserto claustrò; Reipublicæ se redderet, & Ducem bello, contra perduellem patrum, offerret. Proceres & suaptè ex defuncti Principis reverentia Lauro addicti; & à Daumando tot sceleribus infami averfi: sed de belli eventu anxii; inter utraque confilia quem sequerentur incerti, animo pendebant. Causæ inde æquitas; sed Dux juvenis, animo quàm rerum experientia promptior, ab aris & sacellis repentè miles & Dux: illinc flagitium & perduellio; sed

Laurus
Daumand-
um profligat & occidit,

sed imperator, qui inter arma & pericula ætatem exegisset. Attamen ut cuique majora in Daumandum odia, & Troidenum Laurumque studia, ex Litvania, Samogitia & Novogrodenfi terra, armati libentes confluerunt. Recensas copias Laurus statim contra hostem duxit; *quamdiu prima ferverent studia, de summa rei aperto prælio decertaturus: ne vel factiosorum sermonibus ardor suorum restingueretur, vel dilatâ pugna spacium arcibus oppugnandis daretur, quarum deinde oppugnatione bellum diutius trahi necesse foret.* Commisso prælio Laurus campum obtinuit, ipse hac parte victoriæ maximè lætus, quòd cum Daumando fortuitò (uterque suis aderat) congressus, eum parenti inferias, & suo dolori victimam mactasset. Reliqui exercitus in fuga cædem, nox abruptit: postero die lectis spoliis, victor miles in Polocenses agros ductus, atque eodem victoriæ cursu, facile quæ superiore anno Daumandus occupaverat, recepta. Dimisso tandem exercitu, Kiernoviam, quo ad comitia habenda conventus indictus fuerat, Y 2 Laurus

Laurus ab
ordinibus
Princeps
electus sui
loco Vite-
nem substi-
tuit.

Laurus maturavit. Acceptus magnâ omnium ordinum gratulatione: ubi in Senatum venit, ne sententiæ quidem ex ordine dici, aut ab uno quopiam nomine Reipublicæ gratiæ Principi agi poterant. Cum enim in communi omnium voto nemo postremus esse vellet, omnes simul inclamarunt. Silerent mortalium sententia, quandoquidem superum dono Principem haberent. Occuparet fortunatus Principatum, quem fortiter defendisset, gemino jam titulo suum, paternâ hereditate & proprio merito. Se non eo consilio ad comitia convenisse; ut Magnum Ducem legerent; sed ut illi qui jam Dux suus esset, fidem debitam, solenni sacramento, pro solito more obstringerent. Ad hæc Laurus: Quidquid hætenus egisset, non plausu sed excusatione opus habere: quod nimirum mancipatam supremi Numinis obsequio mentem, ad ejuratas pridem curas, rursus applicare ausus fuisset. Quia tamen non susceptæ vitæ tadio, aut studio novarum rerum, id attentasset, non omnino se veros facti sui iudices apud posteritatem sperare. Donaturos, qui hæc olim audirent, multum filio: quem justus dolor in paterna cadis auctorem, eo usque, etiam extra orbitam,

orbitam, egisset. At si ulterius progressus, principatum occuparet: enimverò neque apud superos violati sacramenti flagitium, neque inter homines inconstantia ac levitatis probra evitaturum. Quare si vel recentis beneficii memoriâ, vel hereditarii juris præjudicio, apud Rempublicam sibi agere permetteretur, illud unicum orare, ut eum Principem vellet, in quem ipse jus suum, si quod esset, transferret: simulque Vitenem, Curia olim apud Troideum, Magistrum, designat; palam sanctè testatus, obstinatum sibi omnino esse, ad inchoatam disciplinæ religiosa philosophiam rursus regredi. Perculit inopinata oratio plerisque: omnes simul per omnia sacra obtestari, ne patriæ, quam servasset, curas projiceret. Perstitit Laurus constanter in sententia; addens. Curas patria à se non abjici, sed in humeros tanto oneri non impares transferri: atque ea ipsa de causa nolle se auctorem esse, ut ex consobrinis suis aliquis per atatem ei honori invalidis, ad Principatum assumeretur. Rogare verò iterum, ut si gratiam navata bello opera erga se testari vellet, ne amplius animum aliò destinatum non profuturis conatibus fatigarent: si Reipublicæ curâ tangerentur; ne alteri

quàm Viteni Principatum traderent. Post longam studiorum concertationem, cum tandem, cautè immobilior Laurus, de sententiâ dejici nullatenus potuisset: Vitenes, Lauro auctore, omnium consensu, Magnus Dux renunciatus, atque inauguratus est. Nullam deinceps unquam Laurus Reipublicæ partem attigit: haud procul Novogrodeco ad ripas Nemeni fluvii inter Monachos constanter in ultimum diem susceptam vitæ rationem tenuit: soror ejus vel à parente vel certe à fratre elocata, nupsit Boleslao Mazoviæ Duci. Cum enim nulla fœdera sufficerent, ad constantem cum Litvanis pacem: affinitatum inter Principes contractarum respectu, quietem aliquam ab assiduis Litvanorum infestationibus sperabat.

LIBER VI,

De rebus Litvanorum, Principatu ad Cæsarini Columna posteros translato.

Vitenes, inter Eiragolios (qui Samogitiæ populus est) à Cæsarino Columnâ genus, quemadmodum plerique ejus regionis procerum, ducebat. Iam inde à puero, ita vitam ejus fata temperabant, ut non alibi, quàm sub Reipublicæ oculis, id est omnium judiciis, adolesceret: quod à superis ad Principatum, per quatuor jam sæcula in sua familia conservatum, destinaretur. Ex illa enim domo, cum perpetuò duodecim Magni Duces in Litvaniâ imperassent; ne deficientibus tandem viris, Principatus aliò averteretur, fœminæ etiam ratio habita est. Trineptis hæc Vitenis erat, Anna *Stephani* I Polonorum Regis conjunx, prius Poloniæ Regina renunciata, quàm sponsa, Principatum viro dedit. Interruperat deinde hunc veluti sacrum quendam Litvaniæ Principum ordinem,

nem, Henricus Valesius: sed rediit mox Respublica, ad probatas jam sibi tot sæculis manus, summo omnium bono. Restituerunt rursus Litvaniæ suos Principes, Sigismundus III Poloniæ Rex, IV Litvaniæ Dux, ex Catharina Vitenis trinepte, Annæ sorore, Ioannis I Suecorum Regis filius; & Vladislavus Polonorum Rex ejus nominis Quartus, Litvanorum Dux Magnus, verè Secundus: in ipso felicitatis, ac pacis publicæ cursu, magno Reipublicæ dolore, neque minore damno, nuper Merecii in Litvania mortuus. Casimirus Polonorum Rex ejus nominis IV, Litvanorum Dux Magnus Tertius: cui Respubl. ingentibus periculis pænè oppressa, ita regnum detulit, ut ad virtutem Vitenio, Iagelonioque sanguine propagatam, velut ad solitum in afflictis rebus asylum, superis impellentibus properasse videatur: in uno & Vladislai fratris & Sigismundi parentis trophæa, imo compendium Veterum Heroum, inventura. Verùm à tantæ spei felicitatisque spectaculo, ad ipsa ejus initia oculus avocandus

candus est. Redibat fortè aliquando à bello Prussico Troidenus, & Vitenem puerum inter pares conspicatus; indolem decoro ore non vulgare quidpiam (*ut fermè magna fortuna, sola etiam rudimenta augusta esse solent*) spirantem, curiosiùs demirari: tum occultâ quadam vi agente, spes futuras, quas ipse ignoraret, arctiùs animo complecti. Bonâ deinde parentum veniâ, in familiam Troideni, puer Vitenes translatus est: ubi cum interna animi vis, in dies majoribus se indiciis exereret, adolescens cubiculo præfectus, vir tandem Magister Curia, vulgò Mareschalcus creatus est. Troideno & Principi, & multò ante, percarus; confiliorum pænè arbiter, expeditionum socius: denique Lauro auctore, successor. Initia principatus à bello sumpsit: fortasse quòd gloriæ militaris opinionem ad vulgus confirmare vellet. Nam *subita illa fortuna multo* An. 1283.
favore populi, contra aliorum procerum factiones, indigebat: neque erat ad favorem expeditior via, quàm per bellicos plausus. Ferax praterea seditio-
num, otium est: jam verò cum externi belli specie,

Z & stu-

Et studia partium aliò distrahuntur, Et Principi illo prætectu militem alenti potentia, absque suspitione, est in promptu: tum certè non multum ad factiones, seditiosis vacat. Suspecta erat meritò Viteni Fortuna sua; quia repentè summa Et tamen quieta: sciebat illam invidiâ carere non posse, nec invidiam turbarum occasione, præsertim quòd neque incentor seditioni aut pratensio, neque Dux bello defuturus esset; quamdiu, ipso imperante, Troideni nepotes privati agerent. Sed hæc Vitenes secum tantum agitare, longè verò alias ab iis, belli suscipiendi causas, in publicum spargere: illam præcipuè, quâ nulla alia popularior, ut accepta anno superiore, in Iarviezya clades Polono repone-
 retur. Majoribus solito copiis bellum aggressus Polonorum agros invasit; & per Lukoviam populabundo exercitu in Sendomiriam transiit. In utraque provincia, Polonis in oppida se recipientibus utique sua & vastari passis, impunè igne ac ferro ingentem vastitatem per agros & villas circumtulit: & jam cæsis plurimis, quibus senio vel pueritiâ invalida ætas erat, sex millia

Vitenis ex-
 pedito in
 Poloniam.

millia mortalium præter aliam prædam abigebat. Perlatus ingentis cladis rumor Cracoviam, ubi tunc comitia habebantur, Lescum ad arma ocyùs corripienda excitavit: dimissis in Sendomiriam mandatis, uti equites oppidani & rusticani, bello habiles; proximis itineribus sibi occurrerent; ipse rectà cum eis quos præsentès è proceribus aut equestri ordine Cracoviæ habebat, aut ex vicinia opportunè rapere poterat, citato agmine hostem insequitur. Vbi non longè ab eo se abesse intellexit; armatos qui tumultuariè confluxerant recenset, signa, Duces assignat: atque ad pugnam & victoriæ spem, erigit. Eundem esse hostem, quem superiore anno, ne uno quidem de suis desiderato, vicissent: nomina alia, hunc diversum militem, non verò aut vires novas; aut plùs animi, in bellum attulisse. En quomodo latebras sylvarum beneficio quarerent; priusquam Polonum in armis ab adverso conspexissent: omnino non pugna, sed cade tantum opus futurum, cum iis qui tam maturè fugerent. Ad populationes Et repentinæ incursiones comparatos, prædari tantum, non

Lesci in
 Lituanos
 expeditio.

acie decernere gnaros ; impedimentis insuper implicitos , ex præterita fortuna memoriâ timidos , expediti ac victoris exercitus molem nequaquam laturos. Irent itaque animosè , eriperent barbarorum servituti subditos suos , amicos , conjuges , liberos , quorum jam miserabiles voces panè exaudirent. Non desore superos tam justa causa : eandem illis pugnandi causam , qua superiore anno ; eosdem proinde superos adjutores habituram , eosdem eventus. Ut verò majorem divinæ opis fiduciam (cui maxima audendi vis) excitaret , singulos ante pugnam , susceptis Pœnitentiæ & Eucharistiæ mysteriis Christiano ritu muniri iussit : ipseque Princeps exemplo suo invitavit. Litvanis , ne illa etiam populatio funesta , ut ante accideret , universa cautiùs administrabantur : præsertim , quòd necdum Lukovienibus agris excessissent , unde paucarum horarum itinere hostem à castris abesse , non ignorabant. Ad proximas ergò sylvas , cohortes & impedimenta , subducunt , aut præsidii alicujus specie , aut consilii securiùs capiendi cautâ. Non poterant certè ibi diu , aut vestigantem omnia hostem

Poloni ad
invadendos
Litvanos se
comparant.

hostem effugere ; aut sustinere obsidentem pertinaciter. Sed neque castra , prædâ captivis & debilibus gravia , fugam ita maturare , ut magnis itineribus instanti hosti horarum aliquot intervallo subtraherentur. Si projectis impedimentis , expedito agmine in patriam se contulissent , potuissent omni periculo defungi : tum quòd ipsis longè levior equitatus , & celeritate melior ; tum quòd Polono castris occupatis , ac prædâ omni receptâ fugacem hostem per sylvas sequi , non omninò securum fuisset. At verò stabat ante oculos ingens probrum , nec tam dolor amittendæ prædæ , quàm timor ac verecundia popularium. Quantum enim ignominia , non prædam modo omnem , sed commilitones , qui cursum in morbo ferre non possent , turpi ante pugnam fugâ , in hostium manibus deserre ? Signa igitur in hostem convertere obstinatè decernunt : instanti obviam ire , & maculam superioris anni , si non victoriâ saltem insigni audacia eluere prædam omnem in unum comportant , captivos sollicitè

citè vinciunt, præsidium castris relinquunt, aciem ut fieri poterat, intra sylvas instruunt. Iam Poloni ad pugnam comparati, in campo capacissimâ planitie ante sylvas exporrecto, aderant: neque Litvani desperatione animos accedente, moram tulere; mox instructis legionibus, citato cursu, e sylvis erumpunt; atque rectâ in hostem, cæco impetu feruntur Poloni, præsertim oppidani agrestesque & qui bel-
Polonorum cum Litvanis pugna, & victoria. landi (ut accidit, cum miles tumultu legitur) rudes, admirari audaciam: tum & trepidare, quod quibus fugientibus se instare hæcenus existimassent, eos repente tantis animis in armâ ruentes, conspicerent. Lescus, veritus ne subita illâ ex desperatione vis, consternatos suos vestigio dejiceret, ac vixdum inchoatâ pugna aciem totam loco moveret, Zegotam Palatinum Cracoviensem, cum unâ legione veteranorum, & aulico suo equite, incurrentibus Litvanis objecit. Sustinuit Zegota fortiter impetum: ita spatium cæteris (Lesco ubique annitente) recipiendi animos, & pudore metum excu-
 tiendi,

tiendi, datum est. Sensim interea Litvanis, qui initio pugnam orsi erant, primus ardor remittere. Id verò ubi Lescus sensit, ultima signa progredi jubet, & primam legionem instaurato impetu in hostem se erigere: moti eo pacto, qui in anterioribus ordinibus pugnabant Litvani, aliquantùm cessere; planè tum integris, qui ad præsidia constiterant, tempus erat ut succederent fessis, & prælium restituerent: sed hi ut primos inclinari viderunt, statim & ipsi in fugam effusi sunt. Cæsa eo prælio in campo aliquot Litvanorum millia, neque pauci in fuga perierunt: præda omnis recepta, multi deinde inter sylvas palantes ab agrestibus trucidati. Vtriusque tamen anni victoriâ damnum compensari non potuisse scribitur, quod iisdem annis à Litvano acceperat Polonia: Lukoviensi territorio, & Sendomiriensi atque Lublinensi Provinciis, planè vastatis ac exustis. Inter ea verò dum Litvani hostem extra inauspicatò laceßunt, Crucigeri Equites debellatis integrè Prussi nominis populis Litvaniam

*Pelussa
Litvanus,
Prussos con-
tra Litva-
nam con-
citat.*

*Litvania à
Crucigeris
vastatur.*

niam infestare cæperunt: vel commoditate belli in hostico gerendi; vel, nisi me conjectura fallit, Pelussa instigante. Hic enim è Magnis Litvaniæ Ducibus ortus, Stroinati Daumandive filius, aut ob factiones proscriptus aut alia de causâ inter Crucigeros circa ea ferè tempora exulabat: & Principatu in alienam domum derivato; ipse M. Ducis titulos, privata authoritate extra patriam usurpabat. Habebat alios quoque ex proceribus suæ fortunæ socios, Stumandum & Girdilonem viros & gestis in Litvania magistratibus, & splendore familiæ claros: qui eodem religionis Christianæ causâ transierant. Cum igitur Litvani medio Autumno in Sendomiriensem illam expeditionem intenti essent; Crucigeri primâ hyeme Nemeno gelu adstricto, per glaciem faciles transitus præbente, Duce Magistro Conrado de Tierburg in Litvaniam irruerunt. Bifariam agmen divisum est. Pars Bissenam arcem, extractâ in meridiem ab aurora oppugnatione, captam exussit: altera viciniam circumjacentem

tem depopulata est: in reditu tamen insignem jacturam passi sunt; nam glacie Nemeni, necdum satis solidâ, sub onere fatisciente, magna pars exercitus & prædæ, vorticibus est hausta. Transmisso quietè vere, cum æstate rursus novi motus. Stumandus qui nuper in Prussiam profugerat, cum Prussico milite Grodnensem insperatè tractum invasit. Capta est arx Grodna cruentâ expugnatione: & præsidio exciso, munitio omnis diruta, aut exusta: equitatus duorum ferè millium ad populationes inde dimissus, ingentem omnis generis prædam ex agris abegit. Litvanæ etiam aliquot cohortes interea per confinia Poloniæ prædabantur: cum redirent in locum hoste infessum deductæ, pænè jam domi interneccione perierunt. Auctores cladis fuerunt Numo & Derfco Bartenfii, Prussi nominis magnates, qui è Prussia profugi tum apud Litvanos exulabant, & novâ illa Litvanorum proditione, veniam apud Crucigeros, præteriti flagitii sperabant. Circa sequentis anni initia, fortuna

A a

Litva-

An. 1285. Litvanis nihilo quietior : non tamen ita immitis , ut nuper : Æmulatione fortasse rei à Stumando ex voto Crucigerorum confectæ , Girdilo (hic quoque è Litvania nuper profugus) à Magistro exercitum obtinuerat , operam suam contra Litvanos pollicitus : ducebat tacitum agmen angustis per sylvam callibus , ut insperatus Oncaimo arcis superveniret . Sed monitum de hostium adventu Grodnensis arcis præsidium , in ipso itinere interceptum hostem , vix cladis nuncio superstite , cecidit . Samogitiâ ab hoste liberâ fuit : domestico autem malo vehementer afflicta . Insolitum vermium genus , per agros ingenti copiâ exortum , cancriis aut scorpiis simile , magnam in populo stragem fecit : quicumque à bestiola ictum acceperisset , ultra triduum non vixit , neque medicamentum ullum præsentissimæ morti obviare poterat . Idem malum per Prussiam & Curlandiam grassatum est . Maturâ jam æstate Litvanis deinceps tantum ocii fuit ut etiam alienis expeditionibus sufficerent . Evocati à Conrado

*Samogitiâ
clades , à
venenatis
vermibus.*

rado Cirnensis Mazoviæ Duce , Gostinum Ladislao Cujaviensi interceperunt ; atque præsidio partim cæso , partim cum cætera prædâ abacto , arcem exspoliatam Conrado tradiderunt . At verò , ut nunquam periculo vacat , hoste in auxilia uti , quod brevem illam armorum societatem in rem suam occultè ordinare soleat , & rebus per amicitia occasionem perspectis , securius deinde inimicitias exercere : ita Conrado evenit . Litvani qui Mazoviæ ulterioris populationibus aliquot annos abstinerant , cum liberè nuper per eam Provinciam sub sociorum titulo Gostininum transmitterentur , opulentiâ regionis , quam pax alta restituerat , ad prædam ; prædæ amore ad bellum illecti ; vix deductis domum Gostinensibus spoliis , auctis viribus in Conradi ipsius ditiones redierunt , repente è fociis hostes . Sochaczovia & Plocia eo impetu occupatæ : prædia & quidquid per agros ad prædam abduci non potuit , igni vel ferro , penitus absumpta . Tenuit deinde quietos domi , accepta , quæ sequitur , clades ingens . E tota Litvania

*Litvani
suppetias
Duce Ma-
zoviæ fe-
runt : &
non Ma-
zoviam in-
vadunt.*

An. 1286. Præcipui Litvanorum Magnates, à Pelussa in convivio oppressi. præcipui Procerum aderant, ad solennes nuptialis convivii epulas, à quopiam Principum invitati: nunciatur interea à suis exuli Pelussæ, quæ res erat: posse nimirum ab eo, totam penè Litvaniam in uno prædio aut capi, aut si malit excindi. Modò cum milite, insperatus superveniret: certè non defore inter ipsos Litvanos, qui partes ejus strenuè acturi essent. Non difficile ad fidem consilium visum, & Alberto de Misnia Præfecto Regiomontano, à Pelussa communicatum, auctoritatem reperit. Non indigebat res magno exercitu: exiguus miles sed promptus, expeditus & audax, neque in consilium Ducis nimium curiosus, suffecturus erat. Nesciri enim omnino, quid ageretur, à vulgari milite oportebat: ne ad comitatum Pelussæ res fermone vulgata, incideret in aliquem, qui futuræ cladis commiseratione, aut horrore motus, populares suos præmoneret. Ducendus deinde miles ita erat, ut ne quisquam hostem fines transiisse, priùs sentiret, quàm negotio confecto: cujus tota moles,

moles, non tam in illorum copiis, quàm in Litvanorum securitate augendâ, consistebat. Paucos itaque omnino expeditionis comites deligere visum; cum quibus & sylvas angustis tramitibus penetrare, & hostem fallere, promptius esset futurum: præsertim quòd in ebrios ac semisopitos vim parantibus multitudine nequaquam opus esset. Viginti tantum Equites à Crucigeris accepti, animo & manu promptissimi, Ducibus Martino Golin, & Conrado Tuwil; reliqui è comitibus Pelussæ expeditiores, numerum expleverunt. Ducebat exiguam cohortem notis callibus Pelussa; nequaquam pro tantillo suorum numero, cladem hosti animo ferens. Intempestâ planè nocte, ebrietate & somno oppressos convivatores, intempestivus hospes aggressus est. Excitavit quidem tumultus plerosque, ne in lectis conficerentur; multique arma corripuerant: sed neque armis aut repellendo vulnere, semisopiti ac ebrii sufficebant; neque consilio, ex periculi, quodnam & unde esset, ignoratione. Præ-

ter ingentem familiæ numerum, variaque diversæ conditionis ignota capita, soli Duces ac proceres præcipui septuaginta cæsi: sponsus ipse cum sponsa omnesque Senatoriæ fæminæ, cum ingenti prædâ Regionum asportatæ. Ita unum illud ferale convivium, omnes pene Litvaniæ familias, morte aut captivitate suorum funestavit: & uno in loco universa Litvania expilata; cum opulentissimus quisque, ut tum res erat, cum conjugibus & liberis, totas in ostentationem opes secum ed convexisset. Ut tamen respiravit aliquantum ab ea clade Litvania; Vitenes habitis per omnes ditiones delectibus, exercitum alterum in Dobrynios, alterum in Crucigeros destinavit. Vtrobique Resp. ex voto gesta. In

An. 1287.
Dobrynia à
Litvanis
vastatur,
Crucigeri
caduntur.

Dobryniâ cum populus die festo universus ad sacras ædes ex agris confluxisset; urbs repentina incursione capta est. cædi & prædationi quod supererat, flammis deletum: tum per viciniam populationibus latè grassatus miles, novem millia captivorum eduxit. Cum Crucigeris verò aperto campo

campo collatæ acies: ubi Magister ordinis Bulhardus Harem cum triginta ejusdem ordinis equitibus occubuit; Litvanus victor abiit. Expectatione deinde belli, quod à Polono in Litvanos magna vi parari nunciabatur, excursionibus ad finitimos temperatum est: ne vel aliò intentos, aliunde tempestas involveret; vel sparsis fatigatisve viribus, sustinendæ tantæ moli non essent. Lescus enim Cracoviensium Princeps, finitimis Principibus, atque aded fratribus auxilia se ferre velle; & Cujaviæ, Dobryniæ, Mazoviæ injurias ulcisci, palàm ferebat: indictum erat, in eam rem sacrum autoritate summi Pontificis contra Litvanos bellum: neque è Polonia modò; sed è Silesia atque Bohemiâ, vicinisque Provinciis ingens armorum confluxerat multitudo. Verùm tota tandem tempestas, cum Litvanos aliquamdiu sollicitos tenuisset, dolo Lesci in Mazoviam nihil tale suspicantem detonuit. Defunctus jam (ut videbatur) eo periculo Vitenes, verebatur adhuc ne fortè frater-

Lesci Cracoviensis
apparatus
in Litvaniam.

fraterno calentia sanguine arma, in se improvisò converterentur, quare quieto sub signis milite, intra fines substitit. At verò cùm DEI vindicis irâ Sendomiriam, Sirdiam & Cracoviam miserè à Tartaris vastari, & Lescum cum conjugē in Hungariam ægrè evasisse à speculatoribus renunciaretur, tum primum securitatem ab ea parte plenam credere. Dimisso reliquo exercitu, ne in cassum omnino illi tanti delectus abirent, octo millium expeditissimo equite Sambiam, Crucigerorum Provinciam, invasit: neque Crucigeri aut castris aut acie congredi ausi; ex arcibus duntaxat intenti, si quos prædandi immoderatus ardor, aut commeatus necessitas, longius ab exercitu temerè extulisset. Vastati sunt larè agri, cæsi agrestes, præda abacta, non pluribus quàm octuaginta octo suis desideratis, qui audaciùs paulò palati, Henrici à Dobin insidias incurrerunt. Damnum eâ vice Sambiæ illatum, & proximum, & alios deinceps annos, infestos Litvanis reddidit; Crucigeris omni ope Litvaniam vexare

*Sambiam
in Prussia
Litvanum po-
pulum.*

An. 1290.

vexare contendentibus. Rarò justì belli, frequentius extemporaneâ prædandi quadam ratione, res per multum tempus utrinque administrata est; neque paucae aut modicæ, ultrò citroque, eo bellandi modo illatæ clades. Meneho imprimis Magister Prussiæ circa medium Aprilem, ab obsidione Colaini, quæ prima in Litvania arx Prussiam versùs ad Nemenum erat, bello initium dedit. Quingenti equites è castris ad vicinorum agrorum populationem dimissi, duorum verò millium pedites oppugnationem arcis pertinaciter urgebant. Centum viginti equitum in arce præsidium erat Duce Surmino viro impigro, & periculorum patiente: fortiter illi quidem insultus hostiles satis diu tulerunt, neque incruentam oppugnationem hosti fecerant; cùm ille aperto campo magis ad vulnera pateret: sed quia pauci in præsidio erant, carpentibus hostibus multifariam exiguas, atque ægrè in totam simul muri coronam suffecturas vires, magis ipsi sentiebant damnum: & jam, cùm duodecim soli ex

*Litvania
infestatur à
Crucigeris.*

B b propu-

propugnatoribus absque vulnere essent, summa rei ad periculum venerat, nisi error hostium desperatæ fortunæ vices permu-
tasset. Sub noctem fortè redibat ex agris hostilis eques, successu, & prædâ lætus, neque sine tumultu; auditæ à longè equorum, hominumque confusæ voces, & sonitus venientium, speciem exercitus adven-
tantis, ut erat, fecerunt: pedestres copiæ, quæ tunc extremis planè viribus in muros assultum apparabant, fato quodam sui equi-
tis oblitæ, Litvanum ad solvendam obfi-
dionem magno exercitu properare ratæ, hostem adesse inclamant, & per tumultua-
riam fugam desertâ oppugnatione in naves diffugiunt. Agnito deinde errore ad obfi-
dionem redeunt: at Surminus spatio obla-
to in rem suam usus; jam præsidium cum præcipua suppellectile ex arce deduxerat: hostis arce vacuâ potitus, & munitione omni dirutâ, ulterius progredi ausus non est. Paulò post Ernelio Ragnetanus Præ-
fectus, cum delectis Crucigeri Ordinis vi-
ris, adverso Nemeni in Litvaniam navi-
gabat,

gabat; & jam Colainum arcem rursus ab Surmino instauratam, prætervectus fuerat: seu occasionem gerendi captaturus, seu quod veteres scriptores addunt, Viennen-
sis cujuscpiam Crucigeri gratiâ, hostiles ter-
ras videre cupientis. Surminus & odio communi, & dolore nuperi damni, indi-
gnissimè ferre, sub oculis inultum hostem
tam securè vagari: sed nihil ipse aperta vi
tentare potuit, cum & ille extra teli jactum
cursum teneret, & nulla sibi in littore ma-
jora navigia essent. Convocat tamen præ-
sidium, & multis hortatur, ut si quâ arte
hosti nocumentum adferre quis posset, au-
deret ingenio, cum copia utendi viribus
deesset. Erat inter reliquos Nodam, ætate
juvenis, animo audax, corpore robustissi-
mus, miles: ille Duci operam spondet,
modò cæteri se impigrè sequerentur, effe-
cturum certò, ut non pugnæ modò, sed &
victoriæ copiam haberent. Rectà itaque
per agros & sylvas hostem adversa aquâ &
tortuoso amne lentè navigantem antegres-
sus, quâ valles, & arbuta densiora littori

*Navis
Crucigero-
rum insigni
stratage-
mate capta.*

imminebant, militem armatum in insidiis locat, ipse habitu toto fœminam Polonam mentitus, ubi navis in conspectum venit, ad lachrymas composita voce Polonico sermone ploratum sustulit. *Si Christiani essent, si Polonorum socii, misererentur Christiana, Polona mulieris. Esse sibi in Polonia multas opes & clientelas: superos proinde omnes testari, futurum ut non paniteret eos auxilii, si quod misera tulissent. Sed ut hac quoque decissent, per communia sacra & religiones obtestari, ne se Christianam eò loci unde nullo negotio ab iis eripi posset, desererent; vel fame miserandum in modum perituram, vel si in barbarorum manus rursus incidisset, extrema quaque in pudicitia, & vita passuram.* Addit vocis lachrymas & gestus; qui & fortunam aptè fingerent, & commiserationem vehementiùs urgerent. Nihil doli, aut periculi suspicabantur Crucigeri, littora latè arboribus obsita, regionem incolis desertam suadebant: sed nec mulier clamatura tanta voce videbatur, nisi in propinquo hostes nullos agere, certa esset. Appellunt igitur ad littus, & cum personatam illam mulie-

rem

rem ad navim admittere parant, Nodam saltu repentè in aquas delatus, socios in-clamat, navimque apprehensam obfirmato contra omnium remorum vim vestigio, tamdiu detinet donec milites ab insidiis concurrerent, & navi potiti universos conficerent. Eodem anno ex Oncaimi præsidio; cùm in hostiles agros incautiùs excurreret, à Ludovico Lubentelle viginti quinque cæsi. Ab alia verò parte Iezbuto vir præcipuæ inter Litvanos nobilitatis, post vastata quædam Poloniæ confinia, ab Henrico Sutswert Præfecto Balgenfi; qui inter Eleam & Narviam fluvios cum mille ducentis equitibus vias infederat, fusus, prædam omnem & magnam partem è quingentis equitibus, quos solos habebat, amisit. Quies deinde utrinque ab armis subsecuta, non pactis mutud induciis, sed ob autumnales tempestates: quare vix diuturnior ipso autumno. Ineunte deinde

Februario Bertoldus Brunhaim Regio-

montanus Præfectus, quingentos super

mille equites, in Iunigediæ agros duxit.

B b 3

Colai-

An. 1291.
Litvania à
Crui iacris
infestatur.

Colainum arx diffugientibus metu præfidiariis capta est, atque exusta; vastatis deinde agris, præter aliam prædam septies centena capita in servitutem abacta. Erat ille locus excursionibus Crucigerorum valde obnoxius: ad subitos igitur incurfantium impetus arcendos, præsidium ibi Vitenes communire, primo vere, jubet. Aegrè patiebatur Bertoldus: tam opportunum passum sibi eripi: inVectus ergo cum exercitu in operas, opus omnino disturbare conabatur, sed quoddam ipsum ante suspicatum Litvani expeditum ad occasionem militem in proximo posuissent, facile rejectus est. Aliud itaque inde vim convertit: Mederabum undè sæpiùs erumpentes præfidiarii infesta omnia in propinquis Prussiæ agris reddere, nec pauca damna inferre soliti erant, insperato impetu occupavit, pluresque Christianos ibidem carceri addictos, libertati asseruit. Majoribus deinde copiis inter quas, è solo Crucigerorum ordine mille equites erant, ipse Magister Meneho Litvaniam ingressus, Pastonoviorum & Ger-

& Geršoviorum agros funesta populatione in cineres planè redegit. Eum ingenti cum præda abeuntem assecutus Iezbuto, ^{Iezbuto} ^{Lituanus} ^{Dux castre} extremum agmen premebat, cui fortè præerat Henricus Sutswert. Hunc conspicatus Iezbuto, simulque superioris ignominie memoriâ accensus, tota vi ipse in hostem invehitur, & gladium humero adigit: à vulnerato jam Henrico, hastili medius confossus, cum primus in terram rueret averso gladii ictu instantis victoris digitum abscidit. Iam concurrentibus Ducibus ardere prælium cæperat: jam fortissimus quisque ad tutandum extremum agmen à fronte decurrere; sed cum & Litvani amisso Duce cederent, & Crucigeri (quoddam insidiarum metu à castris avelli metuerent) non instarent; pugna utrinque absque clade & victoriâ dirempta est: præda verò omnis, spectante, & fremente Litvano, abducta in Prussiam. Exeunte deinde Iunio, idem Henricus mille quingentorum equitum legione per Iunigediæ agros prædas egit, ipsaque arce ita potitus est. ^{Iunigedia à} ^{Ragnetanus} ^{capitur,} ^{stratagemate.} Cæte-

Cæteris circa iter ad insidias dispositis, unam tantum Ragnetanam cohortem ad ipsam præsidii portam rectâ contendere jubet. Præfidiarii indignam rem æstimantes, contra exiguam illam manum muris se tueri, maturè in venientem hostem decurrunt: atque jam effuso cursu impavidi insidias prætervecti erant. Tum primum hostis magno impetu confurgit: voces & tela undique erant. Pauci quos primùm sublati clamor retrò statim egit, evaserunt: reliqui, quos audacia longiùs provexerat, coeuntibus utrinque cohortibus intercepti, & cæsi. Inde populabundus miles Oncaimùm ductus arcem oppugnavit, & viciniam exussit. Cum hæc ad Prussiæ limites gererentur, Vitenes, vel auctore, vel conscio ipso Boleslao Mazoviæ Duce, per subjectas ei ditiones exercitum, absque cujusque injuria, in Polonos duxit: totamque Cujaviam incredibili celeritate, antequam Poloni ad arma concurrerent, planè populatus, opulentam prædam abegit. Apud solum Dursbuchium reperio,

Vitenes vastat Cujaviam.

hac

hac etiam expeditione, magna vi pugnatum esse, cum Ladislaus & Casimirus Polonorum Duces, Magisterque Prussiæ Meneho, abeuntem Litvanum secuti essent: sed multitudini hostium tumultuariam Polonorum paucitatem cessisse, Crucigerorumque auxiliares copias multis in prælio Germanorum amissis, fusas, fugatasque. Intentus proinde in ulciscendi opportunitates Meneho, refeito, auctoque exercitu, totis omninò simul viribus, Litvaniam intrare constituerat, igne & ferro quàm profundissimè grassaturus: & jam fines inter sylvas transgressus, propediem erat legiones infestas ad agrorum vastationem dimissurus. Vitenes quòd in arcendum aperto campo hostem non satis vires collectas haberet, arte rem suam cæpit agere: dispositis per opportuna sylvæ loca armatis, cum Prussorum reliquiis (quos suapte Crucigerorum dominationi infensos, auctis criminatione variâ odiis, faciles ad prodicionem repererat) condicit, ut inchoata per suos à fronte pugna, ipsi à lateribus in

An. 1292.

Crucigeros ab infestatione Litvania rejicit.

C c

hostem

hostem inveherentur. Monitus de prodicione Meneho, ante destinatum pugnae diem, vix se periculo eripuit; exercitu in Prussiam ægrè recepto. Neque ferè amplius quidquam eo anno utrinque actum: nam & Crucigeris erat merus ex suspicione, ne quid à Prussis capto per absentiam militis tempore domi novaretur: & Litvanis commodius visum; expectare donec in Prussiâ aliquid turbarum erumperet: nam injecta nuper à Vitene libertatis mentio, & cupiditatem ejus facilè inter Prussos moverat, & sacrorum Christianorum odium: quod deinde sermonibus popularium fovebatur, atque inde rebellandi studia gliscebant. Quare Conradus Stange Ragnetanus Præfectus, cum intellexisset Litvanum in vicinia sub Ingedino armari, ne quâ daretur Prussis occasio ad propinqua castra transfugiendi, sub initium rebellionis collectum militem subito est aggressus, & non paucis cæsis universos dissipavit. Tempore deinde ipso (*ferè enim populo breves affectus sunt*) evanescentibus in-

bus inter Prussos rebellandi studiis, soluti eâ curâ Crucigeri, ad externa bella rursus redierunt. Cum bis Meneho ipse in Litvanos duxisset, à Iunigedo, & Vista arcibus rejectus, in urbana duntaxat ædificia flammis defævit. Missi à Vitene, qui abeuntem hostem ita sequerentur, ut vitatâ quâ exercitus redibat viâ, flexoque ad partem agmine, improvise præsidium aliquod occuparent. Consilium id erat Prussi cuiuspiam, qui nuper ad Vitenem transfierat: hic, ne auctor suspectam rem faceret, ipse aut socium, aut Ducem se ei facinori offerre; miles daretur, instare. Absolvebat præterea omni metu spem, quòd ex redeuntis exercitus sui, post vastatos hostium fines, famâ, præsidia Crucigerorum finitima, solutior curâ agere putarentur. Longè tamen ultra votum eventus hæsit. Skaloviticum oppidum, & arx ad subitam illam vim destinata fuerant. Et quidem facilè primo imperu cæsi sunt, quos ignaros omnium, armatis venientibus casus objecit; ceciditque ibi Ludovicus Osse, primæ apud suum

An. 1293.

Skaloviam
in Prussia
Litvane
vano even-
tu teitant.

ordinem nobilitatis : cæterum non potuit negotium tantâ celeritate expediri , ut in-
vectus toto cursu miles, portis non exclu-
deretur. Instabant tamen Litvani , & eo
quo venerant impetu, de viâ in muros sub-
ire nitebantur ; atque jam pænè munitio-
nes capiebantur , quamdiu *ex primâ periculi
specie , turbati prædialiis animi , non satis (ut in
subitis solet) quid agendum viderent*. Sed sen-
sim tandem ad audaciam redeunte confi-
lio , Conrado maximè & Alberto de Inda-
gin allaborantibus , Litvani qui primo im-
petu in muros evaserant , loco ægrè sub-
moti , & arx quamquam cruentâ fatis di-
micatione , retenta. Litvanus , potiundæ
arcis spe dejectus, ad prædam militem ver-
tit : oppidum exustum, & agri vastati. Me-
liore deinde longè successu reposuit vicem
Litvanis, Conradus Stange : nam ad Octa-
vum Calend. Augusti, simili arte Mingedi-
num in Litvania arcem occupavit : cæso
præsidio omni , imbellem sexum atque è
vicinia agrestem turbam, cum reliqua præ-
da captivam eduxit. Ad eum nuncium Vi-
tenes

*Prussiam
Vitenes per
tres menses
vastat &
tandem fu-
gatur.*

tenes copias quas ingentes in aliam expe-
ditionem fortè comparatas habebat, citato
agmine rapit. Sed jam Crucigeri confecto
negotio maturè excesserant : sequi tamen
ille abeuntem, domi suæ hostem vestigare ;
& cum nuspiam exercitum aut castra re-
periret , quaquaversum populabundis le-
gionibus vagari. Trium ferè mensium spa-
tio per universam Prussiam cædes ac flam-
mas circumtulit. Crucigeri interea libero
campo congredi ferocienti multitudini
non ausi , occasionem gerendi observare ;
in reditu tandem , cum inter angustias ,
quas ingens turba & præda impeditiores
reddebat ,prehendissent , interneccione
pænè Litvanos delerunt , paucos cum Vi-
tene ipso , amisso reliquo exercitu , sylvæ
& fuga servarunt. Toto deinceps anno ve-
hementer Litvania Crucigerorum armis ,
maximè Ludovico Libentelle , per inter-
valla excursions instaurante, divexata est.
E Pistoviensi tractu pecora omnia abacta,
multisque mortalium cæsis , septuagin-
ta tantum capita in servitutem abducta.

*An. 1294.
Crucigeri
sapius Lit-
vaniam af-
fligunt.*

Romnove oppidum, sacrorum & summi eorum Præfidis inter Litvanos sedes, cap-
tum & penitus excisum. Vaykenſe, &
Pogradienſe, apud Samogitas territorium,
cædibus & prædis exhaustum, in plures
annos vix incolas habuit. Denique qui in-
ter Narwiam, & Nemenum fluvios Litva-
ni nominis populi confederant, sub mole-
ſto hoſte, perpetuoque bello, nunc pri-
mum laborare cæperunt: eo demum ſe-
quentibus ſexennalis belli malis compulſi
ſunt, ut & tributum Crucigeris penderent,
& ſolicitati deinceps ad ſocietatem belli à
popularibus, neque arma contra hoſtes re-
ſumere auderent, neque excuſuris Litva-
nis liberum permittere tranſitum. Mirari
proindè ſatis nequeo, quid conſilii fuerit
Viteni, quòd is (quaſi ſenſus tanti vulneris
ad eum non perveniſſet) viſus ſit eam Rei-
publicæ partem, aut omninò negligere,
aut vix curare, ſtudio univerſo in alia con-
ſumpto. Nam per idem ſerè tempus, tan-
quam ſi omnia domi in ſecuro ab hoſte
haberet, cum expeditis mille octingentis
equiti-

*Vitens Po-
loniam in-
vadit, Len-
ciciam oc-
cupat.*

equitibus per confinia Mazoviæ in Lenci-
cienſem provinciam penetravit. Dies for-
tè ſolennibus feriis celebris agebatur, qua-
re ingens eo agreſtium, nobiliumque mul-
tudo, è vicinis pagis ad ſacra confluxe-
rat. Improviſò, & ſtatim ab itinere, Vite-
nes oppido potitus, ad templum negotium
& pænè periculum repent: nam ruentem
temerè militem incluſa templo multitudo
conſternatione in audaciam verſa, pertina-
ciſſimè rejiciebat, conſectis in ſubeuntes,
quæ caſus iraque dabant telis: ſed ſuccen-
ſis in coronam vicinis ædibus, & fumo ac
flamma plerique exanimatis, tandem tem-
plum crudelitati diripientium ceſſit. Du-
ctus inde ad vicinorum agrorum prædas
miles, ingentem cladem, quamquam brevi
ſpatio intulit. Caſmirus interea Lenci-
cienſium Dux tumultuariam contra ſubi-
tum hoſtem armat manum, aſſecutus haud
procul Sohaczovia Litvanos, fortiter ma-
gis quàm feliciter ſigna confert. Illud, non
dubito, totam rem præcipitaſſe; quòd
contemptâ hoſtium paucitate, non ſatis
omnia

*Casimirum
Ducem
Lencicien-
ſium cædit.*

omnia ante ex ordine ad pugnam prospexisset : ratus solo tumultuarii militis impetu , paucos prædatores opprimi posse. Itaque & ipse, magis jam miles, quàm Dux, in confertum hostem ruere , & cum semel impetus ad votum cessisset , iterùm hostilem aciem conari perumpere ; *sed inconsultum sæpe est, nimia audaciâ diu fortunam irritare ;* cæsus tandem ab hostibus, exercitum quoque perdidit. Nam amisso Duce, facilè miles fusus. Paucos fuga cladi extulit ; quod qui hostem evasissent , in Bzuram illati , plerique aquis non ubique vadosis haurirentur. Sub pugnæ tempus non pauci caprivorum diffugerunt ; tantam tamen multitudinem, eâ vice eductam constans apud scriptores fama est , ut ad triginta sex millium numerum ascenderit , cedentibus in singulos militum viginti capitibus. Hyems successit , & cum aliquandiu temperatum esset utrinque ab armis , Crucigeri instauratis excursionibus aliquot præsidia in Litvaniâ occuparunt. Magister ipse exeunte jam hyeme Gerszoviam & Pastoviam latè

*Triginta
sex captivo-
rum millia
abduxit.*

An. 1295.

popu-

populatus , arcibus binis exustis , cùm ad tertiam plùs negotii , quàm tempus ferret, reperisset ; ne advolante cum suis Vitene ; rem periculo permetteret ; oppugnatione relictâ , prædam in Prussiam dimisit : ipse militem in Mazoviam duxit , ubi Viznam cùm expugnasset , funditus excidit. Nam quamquam tunc Mazoviis & Crucigeris fœdera publicè essent , Boleslaus tamen Dux ; Polonis Crucigerisque privatim infensus , præsidium Litvanum eo locò alebat. Polonorum inde Prussorumque agris ingentiâ sæpè capto tempore damna , è propinquo inferebantur. Latuerat diu fraus : quòd enim neminem , inter prædatorium agmen , nisi Litvanum agrestes unquam conspicerent, opinio erat ex Litvaniâ ipsâ, toties excursionses repentinas instaurari. Re deinde vulgatâ ; Boleslaus de injuriâ querentibus respondit. *Se Litvanorum aliquot cohortibus ad suorum præsidia , non ad sociorum injurias uti. Si quid fortè illi attentassent , id quia se invito omnino atque inscio contigisset, fœderibus qua sibi cum Crucigeris intercederent , fraudi*

*Præsidium
Litvanum
Vizna in
Mazovia à
Prussis de-
letur.*

*Mutue
Prussorum
& Litva-
norum ex-
cursiones.*

esse non debere. Curaturum porrò, ut ne quid deinceps simile ab suo stipendiario milite socii paterentur. At cum nihil ultra verba præstaret, & neque præsidium de arce deduceret, neque injurias prohiberet, vi admotâ à Crucigeris negotium transactum est. Boleslaus nequicquam interea violata fœdera criminari. Per Æstatem nihil fermè majore mole gestum: paucissimo tantum milite excursiones utrinque tentatæ, & quoddam facillè mireris, simul, ac velut è condicto. Crucigeri ultimis Iulii diebus in Grodnenfes agros intenderant, tentaturi quod occasio commodasset: centum quinquaginta militum manus erat, ductu quinque ejus ordinis equitum. Destinaverant illi missis equis, naves conscendere; & tacitè sub ipsa mœnia exposito milite præsidium insperato adoriri. Fortasse profecissent aliquid, nisi cùm è via oblatum in ripa pagum spoliant: intempestivâ prædatione, consilia prodeundo; eventum corrupissent. Elapsis enim inter eum tumultum aliquot agrestibus, & in arcem delatis, præfidiarii hostem eum-
que

que exiguum in fluvio esse moniti, armati naves conscendunt, & in venientes magnâ vi incurrunt; editâ inde strage, acceptaque, (desideratis nimirum septuaginta) victoriâ tandem potiuntur. Rejecti ita inde Crucigeri, Iunigerdam versùs cursum direxerunt: sed cùm fortè naves inter breviam hæsisent; Litvani è propinquo convolant; & pars navibus, pars vadando impeditum hostem adoriuntur: captæ naves, & fortissimis virorum cæsis, reliqui ægrè se fugâ salvarunt; ducibus omnibus, uno excepto, amissis. Feliciùs Ludovico Libenrele expeditio cessit: nam & Kimelos arcem sæpiùs antè magnâ mole, sed irritò conatu oppugnatam in Litvania cepit, & Grodnenfes signa secum conferre ausos cecidit. Non ex integro tamen ejus successus voluptate, fructus est. Domum reversus Skaloviæ suburbana ædificia à Litvanis vicissim exusta; Ragnetam etiam (cujus præfecturam administrabat) adhuc fumantem, & per universam eam insulam pecora omnia prorsus abacta, reperit. Præ-
D d 2 lusum

An. 1296.
Vitenis in
Prussiam
& Livonia
nam expe-
ditio.

lufum est his tanquam velitationibus futuro anno; quo Vitenes totius exercitus robore bellum gessit. Culmensis imprimis Provinciam in Prussia & Gölubrenses agros, latissimè populatus, ingentem inde prædam eduxit. Livoniam deindè invasit: sed nihil ferè ibi memorabile gestum, quodd mox exercitum reducere coactus esset in Litvaniam. Hostem enim domi magnis viribus grassari fama erat; atque hinc in exercitu de suis timor, cumque unum ab altero in dies magis cresceret (nam ut fama timorem, ita timor famam auget). signum receptui datum est. Cæterum & Balgenfis Præfectus Sigfridus per Grodnenses agros prædis tumultuariè actis, cum ducentis captivis jam è Litvaniâ abierat, & Henricus Sutsfert, à Bertoldo Regiomontano præfecto ad ipsam arcem obsidendam missus, gravi clade accepta prius victoriæ desperatione, quàm Vitenis redeuntis timore, ad excedendum finibus coactus est: tamen ut fugientis specie iter maturaret, neque permetteret de via militem prædis immorari,

rari, non parum contulerat fama propè diem è Livonia exercitus affuturi. Reverso è Livonia Vitene, domesticæ inter Rigenses & Magistrum Crucigerorum turbæ extortæ, initia prima biennali bello dederunt. Expugnatis Ethnicis jam Equestris illius ordinis opes, & cum opibus cupiditas magis creverant, quàm ut quenquam in Livonia parifecum jure ferrè possent. Fodicabat imprimis cupidos dominandi animos, Reipublicæ Rigensis status, liber & opulentus: quæ urbs ejus regionis & prima & præcipua est; populo commerciiisque frequens. Qui eam olim condiderunt, Lubecenses erant: primi in illa littora è Lubecensi portu, vel errore delati, vel vi fluctuum projecti commercia & sacra Christiana intulerunt. Cùm deindè ab indigenis Lotavis bello premerentur, ne armorum sollicitudine à commerciis impedirentur, Archiepiscopi sui curâ evocatos è Germania equites, vulgò *Fratres Ensisferos*, postea *Crucigeros* dictos, barbaris objecerunt. Devictis ac penitus subiectis per eos incolis, ipsi libertatem suam

An. 1297.
Diffidia inter
Crucigeros &
Rigam in
Livonia.

ut optimo jure sibi debitam, ita toto conatu retinebant. Contra, Crucigeri niti: vi atque artibus dominationem urbis ambire. Obfistebat quidem conatibus eorum, Ioannes Quirinus Præsul Rigenfis, sed illo demum capto, atque in carcerem coniecto, proculcata omnis æquitas, rem ad apertum bellum deduxit. Rigenfisibus quidem nec spes, nec vires pares: quia tamen suum cuique jus; pacem & modum facere non posse videbant; necessitate ipsâ, arma & illi corripuerunt. Hinc in Litvania in spem apud plerosque ventum erat, Livoniæ statum intestina discordiâ graviter laborantem dissolvi posse, si vis externa ad-moveretur. Agere ergo aliqui Primorum cum Vitene, ne maturam occasionem elabi fineret, sed bellum totis simul opibus Crucigeris inferret. Plebs etiam, milesque mirari; *cur Princeps inter civilia negotia solidum annum jam traheret: cum ad proferenda dominationis cogitationem, tanta opportunitas in-uitaret? An nesciret, Patrum memoriâ magnam Russi partem tum occupatam, cum Russi Duces dome-*
sticis

sticis discordiis distracti, singuli impares hosti essent? At verò cautus Princeps, ut non ignorabat discordias hostium peroportunas sibi esse; ita satis perspiciebat opportuniores eo anno in rem suam fore quiescenti, quàm bel-lanti. *Recentes enim in quavis Republica discordia, tanquam vulnus corporis, facile curam admittunt, nec nisi cum tempore virus ac vires sumunt.* Itaque inter quietem intentus in eventum bello Livonico abstinuit, ut discordias hostium promoveret: nam *quemadmodum externus timor concordia vinculum est; ita quies ac securitas, dissensionum fomes.* Sed neque in Polonos aut Prussiam, quidquam interea movit: seu quòd nesciret, quàm diuturnum Rigense illud bellum futurum esset; timeretque; ne (ut sæpè repenti inter suos convenit) pace rursus inter se factâ, militem quem in castris expeditum haberent, contra communem hostem in Litvaniam, se absente, immitterent: seu quòd (atque id magis crediderim) in futuri belli casus vires in integro conservatas vellet. Nam quanquam suâ sponte Vitenes in Livoniam non movisset;

An. 1298.

Litvani a
Rigenfibus
contra Cru-
cigeros evo-
catur : eo-
rumque ibi-
dem gesta.

visset ; spes tamen erat , fore ut à Rigenfi-
bus ; qui tanto bello per se impares essent,
grandibus stipendiis ad societatem armorum
solicitaretur. Factum ut sperabat se-
quente anno : oblatâ stipendiorum polli-
citatione exercitus justus conscribitur, qui
bifariam dividendis viribus sufficeret. Le-
gio una ad Novomlini oppugnationem, &
vicinorum, circum circa agrorum direptio-
nem, Rigenfibus attributa. Robur autem
exercitus, ipse Vitenes sub Carcum admo-
vit, acta oppugnatio strenuè, superatæ tan-
dem vi munitiones, capta arx : reliquâ tur-
ba cæsâ, quatuor soli equites præsidio Præ-
fecti, cum delectis captivis, servati. Inde
ad prædationem victores dimissi, latissimè
vastitatem circumtulerunt ; agris pagisque
igni ac ferro fædatis. Haud procul Livo-
nico sinu populabundos Bruno Magister
asssecutus, magno impetu ad Treidenum
amnem prædâ jam plenos invadit. In arcto
ab initio fortuna Viteni erat : fortasse quòd
(ut inter prædas contingit) exercitu uti ad manum
non posset, sparsis per agros cohortibus.

Cæsis

Cæsis octingentis Litvanis, & tribus ca-
ptivorum millibus ereptis jam victoria &
spes non dubiè videbantur ad Crucigeros
inclinari, & Litvanus in fugam. Sed *despe-
ratis rebus sæpè pro remedio fuerit, locum fuga de-
fuisse.* Cùm à tergo mare, à latere Treide-
nus amnis arcerent ; ab alio latere & fron-
te premerent hostes : effugiendi desperatio,
pugnandi necessitatem fecit. Surgit
nova animis audacia, instauratur magnâ
contentione prælium : tantusque repenti-
nus ille ardor fuit, ut vincentis propè ho-
stis impetum, simul & stiterit & fregerit,
atque eodem deinde conatu in fugam im-
pulerit. Fusæ Crucigerorum copię ; mil-
lia aliquot cæde absumpta : Magister ipse
cum viginti ferè sui ordinis equitibus, in
prælio cæsus. Iunius mensis tunc decurre-
bat & planè bello tempus : sed *onustus præ-
dâ miles, vix via sufficiens, nedum bello gerendo,*
domum reducendus erat. Reductus igitur
quacunque transfiret, ignem ac ferrum tra-
hens. Iussi nihilominus, qui Novomlyni
oppugnationem inchoaverant, opus perti-

E e

naciter

naciter urgere. Quatuor millia simul cum Rigenſi milite in iis caſtris erant, neque ſegniter obſeſſis inſtabant. Sed pænè peractam rem Bertoldus Brunhaim Præfectus Regiomontanus cum auxiliis Pruſſicis in Livoniam miſſus reſtituit in integrum: recente exercitu exhaustos moleſtâ oppugnatione Litvanos aggreſſus, vicit fugavitque: cæſi plures; plerique fluvio in quem fugientibus incurrere neceſſe erat, hauſti. Paulò poſt Vitenes, ſeu quòd vereretur ne afflicta ſua victoriâ Livonum res, auxiliis Pruſſicis contra Rigam reſicerentur; & propterea domeſtici tumultus famâ, à Livonici belli cogitatione Pruſſiõs abſtrahere vellet: ſeu ut acceptam legionis ad Novomlynũ cæſæ cladem redderet, leves aliquot prædatorias cohortes in Pruſſiam immiſit. Et quidem initiis ejus excuſſionis, non infauſti progreſſus erant. Ultra cætera damna hoſti illata, Strasburgum oppidum ipſis D. Michaelis feriis exeunte Septembri direptum eſt, magnâ inter populum, qui frequens ad templa confluxerat,

*Pruſſia à
Litvanis
infeſtatur.*

rat, editâ cæde. Multa ibi inſolenter atque ſacrilegè in Chriſtianas religiones tentata, fædâ ſacrorum vaſorum violatione: ſed ut raro poſt ejusmodi ſcelera tardat pæna: in ipſo reditu vindicem contempti Numinis iram Sacrilegi prædatores experti ſunt: à Præfecto Culmenſis Provinciæ, Conrado Sak univerſi proriſus cæſi. Proſperiore longè *An. 1299.* fortuna uſi ſunt ſequenti anno ſexcenti equites. Cunno Brandeburgenſis Præfectus juſtis copiis Litvaniam ingreſſus, finitimorum præſidiorum Iunigerdæ & Piſtæ ædes extra vallum ſitas exuſſerat: inde, auctum validâ Ragnetanorum manu exercitum, in interiora navibus deportabat. Occurrere ſecundo & flumine & impetu Litvani; atque uno è ſuis duntaxat deſiderato, hoſtem ab eo curſu averterunt. Cùm hæc navalis concertatio in Nemeni inſtitueretur, ſexcenti equites in Pruſſiam irruerunt, & vaſtatis de viâ agris, trepidatione viciniam impleverunt; ignaris agreſtibus quò & quantis viribus, impetum hoſtis daturus eſſet. Monitus de hoſte Cun-

no, & suspicatus Natangiam (hæc enim in proximo erat) ab eo peti, rapit ab itinere citatum agmen, captoque ad infidias struendas oportune loco, transiturum illac, operitur. Oppressi fuissent proculdubio Litvani; si incautiùs rem agentes, infidiis se iis induissent: sed fraudem maturè per vigiles subodorati, tamdiu profundioribus sylvis arma occultarunt, donec Cuno ratus eos jam excessisse, atque adeo omnia ab hoste tuta, exercitum dimisisset. Tum primùm Litvani è latibulis coorti, securè per agros effundi: atque universam provinciam miserè vastare. Cæsis plurimis, prædaque aliâ pleni, ducenta tantum & viginti capita in servitutem eduxerunt. Continuatae etiam sequente anno in Livoniam Prussiamque expeditiones: & instauratis identidem levibus excursionibus, utriusque provinciæ equites magis exagitari, quam attriti. Aliquot cohortes expediti militis iis occasionibus Litvani amiserunt; quas Præfectus Brandenburgicus inter angustias deprehensas ita cecidit, ut

An. 1300.

tres

tres soli ad nuncium cladis, cladem vix evaserint. Secutis deinceps inter Rigam & Livonicos equites induciis, à Livoniâ temperatum: quòd novi per id tempus in Poloniâ, post exactum nuper regno Ladislaum Lokietek, exorti tumultus, faciliorem ibi prædationem pollicerentur. Sex millia igitur in Dobryniam insperato impetu immissa, universam Provinciam planè vastarunt. Communis sociorum clades, involvisset etiam Culmenfes agros, nisi Drweca solito magis aucto alveo difficiles transitus, onusto jam prædâ militi, reddidisset. Tumultuaria Polonorum manus, abeuntem Litvanum affecuta quidem fuerat, & spe recuperandæ prædæ, ab itinere in ultima agmina animosiùs invecata: sed cùm robur ibi ipsum exercitûs reperisset, & impedimenta omnia in frontem aciei subducta; non ausa collatis signis ad justum prælium fortunam deducere, receptui cecinit. Accendit levis hic successus, majoris prædæ cupiditatem: quam, ut semper militi, ita maxime in secundis eventibus moderari, per-

*E Livoniâ
in Poloniâ arma
Litvans
vertunt,
Dobryniam
vastant.*

An. 1301.

E e 3

difficile

*Culmenses
agros infe-
stant, &
profligan-
tur.*

difficile est. Quia verò integer exercitus in Culmensē agrum transportari opportu-
nè non poterat, Ducum hortatu promptis-
simi quique ac fortissimi equites, operam
pro exercitu suscipiunt. Delecti è toto
numero centum, qui fluvium transierunt;
atque tantillo numero, medios in hostes
se immittere ausi: vastaverunt aliquantum
agros, prius quàm è vicinis præfidiis mili-
tem Crucigeri in campum rapuissent: his
deinde confluentibus sædè profligati, cùm
septuaginta amissis reliqui ægrè evasissent,
ad suos delati, magnâ trepidatione castra
impleverunt. Certè, tantùm in urgendo
itinere properatum, tumultuatumque est
per castra: ut res, ab effusâ fugâ, nihilo
differret. Hinc deinde accidit, ut cùm per
Narviam tumultuariè trajicitur, magna mi-
litis & prædæ pars vorticibus hausta pe-
rierit. Neque meliorem eventum alteri Lit-
vanorum manipulo Lubaviæ exspoliatio
attulit. Quinquaginta equites (post vasta-
tos agros, agrestiumque plurimos, quos
inermes subita vis occupaverat, cæsos)
prædam

prædam & captivos securi domum duce-
bant; hi à Crucigeris ex itinere circum-
venti, pænas temerariæ seu audaciæ seu
cupiditatis luerunt, commilitonibus quin-
decim & non exiguâ parte prædæ, amissa.
Litvanis Crucigerorum agros infestanti-
bus, neque ipsi quieverunt. Conradus Ma-
gister ingenti exercitu Samogitiam aggref-
sus, Karzovianum agrum latè depopula-
tus est. Exigua tamen in homines edita
strages; quòd incolæ, ædibus ad hostiles
injurias relictis, se & quidquid carius ama-
rent, silvis profundioribus abdidissent. Eo-
dem anno Onkaimum arx proditione per-
dita. Draico erat arci Præfectus, Christia-
nis sacris suaptè pridem antè addictus.
Hic, quòd hac religione superos colere,
inter suos fas non esset; ad hostem transire
destinat: sed prius insigni proditione eun-
dem demereri. Internuncio itaque Pin-
none filio, communicata cum Volrado
Ragnetano Præfecto consilia; condictus
dies: Draico tùm ipse nocturnis excubiis
præerat, cùm Volradus per tenebras exer-
citum

*Crucigeri
vicissim
Litvanum
infestant.*

citum arcis admovet : apertis portis , acceptus intra arcem ; militem , omnemque ætatem bello habilem , penitus excidit ; pueris ac fæminis in servitutem redactis. Vnicus Sudagonis filius, ingentis ut fortunæ, ita & animi juvenis, cū accepto gravi vulnere , neque ampliùs se tueri , neque pertinaciùs pugnando , hostem ad cædem sui irritare , potuisset , captus & servatus. Proditor cum universa familia Ragnetam translatus ; Christiana, ut spoponderat, sacra suscepit. Belli deinde Polonici cum

An. 1302. Bellum inter Polonos & Russos, quibus Litvani supplicias ferunt, atque funduntur.

Russis societas , à Prussicis Livonicisque expeditionibus Litvanum avertit. Lublinum quod septem & quinquaginta ante annis Poloni amiserant, armis apud Russos repetebant. Magnis utrinque viribus id bellum procuratum gestumque : præsertim à Russis, qui Scythas & Litvanos inter auxilia adsciverant. Commisso prælio Polonus superior fuit. Nam cū Lunæ instar diductis in cornua latè utrinque alis , mediam aciem Russi extenuassent , Polonus totâ vi in unum cuneum collectâ, facillimè gravio-

gravio-
 graviore equite medios ordines perrupit, viamque ad victoriam aperuit. Neque amplius Russi aut prælium restituere ; aut resistendo , victoriam morari : effusi in fugam , cæduntur à victore Polono. Plurimis tunc saluti fuit Lublinum in proximo fuisse : quanquam & hoc cladi , quam tantisper distulit , avertendæ non suffecerit. Aucto enim intra vallum milite, cū com-
 meatus pro numero non esset , neque inferri, intento in omnia hoste, posset: tamdiu obsidione victor urbem fatigavit , donec fames deditionem extorsit. Non exiguam ejus cladis partem, ad Litvanos pertinuisse , non vana suspicio est ; quòd annum deinde integrum reparandis quiete viribus, impenderint. Sed abruptere breve otium novi è Prussia motus. Vernerus Comes de Honenberg, & Adolphus de Wintimel , alique Rhenanæ militiæ Proceres, in Prussiam fortè venerant. Accessione horum auxiliorum Conradus Magister erectus, duplici exercitu Litvaniam aggreditur , & Grodnenses agros quàm latè pate-

An. 1303.

An. 1304. Bellum Prussorum contra Litvanos.

F f bant

bant vastissimè populatur. Regiomontanus quoque Præfectus Everardus de Wirneberg Onkaimo arce, quam à Prussis nuper everfam Litvani instauraverant, rursus Suirtilonis proditione potitus, præsidium excidit & munitionem solo æquavit. Inde in circumjacentes agros debacchatus, ingentem cladem edidit, cum ipse vix triginta è suorum numero desiderasset. *An. 1305.* Se-
Vitenes
Crucigeros
prædatores
insequitur.
 quente anno cum ad comitia utrumque ordinem Vitenes evocasset, Sambienſis Præfulis Præfectus Philippus de Hollandia, per ducum nobilitatisque absentiam gerendi occasione captatâ, finitimis agrestibus vastitatem intulit. Vbi hostem adesse, & flammis in agros vicosque sævire nunciatum est: Princeps ipse, levem mille quingentorum militum equitatum ad reprimendos ultiores progressus citato agmine rapit. Iam Prussi finibus exceſſerant, cum insperatus Vitenes à tergo securos adoritur: prælium tunc totum intra extremos coeuntium ordines stetit: nam seu aliâ quavis de causâ, seu quòd ignota utrinque

que exercitûs multitudo, suspectum pugnæ eventum ducibus redderet, cæsis hinc & inde aliquot, à graviore conflictu cessatum est. Circa idem tempus in Livonia ad Dubnam pugnatum traditur: sed neque causæ, neque eventus pugnæ, memorantur. Reverso è Prussia Principi, acceptus de domesticis per Poloniam tumultibus nuncius, Polonicæ expeditionis animum ingessit. Collectis ad Grodnam copiis justus conficitur exercitus: & Mazoviis, vel suaptè conniventibus; vel, quod etiam simile vero est, ignorantibus (occultis enim ac propè inviis itineribus per Mazoviæ ditionis sylvas ducebatur) in Poloniæ majoris agros erumpit. Subito impetu Calisium & Stavisinum civitates occupatæ, non senferunt hostem, nisi cum flammis, & ferro, intra mænia sæviretur. Agri circumjacentes latissimè vastantur, ingens pecorum hominumque præda abigitur. Cùm hæc in Polonia à Litvanis geruntur, nemine aut vim repellente aut abeuntes infestare auso: Conradus Magister ex Polonæ

*Reversus ex
Prussia in
Poloniam
movit.*

An. 1306.

Pruss. ab-
sente Vene
Crodam
adoriuntur.

cladis nuncio suspicatus, quod res erat, Grodnense præsidium cum reliquis copiis in Poloniam eductum, Alberto Indagini commendat, ut arcem Grodnam oppidumque defensoribus vacuum insperatè adortus, in potestatem redigat. Iam è proximo arci imminebant hostes, insidiarum non malè cessurarum spe, læti: cùm coorta insolita tempestas consilia disturbavit. Vehemens pluvia, nebula crassior, & retris nubibus propè in noctem versa lux, non armorum modò usum, sed & conspectum mutuum, eripuerant: deinde inter continua tonitrua, turbinem, & effusæ pluviae sonitum, nec duces jussa dare, neque miles exaudire poterat. Desperatâ itaque arcis oppugnatione, quam neque inchoare permittebat tempestas, neque differre timor periculi, quod creari poterat, si paucitas suorum hosti patuisset: oppidum tumultuariè aggrediuntur. Cives aut cæsi aut capti, quibus primus irruentium impetus fugam antevertit: reliquis in arcem fugâ elapsis; ædibus spoliatis flammæ injectæ.

Major

Major ea strages fuit , quàm pro numero hostium : nam ultra trecentos stipendiarios & aliquot Crucigeri Ordinis equites non ascendebat : præda verò tanta quantam pauci avehere poterant. Sed Præfectus Regiomontanus Everardus , his nequaquam contentus , illud imprimis dolebat, eodem impetu arcem non fuisse occupatam : ratusque pronum futurum ex ipsis exusti oppidi sedibus eam expugnare, si majores copiae admoverentur ; cum sex millium legione , & centum ordinis equitibus , ipse illam expeditionem suscepit . At jam ante Vitene præsidium arci submiserat ; fortissimos quosque & similibus casibus exercitatos : qui hostiles conatus , si quid fortè moliri pergerent, fortiter reprimerent. Primum insultum in muros Crucigeri sollicitè apparabant, rati exiguo præsidio totas defensionis vires intra mœnia tantùm collectas esse : sed præsidiarii eruptione factâ, ab oppugnatione ad apertam pugnam hostem averterunt. Acta res utrinque diu & pertinaciter , gladiis , collatoque pede :

Prussi ab
oppugnatione Grodnæ
reperiuntur.

Ff 3

donec

Voto Christianæ religionis concepto, divinitus è carcere liberatur.

donec Litvani in portas rejicerentur. Receptis deinde aliquantum viribus, novo ardore in pugnam itum, repulsique Prussi in castra. Tenuit ea vincendi vicissitudo utrique parti satis cruenta, ab ortu solis in meridiem ipsam. Tandem cæsis hinc & inde audacioribus, non sine suâ clade arcis oppugnationem Prussi deseruerunt. Per idem tempus rem ut factu admirabilem, ita memoratu non indignam in aulâ ipsius Principis contigisse, traditur. In communem carcerem disparibus ex causis detrusi fortè fuerant; Litvanus & Russus: Christianus hic, ille Ethnicus. E fortuito colloquio in controversum de religionibus sermonem utroque dilapso; suadet Russus Litvano, Christiana ut sacra suscipiat: id si superis ritè voveret, & voto damnatus cereum se ingentem in Ecclesia locaturum, anathematis vice sponderet, futurum omnino contestatur, ut divinâ ope è carcere liberaretur. Sequitur consilium Russi Litvanus, & vix iusjurandum absolverat, cum & catenis suapte confractis pedes in

des in fugam cæperunt expediri, & carceris januæ sponte fugitivo patuere. Initium proximi anni, si validius gelu habuisset *An. 1307.* magnæ per Litvaniam stragi opportunam viam aperuisset. Recens exercitus, Duce *Expeditiones Prussorum contra Lituanos.* Ioanne Comite à Spanheim, è nobilissimis Germaniæ equitibus confectus, in Prussiam venerat: huic mille quadringenti Ordinis equites vires suas conjunxerant; focii ducesque, hospitibus Germanis in Litvaniam futuri. Consilium utrisque erat munitionum oppugnatione vires non tenere: sed integro milite ad profundiora Provinciæ penetrare, & latissimè per ea quorum oppugnatio non esset in difficili, ferro flammisque grassari. Destituit hoc consilium eventus. Infirma enim glaciæ necdum ferendo transeuntis exercitus oneri sufficere poterat: itaque quòd transitus difficillimos reperissent, infectis rebus ab inchoata expeditione rediere. Primis postea mensibus æstivis, iterumque exeunte jam æstate, Puteba oppidum Iuriæ amni imminens, à Ragnetanis exustum est; civibus

*Veru Lit-
vanorum
mos im-
ponendi præ-
sidia arci-
bus.*

vibus aut captis aut cæsis ; paucis, qui spa-
tium evadendi in arcem habuere , servatis.
Nec multò post Bissenense præsidium, cum
exacto stipendio ab arce deduceretur , in
via cæsum est. Mos erat Principi ex uni-
verso equestri ordine certos per vices de-
ligere, & in finitimas hostibus arces præsi-
dio destinare. Qui deinde submissis à Prin-
cipe post paucos menses aliis, domum abi-
rent, evocandi rursus in eandem statio-
nem ; cum vertente ordine ad eorum no-
mina idem munus rediisset. Ea tunc erat
legitima præsidiorum inter Litvanos ratio,
exercendæ ad res bellicas *juventuti, quæ otio
facile animos audaciamque militarem solvit*, ac-
commodata. Observatum itaque tempus
quo octuaginta sex equites è Bissena arce
deducerentur, Ragnetanis rei gerendæ oc-
casionem dedit. Nam in securos ex infidiis
composito agmine coorti, universos ferè
cecidere. Carzoviensem deinde Samogi-
tiæ agrum, tum eo ipso anno, tum sequen-
tibus, ita Prussica arma infestum reddide-
runt : ut paucis post annis incolæ despera-
tas res

tas res in Litvaniam transferre sint com-
pulsæ. Ita desertæ propugnationibus arces
Stroveita & Biverunita hosti & flammis
cessere : & paulò ante Puteba arx à Spu-
done Præfecto prodita est. Vir hic nobili-
tate inter Litvanos celebris, solo Christia-
næ religionis desiderio cum parente ac
prole universaque familia, in Crucigero-
rum jus suaptè concessit. Prussis finitimos
Samogitiæ agros infestantibus, Litvani
cum assiduo ac ferè domestico hoste, ita
rem bellicam administrabant, ut domi ve-
xati, nihilo segniùs ad externa intenderent.
In Polonia Calissiam & Siradium per Octo-
brem populati cum vindex nullibi occur-
reret, præda pleni, integroque exercitu,
absque pugna reversi sunt. Eodem anno in
Russia Polociam expugnatam Russis au-
thoribus accepimus : nihil illi memorant
à quonam semina hujus belli jacta, cum
jam longè ante, eam civitatem cum uni-
versa provincia Litvani juris factam, apud
scriptores in plano sit. Samogitiæ sive ut
bellum à se Prussicum in Prussiam averte-

G g

rent,

*An. 1308.
Samogita-
rum expe-
ditio in
Prussiam.*

rent, five ad hostem mutuis populationibus vexandum Sambientes agros latissime vastarunt. Quinque millium exercitus erat, Ducibus Monstone & Sudargo: satis certe etiam aperto campo, cum hostem adventare nunciaretur. Sed miles prædæ servandæ, quàm hostis delendi cupidior, nolebat certam fortunam in dubios eventus conjicere: itaque antequam hostis castra castris conferret; citato agmine, præda omnis evecta. Novi deinde per Crucigeros concitati motus, Litvanis primùm otii, tandem etiam belli opportunitatem præbuerunt. In Livonia sedatæ nuper cum Rigenfibus lites, rursus Equitum Livonicorum injuriis recruduerant. Prussi verò subactâ jam planè universâ Prussiâ, captisque latè de Samogitia agris, ad Pomeraniam, Cujaviam, Michaloviam aliasque provincias Polono detrahendas animum adjece-
*Livonica
& Prussica
turba.*
 rant. quo ipso tempore Magni in eo ordine Magistri fedes, Venetiis Mariæburgum translata est. Ita semper ab externis præfidiis plus periculorum; quàm commodi! Socios se meminerunt,

runt, quamdiu, nondum firmatis viribus, justus timor gliscentem sub pectore cupiditatem premit, & ad reverentiam componit. At ubi per communis hostis damna, sub titulo sociorum res suas stabiliverunt: mox ex confidentiâ virium, societatem aspernari; & cupiditate retrò acti in hostibus illos numerare, quibus grati esse nolunt. Neque difficilis deinde est armorum prætensio; ubi belli causa, semper in promptu est, cupiditas. His itaque ex causis Crucigeros in Polonicâ & Rigenfia bella intentis, Litvani annuo otio utcunque ab armis respirarunt. Ab ea quiete
An. 1310.
 Gualezute Principis filius in Livoniam duxit; totamque latè populatus, ingentes prædas abegit. Ipse deinde Princeps Vitenes exeunte hyeme Prussiam adortus, per Sambiam & Natangiam ferro & flammis
An. 1311.
 vastissimè sæviit: exustis agris, cæsis agrestibus quingenti tantùm è præcipuis in servitutem abducti. Non ausi Crucigeri, aut prædas agenti occurrere, aut abeuntem sequi, datâ operâ tamdiu quieverant, quamdiu Viteni miles in armis erat. Cæterùm
Mutue inter Lituanos & Prussos agrorum vastationes.
 ut primùm ille exercitum dimisit, bifariam

ditiones Litvanas invaserunt : pars cum Regiomontano Præfecto , Friderico de Vildemburg , per Pograndienses Samogitiæ agros ; pars cum Ottone à Bergen, circa Grodnam , in Litvania grassati ; plurimam prædam eduxerunt. Vitenes tum ex nupero successu, tum ex novis damnis, audaciâ simul & irâ ferocior , neque spem, neque dolorem temperare : sed furere & arma rursus bellumque apparare. E selecto milite quatuor millium copiæ recensæ : his ita per Aprilem Varmienfès agros afflixit ut post immanem editam vastitatem tota omnino provinciâ nihil superesset , præter femiustulatas Elsbergæ & Varmiaæ arces : vici , oppida , templa , exusta universa , & solo æquata. Iam Litvanus onustum præda militem in Bartenfès agros eduxerat ; ubi patente campo curandis corporibus confedit. Hic dum per ocium reliqua præda recenseretur , fortè spectantibus captivis , prolatum est argenteum vas sacrosancto Dei Incarnati Corpori asservando , Christiano ritu sacrum. Exhorruere Chri-

*Vitenes
Prussiam
vastit : de-
inde ob
blasphemias
voces &
facta à Deo
punitur.*

stiana

stiana pectora profanatorum sacrorum , & reverentia & dolore. At Ethnicus ipsa sacra mysteria , in terram cum indignatione effundere , conspuere , pedibus proterere, totque ac tantas contumelias, sacrilegis insuper jocis onerare. Vrgere acriter captivos , *Qualem Deum colerent ? eum scilicet , qui neque sibi , neque suis ab injuria vindicandis satis virium haberet.* Non diu violatum impie Numen , tanta sacrilegia inulta tulit. Sub vesperum hæc agebantur : posteræ verò diei aurora , meritas exegit pænas. Ad primam lucem cincti undique Litvani à Crucigeris, Duce Henrico de Plock, post consumptam in primos impetus ferociam, cæsis fortissimis Germanorum sexaginta, cum in ancipitem ab omni parte pugnam non se satis expedire possent, solutis ordinibus in fugam effunduntur. Edita ingens strages in tumultuariè fugientes : qui cædi superfuerunt, aut aquis aut fame inter nemora consumpti. Vitenes ipse graviter capite faucius , amissis castris & exercitu, solis duobus comitibus ægrè hostem , & fugæ

G g 3

pericu-

*Litvania
& Samogi-
tia vastat-
ur.*

pericula evasit. Vexata deinceps audaciùs excursionibus Crucigerorum Litvania, pariter & Samogitia. Pograndienses agri à Mansfeldio Brandeburgensi præfecto impunè vastati, spectantibus suorum cladem è propinquo, Manstone, Sudargo & Massio: nam neque sola castrorum ostentatione hostem arcere poterant, neque exiguas copias aperto campo credere. Abeuntium ultima agmina per intervalla carpebant: eo fortassis consilio, ut cum levibus præliis hostem in itinere implicant, confluentibus interea Litvanis & Samogitis vires ad justam pugnam exæquarentur. Sed Crucigeri nihil cunctati, citato agmine prædam præ se agentes maturè excesserunt. Tentatæ postea Grodna & Bissenæ; hæc vi, illa proditione. Et proditio quidem ipsius auctoris indicio elusa, vix in caput Crucigerorum, malum non vertit: nam nisi agrestis captus, Vitenem cum armato milite in proximo latere edocuisset, Prussi trajecto Nemeno ipsi se insidiis induissent, quas Grodnæ moliebantur. Oppugnatio Bissenæ for-

*Grodna &
Bissenæ de-
fensæ.*

næ fortiter ab Oppidanis rejecta, hostem magna militis parte malè mulctatum, re infectâ, abire compulit. Quoniam verò præcipuæ Litvanorum arces Nemeno, aliisque fluviis imminebant, autor Crucigeris fuit Vernerus Ragnetanus, uti deinceps navalibus potiùs operis oppugnarentur: apertiores enim accessus inde promittebat, undè latera aquis obversa plerumque incuriosius munita observarat. Ædificatæ itaque naves, atque inter eas una magnitudine & forma propugnaculo similis, pinnis loricaque instructa: undè & succedentem ripis aggerique militem à missilium injuriis tueri, & tela in hostem ab adverso stantem retorquere ex alto pronius esset. Itum imprimis cum eâ machinâ, atque universo classis apparatu, sub lunigedam; ubi grandior illa navis vi tempestatis ripæ arcis impacta, penè sponte in potestatem prædiariorum venisset, nisi aliarum navium accursu pronique fluminis auxilio erepta periculo servataque fuisset. Vitenes de toto negotio monitus instare omninò suos jubet,

An. 1313.

*Navali apparatu
Crucigeri Lit-
vanos oppugnant.*

*A Surmi-
no profligantur.*

bet, neque absistere nisi confecta re, & universo navali apparatu exusto. Surminus vir apud suos primæ autoritatis, bellicarumque artium peritus inter paucos, toti operi præficitur. Ille centum minoribus navibus hostem secundo flumine navigantem assequitur: pugnatur utrinque obstinatè: plurimum pugnae, & laboris erat, ad illam grandiore machinam, jaculatorum peritissimis instructam: sed ipsa quoque, cum præcis anchoris in vada prono flumine impulsa, fatiscere cæpisset; capta atque exusta est. Surminus victor ad Principem rediit, publicè lætitiā, mærorem privatim ferens: quod in ea victoria Gastoldum fratrem, cum præcipuis quibusque amisisset. Per æstatem hæc contigerant: hyeme proxima Henricus Prussiæ Mareschalcus Mednicense territorium, iteratis excursionibus depopulatus est: ubi si Litvano ad audaciam numerus, & vires, in proximo fuissent, castra certò Prussi perdidissent. Quinque enim soli milites, vitatis inter nocturnas tenebras excubiis, ad ipsos

An. 1314.

*Quinque
Litvano-
rum audacia insignis.*

ipsos pæne Duces penetrarant: hi, paucorum edita clade, raptaque, quam ferre pauci possent, prædâ; incolumes ad suos delati, ingenti Crucigeros terrore replerunt: quamdiu lux, plus terroris fuisse, quàm periculi, non ostendit. Non multò post Henricus, rursus populabundo exercitu Novogrodecum usque ferro & igne penetravit: spoliatâ, exustaque civitate, ad arcis oppugnationem; universum exercitus robur convertit: sed amissis, inter primos assultus, præcipuis, deferere opus institutum cogitur. Cum verò ille Novogrodeco intercepti intendit, Davides Grodnensis gubernator, castra Henrici haud longè inde posita, commeatu prædaque omni abunde instructa, diripuit. Exinde Prussi commeatus inopia extremè laborare: nihil enim per agros nupera vastatione desolatos levandæ necessitati reperiri poterat: undecim dierum itinere, cum fame conflictati, aperta itinera ne in hostem inciderent devitando; plerique inter sylvas miserimè perierunt. Porro ut hic annus,

*Clades
Prussorum
Novogrode-
cum oppu-
gnantium.*

H h domi

An. 1315.
Vitenis ul-
time in
Prussiam
expeditio-
nes.

domi utcumque hostem reprimendo trans-
missus : ita sequens in hosticum belli se-
dem transtulit. Medio Augusto à Samogi-
tis Ragnetanum & Scaloviticum, territo-
ria vastata : miles Prussicus qui è præfidiis
sistendæ prædationi decurrerat, in arces
compulsus : fruges messi propè maturæ,
ab equitibus protritæ : præda ingens, ab-
acta. Ex cedentibus istis è Prussia copiis;
recentem exercitum, ad Christimemeli
oppugnationem, Vitenes duxit : quassati
arietibus muri; defensores incredibili te-
lorum immissorum copiâ aut confecti, aut
fauciati; præfidium quod è Sambia adven-
tabat interceptum, ac deletum; planè jam
desperatam obsessorum rem fecerant. Er-
gò Vitenes acriùs instare, & quia deditio-
nem extorquere non poterat, congestis in
fossas fomentis, concipiendæ; alendæque
flammæ aptis; arcem conari succendere.
At vulgatâ interea famâ, adventantis cum
magno exercitu Magistri Prussiae, spem oc-
cupandæ arcis abruptit. Abeuntem Magi-
ster non assecutus, in finitimos Litvaniæ
agros

agros desæviit : Vitenes etiam conflagrare
non ausus, ne impunè omninò hostis graf-
faretur, diversis itineribus in Prussiam re-
gressus, similem vastitatem Crucigeris re-
fudit. Neque multò post ab ea expeditio-
ne reversus, ætate, bellorum curâ, variis-
que eventibus confectus, cum annos duos
& viginti imperasset, occubuit. Funestus
hic satis annus Litvanis, morte Principis;
fame insuper ac peste, populum graviter
afflixit.

LIBER VII,

*De rebus Litvanorum sub Gedimino &
Iarvunatâ Principibus.*

Gediminum stabulo Præfectum Viteni
fuisse; & per cædem sui Principis ad
summos fasces evasisse illi memorant:
quibus rem minùs perspectam fecit; tam
locorum quàm temporis majus interval-
lum. Nam, ut rivus fonti propior, aquam fert
principio non degenerem; at, ulterius progressus,
hinc inde attractis sordibus sensim à puritate descit:
H h 2 scit:

*Gediminus
Vitenis fi-
lius paren-
ti in Prin-
cipatu suc-
cedit.*

scit : ita ferè fama, quo magis à loco, ac tempore rerum gestarum recedit, plùs de falso secum trahit. Certè vetustissimi annales, Gediminum vivo adhuc parente Reipublicæ curam, atque administrationem suscepisse, habent. Quare fabulæ illi de Gedimino, apud externos inde opinor occasionem datam: quòd Pelussam primorum Principum hæredem, quanquam è Litvania jam ejectum, Magni tamen Ducis titulos pertinaciter usurpantem, Crucigerorumque armis Patriæ suæ perquam infestum, atque ut rebus suis commiserationem facilè inveniret Gediminum Vitenis stabularii filium per contemptum vocantem, Gediminus ipse, vel Vitenes ejus parens, olim Stabulo apud suos Principes Præfectus, prælio victum, confecisset. Russis certè scriptoribus, qui & Litvani nominis hanc maculam non facile in hoste dissimulassent, & ætatis suæ res pænè sub oculis actas, è vicino spectarunt, atque ex fide posteris memoratas reliquerunt, constans narratio est. Gediminum filium parenti suo Viteni omnium ordinum

dinum voluntate, suffragiisque suffectum esse. Initia ille Principatus illato à Prussis Livonibusque bello, non turbulenta modò, sed & funesta habuit. Nam five quòd rebus domi componendis implicitus, in externos se motus nondum expedire posset; five quòd majori mole bellum in animo designasset; hosti militem aperto campo non opposuit: quamvis eodem tempore, inde Prussi Iurburgo & Caunâ arcibus potiti, præfidiis cæsis, ingentes undique prædas abigerent; inde Livones, totam eam Samogitiæ oram, quæ nunc Curlandia vocatur Litvanis detraxissent. Obtinebat tum Caunam modico præsidio, nobilitate & militari gloriâ celebris Gastoldus, jussus à Principe hostem inde quâ posset arte morari ac sustinere. Verùm neque mæ-

*Danna à
Crucigeris
Litvanis
illata.*

An. 1316.

H h 3 que

que vicibus, populabundo milite. Tum Christimelanum præsidium in insidias pertractum, deletumque est: Pastovienses, Mednicenses; Pogradenses agri vastati. Plurima pars ejus cladis non possessiones modò; sed ipsam etiam familiam Sudargi confecit: cum insperatus hostis, conjugem, filios; totamque domesticæ familiæ turbam in prædio occupasset. Ipsam verò molem belli contra Gediminum arcem Magister verterat: ratus admota repentè vi, facile paucorum præsidiariorum pertinaciam perfringi posse: verùm ad excitati ignis ab arcæ signum, cum admoniti de periculo vicini ad arma concurrerent, arcis oppugnationem deferere coactus est. Iam non longè cum exercitu aberat Gediminus, Iurborgum inter & Caunam castris collocatis. *Ardentibus hinc inde hostili flammâ vicis conspectus fumus, fodicabat dolorem, & dolor audaciam ministrabat: sed plus valuit apud providum ducem, virium conscientia: Leves enim tantum ferè copias ad manum erant: robur autem exercitus, cum Novogrodensibus Polocensibusque auxiliis,*
in dies

*Gediminus
Crucigeros
profligat, &
Samogitiam
ess
eripit.*

in dies expectabatur. Itaque cunctatione, ex spectata cladis sensu surgens furor, temperandus erat; neque omnia temere, neque nihil otiosè audendum. Carpebat per intervalla ab insidiis hostem, ita cautè ne quis casus in prælium, summam rei protruderet. At ubi universæ coiverunt copias, tum aperto campo per Samogitiam progressus, castra hosti ad Zeymilam amnem objecit. Quatuor Samogitarum millia hosti sub signis erant: ab his Prussus plus interea periculi metuere, quàm antè præsidii sperasset: nam in super subactis animis semper plus de vetere odio, quàm de recente amicitia habet: quare nunquam sine periculo illis creditur, præsertim si soli partem copiarum expleant. Neque deerant non devia suspectæ fidei indicia: ex agris palàm, clam è castris magno numero transibat ad Litvanum: consilia per transfugas indicabantur. Incertus itaque rei Henricus de Plock Mareschalcus Prussorum, neque in partem prælii adsciscere Samogitas audebat, meritò suspectos; neque exauctorare apertè, certò hostiles vires aucturos; si læsis ea exauctoratione, plana
trans-

248 HISTORIÆ LITVANÆ
 transeundi ad Litvanos prætenſio daretur. Defunctum ſe omni periculo rebatur, ſi diſſimulata ſuſpicionem, productos in aciem ita inter ſuos collocaret, ut extra pugnandi neceſſitatem conſiſterent, certus omnino cum ſolis Pruſſis prælii aleam ſubire: brevi tamen cohortatione omnes ad rem animoſè gerendam incitat. Fortitudinem videbatur à Samogitis exigere, donis militaribus, & libertate promiſſa: ceterum contentus omnino futurus, ſi ocioſi eventum ſpectaſſent. Gediminus verò ita aciem inſtruxit, ut Ruſſorum cohortes parte latera, parte extremam aciem firmarent: Litvani in medio conſiſterent: Tartari frontem occuparent. Incurrentibus magno impetu in primos ordines Crucigeris, Tartari, quibus ſtataria atque obfirmata in veſtigio pugna in uſu non eſt, in choros gyroſque more gentis effuſi, vim haſtatorum eluſerunt. Ita equitatus hoſtilis repentino eventu turbatus, ac pæne ſolutis ordinibus, in mediam Litvanorum aciem, cui Gediminus cum Gaſtoldo aderant, illatus, anceps

PARS I. LIBER VII. 249
 anceps periculum ſubiit: præſertim quòd ab utraque parte interim continuis gyris, tum incurſantes in latera Tartari, tum emiſſis jaculis, ingentem equorum ſtragem ederent. Pugnarum ab utriſque acriter: incerta victoria, quam animi viresque exæquatae dubiam faciebant, diutiùs pugnam tenuiſſet; ni Samogitæ qui inter hoſtilia ſigna quieti hætenus conſtiterant, in averſam feſſorum aciem integri irruiſſent. Hoc eventu confuſos Pruſſos, pronum erat in fugam impellere: verum in fuga etiam nihil opis repertum: cum inſtante victore exercitu, Tartari celeritate equorum itinera fugientibus præcluderent: plurimos ferrum in fuga confecit, multi aquis abſumpti: reliquiæ, quæ ſylvarum beneficio vitam ſervaverant, ab aggreſſibus canum indicio conquiſitæ, cædem non evaſerunt. Victoriæ hanc ſecuta Samogitiæ pars illa, quæ nuper Litvano deceſſerat, à Pruſſis defecit. Paucorum annorum quiete interjecta, recrudescens rursus bellum, diverſo prælii genere, ſed non minore Pruſſorum
 An. 1319.
 Crucigeri à
 Litvania
 prædas a-
 gentes de-
 lentur.
 I i clade

clade terminatum est. Circa ipsas Augusti Calendas, Mednicenses agros ingentibus copiis ingressi, dimissis effusè in populationem maturæ messis cohortibus Litvanum ad tentandam aperti prælii aleam deducere conabantur: atque ea de causâ à populatoribus res audaciùs multò administrabatur. Sed (qui tandem plerumque audaciæ exitus esse solet) incautiùs agentes, in insidias pertracti, atque omnino oppressi sunt. Imminutis ea clade viribus totis castris secuta trepidatio, excedere maturè hostico Prussum coegit. At victores Litvani id ipsum futurum, suspicati, jam angustias sylvarum infederant, succis ab utroque latere arboribus, aggestisque truncis, ne qua evadendi via hosti pateret. Inter has angustias universi, cum ipso copiarum Duce Henrico de Plock Prussiæ Mareschalco deleti, aut capti sunt. Gediminus victor, & attritum incommodis Prusfici belli exercitum novâ præda recrearet; rectà inde in Mazoviam Dobryniamque movit, circa medium Septembrém: ubi

utram-

*Mazoviam
& Dobry-
niam Lit-
vans va-
stant.*

utramque hanc Provinciam effusis populationibus pervagatus, cum nuspiam arma ulla comparerent, onustum spoliis militem sine prælio in patriam reduxit. Subsecutæ deinceps biennales induciæ Magistro ordinis Carolo à Trevir procurante: five quòd auctam continuatis successibus Litvanorum audaciam ocio interjecto remittere vellet; (*efficacissima enim aliàs est conficiendis rebus ratio; felicitum eventuum continuatio:*) five quòd interea totis viribus Pomerniam Polono ereptum iret. Hinc Gedimino spatium datum arma curasque vertendi in eam Litvaniæ oram, quæ Russiam habet proximam. Illo enim hæcenus in Prussos intento, plerique Russorum Duces obsequia detrectare, & Ducis supremi reverentiam excutere; alii etiam fœdera violare & Novogrodenfium agros armis infestare aucti. Primus belli impetus in Volyniæ confinia effusus: Volodimiria, Volodimiri Ducis sedes, obsidione cincta. Oppugnabatur arx, civitasque simul, pertinaci satis conatu: sustinere nihilominus vim oppidani,

I i 2 spe ad-

*Gediminus
into cum
Crucigeris
fœdere ad
domandam
Russiam
arma con-
vertit.*

*Volodimi-
riæ Dux
profligatur
atque occi-
ditur.*

spe adfuturorum auxiliorum. Adfuit opportunè cum exercitu popularium, Scythicisque subsidiis, hostem à muris rejecturus Volodimirus. Dimissâ urbis oppugnatione miles in venientem hostem ire iussus: collata sub ipsis muris signa: inter solos equites qui primi congressi fuerant vertebatur pugna; & jam Litvanus inferior esse cæperat, quòd Scythæ solitis in latera incurfantes gyris, ordines continuò interturbarent, neque constare sibi aciem permitterent. Iussus igitur quantocius Samogitarum peditatus inter pugnantium equitum ordines sese insinuare: sic firmata acies atque in vestigium connixa, ut sese toto nisu promovit, hostiles ordines quibus nulli in promptu pedites erant, perrupit atque inprimis Scytharum legionem loco submovit. Effusis in fugam Scythis neque Volynii diu campum retinuerunt. Eos, cum Volodimirus obsecratione à fuga arcere non posset, extremâ audaciâ prælium restituere conatus, contra ipsam vincentis exercitus molem cum paucis sese objecit:

ubi

ubi inter Ducis militisque officia pertinaciùs rebus desperatis succurrens, promiscuâ cæde involutus, occubuit. Victoriâ non urbis modò, sed universæ provinciæ deditio subsecuta est. Deditis Litvani Magistratus, ac præsidia imposita: capita gentis jurejurando adacta, cum populo ac provincia in Litvaniæ jus transiverunt. Inde legiones contra Leonem Luceoriensem Ducem ductæ: verùm ille ut nuper ad injurias pronior, cum per absentiam Gedimini Drohicinum & Brestiam de Litvanis caperet: ita nunc bello segnior, militi quem sub signis habebat non fidere: Volodymiri nuperâ fortuna territus, de sua dubitare: vereri ne pares faceret idem exitus; quibus belli occasio eadem fuisset. Itaque ante tentatam belli aleam, maturè aufugit in Severiam. Gediminus absque prælio Luceoriâ & proximis munitionibus potitus, receptisque Drohicino & Brestia, provinciam recenter hosti detractam atque Litvanæ ditioni additam sub præsidiis præfectisque Litvanis reliquit. Ipse dimisso

*Luceoria
civitas &
provincia
capitur.*

I i 3

exer-

exercitu in hyberna, five ut partæ provinciæ res, uti in speciem præferebat, rectius componeret, five quòd re verâ agebatur, ut è propinquo in novi belli apparatus præsens incumberet, Brestia hyemavit.

An. 1320. Abiit hyems inter armorum, com meatu-
que omnis, præparationes: primo vere Brestiam universus miles convenire jussus: tandem suspensis expectatione Russis, quòd se nova belli vis effunderet; contractæ copię & Volodymirenses, Luceorientesque agros, tanquam sociorum possessionem, absque cujusquam injuria transgressæ ad Owniczam applicuerunt. Arx ea fuit Stanislai Kijoviensium Ducis, qui è vetere Russorum instituto, supremus Russiæ Princeps, & vocabulo genti usitato Monarcha dicebatur. Non diu oppugnationi sustinendæ suffecit Ownicza; assultu in coronam facto, capta. Plus deinde negotii ad Zitomirum repertum: quòd non exiguam Russæ nobilitatis partem repentini belli rumor metusque contraxerat: sed is quoque locus cessit sponte deditionem offerenti-

Kijoviensium Ducis arces expugnantur.

rentibus: admissa deditio, à cæde temperatum, præsidia Russorum deducta, Litvana imposita. Inde Kijoviam versùs in interiora Russiæ castra promota: legionibus latè terrorem sensumque belli, ferro ac igni circumferentibus. Tum primùm agnoverunt Russi, non prædam ex agris, sed imperium Litvanis eo bello quæri: cùm à victore hoste ipsum gentis atque imperii caput, Kijoviam peti viderunt. Iam pleròque Ducum, ac præsertim è Severia, ingentis periculi facies ad arma exciverat; ^{Russorum communis expeditio contra Gediminum.} occurrerant Olha Pereslaviensium, Romanus Branscensium, & exul Luceorientium Leo, Duces; ultra domesticas popularium copias, Scythicis auxiliis instructi. Quia verò hostem Kijoviam versùs, expeditionem maturare, fama vulgaverat; ad sextum ab ea urbe milliare, Piernæ ripam plenis castris infederunt; eo consilio, ut si vel à via fessum, vel prædæ aviditate distractum Litvanum nancisci possent, obruerent. At Gediminus de viribus, consiliis, castrisque Russorum per exploratores monitus copias

pias universas à prædando maturè retraxerat, atque instructa acie progrediebatur; nimirum, ne inter hostiles terras repentina pugnandi necessitas, imparatos occuparet.

Duces Russiæ cum Litvano consignantur.

Pænè simul & castra & signa collata: simul in conspectum & pugnam utrinque legiones coivere. Accendebat Russis animos indignatio, quòd cum ea gente, quam olim vectigalem habuissent de imperio decernere cogerentur. Stanislaus ante omnes, suam maximè rem eo prælio verti præfatus, ceteris ad subsidia relictis, ipse sibi, suisque primas configendi partes arripuit. Gediminus antequam in conspectum hostium venisset, jam suos in prælium animaverat. *Satis erat memorasse sua auspicia, militumque virtutem tot victoriis probatam. Circumspicerent modò arma manusque quibus se Duce tot hostium sanguinem fortunatè hausissent: & abundè ominum habituros ad certam victoriæ spem. Non Prussorum legiones ferro & armis graves, ac pænè infractas, ab adverso stare; quas tamen toties protrivissent: sed Russos; superiorum victoriarum malè consistentes reliquias, emorientis imperii ultimi*

mos

mos at enervés conatus. Impelli tantum parum debere, ut suaptè corruant. Primi pugnantium affectus, sine ingenti utrinque damno, inter missilia tela desævierunt. Confertis verò signis, atque ad manum gladiosque reductâ, pertinax cruentaque pugna & damnis & animis partes exæquatas diu tenuit: prima Litvanorum equitum legio sub fatigatione deficere cæperat, & jam propè fugam circumspectare; ni in tempore cum subsidiariis cohortibus Gediminus accurrisset. Cùm fessis, integri substituti, ab sua parte atrox prælium instaurant: Gediminus priorem legionem prælio sensim subductam, in transversum Russorum latus summo impetu ire jubet; & certè sive quòd exiguum illud respirium vires confirmasset, sive quòd prioris culpæ conscientia, cum verecundiâ animos auxisset, tantâ vi, quod jussi erant, præstiterunt; ut à quibus fugæ initium pænè factum erat, ab iis victoriæ sit inchoata. Perrupti ordines; moti vestigio Kijovienses; & jam cum loco animorum etiam multum

K k

Russis

Russis decesserat. Accenditur itaque rursus praelium; à subsidiariis Russorum cohortibus; Ducibus; Olha Pereslaviensi, & Leone Luceoriensi; at dum Duces inconsultius in confertos invehuntur; obruti multitudine; non dubiam Litvanis victoriam fecerunt. Iam auxiliares copiae amissis Ducibus rem segnius ac confuse agere; jam media acies, ante loco mota, multum inclinare: Stanislaus denique ipse & Romanus Duces, exemplo suo reliquum militem in fugam apertam pertraxerunt. Fugientium caedem nox abruptit. Curatis per noctem corporibus, lectisque cum aurora sequentis diei incuriosè spoliis, ne morâ ipsâ rei gerendæ occasio intercideret, eodem die ad Kijoviæ oppugnationem legiones ductæ. Quanquam verò recenti consternatione, nondum sibi Russorum animi essent restituti; haud difficile tamen fuit, primos conatus Litvanorum retundere; tum quòd ipsa urbs populosissima habilibus ad arma viris abundaret, tum quòd reliquus è clade miles, eò delatus, præ-

*Kijovia ob-
sidetur &
capitur.*

diario-

diariorum numerum auxisset. Stitisset proculdubio urbs illa cursum victoriæ Litvanæ, si Stanislaus contracto undique milite, supplementisque sociorum, speciem aliquam, si non instaurandi belli, saltem aliquarum suppetiarum ostentasset. At cum Kijovienses contra terrores atque deditio- nis sollicitationem animo obfirmati, Litva- num armis manuque pertinaciter à muris rejiciunt; atque victoriam Gedimini quâ possunt, morantur. Stanislaus in Reza- niam usque, turpi fugâ delatus, amisso exercitu & regno, spem quoque jam abje- cerat. Desperatio Principis, animos ob- fessorum perfregit. *Cui enim tandem pugna- rent? Principine desertori? an Reipublica despe- rata? Sed & odio desertoris Principis, victor ho- stis placere caperat: & Rempublicam aliquam sub victore malebant, deditioe servare; quam perti- naci pugna totam perdere.* Itaque communi consilio arcis atque urbis deditio spontè facta est. Ordines universi è civitate pro- gressi victorem Gediminum, Kijoviæ at- que Russiæ Magnum Ducem salutant: &

*Gediminius
Magnus
Russiæ
Dux à vi-
ctis Russis
salvatur.*

K k 2

provin-

provinciam ditioni ejus, jurejurando dato, addicunt. Gediminus post paucorum dierum quietem quibus interea arces proximæ Bialogrodecum, Slepovrotum, Kanjovia, Czerkafii in jura victoris concesserunt; in Severiam movit. Ibi Bransko & Pereflavia (duarum Provinciarum hæc capita sunt) potitus: occupatâ eo bello, Kijoviâ, Volyniâ, & magna Severiæ parte, ditionis Litvanæ terminos Putivilum usque protulit. Atque is demum Kijovienfis per Russiam Monarchiæ, quæ triginta annis supra quadringentos, inter varios successus eventusque stetit, exitus fuit, cum Kijovia in jus Litvani Ducis transivisset. Magna inde diuturnis controversiis sumpta deinceps inter Polonos & Litvanos materia: Polonis veterum sub Boleslao Audace victoriarum; novarumque affinitatum præjudicio, Kijoviam & Volyniam vendicantibus. At quanquam Boleslaus devictis olim Russis Kijoviam subegerit, vectigalemque eam gentem fecerit: nemo tamen hactenus Poloniae Regum, aut titulos Ducis

cis Kijoviæ assumpserat, aut legitimos Principes ea ditione exegerat, aut devictos populos in formam provinciæ redegerat: Russi etiam subsecutis bellis omne obsequium erga Polonos jam pridem excusserant. Primus exterorum Kijoviæ Gediminus imperavit: ejusque præfecturam pro se Mindopho Holsano Duci demandavit: eo consilio, quod nuper Christiana sacra Russorum ritu suscepisset. Metuebat, ne in novis Magistratibus ab hoste victore datis, odiosum imperium, odiosus redderetur religionum diversitate. Nam quamdiu inter victos victoresque, juncta sub uno Principe fœdera; ipsa horum nominum oblivio commerciorum diuturnitate non firmaverit: tamdiu etiam levissima occasiones pro magnis motibus sufficiunt. Devictâ pacataque

An. 1321.

Russiâ, Kiernoviæ Gediminus triumphum egit: post habitum Diis, more patrio, honorem, exercitum stipendiis donisque militaribus auctum, dimisit. Inde ad pacis artes versus, quod de Prussico fœdere supererat temporis, ita inter venandi studia ad recreandas præteriti belli curas dispensabat:

Mindophus Kijoviæ pro Gedimino Præfectus.

*Gediminas
Trokos con-
dit.*

bat : ut ordinandæ interea Reipublicæ , & civitatibus condendis, intenderet. Trokos imprimis haud procul Kiernoviâ è singulari venationum successu sumpto omine, condidit : atque ut ipsâ curiæ præsentia civitas faciliùs incrementa sumeret, eodem Principatus Litvaniæ sedem , Kiernoviâ transtulit. Melioribus deinde auspiciis ad confluentis Viliæ Vilnæque ripas alterius urbis fundamenta jecit. Haud procul à Suintoroha (ubi Principum funeribus aream lucosque Diis dicaverat olim Germundus) exactum è profundioribus sylvis & abruptis montium , sylvestrem bovem , (Vrum vocamus) proprio telo ipse Princeps in edito monte confecerat. Iessum diurnæ venationis labore , & confectæ bestiae eventu recreatum, cùm proxima nocte in Suintoroha campo pernoctantem arctior somnus oppressisset , videre sibi visus est in eo ipso montis vertice, in quo feram illam occiderat, grandem stare lupum , aut ferro solido ductum , aut ferrata lamina undique munitum : in quo centum alii inclusi lupi , ingenti

*Vilna, Metropolis
Litvaniæ,
fundandæ
occafio.*

genti ululatu circumjacentes latè campos sylvasque implerent. Experrectus non vulgare aliquid in eo viso suspicari. Sive quòd genius aliquis altior , eam cogitationem objectaret ; sive quòd , *ubi fata destinata à Supremo Numine telam ordiri incipiunt , suis cuique animus sibi genius est* : sive etiam ex more gentis , cui (ut ceteris Ethnicis) omnia , religionum plena habebantur. Insolentia somnii, & quòd loco sacro dormienti obvenisset ; maximè religioni erat. Consulti mox , qui in proximo agebant pontifices , uti arcana panderent. Lizdeyco tum inter illos , summus Pontifex , seu voce patria Krive Kriveyto , sacris præerat. Hic olim infans inter sylvas in aquilæ nido vel ut alii tradunt , de arbore cum cunis pendens, à Vitene ipso inter venandum repertus , ejusque mandato ad Deorum altaria educatus, & à puero patriorum sacrorum scientiâ imbutus ; optimus arcanorum interpretes tunc censebatur. Ille Principem bono animo esse jubet. Quod ipsi Principi , quod Reipublica Litvana auspiciò eveniret , sequeretur feliciter Deos

Deos monentes : lupum ferreum portendere arcem
 & urbem , quam in eo loco esset conditurus. Eam
 urbem gentis atque universarum Litvania subje-
 ctarum provinciarum caput futuram ; sedem Prin-
 cipum , qui rerum à se gestarum famâ , varias orbis
 regiones impleturi essent. Paruit Princeps Pon-
 tifici , è superùm , ut putabat , mente , legi-
 timè consilium expedienti. Cæremoniis
 omnibus ritè persolutis , arci locum desi-
 gnat , montis editi caput ; in quo Vrum
 nuper occiderat. Aream Suintoroha nun-
 cupatam , quam ad radicem ejusdem mon-
 tis Vilna fluvijs flexuoso sinu ambit , agge-
 ribus palis ac loricâ permuniri jubet , reli-
 quum spatium urbanis ædificiis relinqui-
 tur. Opinione citiùs res peracta. Operis
 undique jussu Principis contractis , supe-
 rior inferiorque arces , ut mos muniendi
 eâ ætate ferebat , excitatæ. Civitas publi-
 cis sacris ac profanis , privatisque Princi-
 pum & promiscuæ plebis ædibus , ita citò
 excrevit : ut vel ipsa initia urbis , non va-
 num Pontificis fuisse augurium confirma-
 rent. In prima jam herbâ , surgentis fortunæ
 spes,

*Vilna urbs,
 & arces , à
 Gedimino
 conduntur.*

spes , non obscurè cernebantur. Certè ad
 ætatem nostram , ita omni ornamentorum
 genere cumulata pervenit ; ut cum amplif-
 simis urbibus , in certamen deduci meritò
 possit. Amplitudine , opibus , incolarum
 multitudine , peregrinorum varietate ac
 frequentia , templorum majestate , Univer-
 sitate literaria , commerciorum copia , ce-
 terisque urbium ornamentis , inter Sarma-
 ticas nobilissima , Sedes Principum , Iudi-
 ciorum , Literarum & Commerciorum , rei
 sacrae ac civilis caput. Nulla laus illi deest,
 nisi sola quam deesse omnino necesse erat,
 apud eam gentem , cui Libertas & Pax non
 muris & vallo , sed civium virtute , securi-
 tatem suam integram tuetur. Ipsa incurio-
 sa munitio contemptum hostium spirat.

His erat intentus Gediminus , cùm no-
 vorum motuum curæ subiverunt. Exeunte
 biennali fædere , Prussi Equites ingentem
 Litvaniae cladem moliebantur. Ultra Livo-
 nici Prussique exercitus robur , cui pro
 Magistro Prussiae præerat Fridericus à Wil-
 denburg : aderant auxilia Silesia , Bohe-
 mica,

*An. 1322.
 Bellum sa-
 crum Ger-
 manorum
 & Crucige-
 rorum con-
 tra Litva-
 nos.*

mica, Austriaca, Germanica cum Duce Vratislaviensi Bernardo, Duce Suevorum, duobus Rheni Palatinis, Comitibus Iuliacensis & aliorum filiis, aliisque Germaniæ Principibus. Vulgato enim per Christianas Provincias Summi Pontificis edicto, quo pænarum noxis debitarum veniâ proposita, in sacrum contra Ethnicos bellum Christiani evocabantur, ingentes undique militum concursus in Prussiam fiebant. His igitur copiis fines Prusiæ egressus hostis, Samogitiam miserrimè divexavit. Quàm late excurrunt territoria Vaikense, Rossianum, Eyragolanum & Clogense, universa solo æquata. Post exfatiatos cædibus animos cum residente irâ, pudor subiret armatos, prædatorum more, in imbellem vulgum agrestesque casas sævire, & nihil iusto bello tentare: ad Bistenæ arcis oppugnationem legiones à populationibus contractæ. Magno ardore inter primos insultus, utrinque res administrata. Exhaustis fortè missilibus, aut quòd è propinquo nulli usui essent: cùm ferocissimi quique viribus, atque

*Bistena arx
irrito even-
tu oppugna-
tur.*

armo-

armorum arte hostes, pertinaciter continuisque ordinibus, muro succederent, vix tandem rudibus contis detrudi potuerunt. Nox atrocissimum certamen diremit. Servata quidem adhuc ea die arx fuit, sed animi præfidiariorum omninò jam expugnati: nam si eadem vi oppugnatio, proximâ luce instauraretur, sustinendo se non suffecturos haud dubiè videbant. Missis itaque in castra hostium tribus ex Equestri ordine obsidibus, spem deditiois ostendunt. *Non esse opus tantâ contentione, in qua fortissimis quibusque pereundum foret: transigi rem posse absque tot dispendiis. Si pergeretur in oppugnatione continuandâ, per extrema etiam pericula se arcem propugnatos: si paucorum dierum spatium ab armis quiesceretur, a quibus conditionibus deditioem sponte facturos. Paucos porrò illos dies, non alio consilio petere, quàm ne destinatâ deditioe, periculum vitæ ac fortunarum, quòd ab hoste vitarent, domi apud Principem reperirent. Constare sibi Principi suo, non esse tantum aut virium in expedito, aut animi; ut de suppetiis arci ferendis cogitet: proinde nihilo pejorem statum oppugnantium futurum*

L 1 2

inter-

interea, si spatium daretur, Principi de suo periculo significandi. Non dubitare autem dedendæ arcis ab eo veniam se impetraturos; cuius defensio tam desperata haberetur. Creditum est à Prussis; at Samogitæ exactis illis diebus, seu verecundiâ suscepti consilii; seu timore Principis, nihil minus cogitare, quàm deditionem. Instaurata ab hoste oppugnatio: Præsidia-riis verò tuendæ & dedendæ arcis desperatio, in mortem obfirmaverat animos. Hinc cùm nemo pericula declinat, sed quisque, ubi atrocissimus Mars audacissimè rem gerit: post depulsos sæpiùs feliciter oppugnantium conatus, Prussum spe potiundæ arcis emovit. Ita *dilationibus, agendi* *tempus momentaque intercidunt.* Fama quoque jam vulgaverat Gediminum magnis copiis in suppetias arcis adventare. At Gediminus tutiore consilio usus, ut hostem à Samogitia averteret, rectà in Livoniam duxit, maioribusque longè damnis eam Provinciam afflixit. Derpatum, Kirempam, aliasque arces solo æquavit; & populabundis legionibus Revaliam usque penetravit. Cæso-
rum

*Gediminus
Livoniam
invadit.*

rum tria, captivorum millia quinque numerata sunt. Initium hyemis quietum ab hoste fuit. Erat quidem in promptu Prussis copiosa externi militis manus, Ducibus Comite Kumererg & Domino ab Eckerburg; at insolens frigoris immanitas intra hyberna Prussica inertes hærere cogebat. Tanta enim hyemis vehementia fuisse perhibetur; ut sylvæ quoque agrestes consumpto omni nativo humore exaruerint, atque in multos annos ingentis gelu memoriam, emortua, absque foliis specie, transmiserint. Dum hostis sub gelida aurâ *An. 1323.* torpet, mansit suus Litvano calor, ejusmodi tempestatibus magis assueto. Missi in *Plescovien-
ses Russi à
Litvanis
contra Da-
nos juvan-
tur.* Livoniam qui Plescoviensibus Russis subsidio essent, contra Danos è maritima Livoniæ circa Revaliam orâ, cui imperabant Russiam infestantes. Acta res est strenue à Davide Grodnensi Gubernatore. Quidquid inter Livonicum sinum, & Dunam fluvium interjacet, ferro ac igni vastatum: ultra reliquam prædam captivorum millia quinque educta. Solutis deinde per Apri-
lem

*Sambia in
Prussia va-
stata à Lit-
vanis : de-
inde Ma-
zovia &
Dobrynia.*

*An. 1324.
Mutua
Litvano-
rum &
Crucigero-
rum expe-
ditiones.*

lem nivibus, quod impedita exundantibus
aquis itinera essent, nihil omnino suspi-
cante hoste ad Memelum cohortes admo-
tæ, ipsa arce potiri non potuerunt. Quare
in oppidum & circumjacentes vicos sævi-
tum est : & septingenti captivi educti. Pa-
ri successu ad Kalendas Augusti per Sam-
biam & Vilaviense territorium institutæ
vastationes. Affecutus abeuntes cum præ-
da fuerat Præfectus Taplawic, sed collatis
temerè signis infelicitè pugnavit; cæsus
cum exercitu. Eodem anno Mazovia atque
finitima illi Dobrynia excursionibus di-
vexata. Dobryniæ certè tanta strages illa-
ta est, ut Ladislaus Dux, provinciam, cum
tuendo non esset, deferere sit coactus,
eamque Regno Poloniæ perpetuo jure ad-
dicere. Addidit quoque huic consilio non
leve momentum metus novi belli : nam
Prussi ereptis nuper agris non contenti, ad
Dobryniam occupandam sese converte-
rant. Interim Litvanos inter & Prussos ni-
hil majore mole actum. Quodd enim inva-
lida hyems glaciem ad onera ferenda non
fatis

fatis firmasset, Germanicæ copiæ, ducibus
Ioanne ac Philippo Comitibus de Spen-
heim & Petro à Rosenberg Bohemo, ex
Prussicis hybernis in Litvaniam transpor-
tari non poterant. Itaque privatis parvis-
que opibus, magis tumultuatum, quàm
bellatum; inter mutuas excursions, &
nullo graviore eventu insignes. Prædia
tantum Davidis Grodnensis Gubernatoris
atque suburbanæ ad Gediminum ædes re-
pentino impetu exustæ, & aliquot equi-
tum turmae interceptæ. Conati quidem
fuerant Litvani Christimelum inspera-
to insultu occupare : sed proditis consiliis,
cùm in præparatum hostem incidissent,
non sine clade rejecti sunt. Memorabile
nihilominus ibi virtutis suæ argumentum
dederunt : in infidias pertracti, ac rebus
jam desperatis, cùm Ducem audaciùs pro-
vectum amisissent, conglobato agmine in
media se hostium tela immiserunt, neque
prius campo excesserunt, quàm cæsi Ducis
cadavere per extrema pericula & plurimis
commilitonum desideratis, potiti essent.
Cum

*Gediminus
ad fœdera
& sacra
Christiana
per legatos
Summi
Pontificis,
invitat.*

Cum hæc circa Prussiæ fines geruntur, Livonia in spem perpetuæ pacis erecta ab armis aliquantum quievit. Fridericus Rigensis Præsul, seu ob suppeditata sæpius auxilia privatim Gedimino obnoxius, seu afflictæ bellis Livoniæ misertus, inter Livonicos ordines & Litvaniam perpetua stabilire fœdera nitebatur. Adhibita est in eam rem Summi Pontificis Ioannis eo nomine vigesimi secundi auctoritas: tum ut Livones supremæ potestatis auctoritatē ad pacis consilia cogeret, tum ut Litvanum honorificæ legationis officio ad sacra Christiana pertraheret. Actum est utrinque gnaviter per Legatos Bartholomæum Episcopum Electuensem & Bernardum Abbatem Divi Theophredi. Verum Gedimino tam à sacris, quam à fœderibus Christianis alienior animus, susceptas consiliorum rationes omnino confudit. Missus ab eo Legatus ad publica Livoniæ comitia, disertè professus est, Principi suo certum esse, nunquam avita sacra deferere, neque fœdera admittere quæ religionis mutatio-

ne con-

ne constarent. Quàm vera Legatus referret, eventus comprobavit: cum sub idem ferè tempus bifariam diviso exercitu Christianæ Provinciæ gravissimè vastarentur. Pars Livoniam populata est; altera Mazoviam: qua tempestate Pultoviam civitatem, cum triginta supra centum pagis, & triginta templis exustam, atque quatuor captivorum millia educta, Scriptoribus constans narratio est. Sub ancipiti interrim curâ laborabat Polonus, dubius quò arma verteret.

Bellum Litvanum & Prussicum An. 1325.
consilia discerpebant: hostis ibi repentinis irruptionibus molestior; hic Provinciarum eripiendarum cupiditate gravior. Si conjunctas vires in alterutrum latus flexisset, alterum nudare metuebat: si copias partiretur, res plena periculi apparebat, Prussos, Pomeranicos, Saxonicos, Brandenburgicos, Bohemicos auxilios prævalidos, accisis partitione copiarum viribus aggredi. Bellum etiam Litvanum, si in hosticum transferretur, neque paucis neque majoribus copiis rectè administrari poterat. Per ingentes enim sylvas hostis querendus esset; ubi inter viarum angustias, omnia insidiis struendis comm-

M m modissi-

*Mazovia
graviter
vastata.*

Occasio pe-
tenda Ge-
dimini fi-
lia, ad con-
jugium
Principis
Poloniæ.

modissima; incolis locorum gnaris, gerenda rei plu-
res occasiones præberent: quibus implicati Poloni,
neque pauci facile contra vim sufficerent; neque
multi, suâ mole à se distracti, mutua ferre subsidia
possent. Fœderibus itaque rem ab alterutra parte
stabilire visum est. neque diu sententiis cer-
tatum, quinam ad fœdera qui ad arma destinandi
essent? Plerumque enim, qui è propinquo immi-
nent; ferro & extremo ausu quantocius submo-ven-
di sunt: remotiores verò amicitia specie, facilius in
quiete continentur. Missi Legati in Litvaniam,
qui Aldonam Gedimini filiam, Casimiro
Poloniæ Principi, in connubium peterent:
accepta est amicè à Litvano legatio, pacta
mutua fœdera: & affinitate Principum, pax
populorum roborata. Dotis vice viginti
quatuor millia Poloni nominis captivorum
donata. Hinc suas spes Polonus ulterius
projicere: & ad perpetuæ pacis nomen, fi-
nitimarum provinciarum agros, seu hostili
ferro pervastatos, seu ipso continuarum
excursionum metu desertos repetere, ac
securius colere. Ladislao deinde contra
Valdemarum Brandenburgicum Marchio-
nem

An. 1326.
Litvani pro
Polono con-
tra Bran-
deburgenses
mouent.

nem bellum moventi, subsidia Gediminus
tulit. Vastata est ea expeditione hostilis
regio latissimè, præsertim quâ Litvana le-
gio ethnicâ barbarie in sacra æque ac pro-
fana absque delectu religionumque reve-
rentia defœvit. Dux legionis Davides, fo-
ris, bello fortunatissimus; domi, summis
honoribus & Principis affinitate, (cujus fi-
liam in connubio habebat) primus: cùm
populabundo agmine Mazoviam in reditu
divexaret, memorabili Equitis cujuspiam
audaciâ interiit. Dignus Heros meliore
faro. Ea illi semper fuerat tractandæ rei
bellicæ, seu peritia seu fatalis quædam fe-
licitas: ut nullam ferè hactenus expedi-
tionem susceperit, quam non magnis suc-
cessibus conclusisset. *Præcipua illi bellandi vin-
cendique momenta, incredibili celeritate constabant.*
Terror finitimorum; at præcipuè Mazo-
viæ infestus. Nam cum Mazoviæ vicinam
Præfecturam Grodnensem pro Principe
administraret, frequentibus populationi-
bus totam jam propè exhauserat. Ut tan-
tas patriæ suæ injurias & novas averteret

Davidis
Litvani
Dux lat-
des & ca-
des.

*Insigne fa-
cinus Equi-
tus Maso-
vite pro
Patria.*

& veteres ulcisceretur, Andreas Eques Ma-
zovius : cū per speciem socii militis or-
dinibus Litvanis immixtus ad latus Davi-
dis penetrasset, valido ictu repente eum
confecit. Ipse verò inter primam propin-
quiorum consternationem, adacto celeriter
toto nisu in cursum equo; & tela &
manus insequentium incolumis evasit. Hæc
iste pro patria memorando certè inter po-
steros, certaturoque cum veterum Scævolo-
rum exemplo. Admirabilius illud Christianæ
fortitudinis pro virtute facinus, quan-
quam in debiliore sexu. Vestalis Virgo à
Litvano milite capta ad flagitium cogeba-
tur : ubi preces & lachrymæ, unicum hu-
jus sexus telum, consumptæ sunt; neque
tamen barbari pectoris libidinem extinxe-
runt; ut sæpè in subitis ingeniosa pietas
est, promittit militi, modò se inviolatam
relinqueret; non vulgare secretum editu-
ram; artem nempe, quâ facile cujusvis teli
ictum absque vulnere ferre posset: ne ve-
rò putaret, ad probrum avertendum, verba
tantum sibi dari; paratam se, ait, proprii
capitis

*Stratagema
insigne pu-
dicie de-
fense.*

capitis periculo fidem dictis facere: simul-
que nudato collo ad ictum militem invi-
tat; ne dubitaret gladio collum petere &
quàm vera sibi promitteret ferro ipse ex-
periri. Stringit miles gladium, & eum pri-
mo ictu teneræ Virginis caput à collo de-
jecisset, intellexit quàm probè Christiana
Virgo calleret artem; non vitæ sed casti-
tatis in integro servandæ. Inescatus prio-
re successu & opulenta à Germaniâ prædâ
Gediminus, majoribus à Litvania ac Sa-
mogitia copiis proximo anno in Marchio-
nem Brandeburgensem instaurari expedi-
tionem jubet. Imperator exercitui datus
Olgerdus Principis filius: qui jam magnis
passibus per militarem gloriam ad paren-
tis fortunam ante reliquos fratres niteba-
tur. Positis ille castris ad caput regionis,
Francofordiam urbem Oderæ imminen-
tem, universam provinciam vastissimè po-
pulus est: prædamque omnis generis ac
incolumem militem centum ferè millia-
rium itinere reduxit. His exercebatur mi-
les, mox in castra Ladislai Polonorum Re-
gis tra-

An. 1327.

*Olgerdus
filius Gedi-
mini contra
Brandebur-
gicum du-
cit.*

An. 1328.
Gedimnus
Ladislao
Polono con-
tra Cruci-
geros du-
centi adest.

Crucigeri
Litvaniam
invadunt.

gis traducendus : Iam enim in Polonia, consumptis omnibus pacis consiliis, bellum contra Prussos maturuerat, ejus necessitatem fecerunt Crucigeri, cum veteres injurias novis cumularent. Adfuit in tempore Ladislao, ipse Gediminus, copias inter filios suos, velut inter Legatos partitus. Vbi post vastatos Culmenses agros, fugatos ad Drwecam Crucigeros, spoliata tam atque exustam omnem propè Prussiam, ingentes prædas aliquoties in Litvaniam eduxisset, tandem universam belli molem in se avertit. Nam quod junctis Polonorum ac Litvanorum in communem hostem viribus non essent Crucigeri ferendo : Ladislaum inprimis annuarum induciarum specie à societate belli abstraxerunt, tum odia viresque omnes cupidi vindictæ animi, in Litvaniam ac Samogitiam effuderunt. Prima, velut hostia impotenti ferociæ, deleta Velona arx, loco à natura permunito ad Nemenum sita. Magnis viribus, ac pertinaciter oppugnatio ejus tentata est, neque minus feliciter aliquoties rejecta:

rejecta : ita ut non exigua cum strage suorum repulsus, obsidionem solvere fuerit coactus, Theodoricus Comes ab Aldenburg, qui tum pro Magistro Ordinis, universæ Prussiæ Mareschalcus præerat. Rediit ille quidem rursus novis succinctus copiis, cum quibus è Bavaria Henricus Dux advenerat : at prioris cladis memor, nihil tum apertâ vi, nihil impetu agere. Excitatis tantum tumultuario opere, ab utroque arcis latere munitionibus, impositoque valido præsidio, quasi per ocium arctius obsessos è propinquo premere : commeatum omnem avertere, atque aded fame deditio- nem urgere. Gediminus ut obsidionem Velonæ solveret Fridburgum & Beierum magnâ vi adortus, in viginti dies continuam oppugnationem produxit. Multam stragem succedentes vallo Litvani acceperunt, ab insolenti hætenus armorum genere. Fistulas enim ferreas, quæ pulvere pyrio & globis oneratae, conceptam intra pulverem flammam evomendo, magno simul impetu vehementique cum fragore globum

globum in adversos ejicerent : jam tum ad Prussorum usum pervenisse , memorant nostrates. Ingeniosum hujus sæculi inventum, sed quod omnem veteris militiæ gloriam insigniter prodēgit : nam quis ibi virtuti ac fortitudini antiquæ locus, ubi inter fortissimos quosque, imbellis manus pænè per ocium infinitas spargit cædes ? Ad gladium, vel hastam, manumque, res deducta, virum probare debet : at inter fistularum ejusmodi usum, casus necem dispensat ; quam vir fortis neque vitare, neque ulcisci possit, quod à qua manu veniat, nesciat. Hoc teli genere, Gediminus trajectus, cum oppugnationem ferventiùs instruit ac urget, inter ordines exanimatus concidit. Mox tota pugnantium facies in funebrem pompam versa, cum pars luctu, Reipublicæ damnum, omnes, militari cantu triumphos ac victorias Ducis celebrarent. Deinde integris castris velut ad triumphum comitantibus Vilnam deductus, ac solenni ritu elatus, crematusque est, in campo Suitoroha. Erat Gedimino præter aliquot filias,

*Gediminus
in oppugna-
tione arcis
occiditur.*

lias, (quarum unam Casimiro Poloniæ Principi ; alteram Venceslao Mazoviæ Duci in matrimonium elocarat) numerosa satis proles mascula : atque hinc futurorum motuum non levis fomes. Quare ut discordiarum materies maturè subtraheretur, *Gedimini filii.* Montivido, Kiernoviam & Slonimum ; Narimundo, Pinscum, Mozyrum, partemque Volodimirensis provinciæ ; Olgerdo, Krevum & quidquid inde Berezynam usque porrigitur ; Kieystuto, Samogitiam, Trocenses præterea, Grodnenfes, Caunenses, Lidenfes, Vpitenfes agros, ac Subsylvaniam : Coryato, Novogrodecum, Volkoviscum, Lubarto, Volodimiriam & Volyniam ; Iawnuto, Vilnam gentis caput, Osmianam, Vilkomiriam, Brallaviam : quem *An. 1329.* etiam supremum Principem designaverat. *Iam natus heres Principatus à Patre designatus.* Id verò ceteros fratres ægrè habere : juvenem non ætatis jure, aut virtutis suffragio, sed solo inconsulti paterni amoris præjudicio sibi anteferri. Ne tamen repenti affectus in apertum prorumperent, irritatam æmulatione indignationem recens erga parentem

N n

rentem

rentem observantiæ memoria premebat. Publicis comitiis ; palàm profitentur ; in ejus se potestate futuros, quem parens sibi successorem dixisset : atque ita plenis comitiis , communique consensu fratrum ac Ordinum ; Iawnutus natu minor Magnus Litvaniæ Dux renunciatur. Actum exinde in Senatu de belli cum Crucigeris gerendi rationibus : conclusumque , ut Iawnuto Rempublicam domi administrante ; penes Kieystutum ac Olgerdum ; viros bello exercitatissimos , armorum jus supremum esset. Verùm *aspiranti ad suprema, omnis gradus supremo minor, auget non implet cupiditatem: parvus quisque sibi videtur, cum altiolem, quem odit, videt.* Dissimulata malè tantisper æmulatione, citò in apertam conspirationem excrevit : Kieystuto ac Olgerdo in ea consilia occultè abeuntibus , ut Iawnuto Principatus abrogaretur. Atque cùm Olgerdus, seu spontè tergiversaretur ; seu Vitepsco tam citò adesse ad condictum diem non posset : Kieystutus Trocis è propinquo in omnia intentus, die vigesima secunda Novembris

Exiit
Principatus
Iawnutus.

vembris immisso tacitè Vilnam milite, utraque arce sub matutinum crepusculum potitus est. Evaferat inter primum tumultum excitatus à somno Iawnutus , & per muros elapsus, seminudus in fugam abiverat ; sed per Kieystutianos equites è sylvis retractus. Neque multò post Olgerdus, cum milite supervenit. Hic verò nova inter duos fratres , plena officii contentio ; ex qua non difficile sit suspicari , tertium non regnandi cupiditate , sed sola æmulatione , imperio motum. Neuter Principatum illi ereptum , sibi usurpare ; uterque parendi, non imperandi partes eligere : deferre Kieystutus Olgerdo tanquam seniori ; Olgerdus Kieystuto , qui suo periculo alium loco depulisset. Convenit tandem inter utrumque : ut Olgerdus titulos Magni Ducis assumeret ; cetera ex æquo dividerentur : hostes soli, communes utrique essent. Iawnuto verò è custodiâ eliberato, Zaslaviensis Ducatus est attributus : qui deinceps ejus posteris ad solas fæminas redactis , per maternam hæreditatem in

Hleboviciorum possessionem transiit. Neque ulli domi majores inde motus subsequuti; five quòd Iawnuto non esset ad res novandas ingenium; five quòd reliqui Proceres ac fratres, in Olgerdum proniore animo essent. Neque minus ad quietem profuit metus potentiae, quâ paulo ante ipsi proceres Olgerdum ac Kieystutum succinxerant, legionibus eorum imperio permissis.

LIBER VIII,

De rebus Litvanorum sub Olgerdo Principe.

An. 1330.
Olgerdus
M. Dux
Litvania
bellum con-
tra Prussos
inducit.

OLgerdus, ut res suas domi firmare posset, ad externum bellum curas omnium initio Principatus avertit. Erepta nuper Samogitia non exigua pars, vastati toties Litvania agri, in ipsis pane patria visceribus munitiones excitata, Princeps recenter bello amissus, ne impune hosti abirent: totis comitiis urgere, rogare, imperare. Bellum se, agebat, & Principem Litvania & filium casti Gedimini, edicere: sequerentur fratres; sequerentur Proceres; quòd dolor

aut

aut Principi aut parenti debitus duceret. Magno consensu bellum omnes jusserunt: & vix ullum unquam, aut majore mole à Litvanis, aut majoribus Prussiae damnis, gestum est. Ne quid verò interea damni Respublica pateretur, ab ea, quæ Livoniam attingit parte: Vitepscensibus, Polocensibus, Vilkomiriensibus, Braslaviensibus, Dryiensibus, ea cura demandata est: qui non fines modò tutati sunt, sed Curlandiam quoque pervastarunt. Statim è comitiis Olgerdus & Kieystutus Caunam cum prætorianis legionibus movere. Principum properatio, cæteris morarum prætextus rescidit: paucos intra dies quaterdena militum millia convenere. His copiis Prussiam ingressus Olgerdus, ita rem totam instruebat: ne quâ, vel temerè pabulatum progressi, insidiis se induerent; vel pauci ad populationes missi, inter prædam, repentinâ vi obruerentur; vel inter munitiorum locorum oppugnationem morâ injectâ, hosti spatium colligendi vires daretur. Semper itaque acie instructa progredi: & quacunque

N n 3

se ver-

se verteret; totâ simul exercitûs mole, omnia obterere: vitatis arcibus atque oppidis; ferrum ac ignem; per totam Prussiam circumferre: prædam non integram circumducere; sed partitim sæpiùs in Litvaniam expedire: ne captivis castra onerarentur; promiscuis cædibus; inter sexum ætatemque non discernere. Nullibi pugnatum est; hoste vitam & fortunarum reliquias mûrorum præfidiis tueri contento: Litvano tantùm per apertâ exercitum circumducente. Solus Insterborgensis Præfectus; Everardus Sortz cum trecentis equitibus, & quingentis peditibus, quos è Saxonia in præfidi Regiomontani supplementa ducebat; ex itinere deprehensus, in pugnandi necessitatem incurrit, deletusque est. Quidquid verò inter Regiomontum, finum Baltici, Elbingam, Mariæburgum, Elsbergam clauditur, Sambia, Natangia, Varmia & pars Pomeraniæ; velut unum bustum in cineres fumumque abierat. Spectabant ex arcibus calamitatis suæ argumenta in altum surgentia Crucigeri: & quam

quam tempestatem insidiis aut vi avertere non poterant, induciarum tandem postulatione stitere. Promissa est pax petentibus in biennium: neque tamen exercitus ex hostico priùs deductus est; quam pars Samogitiæ à Crucigeris occupata, & ad Velonam excitatæ arces, Litvanis traderentur. Redimente libenter pacem iis conditionibus. Theodorico ab Aldenburg (qui, pro Magistro, Prussiæ tum præerat) Olgerdus victorem atque opimâ prædâ onustum militem domum reduxit. Vltus ibi feliciter cædem parentis, pacatisque ab ea parte provinciis, in Russiam, quæ Litvanæ ditioni suberat, animum intendit. Tartari enim è Taurica Chersonesso olim, cum Batejo duce egressi, post universam propè Russiam partim vastatam, partim occupatam, eos campos cis & trans Borysthenem infederant; quos nunc *desertos*, populari nomine vocamus. Inde & Podoliæ per impositos Baskakos, seu Præfectos imperabant: & de Volyniensibus Kijoviensibusque agris, infestis incursionibus prædas agebant.

Fœdus Olgerdi cum Prussis.

An. 1331.

Olgerdi contra Scythas in Russiam felicis expeditionis.

agebant. Hos perdomare Olgerdus statuit: præsertim cum ultiores Russorum provinciæ Scythicæ Asiæ propiores, jugum Scythicum excutere feliciter interea cæpissent. Victorem itaque Prussico bello exercitum, postquam modicâ quiete recreasset, versus Borysthenem duxit. Iam Kanioviam & Czyrkassos transgressus ad locum vulgò Siniawoda penetraverat: cum hostes in conspectum se, latissimo campo, dederunt. Trifariam partiti exercitum, ingentem multitudinem ducebant tres Reguli, Katlubach Soltan, Kaczybey Giercy, & Dimeyter Soltan. Constabat non obscure comparatos in prælium ire; neque moram pugnae facturos. Quare Olgerdus quoque signa consistere iubet; & simul aciem expedit. Exercitum universum in quinque legiones dividit, acie in arcus speciem instructâ, latera quantum potest diducit; frontem ita firmat, ut laxatis inter cohortes spatiis vacua intervalla interciperentur. *Initium victoria erat, rectè ordines instruxisse.* Nam Scythæ, neque cum lunatâ acie

*Tartari ab
Olgerdo
profligantur
in Russia.*

acie solito more circumcursando congregi poterant; neque diducta latera, contento cursu circumvenire: deinde sagittæ uno totius exercitus imperu missæ, ferè in vacua milite loca ab alto redierunt. At verò deductâ re ad manum & gladios atque hastas, non diu hostis locum obtinuit: cum frontem Litvani ac Russi aperuissent, turbata media acies, facilè totam exercitus Scythici molem in fugam traxit. Tres Reguli, in pugna cæsi: promiscua fugientium cædes; amplissimos campos, cadaveribus latè instravit. Prosecutus Olgerdus victoriam, cum exercitu Borysthenem transiit. Pulsi sunt ea expeditione Tartari omnibus iis agris, qui Kijoviâ Oczakoviam usque, & Putivilo ad ostia Tanais protenduntur: arces Tarhovicia, Bialocerkuja, Suinigrodum, & aliæ, ereptæ. Reversus inde reliquias Scytharum per Podoliam sine negotio vel delevit vel profligavit. Qui maturâ fugâ cædem evaserunt, in Dobrucensibus campis ad Danubium (quâ in Thraciam è Russia iter est) confederunt: horum
O o poster,

*E Podolia
exaltu Tar-
tari.*

posteri, nunc etiam, & Slavonicam linguam, & majorum suorum, Podolicis sedibus à Litvanis depulsum memoriam, retinent. Podoliam Scythis perpurgatam Olgerdus attribuit nepotibus, Coriathi fratris filiis, Alexandro, Constantino, Theodoro & Georgio: quorum operam, eo bello, insignem expertus erat. Adjecit exercitus partem, tuendæ contra hostes provinciae, necessariam. Illi quod ab hoste ocium haberent, regionem munierunt Bekotâ & Smotricâ arcibus excitatis. Tradunt etiam Scriptores munitissimâ in rupe miraculum munitionum Camenecum iisdem autoribus constituisse: ubi vallum non ars, aggestâ terrâ; sed solidâ rupe, natura in altum eduxit. Paulò post, Georgio ad Valachiam & Moldaviam cum imperio obtinendam evocato, atque mox Sochaczoviae per venenum extincto: Theodoro ad paternum Novogrodensem in Litvania Principatum regresso; universa Podolia, sub Alexandro & Constantino Ducibus, mansit. Scythico bello confecto, Moschoviticum

An. 1332.

Moschovitici belli occasio.

viticum successit: ita Olgerdo recentis Principatus anni, non fastis sed bellis & victoriis supputandi erant. Dux Moschoviae Demetrius Semeczka, eadem tempestate, supremum Scytharum per Europam & Asiam Imperatorem, Mamai Temnik, tanta clade ceciderat: ut tredecim leucas caesorum cadaveribus implevisse, memoretur. Ille itaque excusso jugo Scythico (sub quo totos centum & quinquaginta annos hæserant Russi, jura atque Principes è Taurica accipere soliti) plura animo destinare: ad imperium universae Russiae aspirare: Severiam, Volyniam, Kijoviam, Vitepsciam, Polociam, & quidquid Russi olim nominis tunc sub Litvano jure erat, cupiditate atque adeo spe complecti. Vitepsci agebat Olgerdus, cum legatus à Moscho venit. Plena erat fastu & barbarie legatio: non tam enim bellum indicebat, quam extrema quæque minabatur legatus. Ignem & gladium manu ferens: *Hæc*, agebat, *munera à suo Duce: Vilna inter Paschales ferias expectaret: cum vertente anno, subactâ uni-*

O O 2 versa

versâ Litvaniâ, eò victricia signa Moschus inferret. Quare si maturè tanti Principis iram avertere mallet; Russiâ cederet, Litvaniam Moschovia Duci subjiceret; tributum, servitutis pretium, mox numeraret. Nihil ad hæc impotenter Olgerdus: ne inter precipites affectus consiliis locus periret. Detineri honoris specie legatum jubet; ipse verò, maturè cum Kieystuto fratre, (qui fortè aderat) re collatâ, bellum incredibili simul celeritate & consiliorum silentio expedit. Ex universâ Litvaniâ, Samogitiâ ac Russiâ, cum milite excitati Duces, atque inprimis Principis fratres; ubi ad præscriptum mediæ quadragesimæ diem, circa Vitepscum comparuere; castra in Moschoviam movit. Præibant exercitum, agrestium operarum millia aliquot; his imperatum; ut viam, quæ rectâ Moscuam tenderet, per sylvas atque paludes aperirent, sternerentque; adjecto duorum millium equite, qui contra subitos ab hoste impetus, laborantibus subsidio esset. Exploratores quoque in omnem partem dimissi, maturè undique vestigabant; quidnam

Expedi-
tio
Olgerdi in
Moscho-
viam.

nam ab hoste, vel sciretur, vel ageretur. Ab ignibus omnique vastitatis genere, temperare omnino jussi: neque plus injuriæ incolarum ulli inferre permissum, quàm sine quâ necessarij commeatus constare non possent. Vbi Mozaiscum amplam civitatem in proximo esse à speculatoribus renunciatum est: Olgerdus militem modicâ quiete recreatum, & instructâ rectè acie, in apertam publicamque viam sub signis eduxit. Tum primum legato (hactenus ignaro, quid secum ageretur, aut quò locorum avectus esset) ad se vocato, fomitem succensum tradit; adjectis hisce mandatis. Perferret suo Principi literarum munerum-que loco fomitem accensum. Diceret: levare se Ducem Moschum labore Vilnam usque pergendi; & priorem Moscuam affuturum, quàm ignis fomitem hunc exederet. Perfecturum mox, ut allisâ ad palatium Demetrii hastâ, illud altè inscriptum relinqueret: non illum Imperatorem esse, qui bellandi momenta in annos differendo, occasionibus quarendis indormit: sed eum qui ipsam occasionum egestatem, in belligerandi commoditates vertit. Octo

Moscho-
rum Duci
fomitem
accensum
mittit.

adhuc supra decem milliaria supererant, inter castra & Moscuam: tantâ tamen celeritate, id viæ, propè cursu, miles confect; ut legatus, sequentem exercitum, paucis tantum horis antecesserit. Illâ ipsa nocte, quam Christo post mortem surgenti dicatam, majoribus cæremoniis Christiana religio in singulos annos colit: cum Dux ad nocturna sacra templum ingrederetur; legatus occurrit, mandata exponit, hostem se Mozaisci reliquisse nunciat. Quid reliquis fuerit in tam subiti periculi famâ consternationis, promptum est suspicari. Princeps certè, sive quòd *attonitam mentem ad consilia movere non poterat*; sive quòd temerariâ fiduciâ vana esse legati verba reputaret; sive quòd in barbaro peccatore, plùs reverentia religionum quàm periculi æstimatio, valuisset: reliquam noctem securus in templo inter sacra exegit. At ubi albescente die, hostilia signa, explicatâ per Poklonnam montem acie, muris imminere; totâ urbe visum, conclamatumque est: tùm Demetrius, velut vetero excusso,

*Ipsis feriis
Paschalis
bus exerci-
tum Mo-
scuæ admo-
vet.*

cusso, animum & consilia in omnem partem raptare: jubere, & mox impéria mutare. Sed jam agendi momenta urgebant, cum Olgerdi celeritas moram non ferret. Subitæ obsidioni ferendæ, urbs non erat; commeatu non instructa, agresti plebe (quæ ad sacra confluxerat) ipsa sibi gravis: sed neque in ea multitudine tantum juventutis erat, ut in apertum contra armatos, atque ad pugnam comparatos, educi sine temeritate posset. Omnia itaque in desperationem, desperatio in preces cecidit: missi supplices legati qui offerrent amicitiam, pacemque postularent. Olgerdus quoque, non ita secundis initiis animum *Moschus supplicat Olgerdo.* permiserat: ut secutorum eventuum metu, non fluctuaret. *Cogitabat, hostilibus terris se cinctum undique, à suis avulsum. Quid si, Demetrio pugnam detrectante, bellum protrahi necesse foret? undè commeatus inter hostes? nunc facilem victoriam videri; cum hostis in trepidatione esset; sed longè faciliorem pacem: Paulò post belli quidem gerendi rationem fore ancipitem, pacis autem ineunda nullam: cum concurrente undequaque ad* Regiam

*Regiam milite, urbem inter & castra medius clauderetur. Ad victoriam & gloriam satis sibi jam esse; quod peteretur, ut parceret: datâ pace, quidquid armis quarendum erat, obtineri posse. Ita cùm Moschus, subita, nimiùm metuit; Litvanus secutura, maturè præcavet: non magno negotio convenerunt in fædus; his conditionibus. Olgerdus præcipuis amicorum ac equitum comitatus, urbem tanquam amicus ingrederetur: tanquam victor, hastam portis arcis illideret. Litvania fines, Mozaïscum usque, & ad Vgram fluvium proferrentur. Militi, stipendium; Duci, impensa belli; à Demetrio annumerarentur. Inter utrumque populum, aterna fœdera jurejurando stabilirentur. Cum in eas condiciones; Demetrius Princeps, Antistes sacrorum, vulgò Metropolita, Senatus, ac præcipui Bojarorum jurassent: Olgerdus Moscuam eodem die ingressus, hastam regiæ illisit, & Duci ad ipsas aras hac planè militari formâ salutato (*Intelligis jam Demetri, quis nostrum gerendis bellis maturius consurgat*) ovum Paschale obtulit. Mos enim vetustus Russis, inter ferias Paschales, ovum variis coloribus*

*Conditiones
fœderis in-
ter Mo-
schum &
Olgerdum.*

*Olgerdus
Moscuam
urbem in-
trat: ha-
stam portæ
arcis infi-
git.*

loribus illitum, per amicitiae officium offerre. Olgerdus verò, quanquam Ethnico ritu publicè operaretur: tamen, quòd nuper in gratiam Vlianæ conjugis Vitepscorum ducis, Christianis sacris se initiari permisisset; Russorum ritum non averfabatur: quibus etiam templa duo, Vitepsci excitaverat. Eiusdem animi argumentum dedit, cùm per idem tempus illatam Christianis Sacerdotibus cædem, insigniter ultus est. Palatinus Vilnensis Petrus Gastoldus, ductâ in conjugium ex nobilissima inter Polonos Buczaciorum domo, virgine, palam ad Christianos Romano ritu transferat: atque tum privatae pietatis causâ, tum etiam ad vulgandum inter gentiles suos Christi nomen, Ordinis sancti Francisci Religiosos Vilnam evocatos in ea area collocarat, quam nunc Sacellum S. Crucis occupat. Inde illi in sacram messem intenti, securiùs contra Ethnicas superstitiones agebant Gastoldi patrocínio. Vir enim primæ per Litvaniam auctoritatis atque potentiae erat: & Olgerdo absente Reipublicæ

An. 1333.

*Marty-
rium Fra-
trum Or-
dinis S.
Francisci
Vilnae.*

P p

blicæ

blicæ pro Principe præerat. Quamdiu ille præsens Vilnæ agebat, religionis Christianæ præconibus constitit in integro sua securitas; at per ejus absentiam (Tykocinum fortè in Podlachiam seu Subsylvaniam abiverat) plebs à quopiam concitata acriter in eos desæviit. Pars, numero septem, è domo violentè in forum protracti, præcisis cervicibus inter plebis convitia sanguine suo Litvanas terras Christo initiarunt: pars alia, alii septem, in verticem montis, vulgo Lysagora dicti, raptati, crucibus alligati, atque per abrupta montis in præterfluentem Vilnam deturbati. Sacra cæforum corpora à Gastoldo conquistata, in eâdem areâ; è quâ Christum prædicaverant, sepulta sunt. Reversus ab Moschovitica expeditione Olgerdus, seu quòd facinus per se atrox id exigeret; seu quòd proniore jam quàm ante affectu in Christianos esset; seu Gastoldo agente, in capita tumultus, quæstionem institui jussit. Quæsitum; atque quingenti omnino è Magistratu populoque Vilnensi capite plexi sunt.

*Vilnenses
crues ob ne-
cates Chri-
stianæ reli-
gionis præ-
cones ple-
ctuntur.*

sunt. Lege insuper cautum, uti posthac Christianis suas religiones promoventibus securitas publicè, privatimque esset. Novam itaque virorum religiosorum ejusdem Ordinis coloniam Gastoldus Vilnam evocat, & sedem ad paludem Vinkram designat, ibidemque B. Virginis templum dedicat. Rigatus prædecessorum sanguine ager, inter successorum curas protulit magnos pietatis proventus, quibus in hunc diem fruimur. Proximis annis & foris quietem intercessisse ab armis, & domi nihil momenti actum; ipsum Scriptorum silentium testatur. Mors Vankonis seu Vence-
An. 1336.
slai Ducis Mazoviæ, (qui sororem Olgerdi in connubio habuerat) subsecuta, quietem rupit. Et affinitatum & fæderum jura, morte Principis terminata rati, magno exercitu Litvani Mazoviam in Novembri pervastarunt: aderat vastatoribus ipse Olgerdus, cum aliis fratribus: memoratur mille ducentos captivos esse eductos. Neque minorem ipsi cladem domi acceperunt à Germanis. Marchio Brandenburgicus cum Co-
mitibus

Crucigeri
Punie ar-
cem oppu-
gnant in
Litvania.

mitibus Namenſi & Hennebergenſi atque Crucigeris Equitibus, magnis copiis, poſt vaſtata obvia, arcem Pullen ſeu rectius Punie, obſedit. Quatuor illic bellatorum milia erant, qui ad primum de hoſte nuncium cum univerſâ familiâ è finitimis agris eò convolaverant. Fatigarunt diu hoſtem, non pro mænibus modò pugnando, ſed apertis etiam portis erumpere in oppugnantes non infeliciter auſi. Cæſis tamen multis, pluribus vulneratis; cum defenſorum numero, defendendæ quoque arcis ſpes, imminui cæpit: præſertim quòd laxati variè, quâ cuniculis, quâ arietibus muri, parum præſidii jam haberent. Conſilium itaque deſperatione plenum aggrediuntur: ne hoſti cedant, arma in ſuos atque ſeipſos vertunt. Comportatâ ingenti ſtruve, quidquid rapere hoſtis poſſet, in ignem congerunt. Vxores, prolem, & quidquid imbellis aut ſexûs, aut ætatis, cædunt, atque in flammas conjiciunt. Vbi ita ſuis parentaſſent, ſeipſos Præfecto arcis jugulandos præbent, qui deinde ultimus ipſe ferro ſponte

ſponte incumberet. Memorabile certe facinus, ſi in virtutis materiam incidiſſet! ſed hæc eſt incultarum mentium infelicitas, quod ingentes animos ac vires, in vitia & deſperationem conſumant. Dum ita illi furunt: muros de-
fenſoribus deſtitutos Germani ſubeunt, irrumpunt, Tragædiæ finem abrumpunt, Pauci jam ſupererant: ſed hi quoque eadem obſtinatione, quâ à Præfecto expectabant mortem, inter hoſtem quærere, ruerre in confertos. Vix aliqui potuerunt vivi accipi: omnes cæſi. Everſâ funditus arce, per circumjacentes agros populabundæ legiones in Pruſſiam reductæ, Olgerdus quamquam eâ vice inſignè damnum à Pruſſis accepiſſet: tamen à Pruſſica expeditione abſtinuit, & in Mazoviam circa medium Octobrem movit. Conſilii ejus ratio, ſub ſilentio manſit. Expeditionem verò infelicem eventus reddidit. Nam cum captis Pultoviâ & Ciechanoviâ Civitatibus, vaſtatiſque earum territoriis, ingentia ſpolia reducerent, & ſecuriùs non ex diſciplina militari agerent: à Nobilitate Mazoviâ ad

Litvano-
rum deſpe-
rata for-
tudo.

An. 1337.

Litvani à
Mazovitis
proſtigati.

An. 1339. Narviam profligati sunt. Pauci nando effugerunt, quibus potior ratio vitae quam praeda fuit: at qui praeda onusti, in paludosas ejus fluvii ripas, sese injecerunt; ibidem, hausti paludibus, interierunt. Elapso inter otium anno sequente, sub initia deinde tertii, Magister Livoniae Samogitiam iteratâ irruptione vexavit: Theodoricus verò ab Aldemburg Magister Prussiae, cum Germanicis copiis, quas Comes Palatinus Rheni, ceterique Imperii Principes secum adduxerant, in Litvaniam irrupit. Velona imprimis arx Nemenio imminens, magna contentione oppugnata est. Habebat in praesidio Litvanos Samogitasque manu & consilio viros: horum fortitudine atque constantia hostis coactus, post amissos aut vulneratos audaciores, rem infectam deferere. Fortasse etiam externus miles ad hyberna assuetus, in campo saevientem hyemem pati nesciebat. Per aestatem majoribus copiis ingressi Prussi, ingentia damna Litvaniae ac Samogitiae intulerunt: vastati agri, captivi magno numero abducti. In
reditu

reditu ne paterent expediti passus, quos silenti agmine transgressi Prussiam repentinis incursionibus Litvani ac Samogitae vexabant, triplici fossâ & vallo, immissisque in fossas aquis permunierunt. Per idem ferè tempus inter Regem Casimirum Senatumque Polonum de successore in publicis Regni Comitibus agebatur. Sunt qui memorant Constantinum Coriatovicium Podoliae Ducem, Olgerdi nepotem, communi Regis Senatusque consilio ad eum honorem vocatum fuisse. Venerat ille Cracoviam: sed quòd Ruthena sacra deserere, atque ad Latina transire etiam regni causâ nollet, spe successionis dejectus est. Neque multò post reversus in Podoliam è vitâ excessit. Mortuo fratri successit, annitente Olgerdo, Dux Novogrodenfis Theodorus Coriatovicus: hic, cum novis provinciis auctus, vetera Magni Litvaniae Ducis imperia caepisset aspernari, omnibus ditionibus exutus est. Olgerdus ipse rebellem bello petiit. Theodoro absente (nam impositis validis Valachorum praesidiis, ipse
ad

Constantinus Coriatovicus nepos Olgerdi ad Regnum Poloniae inauguratur.

Olgerdus nepotem rebellem, armis compescit.

ad Hungariæ Regem cum omni pecunia atque auro, auxiliorum causâ Podoliâ abiverat) neque cum copiis reditum maturante, præcipuis arcibus Braslavia, Smotryca, Sokolco, Skala, Kameneco, Czerwonogrodeco, quâ aperta vi, quâ celeritate potitus, universæ Podoliæ in formam Provinciæ sedactæ Palatinum imposuit Gastoldum. Valachos milites universos ferro delevit. Nieftacum, qui pro Theodoro Podoliam gubernabat, Cameneci captum Vilnam remisit. Novos deinde per Russiam motus aperuit, mors Boleslai Mazoviæ Ducis, nuper veneno à Russis sublatis: qui partem Russiæ Haliciam inter & Leopolim interjacentem, maternâ hæreditate ad se devolutam, impotentissimè administrabat. Legitimus illi hæres solus erat Casimirus Rex Poloniæ. Huic itaque jus suum in Russiam, armis vindicaturus, cum Litvanis prius bellum, omninò necessarium videbatur. Nam & Lubartus Leopoli, & Kieystutus magnis per Russiam possessionibus, fratres Olgerdi, & Georgius Narimunto-

An. 1340.
Occasio
controversiarum de
Russia inter
Polonos
& Litvanos.

muntovicius, eorundem Nepos, Krzemienicio imperabat. Vitandum tamen erat omnino Litvanum bellum Polono, ne pluribus simul impedimentis involutus, cum universa simul belli moles incumberet, sub onere fatisceret. *Magna enim, rectius per partes administrantur; quæ in unum congesta, omnem curam & vires superant.* Casimiri itaque prudentiâ res ita temperata est: ut cum Litvano æquis conditionibus fædera pactus, in reliquam Russiam arma verterit, eamque spoliata ac subjectam arcibus excisis, pretiosiore supellectili evecta, Poloniæ adjunxerit: incolas Polonis deinceps legibus vivere, jusserit. Verum non diu inquietum Kieystuti ingenium pacem tulit. Exeunte ejusdem anni æstate in Septembri (ignotum quâ causa) Mazoviam hostili agmine ingressus, universa provinciâ peragrata, ingentes prædas impunè abegit. Major longè vastitas Prussiæ illata est, altero abhinc anno copias universas è do-

An. 1342.

Qq Ordi-

*Prussia à
Litvanis
vastatur.*

Ordinis Magister contra Polonos & Pomeranos, quibus Marchiam novam adimere conabatur. Litvani cum Samogitis eam occasionem rei gerendæ, five sua sponte & antiquarum injuriarum memoriâ incitati, five à Polonis exciti, arripiunt. Tumultuariè non tam militem quàm prædatorem legunt, & nudatam omni præsidio Prussiam pluribus simul locis invadunt. *Tantum momenti est, agentem inter duos hostes, non attendere quid ab alio pati possis, cum in unum intentus es!* Vastatâ atque in cineres ferè redacta universa Prussia: coloni pænè omnes excisi. Certè tanta ea strages fuit, ut Rudolphus ab sua expeditione reversus, ex solo insolitæ calamitatis conspectu, etiam ad dolorem obstupuerit; sensibus & ratione, atque adeò ipsa paulò post vitâ amis-
sis. Successor autem ejus Henricus Dusemer universam propè Europam ad bellum sollicitare est coactus. Clemens ipse, Sextus eo nomine Romanus Pontifex, singulos Christianorum Principum literis suis ad arma evocabat. Merentibus stipendia
contra

*Christianorum Prin-
cipum con-
tra Litva-
nos expedi-
tio.*

contra Litvanos & Samogitas ii favores Divini promittebantur, quos consequi mos est, peregrinos: qui suscepto voto, sepulchrum Christi Hierosolymis; aut D. Iacobi Compostellæ; aut certè Apostolorum limina, Romæ; religiosè invisunt. Excivit cohortatio Pontificia non gregarium modò militem, sed ipsos Principes cum ingentibus popularium copiis. Aderant Hungari, cum Ludovico Rege; Bohemi cum Ioanne Rege; Moravi cum Marchione Moraviæ Carolo, Ioannis Regis filio, postea Romano Imperatore. Aderant Germani cum Brandeburgico Marchione, Comite de Halles, pluribusque Imperii Principibus. Aderant Danica auxilia, cum veteranis belli Ducibus. Henricus Magister Prussiæ; & Burchardus Horem Livoniæ, cum sui Ordinis Equitibus, & Prusso ac Livonico milite. Flos planè Militiæ Europæ in armis erat; neque aliud spirabat, nedum loquebatur, quàm excidium Litvaniæ, iam fama tantæ expeditionis in Litvaniam penetrarat. Plerisque extrema metuere. Ol-
gerdus

*Olgerdi &
Kieystuti in
subtis peri-
culis inge-
nium.*

gerdus & Kieystutus (qui *generosis mos est*)
neque omnino desperare neque nimium fidere: il-
lud omni modo agere, quâ arte vires ho-
stium perfringi, atque in caput authorum
verti possent. Legunt inprimis ipsi quoque
expeditos, è veteranis, exercitûs; Kieystu-
tus per Samogitiam, Subsylvaniam, & Tro-
censis Palatinatûs territoria: Olgerdus per
ulteriorem Litvaniam atque Russiam. Ar-
ces finitimas comœatu, milite, præfectis
bello probatis, instruunt: imbellem om-
nem ætatem, ac sexum vel in ulteriora Lit-
vania, vel in profundiores sylvas, & inac-
cessa paludibus loca cum universa re fami-
liari amoveant. Tum injectis ignibus, quid-
quid agrorum Prussiae adjacebat, ad plura
milliaria flammis absumunt. Ipsi diviso bi-
fariam exercitu, in diversa intenti expe-
An. 1343. ctant, ut hostis Litvaniam ingrediatur. Ut
primum à speculatoribus nunciatum est
Christianum militem fines Prussiae trans-
gressos Litvaniam intrasse: Olgerdus ab
unâ parte Livoniam, ab alterâ Kieystutus
Prussiae milite ac præfidiis vacuas, inva-
dunt:

dunt: Ignari Christiani quid domi agere-
tur, castra securè per hosticum promove-
re; & aliquot dierum itinere progressis,
hostem nullibi occurrisset; mirari. Quæ-
rendum tamen omnes decernunt: prodi-
torem spondent, cum intima rimari senserit.
At neque pugnandi neque sæviendi
copia dabatur; cum nullibi signa hostilia,
nullibi coloni, agrestiumve vici compare-
rent. Mox etiam comœatus deficere;
quem aliarum regionum more ex hostico
speraverant. inde partim inedia, partim
ciborum insolentia morbi ac lues vulgari;
& mox funera jumentorum ac virorum. Ita
Principes à cogitatione belli ad jurgia &
contumelias versi, auctorem belli execrari:
Magistrum Prussiae prope ut proditorem
tractare. Denique amissa exercitûs magna
parte, projectisque passim impedimentis,
è Litvania abitum, fugâ nihilo meliorem,
maturare. At Olgerdus interea Livoniam
Derpatum usque & Ozelam Insulam per-
vagatus: latè ferro & igni grassabatur.
Kieystutus verò Sambiam nuper bello in-
tactam

*Expeditis-
nis Germa-
norum in
Litvaniam
eventus in-
felix.*

tactam aggressus, Regiomonto exciso, pluribusque arcibus ac oppidis vastatis, ingentem prædam vitato hostilium signorum occurſu eduxit. Atque is tanta mole apparato bello exitus fuit: documentum posteris; *bella sæpè fortunatius ingenio, quàm virium magnitudine geri.* Proximus annus in

An. 1345. ocio abiit: sequentis verò deinde anni hyems plus terroris, quàm damni intulit. Henricus Magister, cum reliquis externorum auxiliis, & Marchione Flandriæ, Samogitiam invaserat: verum irritò conatu ea expeditio cessit; tum, quòd agrestes maturè se ad præsidia recepissent; tum, quòd per Martium varia aura, modò nudâ glacie, modò nimis aquis itinera reddidisset impedita. Itaque expeditione in aliud tempus rejectâ; tunc quidem inglorii, prædaque vacui, domum redierunt Prussi: Cæ-

*Litvania
vastatur,
Olgerdus
profligatur.*

An. 1346. terum sequente anno, cum quadraginta millibus Litvaniam ingressi, vastitatem latè per Samogitiam circumtulerunt. Quarto Nonas Februarii populabundis castra Olgerdus objecit, magnoque animo hostem invasit.

invasit. Pugnatum acriter solido die: sub noctem tandem Litvani fusi, campo & castris exuti. Olgerdus cum neque animum apud turbatos reficere, neque aciem pugnamque inter fugientes restituere posset, post tentatas omnes Imperatoris militisque boni artes, cum Samogitis & Polocensi milite, sub signis, servatisque Ordinibus Velonam se recepit. Cæsa, ea vice, decem Litvanorum millia. Quamquam verò neque Prussis incruentam victoriam fuisse, auctores memorent: Magister nihilominus monumentum gratæ erga superos voluntatis Regiomonti dedicavit, cænobium Sacrarum Virginum, quod deinceps *Lebe-
meinck* vulgus nominavit. Partem aliquam injuriæ reposuit hostibus Olgerdus: nam eodem anno cum illi nihil à victis hostile timent; in Sambiam irrupit, & ultra reliqua damna, ferro ac igni illata, aliquot millia captivorum eduxit. Mors Magistri Prus-
An. 1347. siæ subsecuta, aliquid respirii attulit: diceres, mare placatum, ad tempus posuisse fluctus; ut repentinæ tempestati fraudulentè

lentè præluderet : ita post breve ocium ,
 dato novo successore Henrico de Kniprod
 pertinaciter deinceps ab utraque parte
 An. 1348. mutuæ clades frequentatæ. Prima novo
 Magistratui auspicia Henricus , à Litvana
 expeditione dedit. Contractis initio Ia-
 nuarii copiis agros Pastrimani territorii la-
 tè populatus , atque ut à quibusdam nota-
 tur Trocos usque progressus , priùs indè
 militem cum præda eduxit , quàm Litva-
 nus auxilia laborantibus expedivisset. Ra-
 pto nihilominus qui poterat milite Olger-
 dus , cum Kieystuto , ejusque filio Patrico
 hostem abeuntem magnis itineribus asse-
 qui conatur : quem intra Litvaniam non
 adeptus , speculatores dimittit , nunciatu-
 ros quid rerum apud hostem ageretur. Vbi
 intellectum est , divisâ præda , solutisque
 castris , militem universum dilapsum esse :
 tum summâ celeritate , pænè vestigiis vi-
 ctorum recentibus hærendo , Prussiam in-
 vasit. Iam direptis aliquot territoriis onu-
 stum prædâ & captivis militem impunè ex
 hostili provinciâ deducebat : cùm Smo-
 lensciæ

*Novus
 Prussia
 Magister
 vastat Lit-
 vaniam.*

*Vastatur
 Prussia à
 Litvanis,
 & Russis.*

lensciæ Dux nova auxilia ab ulteriore Rus-
 sia ducens, supervenit. Hic quoque ad va-
 standam Prussiam ire jussus, primo quidem
 impetu circa Labioviam non exiguam stra-
 gem ferro & igni latissimè edidit : tandem
 cum Præfectus Labioviæ armatum mili-
 tem abeunti objecisset ; minoribus licet
 copiis fusus ; & prædam & victoriam in
 manibus hostium deseruit. Plùs nocuit te-
 merè fugientibus fuga , quàm pugna : ma-
 jor enim pars copiarum cum ipso Duce
 vorticibus fluvii, in quem se temerè proje-
 cerant, hausta interiit. Eodem anno fæde-
 ra inter Eduardum Angliæ & Philippum
 Galliæ Reges constituta , ingentem belli
 tempestatem in Litvaniam & Samogitiam
 effuderunt. Præcipuus enim ex utrisque
 castris miles , ad sacrum contra Ethnicos
 bellum , in Prussiam evocatus , ad quadra-
 ginta millia virorum ascenderat. Tanto
 exercitu Magister Henricus , Kieystuti di-
 tiones aggressus territoria aliqua ferè ex-
 cidio delevit. Abeuntem cùm 9 Kal. Febr.
 assecutus esset Kieystutus , ingenti animi
 R r ferociâ

*An. 1349.
 Litvan à
 Prussis pro-
 fugati.*

ferociâ totoque impetu in extremam aciem irruit. Vbi à repentino tumultu res ad iustum prælium devenit, acriter utrinque pugnatum est. Ceciderunt è Prussis præcipui Gerardus de Stegin Præfectus (vulgò Contor) Gedanensis, sex Ordinis fratres, & quinquaginta è primariis equitibus: gregarii militis peditis ac equitis magna pars desiderata est. Victoriâ tamen illi obtrinerunt. Levis enim Russorum ac Litvanorum equitatus gravem ferro Germanum militem diu non poterat sustinere: amissis in campo octodecim suorum millibus reliqui in fugam se conjecerunt. Afflictam eo inauspicato eventu rem Litvanam, gravio-rem reddidit novum eodem anno à Polono bellum. Casimirus Rex Poloniæ attritas Prussica clade vires Litvanorum nactus, Lubarto & Kieystuto in Russia ditiones, armis extorsit. Occasio belli, prætextus hæreditatis in eas Provincias, quas antè bello à Gedimino & Olgerdo occupatas Litvani ut sui juris possidebant. Adempta est Litvaniæ Volynia, Podolia cum Bel-

*Bellum Po-
lonum in
Russia con-
tra Litva-
nos.*

zensi & Brestianensi Palatinatu: ejectis undique Litvanis, præsidia & Præfecti Poloni impositi. Litvani quamquam gravissimo cum Crucigeris bello implicati tene- rentur; magis tamen Russiam per Polonos ereptam, quàm cætera à Crucigeris illata damna sentire. Vt primum lues, quæ per *An. 1350.* duos ferè annos Poloniam sædè vexavit, *Poloniam* mitigari cæpit. infestis signis in Sendomi- *Litvanis* riæ Palatinatum irrumpunt, fufisque Polo- *vastant, Vo-* *lyniam re-* *cuperant.* nis, qui populationes armis sistere conati fuerant, latissimè ferro & igni sæviunt. Conversis inde in Russiam armis; eodem impetu, arces & civitates nuper sibi detra- ctas, quâ vi, quâ deditioe recuperant. So- la Leopoldis intentata: quodd & novis mu- ris, & præsidio firmissimo, difficilem osten- deret oppugnationem: omnis tamen cir- cumjacens ora, ferro & igni vastata est: Ex iis deinde, quas receperunt, arcibus, finiti- mi Polonorum agri continuis populationi- bus infestabantur. Casimirus Rex, etsi post *An. 1351.* nuperam de Litvanis victoriâ, à militari- bus studiis totum se ad voluptatum curam

Poloni Vo-
lynia par-
tem recupe-
rant, fufis
Litvanis.

transtulerat : urgente tamen per iterata
damna hoste , resumpsit veterem animum
& arma. Accessit ad belli societatem Lu-
dovicus Hungariæ Rex nepos Casimiri,
nuper regno Poloniæ successor designatus;
quo nomine etiam omne suum in Russiam
jus Casimiro atque Polonis transcripserat.
Ab eo enim tempore, quo Hungariæ Prin-
ceps Colomanus Haliciæ & Volodimiræ
regnauerat , Russiæ finitimæ Dominos se
Hungari ferebant: quamquam pridem non
possessione modò ejus omni, verùm ipsâ
spe depulsi. Vastavit eâ expeditione Casi-
mirus Volodimirienfes agros, & caput Re-
gionis Volodimiriam oppugnatione cepit.
Pugnatum etiam est cum legione Litvano-
rum unâ, quæ in castra regia inciderat: fusi
Litvani atque Dux ipse Kieystutus vivus
in potestatem hostium venit. Eodem bello
Volodimiræ obsessus Lubartus, manus Po-
lonorum insigni audaciâ unius militis eva-
sit. Bogdanus de Iwanice dicebatur: hic
profundâ nocte castra Polonorum ingres-
sus, atque universa ad plenæ Lunæ radios

ex or-

ex ordine speculatus, Principem de omni-
bus instructo modum viamque periculi
evitandi aperuit. Auctus ob id meritum à
Principe possessionibus, novoque stemma-
te, nobili *Ivvanieciorum* familiæ initium de-
dit. Kieystutus verò apud victores hone-
stè atque regiè habitus, cum spem Chri-
stianæ religionis à se suscipiendæ fecisset,
mitiùs à custodibus sub quorum curâ age-
bat, observari cæpit. Inde eludendæ dili-

Kieystutus
è Polono
carcere ela-
psus Vo-
lodimiriam
Polonia eri-
pit.

gentiæ custodum occasionem nactus, per
tenebras è carcere elapsus, atque ad suos
incolumis delatus; mox copias cum Lu-
barto fratre in regiæ Russiæ agros ducit.
Occupatâ, vix sentiente Polonorum præ-
sidio, Volodimirâ, populationes Haliciam
usque; atque adeo ad ipsos Hungariæ &
Valachia fines extendit. Reversus in Lit-
vaniam ex Russiâ novam contra Polonos
instaurat expeditionem. Sendomiriæ vasta-
tione Zawichuostum usque pertigit. Re-
sumebantur deinde insperatæ hinc inde ir-
ruptiones; consilia Polonorum, viamque,
monstrantibus quibusdam è nobilitate Po-
lona,

Proditor
sua prod-
itione perdi-
xit.

lona ; proditoribus. Nomen uni Petrus Pfonca , alteri Otho Czecharowicz : quorum in Patriam impietas ; ipsos sceleris olim patronos ; tandem vindices habuit. Nam Iagelo , deinde Rex Poloniæ renunciatus , utriusque bona fisco Regio addixit. Intima Poloniæ insperato insultu aggredi animus Litvanis erat : sed Vistula fluvius ejus regionis princeps , alveo fatis lato ac profundo , ne ea consilia in eventum deducerentur , obfistebat. Præmittitur itaque Pfonca , qui , securius inter suos , sine fraudis suspicione , vadum pertentet. Facit ille impigrè imperata , & quâ vadoso alveo ferbatur Vistula , præfixis virgultis designat : eodem paulò post , piscatores fortè delati , quid virgulta supernatantia aquis designent , mirari ; simulque aliquid subesse fraudis non ex vano suspicati ; virgulta iis locis extracta , quâ vorticofior alveus summo impetu gyra bat aquas , disponunt. Obscurâ jam nocte Litvana castra ad fluvium pervenerant. Ductori vadum ostendenti creditum ; & ab audacioribus profectio temerè

merè inchoata : at cum passim è primis ordinibus milites vorticibus abriperentur , qui extra periculum adhuc erant , proditos se clamare ; & Ducum fidem obtestari. Proditionem & ipsi Duces metuere : ubi verò profunditas fluvii explorata fuisset , Pfonca tanquam proditor militari impetu ad ipsam ripam miserè truncatur. Atque , ut *in adversis , semper ad pejora judicanda pronior animus est* ; majores insidias non vulgus tantum , sed & Duces vereri : quare extemplò eâdem nocte castra inde retrò mota sunt. Olgerdus verò adjunctis Tartarorum copiis Podoliam universam , quæ Polono suberat , latissimè populatus ; prædam omnem sine periculo , cum nuspiam hostis occurrisset , eduxit. Induciæ deinde Polonum *An. 1353.* inter ac Litvanum subsecutæ ; & Olgerdus quidem , ac Kieystutus , initum fædus constanter coluerunt : fortasse non tam pactorum religione , quàm Prussici belli cogitatione. Lubartus autem contra omnem *Lubartus Dux Volyniæ Haliciam vastat.* fæderum fidem , cum Volynio & Litvano exercitu , Haliciam in Iulio invasit : occupatâ

patâ ex insperato civitate, plurimos civium ac exterorum, qui nundinarum occasione magno numero confluxerant, cecidit: ædibus spoliatis flammæ subiecit, viciniam universam latè vastavit. Repetiit rursus circa Non. Sept. irruptionem, & Zawichuostum populabundis legionibus progressus, prius cum prædâ militem, ex hostili provinciâ deduxit: quam Poloni ad arma concurrissent. Non absimili eventu, sed meliore causâ, Olgerdus cum Kieystuto fratre & Patrico nepote, ex Resselienfi in Prussia territorio, prædas egerunt: quo successu irritatus miles, & ad interiora Prussiæ ductus, liberiùs ferro & igne latè bachatus est. Idem annus insignis est celebri naturæ prodigio. Præter morem ejus oræ, Martium totum, Aprilem, Majum, ingentes æstus tenuerant. Exeunte verò Mayo tanta subsecuta est aëris vicissitudo, ut quæ inter intensa frigora nives ceciderant, ad duos cubitos altæ fuerint. Desperare agrestes: & fruges, cum planè flos pullaret, frigore adustas, nivibus enectas, & sex

*Fertilitas
insperata.*

sex dierum spatio insepultas, aspicientes, laborem ac sementem, spem ipsam perditam deplorare. At longè aliter res habuit. Dissolutis sensim calore nivibus, tanta fertilitas successit; ut nunquam majores ex agris coloni proventus collegerint. Solæ eæ periere fruges, quas servare conati sunt aliqui, excussis intempestive nivibus. Sequenti anno instaurata in Prussiam expeditio, nemine hostium, aperto campo, occurrere auso. Ingens enim in Litvanis castris erat multitudo: Prussis verò nulla exterorum ad manum auxilia. De munitioribus igitur tantum locis se tueri Crucigeri contenti, colonorum cædes, & prædiorum flagrantium fumum ex arcibus mæsti spectabant: Litvanis ferrum & ignem per agros latè circumferentibus, & peragrata Sambia, ultra Regiomontum milliaria quindecim Vartemburgum usque progressis. Refudit vicem deinde Henricus Magister; cum non minorem cladem Samogitiæ intulit: universo Ducatu vastato, exustis pagis, inhabili ad laborem ætate cæsâ,

*An. 1354.
Prussia à
Litvanis,
Samogitia
à Prussis
vastatur.*

An. 1355.

S f

ingenti

ingenti copiâ prædæ, & captivis promiscuæ conditionis eductis. Non paucis tamen captivorum nihil sperantibus libertatem fortuitus casus dedit. Nam eo die quo victores Prussi Ragnetam accessere, Magister ab equo lapsus brachium dextrum fregit; eademque nocte concepto fortè igne, arx funditus conflagravit. Inter hunc tumultum captivi Samogitæ elapsi, & carceri, & potestati hostium se eripuerunt. Vltimus est eam cladem Olgerdus exeunte proximi anni Ianuario: ingenti exercitu hostilem provinciam ingressus, in diversa simul loca partitus legiones, totam ferè Prussiam, simul cædibus & flammis involvit; Magistro & Crucigeris in aciem prodire non audentibus. Fama ejus cladis Europam, ac præcipuè Germaniam pervagata, magnos in Christianorum animis motus concitavit. Ex Anglia, Gallia, Moravia, Bohemia, Franconia, Suevia, atque adeo totâ Germania, magno numero juvenis sponte nomina dare, vix expectare Ducum evocationem. Magister quanquam ex nū-

pero

An. 1356.
Prussiam
Olgerdus
vastat: unde occasio
Europæis
arma sumendi contra Lituanos.

pero casu corpore æger, confluentibus nihilominus undique Christianorum auxiliis animo erectior; castris sui loco præficit Sigfridum à Davelt Marschalcum Prussiae, atque in Litvaniam dimittit. Ingressis hostibus Litvaniae fines, nulla castra, nullus miles objectus est. Cladem igitur Litvaniae & Samogitiae illatam inde pronum est aestimare; quod totam illam ferociam è tot gentibus collatam, in agros, pagos, & agrestes, effundere hostis sit coactus; nemine ad pugnam occurrente. Aliquot deinde annorum quies undique intercessit; quam inde cum Polonis fædus mutuum conservabat; inde cum Prussis ipsa necessitas exigebat, tam Prussis quam Litvanis per mutuas clades exhaustis. Tandem Ludovici Brandeburgici Marchionis (filius is erat Ludovici Cæsaris) cum delecto milite in Prussiam adventus Crucigeris ad refutandas Litvaniae vastationes animos addidit. Repetitæ ter eo anno per Samogitiam & Litvaniam populationes tam graves fuerunt, ut incolis ac pagis omnino excisis,

S f 2 deferta

An. 1360.
Marchio
Brandeburgicus
Samogitiam vastat.

*Kieystutus
in praelio a
Prussis se-
mel iterum-
que capitur.*

An. 1361.

deserta territoria memoriam stragis acceptæ diu conservarint. Auxit magnitudinem victoriæ, captus ultimâ expeditione Kieystutus. Hic ut erat *ferociore ingenio, in periculis magis audax, quàm cautus*, abeuntes prædatores cum suis assecutus, atque signa ingenti animo conferre ausus, cum rem audaciùs urget, cinctus undique legionibus Germanicis, vivus in potestatem hostium venit: paulò post captivorum Christianorum magno numero Crucigeris vicissim misso, suis liber redditus. Prussi his victoriis elati omnino fortunam urgere insequentem annum decernunt, spe aut occupandæ, aut excindendæ frequentatis claudibus Litvaniæ. Externis domesticisque copiis pro Magistro præficitur Henricus Crumfelt Magnus ordinis præfectus: hic in Subsylvaniam armis Prussorum nondum tentatam exercitum ducit. Vbi cum ob nimias ex assiduâ pluviâ itineris difficultates res ex animi sententia non cederent, ne tanta expeditio nullo eventu abiret, castra in Litvaniam transtulit. Non diu Litvani passi

passi Germanos impunè vagari, Ducibus Olgerdo, Kieystuto & Patrico castra ipsa hostium insperato impetu invadunt. Tenuit plures horas atrox & in utramque partem dubium prælium: tandem Germani & armorum genere & loci opportunitate (è castris enim benè munitis pugnant) superiores Litvanis, victoriam quoque extorserunt. Kieystutus non consilio modò, sed manu & gladio fluctuantes ordines restituere conatus, cum validè gladium in fortissimum quemque hostium vibrat, ab Henrico Heckerbeg Equite aurato, hastâ à latere impactâ equo dejectus, atque mox concurrentium multitudine cinctus in potestatem hostium venit. Adverterat periculum patris, filius Patricus: itaque velut æstro percitus, (quâ erat animi generositate, & in patrem pietate) in confertos hostium ordines equum agit, laboranti opem laturus parenti: verùm cum cæco Marte viam sibi gladio ad parentem aperit, pænè ejusdem fortunæ comes factus est; ab Henrico Heberg Crucigero,

Fili in parentem pietas, & militum in Ducem.

S f 3

hastili

*Kieystus
carcer, &
fuga.*

hastili equo dejectus. Gerebat seridè rem gladio pedes, sed multitudine jam opprimebatur; cùm cohortes aliquot Litvanorum cuneo facto hostem submovent, & asfertum libertati Principem, è pugnae loco servatis ordinibus asportant. At Kieystus grande reliquæ prædæ coronamentum, Mariæburgum abductus, catenis compedibusque oneratus, in carcerem detruditur. Duos tantum dies eam calamitatem tulit. Nam Litvani cujusdam (qui sacris Christianis initiatus ibidem liberè agebat) eommiseratione, tum instrumenta effringendo carceri, tum vestem ad morem Crucigerorum comparatam tegendæ fraudi, tum equum & reliqua fugæ necessaria nactus, clarissimo die è carcere & arce profugit. Ita certè memoratur fraus scitè administrata; ut transeuntem equitem per arcem ac civitatem, tanquam unum quempiam è Crucigeris ipsi Crucigeri salutarent. Ante vesperum ad sylvas delatus, ut insequentium sagacitatem eluderet, dimisso equo, in locum paludosum se abdidit; ibique

ibique triduo latuit: nocturnis deinde itineribus, per densissimas sylvas atque paludes frequentes, syderum tantum ductum secutus, totus lacer, luto oblitus atque adeo semianimis in Mazoviam evasit. Ibi à filia sua Danuta, Ianussii Ducis Mazoviæ conjuge agnitus, liberaliter habitus, recreatus medicinis, equis ac comitatu instructus, in Litvaniam rediit, magno fratrum Principum, totiusque gentis gaudio. Vbi Litvaniam attigit, simul respirare aurâ patriâ, simul bellum contra Prussos animo vindictæ cupido, maturare: lecto quamprimùm exercitu Prussiam ipse invasit. Castrum D. Ioannis vi cepit: cæso præsidio ac thesauris expilatis munitionem solo æquavit. Inde ferro & igne latissimè sæviens Gedanum usque pertigit, & arce per vim potitus, cæteris cæsis Præfectum loci Equitem nobilissimum Ioannem Colinum cum aliis Crucigeris in captivitatem abduxit. Tandem rectà ad possessiones ejus Crucigeri, à quo nupero prælio equo excussus fuerat, militem populabundum ducit;

*Kieystus
in Mazo-
viam eva-
dit, inde in
Litvaniam
reversus,
bellum
Prussis in-
fert: rus-
susque ca-
pitur.*

cit; arcem dictam Keckerbeg expugnat, spoliat, ædificia simul cum captis militibus subjectâ flammâ absumit. Iam Kieystutus ex conscientiâ sumptæ vindictæ gaudio plenus, onustum spoliis militem deducebat è Prussiâ: cum Præfecti, Bartensteinianus & Rastembergensis abeuntem armatâ acie affecuti, extremos summâ vi adoriuntur. Pugnatum utrinque acriter: Ducis tandem ipsius infelix casus, & animos & victoriam Litvanis perdidit. Excussus equo, à Venero de Vindeken Kieystutus, (cum occiso hostis equo) fortiter pedes pediti instat, à Præfecto Nießovix gravi vulnere debilitatus, in potestatem Præfecti Bartensteiniani venit. Capto Duce, reliquus miles suâ sponte fugam arripuit. Tertia hæc Kieystuto apud Prussos captivitas fuit, non multò longior, quàm priores. Brevi enim è carceribus per aliquam fraudem elapsus in Litvaniam evasit incolumis: relictâ inter hostes suspicionum materiâ; cùm plerique fugam ejus non tam negligentiam, quàm favore aliquorum, accidisse

disse criminarentur. A privatis, eâ de re, sermonibus sensim ad dissidia publica gradus fiebat. Magister, ne ipso ocio gliscens dissensio, vires sumeret; expeditionem bellicam omnibus imperat. Erant illi præter ordinariorum legionum exercitum, auxiliares copix è Bohemis, Anglis, Danis, Germanis conflatae. Cum utroque igitur exercitu ineunte vere in Litvaniam movit. Primus belli impetus in Caunam effusus: ingenti apparatu, ac pertinaci operâ, arx oppugnabatur: præsertim, ubi Olgerdus, qui solvendæ obsidioni cum exercitu advenerat, infectis rebus repulsus est. Tandem post diuturnam oppugnationem ipso Sab-
batho quod feriis Paschalibus proximum est, subruto cuniculis muro, atque injecto ædificiis igne, pertinax propugnatorum studium Prussi perfregerunt, atque arce sunt potiti. Amiserunt quidem non paucos, quos oppugnationi succedentes, murus cuniculis loco ejectus, obtrivit: at longè major apud Litvanos clades. Tria milia delecti militis in præsidio fuerant, quo-

An. 1362.

Cauna oppugnatur à Crucigeris & diruitur.

T t rum

*Fames in
Litvania.*

rum indignam inter flammæ flagrantis arcis mortem; nunc etiam vulgaribus næniis populus decantat. Soli è nobilioribus triginta sex, cum Voydato Kieystuti filio, vivi ab hoste capti. Subsequens dies ob festi solennis religionem; quiete cultus est: at tertio die quidquid munimenti speciem inter rudera exustæ arcis adhuc referebat, funditus sublatum; reliquæ murorum dirutæ; aggeres disjecti; fossæ exæquatæ. Eodem progressu Pistena & Vielona excisæ, illa metu suorum deserta, hæc quatuor dierum oppugnatione capta. Hoste in Prussiam reverso validius malum, fames; miserrimè universam Litvaniam peragravit: sive quòd communis; ejus anni, ista fuerit tempestas; ut quæ etiam Poloniam & Russiam involverit; sive quòd inter continuas hostium incursationes, vel metu vel inopiâ colonorum, omnis agricultura jaceret projecta. Nihilo mitiorem fortunam sequentis anni Ianuarius attulit. Magister Prussorum cum auxiliaribus Bavarorum Comitis Volfangi & Livonicorum Crucigerorum

gerorum copiis, ferro & igni universam Litvaniam latissimè vastavit; Eyragoliano, Panreimano, & Lambimènsi territoriis in Samogitia excidio deletis. Deductâ feliciter omni prædâ atque captivis; iterum Mareschalcus Prussiæ Schindekop infestis signis in Litvaniam rediit; & Grodnam obsedit; verum cum insultus ejus aliquot, Patricus qui arci præerat fortiter rejecisset; Prussus deserto arcis oppugnandæ consilio, ad agrorum vastationem militem dimisit. Variavit deinceps fortuna, & paribus ferè cladibus, mutux utrinque agrorum vastationes institutæ. Illa tamen cura maximè coquebat Litvanum: quòd excisis arcibus, sensim agri colonis destituerentur; atque aded, hostis arma, interioribus Litvaniæ, admoveret. Quare & hosti morando, & colonis inter subita pericula recipiendis, munitiones reficere omni studio contendebat: jam enim timebatur ne belli sedes paulò post non modò in ulteriorem Litvaniam, sed in ipsam Russiam promoveretur. Neque minùs hostis incumbibat;

T t 2 ne quæ

An. 1363.

*Prussorum
expeditio-
nes in Lit-
vaniam, &
Samogiti-
am.*

An. 1364.

ne quæ de novo , per vastatas nuper provincias , arcium obstacula exædificarentur. Ragnetanus imprimis Præfectus , operas ruditer ac tumultuariè Caunæ munitiorem maturantes disjecit, & arcis inchoatæ opus disturbavit. Magister deinde Prussiæ Pistoviam, fugâ præfidiariorum proditam, cepit & exussit : Velonam quoque suis rudibus recenter inædificatam , licet acriter à Gastoldo defenderetur , congesta arentis materiæ strue, & subjecto igne, sub mænia quo ventus flammam impellebat eam promovendo succendit , & expugnavit. Præfidiariorum plurimi ignibus perierunt. Præfectus præsidii Gastoldus , cum vivus hostibus cessisset orta concertatione de jure captivi , inter manus victorum oppressus est. Quamprimum hostis Litvaniâ excessit, Kieystutus occultis callibus consequitur, & Prussiæ infesta signa infert. Vastatum Iuriemburgum, copia ingens captivorum prædæque variæ , nemine amisso abacta. Deinde contra Mareschalcum Prussiæ copias duxit ; qui rursus per Samogitiam

*Kieystuti
pro Patriâ
gesta.*

tiam vagatus, prædam indè collectam exercitu bifariam diviso deducebat. Extremum imprimis agmen , & cohortes ad impedimentorum præsidia relictas , adortus , hostem cecidit, prædam recepit : inde contra ipsum exercitus robur magnis itineribus cum victore milite properabat. Verùm Prussi extremi agminis clade consternati citato agmine in Prussiam abiverant, multâ *An. 1365.* prædâ , quæ fugam onerabat sparsim per viam desertâ. Quievit aliquantisper Kieystutus : mox insperatus Angerborgum obsedit , expugnavitque : indè per vicinos agros prædas egit. Prussi Duce Sambienfium judiciorum præfide , cùm abeuntem Kieystutum assequi non potuissent , Eyragoliæ territorium vicissim vastarunt. Pari eventu cùm deinceps Olgerdus & Alexander Koriatovicius divisis copiis, simul pluribus locis Prussiam vastassent, atque Tibzâ & Ragnetâ præcipuis arcibus, pluribusque oppidis excisis , octingentos captivos eduxissent ; mutuo Litvaniam latissimè populatus est Magister Prussiæ. Inter similem

An. 1366. planè mutuarum incurfionum viciffitudi-
nem, fequens quoque annus transmiſſus.
Magiſter Pruſſiæ exterorum auctus ſubſi-
diis; Litvaniam fædè afflixit: Kieyſtutus
verò abeuntem tacitè ſecutus, circa Inſter-
burgum erupit: arcem pænè cepit, civita-
tem flammis abſumpſit, territoria Vilavien-
ſe & Tapiavenſe ſolo æquavit. Ipſe arcis
Præfectus amiſſo oppido ægrè arcem &
vitam periculo eripuit. Vt Litvanis ad re-
pentinas hæcè irruptiones via deinceps
præcluderetur, Caunam inter & Iuriem-
burgum, arcem Chriſtimemelum excitari
& Nemeni ripas ponte jungi imperant
Pruſſi. Conabatur Kieyſtutus operas diſ-
turbare; ſed à præſidiario milite bis reje-
ctus, tandem quievit. Eodem anno Caſi-
mirus Poloniae Rex nactus bello Pruſſico
implicatos Litvanos, Ruſſiæ poſſeſſione
eoſdem exuit; Lubarto Theodoro Olger-
di fratre, è Volyniâ ejecto. Quanquam enim
& Belzenſem Ducatum ſub Georgio Na-
rimuntovicio intactum reliquerit; & Po-
doliae Duci Alexandro Narimuntovicio at-
tribuerit

*Cafimirus
Rex Po-
lonie Litva-
ni Ruſſiam
eripuit.*

tribuerit Volyniam: utrumque tamen ita
præſtitit; ut ſupremum jus in Ruſſiam pe-
nes Regem Poloniae eſſet, arces, civitates,
præſidia penes Poloni nominis præfectos.
Sive hac Polonorum injuriâ irritati Litva-
ni, ſive quòd cladem nova Crucigerorum
incurſione quinque diſtrictibus illatam E-
piſcopi Plocenſis conſiliis fama inter po-
pulum vulgata attribueret, Mazoviam præ-
dis agendis apertam, Duce Kieyſtuto in-
vaſere. Pultovia ditionis Pontificiæ oppi-
dum præcipuum, primo impetu captum:
arx, exuſti oppidi ruderibus, undique cin-
cta; cùm & ipſa ignem concepiffet, &
præſidium vim flammæ non ferret, expu-
gnata: ditio univerſa, latiffimè populabun-
do militi, in prædam ceſſit. Plura molien-
tem Kieyſtutum ab ulteriore Polonici bel-
li curâ, retraxit, domeſtici atque ipſis cer-
vicibus imminentis hoſtis, metus. Pruſſi
enim cum jam vaſtitas ſola & ſolitudo per
propinquoſes Pruſſiæ agros ſuperceſſet, ſe-
dem belli in ipſa Litvania firmare conten-
debant. Ad Nemenum fluvium pænè ſub
conſpe-

An. 1367.

*Pultovia à
Litvanis
exurit.*

*Crucigeri
in Litua-
niæ arcem
conducunt.*

conspectu Caunæ locum capiunt: atque continuo sex mensium labore egregiè permuniunt. Arx hæc nova ad unum milliare Cauna difflita *Gottesverderum* nuncupata est. Imposito præsidio valido cum reliquis copiis populatum ipse Magister Henricus ivit. reversus inde in Prussiam Schindecopio Mareschalco novis copiis præfecto, curam dat, instaurandæ in Litvaniam expeditionis: tum, ut novæ arcis præsidio esset; tum, ut hostem, excisis ejus ditionibus longiùs submoveret. Sed Schindecopio adveniente, ne vestigia nuperæ arcis jam erant. Olgerdus enim & Kieystutus, veluti frenum è propinquo Litvaniæ injectum, extrema etiam contentione excutiendum rati, cum junctis viribus in quinque integras hebdomadas oppugnationem pertinaciter produxissent, tandem vi captam, funditus omnino sustulerunt. Dolo- re itaque & indignatione plenus Schindecopius, Beieris castello copias admovet, & paulò post eòdem potitur. Kieystutus, seu quòd paucas in expedito cohortes habe-

*Olgerdus
arcem
Prussorum
diruit.*

ret, seu

ret, seu aliâ ex causa, minari potius arma, ac ostentare; quàm signa inferre. Legatis missis, castellum captum sibi restitui postulat; ni id fiat, atrociam in præsidium minatur. Vana nimis legatio risum aliis; Schindecopio, etiam indignationem, movit. Facturum se, respondet, ut Kieystutum mox eximat, oppugnandi castelli necessitate; & tam atrociam in captorum præfidiariorum capita, decernendi: simulque spectantibus legatis, nonigentos Litvanorum milites captos, arcis includi jubet, & ignem subjici. Fractus tantâ ferocia, ad insaniam irati Prussi, Kieystutus; lentiùs agere, & colloquium de fædere postulare. Congressi amicè initio, illud tantùm è Republica statuère; ut utrinque captivi permutati, suis & libertati redderentur: deinde mox, oleum igni affusum à Kieystuto; cum is intempestivè comminatus fuisset, sequenti anno se Prussiam visitaturum. Vt enim hisce terriculamentis, ferro non verbis, responderetur: jussu Magistri, bis in Litvaniam, hoc ipso anno Mareschalcus ir-

*Atrox
Prussorum
facinus.*

V u rupit;

An. 1370. rupit; atque utraque expeditione non le-
vem cladem intulit. Hæc maximè Kiey-
stutus urgebant: ut bellum, nuper inter
minas temerè promissum, maturaret. Ne-
que pati potuit, diuturniorem moram;
quàm quæ fatis erat expeditioni, majore
mole apparandæ. Contra expectantem è
condicto hostem ituro, valentioribus viri-
bus erat opus: itaque non suis modò fra-
ternisque Olgerdi è Litvania, Samogitiâ,
& Russiâ contractis copiis, sed Scythicis
etiam auxiliis evocatis, rem aggrediebatur.
Vbi coivere in castra legiones: diviso bifa-
riam exercitu, Sambia populationibus ele-
cta. Vastatis per universam provinciam la-
tè agris, è populatione miles Orelzbergo
arci admotus: locus vi expugnatus, mænia
funditus diruta. Promotis indè castris sub
Roudinum, pars lentæ oppugnationi de-
signata, reliqua totius exercitus moles in
circumjacentem quaquaversus viciniam ef-
fusa, latissimè stragem ferro & igne propa-
gavit. Neque prius in castra reditum, quàm
fama ingentes Prussorum copias jam ad-
ventare

*Kieystutus
Prussiam
castus.*

ventare vulgasset. Nam ultra veteranas
Crucigerorum & stipendiariorum exter-
norumque auxiliorum legiones; universa
juventute quæ per oppida & agros bello
inveniretur apta, arma capere jussa ingens
omnino exercitus conflatus fuerat. Iam *Pugna Lit-*
Litvani signa domum converterant: cum *vanorum*
Henricus universis simul copiis ingruit ab- *cum Cruci-*
euntibus. Atrox planè prælium erat: com-
paratis enim utrinque animis, in pugnam
ruebatur: Quamquam verò Litvanis mille
jam suorum in acie cecidissent: tamen quia
à Crucigeris quoque (præter promiscua
capita) viginti sex nobiles ordinis equites,
ipseque belli Dux, Magister Ordinis, Hen-
ricus occubuerunt: exæquatis damnis in
meridiem usque fortuna neutrò inclina-
bat. Sperari fortasse poterat victoria, sed
Kieystutus ac Olgerdus dubiæ spei parum
fidere: magis timere, ne sui multitudine
armorumque genere inferiores cùm (viri-
bus ipsâ pugna fatigatis) sensim remittunt
audaciam, tandem in fugam effunderentur.
Quare dùm integer animus cuique, signum
V u 2 receptui

receptui per universam aciem cani jubent: servatis signis ac ordinibus, omnes campo excederent & impedimenta in proximam sylvam submota sequerentur. Hostis potius campo & victoriæ quanquam satis cruentæ opinione lætus, substitit neque enim absque Duce, progredi ulterius audebat. Litvanus verò victoriæ fructum prædam omnem, salvo milite domum securè deportavit. Reverso in Litvaniam Kieystuto, & connubialibus cum Biruta Vestali conviviiis militarium laborum reliquias detergenti non diuturna quies. Leopoldus enim Austriorum Dux, magnum interea militem in Prussiam adduxerat: his copiis Crucigeri Samogitiam adorti; quadrifariam diviso exercitu, universam provinciam vastarunt. Cæsis bello & labori ineptis, reliqui, cum cæterâ omnis generis prædâ, ingenti numero in servitutem ducebantur: citiusque hæc peracta, quàm Kieystutus cum milite advolasset. Quare cum abeuntium agmen assequi non potuisset populabundas cohortes in hostiles agros

*Leopo'dus
Austriacus
Crucigeris
contra Lit-
vanos sup-
petuas fert.*

agros effudit. Magnam cladem repentinus ille impetus Prussiæ intulit: territorium integrum excisum; caput territorii Gozenlanken arx expugnata atque everfa. Excedentem è Prussia Litvanum, iisdem fere vestigiis secutus Insterburgi Præfectus, Vigandus Beldenstein, expedito milite plurimos pagos hætenus belli mala inexpertos spoliavit, cæsisque agrestibus aut captis exussit. Fervebant mutuæ in agros incursionationes: cum per idem tempus mortuo Poloniae Rege Casimiro recuperandæ Wolyniæ spes ad novum bellum Litvanos avertit. Occupatis illis Prussico bello ut ante memoravi Casimirus Wolyniam detraxerat; atque ejecto indè Lubarto Olgerdi fratre, Alexandro Koriatovicio certis legibus attribuerat. Eo itaque nunc totis simul viribus itum. Aberat fortè tum Alexander, & Cracoviæ apud Polonos agebat; pro absente principe, præerat Wolodimiræ Petrus Turski Eques Polonus: erat arcis, contra longiorem obsidionem sufficiens commeatus; sed præfecto,

*Litvanorum in
Prussia contra
Polonos
bellum.*

*Polonia à
Litvanis
vastatur.*

*Prodigium
admiran-
dum.*

fecto., contra solam armorum ostentatio-
nem, non satis animi; desperatione suppe-
tiarum, vitam suorum & fortunas pactus,
obsidionis tædia; maturâ deditio-
ne redemit. Lubartus sine prælio, ac pænè per
otium potitus erepto sibi nuper patrimo-
nio, vetustiore ligneam arcem munitio-
nibus variis ac præsidio forti communivit;
aliam è cocto lapide, jussu Casimiri magnis
sumptibus per duos annos exædificatam,
funditus dirui jussit. Indè junctis viribus
in Poloniam legiones ductæ: & Lublinen-
sis Sendomiriensisque Provinciæ latissimis
populationibus exhaustæ. Ad ipsum Cal-
vum vulgò montem, pervetusto S. Crucis
templo, magnisque religionibus claro, in-
signem penetratum est: non profana mo-
dò, sed & sacra omnia violata; altaribus
magnificâ piorum donaria detracta. Ab-
euntibus cum opulentâ prædâ, res non ad-
miratione magis, quàm memoratu, digna
contigit. Currus, quo inter reliquam præ-
dam, Crucis illius è qua DEUS Homo pe-
penderat; pars, aureæ thecæ inclusa vehe-
batur:

batur: cùm planè limites Poloni transcen-
dendi essent, atque in Litvaniam transeun-
dum; ita repenti hæsit: ut nulla vi admo-
ta, aut multiplicatis jumentis, loco dimo-
veri potuerit. Imò lues etiam repentina
vulgari cæperat, pecudes inter ac milites
eos, qui fortè currum attigissent. Insolens
prodigium, cùm aliquamdiu attonitos con-
siliique inopes Duces belli tenuisset; con-
sultus Sacerdos, respondit: Superos pla-
cari non posse; nisi sacra illa præda, suo
loco ex fide restitueretur. Delectus quam-
primum è captivis Eques Polonus Chorô-
bala; atque in patriam prodigiosum præ-
dæ genus reportare jussus; ubi ille castris
excessit; prodigia cessarunt. Præda reli-
qua ingens, milesque meliore successu do-
mum deductus. Indè rursus ad solitas cum
Prussis concertationes reditum: sed nihil
ferè aliquot annorum expeditionibus ad
memoriam gestum: repentinis tantum po-
pulationibus plerumque agri & agrestes
vexabantur: rarò arces aliquæ, insperato
impetu, interceptæ, atque everse. Exæqua-
bantur

*An. 1371.
An. 1372.*

bantur ferè mutuò damna: nam Kieystuto præcipuè intendente, hostis impunè non poterat grassari; sed quæcunque per Litvaniam edidisset, paria illis, domi suæ, pari, cogebatur. Assuetudine continuâ, propè sensum incommodorum amiserant: ita factum, ut Litvani eò promptiùs belli Polonici consilia susceperint; quò minus periculi inter mutuas vexationes metuebant à Prussis. Cupido prædæ, bello occasionem dedit: muliebre in Polonia regimen, & spem & auspicatos successus adjecit. Nam pro Ludovico Hungaro absente, mater ejus Elizabetha inter gravem annis ætatem, morum judicii que levitate celebris, Rempublicam administrabat. Circumferebatur inter Polonos fama, non tam certo aliquo nuncio sparsa, quàm inter prudentiorum conjecturas enata, Litvanos contemptu muliebris fortunæ summâ vi in ditiones Polonas bellum instruere. Monita à Senatu Regina, ut maturè provideret, ne quid Respublica detrimenti acciperet, muliebri jactantia respondisse fertur. *Filio suo impe-*

An. 1376.

Litvani
Poloniam
adorantur.

rante

rante vanum Polonorum timorem esse: sufficere illis solam nominis ejus famam, ad extorquenda è manibus quorumque finitimorum, ne dum barbara gentis, arma. Interea Litvani non procul Lublinensibus agris, validissimo è Litvanis, Samogitis, Russis, Wolyniis, exercitu recenso; repentè in Poloniam, Octobre exeunte sunt effusi. Aderant exercitui præsentès Olgerdus ipse, Kieystutus, Iagiello, Vitoldus, Lubartus Theodorus, & Georgius Narimuntovicius, Duces: Ita Lublinensis, Sendomiriensisque Palatinatus, Podgoria universa, magnaque Cracoviensium agrorum pars, & quidquid Sanum inter & Vistulam interjacet, divisis copiis uno velut impetu oppressum est. Incredibili celeritate quaquaversum populabundæ legiones volitabant: pauci Polonorum inter subita pericula ad arces vel alteram Vistulæ ripam evaserunt: plurimi aut domi securi occupati, aut in fuga incauti intercepti. Clades ingens vix explicari potest. Integris enim decem hebdomadis, in templa, ædes, agros, igne; in colonos ac in-

X x

colas

colas ferro sævitum est. Elizabetha verò, inter sumptuosa convivia, musicosque concentus, vix audiebat tam deplorati Reipublicæ statûs rumorem. Cùm fatietas ipsa populandi ac prædæ, finem prædando imposuisset; nullusque in campo hostis compareret: onustus spoliis Litvanus, integris signis domum rediit. At non minorem domi stragem à Prussis editam reperit. Nam Vinricus Prussiæ Magister, nudatam præfidiis Samogitiam nactus, sex integra territoria depopulatus est. Revocatas à populatione agrorum cohortes Caunæ admovebat: sed cùm tentata oppugnatio irrito conatu cederet; fortissimis quibusque sub muro amissis, desperatione victoriæ oppugnationem reliquit; prædamque, quam patentibus ad injuriam locis collegerat, in Prussiam eduxit. Inde rursus cum decem millium milite Mareschalcus Prussiæ in Litvaniam expeditus ad Niemeni ripas longissimè ferro & igne grassatus; ingentem prædam abegit. Ludovicus Rex, ubi cladis per Litvanos illatæ rumor in Hungariam

*Litvania à
Crucigeris
vastata.*

An. 1377.

gariam pervenit, quamprimum inde in Poloniam, compendioso per Sanocenses montes itinere, movit. Ad Sendomiriam (quo viritim ad arma evocatus Equestris ordo convenerat) recensito milite, partitus est exercitus: alios Duce Sandivojo de Sulin ad Chelmensem oppugnationem destinavit; ipse verò, Hungaros & Cracoviensem, Sendomiriensemque nobilitatem, ad Belzam duxit. Sandivojus felici successu usus brevi Litvanos universâ Chelmenfi possessione ejecit: Chelmia caput regionis, Grabovia, Horodla, Sëwolosa, arces captæ. Regi ad Belzam diuturnior oppugnatio fuit. At Georgio Narimuntowicio harum ditionum Ducis res interea planè desperata. Neque enim fortunæ ejus tanto bello sustinendo pares erant: auxilia verò à patruis, Litvaniæ Ducibus, in Prussiam intentis, sperare non poterat, aut valida, aut in tempore affutura. Kieystutus solus, ut erat versatili ingenio, atque ad omnem fortunam formatus, remedium rebus pænè projectis invenit. Nam amici titulo ad Regiam ca-

*Polonorum
contra Lit-
vanos ex-
peditio.*

*Kieystuti
pro patria
artes.*

gia castra admissus, nuper hostis & incen-
tor bellorum, jam pacis orator, & arbiter
fæderum, periculofissimi belli cursum sti-
tit: pacto fædere his conditionibus. ut
*Kieystutus ad suos reversus Polonos, qui per Lit-
vaniam captivi haberentur, liberos dimitteret;
Georgius Belzam Regi traderet; reliqua retineret.*
Traditâ statim Belzâ Georgius Regi con-
ciliatus, cum fidem suam ei obligasset, non
solum ditionem amissam Belzamque rece-
pit, sed etiam Lubaczoviâ à Rege auctus
est. *Tantum valent etiam inter gladios, furem-
que Martem, pacis artes:* quamquam matu-
rando cum Litvanis fæderi, non leve mo-
mentum attulit, orta per eos dies in castris
regiis Polonos inter & Hungaros, conten-
tio: quæ ne ad apertum prælium deduce-
retur, missio militis inter necessaria reme-
dia erat. Compositis ad eum modum ex
voto rebus in Russia, securius injurias su-
periore anno acceptas, Litvani de Prussis
vindicare cæperunt. Prælusit aliis Kieystu-
ti filius Vitoldus, juvenis manu consilioque
promptus, bellandi avidus. Hic suis au-
spiciis

*Vitoldi ex-
peditiones
in Prus-
siam.*

spiciis Prussiam in Iulio aggressus; Inster-
burgum arcem solo æquavit: inde Taplo-
viam usque populationibus progressus, mi-
litem cum præda felicissime reduxit. Fi-
lium paulò post secutus, Kieystutus pa-
rens. Hic pro suo more, ingenio magis,
quàm impetu, tractare arma solitus, exer-
citur per confinia Mazoviæ in eam Prus-
siæ oram duxit, quæ à Litvanis maxime
aversa; ut longior à periculo videbatur,
ita minus sollicitè communita erat. Circa
Dzialdoviam & Nidburgum securos peri-
culi Prussos subitâ clade obruit. Repetita
est rursus paulò post expeditio, sed majore
mole junctisque in commune cum Ol-
gerdo viribus trifariam divisus exercitus,
eodem simul tempore Velavienses, Salo-
vienses atque Insterburgenses agros latif-
simè vastavit. Neque Prussi interea quie-
verunt. Post Bielscum in Subsylvania va-
lidis copiis aliquandiu irritò conatu op-
pugnatum, universam eam provinciam po-
pulati sunt: inde per ipsam Litvaniam ac
Samogitiam præda deducebatur; institu-

*Kieystuti
stratagemata.*

*Prussi in
Litvania
caesi.*

An. 1378.

tis, ex itinere, per propinqua vastationibus. Nemo aperto campo signa furentibus opponere ausus est: paucorum tamen consilio, per insidias insigniter hostis attritus. Succisis enim inter silvas (quæ Prussis eundum erat) arboribus, congestisque truncis; illac tantum patentes transitus relictī fuerant, quæ occultatæ de industria fossæ, maximè impediabant. Cum itaque in eum locum ventum esset, coorti è silvis Litvani, magno tumultu speciem potiùs prælii, quàm prælium inchoant. Ita hostes insidiarum ignari, cum in apertos transitus impetu feruntur, in latentes fossas impulsī, partem præcipuam exercitûs, cum Ducibus amiserunt: reliqui desertâ prædâ, per tutiora eluctati, incolumes evaserunt. Meliore deinde successu ternas in Litvaniam excursions Prussi eodem anno instaurarunt. Iniquior longè fuit Litvanis sequens annus. Godefridus de Linda Prussiæ Marschalcus, è cuius familia in hunc usque diem etiamnum in Prussia & urbe Gedanensi supersunt posterī, duodecim millium exercitu

exercitu igne ac ferro, Trocos usque ac Vilnam penetravit: ab ulteriore populatione, non armis, sed Kieystuti consiliis fæderumque promissione averfus. Similem cladem Samogitia tulit: ubi à Ragnetano Præfecto Cunone de Hartenstein, sex integra territoria miserimè pervastata sunt. Eadem fors Vilnam ipsam, caput gentis involvit. Exeunte Iulio quintis castris ingentem exercitum Godefridus Vilnæ ipsi insperatò admovit: non miles, non consilium Litvanis in promptu erat. Itaque Kieystutus unius diei fædus rogare: interim hostium Ducem ita versare, ut ab incendendæ urbis consilio dimoveret. Promiserat Godefridus: sed militis furor non patiens victoriæ spem, aut eripi, aut differri; contra imperata Ducis, intra ipsum fæderis diurni tempus, flammæ urbi subiecit. Pars magna urbanarum ædium ignibus absumpta: reliqua civium studio ægrè servata. Difficiliorem deinde arcium oppugnationem hostis reperit: quare non ultra diem ad eas moratus, in Prussiam castra movit.

*Vilna à
Prussis
exusta.*

*Vitoldi
stratagemata.*

movit. Abeunti illi, si non victoriam, certè victoriæ sensum, Vitoldus insigni ingenio extorsit. Cum quingentis expeditorum Equitum; quos rapere inter subita poterat, citato agmine hostem prævertit: impedimenta commeatumque omnem inter silvas nuper relictum invadit; occupat: providet summa celeritate, ne quæ transfundum hosti omnino foret, pabulum aliquod per vicinos agros haberi posset. Demum fatiscentes ac pænè enectos sex dierum inediâ, & itineris labore, per intervalla inter impeditos transitus, fatigat, carpitque. Ita hostis inter continuas suorum fame ac ferro pereuntium clades, ægrè eluctatus; nihil ferè domum de nùpero successu reportavit: victoriæ præteritæ memoriam, præsentis mæroris sensu, obtundente. Quid proximis deinde annis actum sit, nihil consignatum reperio: sive scriptorum incuriâ, sive etiam quòd utrinque interea ab armis temperatum esset. Illud solùm ad memoriam proditur. Quo tempore ab acerrimo hostium Litvania liberata est:

ta est: eodem maximum suorum Principem atque antiquis heroibus ex merito comparandum amisit. Eodem enim anno *An. 1381.* in Prussia Henricus de Kniprode Magister, & Olgerdus in Litvania M. Lit. Dux fati concesserunt. Numerosa erat Olgerdo masculula proles; sed ante omnes Iagelo in amoribus: eum itaque sibi successorem designavit. Tantum verò valuit iudicium morituri Principis: ut inter tot æmulos nemo ante Iagelonem, Principatum ambire ausus fuerit. Vix concordiam ex æquo æstimes; si æmulorum numerum iniveris. Sex ipsi Olgerdo filii, ex Vlianâ Vitepsensium Duce suscepti: Volodimirus Kijoviensium Dux: è quo deinde genitus Olelko seu Alexander, Slucensium Ducum familiam inchoavit. Ioannes Zedzevitus Podoliæ *Fili Olgerdi.* Dux. Simon Linguinejus seu Languinus Mscislaviensium Dux. Andreas Wigundus à quo Trubecensibus Ducibus genus est. Constantinus Dux Czernikoviæ, è quo deinde Czartoriensium Duces prodire. Theodorus Lubartus Sanguszkorum parens,

Y y . . . rens,

rens, à quo Kovelscii & Koszyrscii Duces. Quinque alii (præter Iagelonem) suscepti è Mariâ, Twerensis Ducis filia: Skirgello, Swidrigelo, Korybutus, à quo genus ducunt Zbarascii & Wisniewiecii Duces: Demetrius Koreciorum Ducum parens: Vigundus, qui susceptis, ritu Rutheno, Christianis sacris, Basilius dictus fuerat: & paulò post Alexander, cum ad Romanos transivisset, Severiæ ac Kiernoviæ Dux. Kieystuto quoque erant filii sex Vitoldus, Patricus, Totivilus seu Theophilus, Sigifsdus seu Sigismundus, Andreas Woydatus, aliàs Harbatus, Dougothus: omnes armis exercitati, gestisque feliciter in bello rebus celebres. Nihil tamen movere fratres: quamquam omnes ad imperium dignitate pares: plerique ætatis præjudicio propiores. Nihil patrius ipse Kieystutus, qui ut ereptum olim Iawnuto principatum sponte Olgerdo cesserat, ita eodem è vivis excedente, in se familiamque suam transferre non injuria posse videri poterat; præsertim quòd continuis expeditionibus, tantum

tum ipse pro Republica egisset, quantum nemo alius. Sed maluit, dare amoris fraterno; ut sub nepote Principe privatus viveret; quàm meritis suis; ut Principatum, suæ domui, quæreretur. Dignus maximè vel eo nomine principatu; quòd eum aliis non illibenter concedere sciret, quo solus dignus, meritorum præjudicio, æstimabatur.

LIBER IX.

De rebus Litvanorum Rempublicam administrante Iagelone Vladislao.

Persolutis patrio ritu, vetereque formâ Olgerdo justis, universi Ordines, ipso Kieystuto auctore, plenis comitiis Iagelonem Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt. Non facile discreveris, plusne valuerit ad concordiam, reverentiâ defuncti Principis, qui inter moriendum jus succedendi Iageloni consignarat; an exemplum Kieystuti, qui & Reipublicæ causâ & privati in fratrem amoris officio, ad omnem Iageloni subjectionem præstandam

*Kieystute
erga Iagelonem bene-
volentia.*

Y y 2 aliis

aliis præibat. Magnum hoc & temperati in egregiæ fortunæ occasione animi, & constantis in cultu amicitiae argumentum: sed cæteri illud secuti, quàm libenter iurejurando fidem Principi novo obstrinxerunt, tam inconstanter eandem coluerunt. *Tantum interest quo quis animo ad concordiam & obedientiam accedat. Inconstans enim agendi propositum plerumque est, quod ad aliena tantum imitationis speciem, non ex destinata propria mentis virtute suscipitur.* Cæteri itaque pro oblatâ rei propriæ opportunitate, ad rebellionem suâ sponte desciverunt: Kieystutus, fraudulentis ambitiosique hominis artibus, pænè everfus, nonnisi tum arma sumpsit, cum sumere coactus est. Woidilo, homo nascendi forte infimâ, ingenio vaser ac promptus, à pistrino (ubi pistoriam aliquamdiu eum exercuisse ferunt) ad cubiculum Principis & summos favores magistratusque Olgerdo imperante pervenerat: post Lidensem præfecturam administratam, ultimis ejus annis supremus arcanorum consiliorum præses creatus. Apud Iagelonem, iisdem artibus,

Woidilonis
contra
Kieystutum
factiones.

artibus, non retinuit modò fortunæ locum, sed etiam altiùs extulit: sororem enim Principis Mariam, defuncto Davide Duce priore marito viduam, in conjugium accepit. Hoc verò tantum Domûs sanguinisque sui probrum Kieystutus palam ægrè ferre: atque eò apertiùs liberiùsque factum damnare; quòd ætate, auctoritate, & potentiâ grandis, pænè parentis locum obtineret apud nepotem, tum propinquitatis jure, tum Principatus non averfi beneficio, sibi obligatum. At Woidilo inde fortuna sua in summo stanti, magis timere. *Æstimare secum, quàm instabiles juvenum amicitiae: quàm primum mobili Principis animo, si patruī auctoritate pulsari inciperet, sibi non constare.* Quia verò ad vim par non erat, fraudibus res suas firmare, Kieystutum penitus convellere. Criminabatur maximè: *Kieystuti filiorumque ejus amicitiam, nihil ultra externam speciem habere: Principatu tamdiu eos carere posse, quamdiu ejus invadendi facultas non suppeteret: intentos interea esse in omnem Jagellonis opprimendi occasionem.* Neque difficile fuit finistris sermonibus apud

cupidum dominandi juvenem, si non fidem, saltem suspicionem reperire. *Facilis est enim inter Principes de aequalibus suspicio: quos regnare posse advertunt, cupere præsumunt.* Nutantem jam suspicionibus Principem, facilius deinde in odium armorumque cogitationem impulit. Secretis consiliis Kieystuti cum prole cædes decernitur: Voidiloni tanquam fidissimo hostium indici præmium, ditiones oppressorum promittuntur. Differre nihilominus tantisper apertum bellum placuit, donec Crucigeri Equites per Prusliam, & Livoniam ad societatem armorum pertraherentur. Occultissime inter Iagelonem & Prussos fœdera conscribebantur, Voidilone administro: cum Augustini Sudsteinii Ostrodomensis Præfecti indicio, res ad Kieystutum emanavit. Nam quod nuper Danutam ejus filiam, Ianussio Masoviae Duci nupturam, Christiano more è sacro fonte levasset, pro initæ necessitudinis ratione, amicum periculi imminuentis admonuit. Trocis tunc agebat Kieystutus. Ad insperati nuncii fulmen,

vix

*Conspiratio
Iagelonis
contra
Kieystu-
tum, ejus-
que do-
minum.*

vix ipse sibi credere; inter tot tantaque sua benè merita, potuisse tantum scelus animo nepotis concipi, nedum destinari. Tum in furias contra consiliorum moderatorem versus, extrema Voidiloni minari. Mox seu alia de causa, seu quod ipse natu jam magnus, sui loco juvenem bello acerrimum in hæc concertationes immittere mallet; filium Vitoldum Grodnâ evocat: questusque multa, insidias ex ordine aperit: urget in Iagelonem, cui tam parum esset sanguinem suum vilissimi hominis connubio nuper polluisse; ut etiam eundem augendæ nefariæ dominationi, hostium armis propinare non vereretur. Vitoldus ut erat amicissimo semper in Iagelonem animo, nihil horum in mentem demittere: connubium Mariæ sororis cum Voidilone excusare: fœdera cum Crucigeris & insidias negare; omni demum conatu parentis affectus componere. Illud potius ipse suspicari, parentique persuadere; non à Iagelone, sed ab hostibus fraudem timendam. *Hostiles nimirum has, agebat, artes esse;*

curare

*Kieystuti
consilia, post
intellectam
Iagelonis
conspiratio-
nem.*

*Vitoldi
Kieystutia-
de constan-
tia singula-
ris in colen-
do Iagelone.*

curare ut quorum concordia formidabilis esset, eos sinistris rumoribus inter se committerent, & tandem mutuis cladibus attritos, facilius ipsi opprimerent. Kieystutus sive persuaderi reverà sibi passus, sive (quod verò propius) omnem suspicionem se deponere, in speciem testatus, Vitoldum Grodnam ac Drohicinum dimisit. Verebatur enim fortè ne præsens, pro eo, quem constantissimè in Iagelonem retinebat, affectu, obstacula consiliis suis opponeret. Ipse verò Trocis in omnem partem intendebat: ne quà subito tempestas in incautum ingrueret. Pauci dies intercessere, cùm non dubia proditiōis argumenta emerferunt. Andreas Voidatus Kieystuti junior filius Polociæ præerat. Huic Iagelo nullo jure Præfecturam abrogat; & Skirgeloni attribuit. Polocenses Voidati factionem secuti, bello novæ mutationi obsistunt: submittitur itaque Skirgeloni exercitus, qui rebellem populum armis ad officium cogat: accessere Livoniensium equitum auxilia, è nuperi fæderis conditionibus promissa. Dum hæc ad Polociam

*Voidati
Kieystuti-
dæ cum
Skirgelone
bellum.*

lociam aguntur: apud Kieystutum antiquæ suspensiones indubitatis signis confirmabantur. Videbat enim Voydato præfecturam eripi, non alio crimine, quàm quòd filius suus esset: bello contra se movendo Iageloni non deesse animum, sed occasionem tantum queri; hanc quoque non amplius expectandam, si parens filii causam tuendam susciperet: denique nova ibi fœdera necessariò debere intercedere, ubi Crucigeri nuper jurati hostes veteribus odiis temperatis, jam pro Litvanis arma ferrent; & animis oppositi, iisdem castris se contineri pati possent. His momentis impulsus Kieystutus jam non timere tantum suo capiti; sed etiam audacioribus consiliis providere. Facilius quippè domestica insidia audendo opprimuntur; quam metuendo evitantur. Magno itaque silentio militem qui ad destinata sufficeret recenset. Trecentos è Samogitis Equites (quos fidissimos atque ad ardua suscipienda exequendaque imperia idoneos probaverat) Vilnam ire jubet: atque per variorum negotiorum speciem, in diversa hospitia sparsos, ita ad condictum diem agendi mandata expectare, ne qua

Z z suspi-

*Kieystutus
Vilnam oc-
cupat, Ia-
gelonem ca-
pit, Voydi-
lonem ple-
ctitur.*

fuspiciendi occasio præberetur. Sexcentos deinde pedites plaustris, fæno aliisque id generis rebus onustis occultatos intra mœnia immittit. Denique omnibus ad subitam vim ex ordine comparatis, ipse cum delecta mille equitum manu citato agmine advolat: dato armorum signo reliqui ex insidiis repente coorti ad Ducem concurrunt: arces occupantur, cingitur armatis regia; Iagelo cum parente Vlianâ & sorore sua Maria in potestatem redigitur: urbi arcibusque præsidia imponuntur. Firmatis rebus eodem ipso die Voidilonem (totius hujus scenæ auctorem) in furcam agi victor jussit. *Ita nulla incertior fortuna est, majoribusque ruinis obnoxia, quam qua repentinis augmentis ad summum evecta, per fraudes aut continuatur, aut ad altiora intemperanter urgetur.* Ex altissimo monte (undè, in subjectam urbem, undequaue expeditus patet aspectus) malè tractatæ fortunæ pœna, eversæ exemplum, Voidilo de patibulo spectaculum exhibuit. Cum deinde ad arcana consilia vestiganda, scripturæ per ocium stu-

diosè

diosè excuterentur, productæ sunt literæ, manu signisque factionum communitæ; quibus pacta nuper cum Crucigeris contra Kieystutum fœdera continebantur. His vulgatis, audax atque primâ specie atrox Kieystuti factum, levius inter populares audire cæpit; & animi à commiseratione Iagelonis, in odia verti. *Tam leves sunt vulgò affectus, & exiguis momentis mutabiles! Facile enim deponuntur: qua impetu, non ratione assumentur.* At Vitoldo inter tanta offensio-

*Vitoldi
Kieystutia-
da constans
erga Iagelo-
nem ami-
cus, paren-
tem ad mi-
noris consi-
lia fleuit.*

num argumenta, constabat vetus in Iagelonem amicitia. Celerrimis nunciis facti totam feriem à parente edoctus, cum Vilnam Grodnâ advolasset, inter filii, fratrisque amicissimi affectus, vix verba, nedum consilia reperiēbat. Parenti gratulabatur palàm deprehensas oppressasque hostium artes: & ipsâ gratulatione violari amicitia sacra, apud se dolebat, cum amicum Iagelonem hostium nomini accensere cogere-

Z z 2

bita

bita in patrem pietas lædi videbatur. Exprobrabat enim parens, quòd cùm nuper consiliorum initia à se indicari audisset, inconsultæ amicitiae specie occæcatus, apertum sui paternique capitis discrimen, aut non vidisset, aut non curasset: eumque ut fratrem & amicum colere non cessasset, qui professis infidiis hostem se fecisset. Vitoldus non veritatem rei in dubium revocare, non fæditatem criminis destinati elevare: neque tamen Iagelonem odisse poterat. Igitur facinus quidem execrari, sed omnem invidiam in Voidilonem congregare: tum ipsâ sumptæ de Voidilone vindictæ laude atque exaggeratione, parentis affectus temperare; tandem sensim rem deducere ad memoriam Olgerdi: quâ ubi emollitum Kieystuto animum advertit, juvenilem pro Iagelone levitatem prætendere; suas etiam preces interponere. Hâc ratione Kieystutus ad mitiora consilia flexus, Iageloni vitam donavit: è paterna hæreditate Krevensem Ducatum, è Materna Vitepsciam attribuit; pecuniâ omni thesauroque

Iagelo è custodia liberatus Krevensem amandatur.

roque amplissimo quem in arce Vilnensi occupaverat, penitus abstinuit: Principatu solo mulctatum, privatum agere jussit. Inde ad Reipublicæ in se translatae curas versus, inprimis ne quæ novorum motuum materies Vilnæ relinqueretur, Vitoldo commisit, ut Iagelonem cum parente ejus Vliana, cæterisque suis, Krevum deduceret. Præstitum id à Vitoldo, magnâ & amicitiae & honoris in afflictum Principem significatione. Deinde ad exercitum missi, qui sui Principis nomine à Polociæ oppugnatione discedere juberent. Paruit miles magistratui militari. At Skirgailo Dux graviora veritus, cum auxiliaribus copiis vitatâ Litvaniâ in Livoniam abiit. Mox in Severiam ducendus erat ipsi Kieystuto exercitus. Nam alter ejus nepos Demetrius Korybutus, cùm nuper Iageloni rebellasset; non modò nullum Magni Litvaniæ Ducis in Severiam jus agnoscere volebat: verùm etiam novorum in Litvania inter Principes diffidiorum oppurtunitate usus, aliquot finitimas arces armis occupaverat.

Occasione belli Severiensis lecto milite, Vilnam & Principatum Kieystuto eripit.

Contra illum Kieystutus maturè movit. Ne verò se absente turbarum aliquid enasceretur, Iageloni quoque quantocius suos Vitepscentes sub signa cogere, & in castra properare mandarat: ita enim putabat fore ut per speciem necessariorum auxiliorum è Litvania eductus, à novandarum rerum spe averteretur. Verùm Iagelo lætus datam sibi scribendi militis copiam, aliquantùm versùs Severiam cum exercitu progressus, repentè iter flexit, & magnâ celeritate Vilnam contendit: ubi Hawnulonis arci Præfecti, & urbani Magistratûs proditione, noctu intra mœnia receptus, arces occupavit, Kieystutiani præsidii partem cecidit, partem in vincula coniecit. Potitus eo modo Vilnâ, legatos in Prusiam atque Livoniam ad petenda auxilia dimisit; ipse relicto in urbe valido suorum præsidio, recreatum auctumque militem contra Vitoldum Trocos duxit. At jam Vitoldus de tota re ab amicis monitus, cum Birutâ novercâ, Grodnam se receperat. Urgebat tamèn oppugnationem Trocorum

Trocos expugnâs.

corum Iagelo: neque diu Trocenses vim tulere; desperatis auxiliis, cum civitate, arcibus, & fortunis in Iagelonis partes concesserunt. Vbi ea Kieystuto ex ordine sunt nunciata, relictis Russorum legionibus qui aut Novogrodiæ obsidendæ insisterent, aut finitima ab infestationibus Koributi tuerentur: ipse magnis itineribus in Samogitiam regressus, lecto tumultuariè milite Viliam transgreditur, castra sua Vitoldo, qui jam Grodnenses sub signis habebat, conjungit. Quia verò per legatos auxilia à Ianussio Masoviæ Duce affine suo nuper poposcerat, eaque in dies ventura expectabantur, noluit exiguis copiis, rectâ contra Iagelonem ductis, ante adventum auxiliorum in extremam dimicationem summam rei deducere. Ne tamen armatis, quos habebat, torpentibus inter ocia agendi tempus laberetur, Trocorum oppugnationem orsus est. Paucis diebus continuatâ obsidione, arcta undique res, ad alia consilia coëgit. Inde enim significabatur, Ianussium non modò auxilia denegasse; verùm

Kieystutus contra Iagelonem ducit, Trocos obsidet.

verum etiam violandorum impunè fæderum opportunitate arreptâ, novum bellum per Subsylvanam ditionem circumferre. Et jam Drohicinum, Mielnicum, Surasum, Kamieneum subitâ incursione occupasse. Inde Iagelonem Livonicis ac Prussicis auxiliis auctum, jam Vilnâ castra movisse. Perspectum erat Kieystuto, quàm ingentes hosti essent copiæ: quantum ipsi & armorum genere, & numero militum, inferiores. Attamen seu causæ æquitate securus: seu quòd in fuga parum præsidii, plurimum turpitudinis veteranus miles & Imperator videret, ingentes vir spiritus contra Iagelonem duxit, castraque castris aperto campo objecit. Constiterant instructæ ad prælium utrinque acies apparebat Kieystutianos obstinato in pugnam & mortem, gradu pergere; atque adeò solâ pænè desperatione agi; hinc Iagelo, quànquam de suorum victoriâ non dubitaret, ingentem tamen cladem animo præcipere: quare fraudes prius experiri apud sinceras mentes, quàm arma contra exercitum bello militem

*Iagelo ante
pugnam,
fraudibus
Kieystutum
agit.*

militem maluit. Vitoldum per internuncios aggreditur. *Obtestatur, ut obfirmatum pugnandi ardorem, mitioribus consiliis, ipse paterque suus restinguerent. Meminissent non hostiles, sed fraternas ex adverso acies stare. Non pugnam modò, sed victoriam ipsam, toti deinde posteritati detestandam, se penitus execrari. Nam cuicumque tandem ex Superùm sententiâ sit destinata: neutri tamen aliter cessura esse, quàm per tot parricidia, fraternaſque cades. Horrere se tantum scelus: atque ideo quantivis propriis dispendiis, concordiam sine sanguine malle. Interponeret se modò Vitoldus arbitrum, facile ab eo, inter Kieystutum & Iagelonem, pacem equâ possessionum partitione stabiliri posse.* Non difficilem Vitoldi animum ad ea consilia reperit Iagelonis legatio, utpotè nondum de integro aversum, & è vetere studio non parùm retinentem: tamen quia inter tot violatæ fidei argumenta difficile erat nihil suspicionis in animum transmittere, armato fidere non plenè audebat. Missus itaque Skirgaylo Iagelonis frater, qui commeaturis inter exercitus pacis stabilendæ causâ, ac inprimis Vitoldo, jurisju-

A a a randi

*Kieystutus
dolo ad ca-
stra Iagelo-
nis allectus,
Vilnam de-
ducitur.*

randi interpositis religionibus, coram pro-
se & Iagelone securitatem sponderet. Diu
de paciscendi fæderis rationibus, stante
interim in armis exercitu, inter Duces Ia-
gelonem ac Vitoldum actum est: verum
quòd nihil stabile decerni posset absente
Kieystuto, ipsum, ut adesset, invitare pla-
cuit. Fidem itaque suam rursus Iagelo ju-
ramento obligat: Kieystutus post multam
tergiversationem, Skirgaylone sanctè co-
ram omnia tuta promittente, ac Vitoldo
suadente, tandem Iagelonem accessit. Ne-
gotium totum, magis fortè destinato con-
silio, quàm decernendarum rerum difficul-
tate, in vesperum extractum est. Tum pri-
mum Iagelo vultu ad gratulationem spera-
tæ pacis in speciem composito, subjicit.
*Paucis quidem jam horis ad rem totam absolven-
dam opus esse: sed ab ingruente nocte, illas haud
permitti. Quare qua consilio superessent, commo-
dius in crastinum diem differenda. Quoniam verò
de plerisque jam convenissent, non esse necesse, tam
incommodâ statione non necessariam sibi molestiam
accersere: venirent potius Vilnam; noctem ad cu-
randa*

*randa corpora acciperent; & sociali cana, futuro
fæderi praluderent; cras negotio supremum finem
addituri.* Sensere Kieystutus Vitoldusque,
& pauci qui aderant è proceribus comi-
tes, quòd res spectaret: quid, ultra illa ver-
ba, Iagelonis animus agitaret, planum erat:
sed jam inconsulta temeritas, quâ se illis
insidiis induerant, damnari tantum pote-
rat, non corrigi. Verbo etiam de violata
jurisjurandi fide queri ausi non sunt; ne
scilicet jurgio, apertæ vi initium darent:
ubi ipsi à suis avulsi inter medias hostium
legiones, nihil manu tentare possent. Dissi-
mulato itaque timore Kieystutus, quia re-
pudiare absque periculo non poterat, Vil-
nam profectus est: exercitibus in castra
quietè concedentibus, quòd utrique puta-
rent, Duces suos confectis ex voto rebus,
fædera communis hospitii religione auspi-
cari. At nunquam periculo res vacat, cum ipsa
belli capita, solius fidei data acceptaque confidentiâ,
armato se hosti credunt. Difficilis enim animo ac
vix aliqua ibi fidei constantia, ubi quidvis cum ho-
ste patrandi opportunitas, manu tenetur. Eâdem

*Kieystutus
& Vitoldus
Vilnæ jussu
Iagelonis
comprehen-
duntur.*

*Kieystutus
Krevi
strangu-
tur: Vidi-
mundus in
rotam agi-
tur: Vitol-
dus in car-
cerem com-
pigitur.*

nocte Iagelo proculcatis amicitiae, sanguinis, jurisjurandi, hospitii juribus Kieystutum ac Vitoldum comprehendi jubet; atque illum avehi Krevum, hunc Vilnæ in custodiam conjici. Ita Heros ille tot casibus medios inter hostes superior, consilio Vlysses; manu Achilles Litvaniae, nepotis scelere domi interiit: quintâ nocte submissis à Iagelone ficariis (præcipui erant ex illis qui cubiculi Principis officiis præerant, Proxa, Bilgenus, Kiszyc, aliique) in carcere Krevenfi strangulatus est. Parentavit patruo, regiâ pompâ Skirgaylo Vilnæ in campo Swintoroha. At Iageloni efferatior in vindictam animus nondum refederat. Vidimundum primarum in Samogitia opum senem, Birutæ Kieystutianæ uxoris parentem, in rotam agi jussit: bona ejus conjugii affinibusque adempta Montivido attribuit. Solus supererat Vitoldus, ad quem velut aggere objecto, effusus vindictæ impetus aliquantùm hæsit. Obstitit enim tum veteris consuetudinis recordatio, tum novorum studiorum con-

scientia,

scientia, ne gravius aliquid in eum repente decerneret. Sensim itaque adolescebat conceptum facinus: hinc tempus datum Vitoldo ad meliorem fortunam servando. Vilnâ ille Krevum honorificè deductus, regio cultu quoad alia habebatur, nisi quod arctissimâ custodiâ servaretur; quæ nemini suorum conspectum, nedum colloquium permittebat. Sola conjunx Anna, fortunam viri spontè secuta, cum duabus puellis liberè admittebatur. Atque hoc ipsum satis fuit ad libertatem Vitoldi; ita sæpè minimis momentis fata consistunt. Vigilum enim quispiam admonet Annam, Vitoldo certam cædem imminere: addit sceleris administratos à Iagelone destinatos jam Krevum advenisse. Aperit illa rem totam marito, simulque suadet ut assumpto unius è puellis habitu, elusis vigilibus, se hosti & certæ cladi eripiat: amicorum curâ omnia ad fugam comparata haberi. Successit feliciter muliebre consilium; mentito sub vesperum habitu vigilias Vitoldus superavit, atque inter tenebras è muris demissus, con-

*Vitoldus
insans con-
jux inge-
mo è carce-
re Krevenfi
liberatur.*

A a a 3

scenso

*In Mazo-
viam, dein-
de in Prus-
siam eva-
dit.*

scenso equo in Mazoviam evasit. Acceptus ibi à Ianussio Duce uxoris Annæ parente humaniter, assignatisque possessionibus adjutus; citò seu alia quavis de causa; seu quòd Litvanis incursionibus ea regio infesta esset; seu magis quòd bellum animo vir acerrimus volveret; eoque respiceret unde majora præsidia sperare poterat, ad Conradum Zelnerum Prussiæ Magistrum abiit. Duriorem se primo congressu Zelnerus prætulit, causatus, non voluntate, sed necessitate amicitiam Equitum Prussiæ, à Vitoldo quæri. Illud æquius tergiversationi suæ obtendisset; quòd priora sibi cum Iagelone fœdera contra Kieystutum ejusque familiam intercederent: verùm homo Litvaniæ inhians, parum pensi habebat, cujus fœdera ambiret, cujusve rejiceret; modò, nunc illum, deinde alium, auxiliis firmando, mutua Litvanorum odia, in ipsius Litvaniæ excidium aleret, armaretque. Atque ea causa est cur non diu severiorem illam personam tulerit: mox enim promissis auxiliis, Vitoldo Mariæburgi sedem

dem designavit: præsertim cùm è Samogitia illaque Litvaniæ parte quæ Kieystutiani juris erat, præcipui ad Vitoldum com-
An. 1383.
mearent, qui oblati suis opibus bellum in Iagelonem accendebant. Iagelo defunctus, ut rebatur, domestico periculo, vires convertit ad externum hostem submovendum è Subsylvania: quam Ianussius Mazoviæ Dux, inter civilia Principum Litvaniæ diffidia, Litvanis nuper ademerat. Drohiczy-
*Iagelo Sub-
sylvaniam
à Mazovi-
is recupera-
vit.*
no inprimis exercitus admotus, oppugnationem virtute præsidiariorum valde difficilem habuit: præsertim cum Saszynus Curia Ducis Magister, per media obsidentium castra viam sibi fortiter aperuisset, & centum equitibus quâ hastis quâ balistis minoribus armatis comitatus, in arcem penetrasset. Per proditionem deinde aliquorum Russorum per loca aliquot simul ædificiis accensis, cùm inde conceptus ignis grassaretur, inde Litvanus muris acriter instaret; vir fortissimus, quòd simul utrique malo non sufficeret, arcem semiustam Iageloni dedit. Paucis post diebus Surazum deditio-

*Vitoldus
cum Prussis
& Samogit-
is Litva-
niam inva-
dit, Trocos
occupat.*

deditione, Mielnicum inopinato insultu receptum. Kamienecia octo dierum obsidione hosti extorta. Vindicatâ prosperè Subsylvania, domum major cura avocabat. Vitoldus enim cum Samogitis constanter factionem suam secutis, & Magister Prussiae cum suis in viscera ipsa Litvaniae ferro grassabantur. Vastatione agrorum Trocos usque pertigerant: cesseratque illis oppidum cum bina arce: sed ad famam redeuntis cum victore exercitu Iagelonis, citato agmine è Litvania excesserunt, arcibus duntaxat valido Germanorum praesidio, commeatuque abundè firmatis. Quia tamen, quâ nuper ruinis patefactæ fuerant munitiones, tam properè non potuerant refici: non diu sufficere praesidiarii loco retinendo, atque oppugnationi sustinendæ: praesertim cum non die aut nocte unquam insultus remitterent Litvani. Pacti itaque libertatem fortunaeque exportationem Germani oppidum Iageloni dediderunt. Interea Samogitæ communi gentis consilio, partes Vitoldi

*Iagelo Vitoldianos
Trocos eiecit, cum Vitoldo paciscitur.*

toldi tuendas suscipiunt. Iusta hæc omnino metuendi causa erat, ne si plures provinciae id exemplum sequerentur, civili concertatione omnia Crucigerorum armis per Litvaniam, nuda apertaue proderentur. Praecipuas itaque artes ad conciliandum Vitoldum intendere visum est: missi occultè impigri viri, *qui misericordiâ civium, ceterisque studiis sollicitarent animum, necdum sui patriaeque oblitum: promitterent ab Iagelone cuncta, qua prætendere posset; atque adeo qua infami apud hostes exilio & incerta eorum fidei antepondere meritò deberet.* Successit auspiciatè negotium: Vitoldus clam è Prussia abiit; acceptaque quam ex pacto cesserat Iagelo, possessione Grodnæ, Volkonisci, Brestiae, priorem amicitiam constanter resumpsit: tantaque deinceps subsecuta est studiorum atque consiliorum conjunctio, ut ne nuncium quidem, extra patriæ fines, inscio Iagelone Vitoldus destinare fuerit solitus. Iagelo verò arcendi hujus belli necessitate liber, alterius inferendi curas suscepit. Contra Ianussium inprimis Mazoviae Du-

An. 1384.

B b b

cem

*Iageloni in
Mazoviam
& Polo-
niam expe-
ditio.*

cem exercitum duxit: vastatis quæ injuriæ per Mazoviam patebant, populabundas legiones in Sedomiriam Polonorum provinciam transtulit. Belli quidem hujus Polonici Cromerus non meminit: ne tamen quispiam meritò desideraret, quod à pluribus Russis consignatum reperio; noluit noster Strycovius lectorem ea ignorare, quæ illi seu errore, seu rei gestæ notiâ in suos commentarios retulere. Quàm latè præterfluente Vistula vastatio arceri non potuit, ferro ac igni absumpta cuncta: miles ab effusa populatione cum præda ad Zawichwostum in castra convenire jussus. Arx eò loci erat ab adversa Vistulæ ripa, in quam terrore vastitatis plerique nobiles è propioribus agris liberos fortunasque comportarant: rati hostem fluvii transitum nequaquam attentaturum. Nam neque alveus, aquis per eos dies auctis, erat vadofus: neque ullæ in promptu aut naves, aut rates transportando militi, idoneæ. Omnis tamen difficultas Radivili Equestris turmæ Præfecti audaci consilio cessit: hærentibus enim

*Radivili
in Zawich-
wosti expu-
gnatione so-
lertus.*

enim in expediendo consilio ceteris, ille circumductâ circa sinistram manum equi caudâ, equum in flumen præcipitem agit, suosque idem facere jubet. Horum exemplo totis castris, non expectato Ducum imperio, tumultuariè in flumen properatum: satisque feliciter in adversam ripam pars infidentes equis, pars de caudâ vel jubâ penduli, evaserunt. Defunctis eo periculo, majus oppugnandæ arcis ratio negotium objecit: cùm nihil præter equos, & arma aperto tantum campo idonea, haberent. Hic quoque ingenio, prompto ad subita, Radivilus usus, singulos milites è vicinis sepibus ac tectis, quantum ferre possent, ligna comportare jubet; tum congestas ingentes strues sensim in fossam promoveri: exæquatâ fossâ, tantâ deinde copiâ, fustes in adversa mænia contorsere; ut fama obtinuerit, arcem baculorum conjectu insepultam fuisse: propius tamen verò, quod pauci tradiderunt, observato vento subjectum esse ignem coniectis in fossam lignis; tum serpente secundum ventum

tum flammâ, mœnia arcemque universam incendio periisse: paucis per flammâs dilapsis, qui captivitatem morti prætulere. Inde latissimè per minorem Poloniam vastitas circumlata est: nonnisi ad Vislicam & Calvummontem populabundæ legiones prædationem stiterunt. Hæc clades eo major fuit, quòd liberiùs Litvani arma circumferebant, domesticis Polonorum dissidiis, securitatem hosti facientibus. Mortuo enim Ludovico Rege, diversa pro novo Rege studia, præcipuos in Republica Principes, non contentionibus modò, sed & bellis exercebant. Inter optimam ex Polonia prædam, solis Russis (Polonarum enim rerum scriptores non memorant) auctori- bus accepimus spoliato Calvimontis templo, Crucis, in qua humani generis pretium Christus olim pependerit, partem religiosè ac magnificè eò loci asservatam Dowoynæ obtigisse. Vilnam deinde cum triumpho regressis, ingentem cladem inter confertam plebem (si quis temerè sarcinas, quibus sacra illa præda habebatur, at-
tigisset)

*Dowoyna
Litvano
transfundi
in Polo-
niam occa-
so.*

tigisset) grassari cæpisse. Denique cum nobilis puella, illustri in Polonia domo (de Habdank) orta, inter cæteros nuper captivos abducta, cælestis spiritus secundum quietem visi monitu, causam cladis edocuisset: & Crucem illam, & puellam muneribus honoratam Iagelone jubente, à Dowoyna in Poloniam reductam esse. Qui, quòd nuper captivam fæminam honestissimè habuisset, à parentibus, ipsaque puellâ magnarum opum unica hærede, in matrimonium invitatus; susceptis Christianis sacris in Polonia mansit: auctus est ibi novo stemmate; quod Dubno, vulgari vocabulo dicimus, cruce ad memoriam rei actæ servandam, insigne. Per idem tempus Hungari, quòd de possessionibus per Pokuciam cæteramque Russiam sibi nuper attributis, à morte Ludovici Regis, non le-
vem cum Polonis concertationem metue-
rent: acceptâ ingenti pecuniâ Oleskum, Kremenecum, Horodlum, Lopatinum, Swiatinum, Lubarto Iagelonis patruo, (qui tunc pro Litvaniæ Principe, Luceo-

*Hungari
arces al-
quas in
Russiâ Lit-
vano ver-
dunt.*

riæ, Volodimiræ, atque per universam Volyniam imperabat) vendiderunt. In Polonia interea civilium bellorum, mutuarumque vastationum tædio, factionibus de pertinacia remittentibus, animi in concordiam ab interregno coivere. Tandem Hedvigis Ludovici Regis natu minor filia, communi voluntate Regina renunciata est, atque excluso Sigismundo Brandeburgico, quem Elizabetha Regina mater administratorem Regni destinaverat, atque pars Regem Poloniæ nuper dixerat, Cracoviæ solenni ritu per Bodzentam Archiepiscopum Gnesnensem inaugurata; Regni per se administrandi suscepit curam: donec de sponso Rege, è Reipublicæ bono, ordinum consiliis provideretur. Vulgata ejus rei apud finitimos Principes fama, Iagelonem ad ambiendum eas nuptias permovit. Legatio honorificentissima in Poloniam decreta: capita legationis Skirgelo, & Vigundus Basilius seu ut alii volunt, Borysus, fratres Principis, cum Haunulone Vilnensi Gubernatore: addita munera Reginae ac

Proce-

An. 1385.
Iagelo nuptias Hedvigis Polonorum Reginae ambit.

Proceribus, permunica. Conditiones quibus matrimonium poscebatur, præcipuæ erant. *Iagelonem matre Christiana genitum, neque mediocriter in eam religionem semper propensum; cum universis suæ gentis ordinibus, sacra Christiana Romano ritu suscepturum: quicquid in Russia, vel Podlachia, per Litvanos Polonis hætenus ereptum esset, Polonæ ditioni consignaturum: captivos, quicunque è Polonis vel Russis haberentur, absque pretio liberos dimissurum: Magnum Litvaniæ Principatum, cum universis Litvani juris provinciis, Reipublicæ Polonæ aeterno fœdere conjuncturum: quicquid in thesauris haberet, in Polonia Regni commoda cumulanda expensurum: atque imprimis omne consilium ac opem collaturum ad Silesiam, Pomeraniam, Prussiamque recuperandam.* Eò gratiora hæc proceribus Polonis acciderunt, quia & minùs expectata, & in rem Polonam non parum conferentia: quare legatio æquissimis auribus accepta est; visumque omnibus, studiosè allaborandum esse, ne qua firmandæ, per conjunctionem validæ gentis, Reipublicæ occasio impediretur. Regina tamen (ut ferè feminis privati

amores

Legatio Iagelonis Polonis grata, non Reginae.

amores ante publica commoda sunt) alienior erat ab his consiliis atque Iagelone (cujus formâ aliquantùm offendebar) animus; præsertim quòd alteri à teneris obnoxius. Infantem enim illam, ac propè in cunis, parens Ludovicus Guilhelmo Austriæ Duci desponderat, ducentorum millium vadiumonio adjecto. Legatis Iagelonis, ejus quoque pecuniæ annumerandæ debitum, in Principem suum transcribentibus, cùm Regina nihilò propensio-rem se ferret, Reginae matris per legatos sententia quæsitæ est, quid super eâ re censeret: lubens illa permisit, uti Poloni, quod è Republica fore videretur, decernerent. Quare permoto priùs Reginae in eandem sententiam animo, pietatis præcipuè (*quod maximum in teneras mentes telum est*) prætextu; ne scilicet tantæ gentis ad Christum accessioni obfirmatis in Austriacum amoribus obstaret: frequenti Senatu, Reginae matrimonium Iageloni promissum est; simulque Legati in Litviam missi, Volodko de Ogrodzieniec, Christinus de Ostrow, Petrus Szafraniec

*Legati ex
Polonia ad
Iagelonem.*

de

de Luczyce, Hincza de Rogowo. Cùm negotium Iagielonium hinc inde per legatos agitur; Vilhelmus Austrius seu occultis nunciis evocatus, seu quòd aliàs propensio-rem in se Reginae animum cognitum haberet, Cracoviam splendido comitatu advenit. Exclusus quidè ille fuerat arcis ingressu, Dobieslai de Kurozwak Castellani Cracoviensis curâ: sed quòd è propinquo suis rebus intenderet, parvo negotio priora Procerum consilia pæne expugnavit. *Agendis enim rebus, vis quadam potior, ac* *momentum, ex præsentia accedit: at quæ per inter-* *nuncios quantumvis impigros geruntur, plerumque* *nequeunt, ita administrari; ut non aliquantum* *langueant.* Itaque frequentiore colloquio, conviviiisque hilarioribus, à Regina ad Cænobium D. Francisci adhibitus Austrius; de ejus in se affectu jam certus, reliquæ Curiae animos humanitate ac liberalitate sollicitare ausus est: tantumque jam illis artibus profecerat, ut & ipse intra arcem versari, regiaque pro hospitio uti permitteretur; & plerique mutatâ mente, standum

*Procerum
atque Re-
ginae ani-
mus, rur-
sus a Iage-
lone averti-
tur.*

C c c

esse

*Rumor de
adventu
Iagelonis
connubium
cum Au-
straco di-
sturbat.*

esse veteribus Ludovici Parentis pactis non obscurè sentirent. Certè nisi maturè venientis magno apparatu ad nuptias Iagelonis rumor vulgatus, consiliorum seriem interturbasset, matrimonium inter Hedvigim & Guilhelmu haud invitis Proceribus constitisset. Verùm hi, ad eum rumorem, repentè præsentium oblivisci; in consultæ mutationis pænitiâ, etiam vehementiùs cum Guilhelmo agere. Nam & arce ejectus est: & clausis portis ab Regina conspectu arcebatur. Ægerrimè id ferebat Regina: & quòd magis mirere, propriis manibus vim claustris parabat: ausura certò supra sexum ac majestatem aliquid, nisi Demetrius Gorayski Regni ærario Præfectus impotentes fæminæ impetus prudentibus consiliis composuisset. Guilhelmus verò plura veritus, spontè Cracoviâ clam se proripuit, multa supellectile inter tumultuarium abitum relictâ. Paucis post diebus Iagelo, Litvaniæ Proceribus, ac præsertim suæ stirpis Principibus comitatus, ad aliquot milliaria Cracoviensi

An. 1386.

vienfi Palatino Spitkone Melstinski, cum delectâ Equitum manu; obviam honoris causâ progresso, Cracoviam magnifico spectaculo, pridie Id. Febr. invecus est. Eodem die Reginam ipse coràm salutavit: postero, per Skirgelonem & Vitoldum fratres, amplissima munera obtulit. xvj deinde Kal. Mart. qui D. Valentino sacer est, à Bodzenta Archiep. Gnesnenfi Christianis sacris initiatus, Vladislai nomen accepit. Alii quoque Duces (qui Christiana sacra nondum susceperant) cum religionibus, nomina mutarunt: Vigundus cum Vitoldo Alexandri, Skirgailo & Korigailo Casimiri; Swidrigailo Boleslaus, Dougothus Georgius, dicti. Successerunt connubialia Regum fœdera; quibus ritè peractis, cum pro Iagelone Alexander Vitoldus, Michael Iawnutides, & Theodorus Lubartus Sanguszko, Reginae ac Polonæ Reipublicæ spondidissent; fore ut singula, quæ per Legatos nuper essent promissa, ex fide ac ordine præstarentur: solennibus cæremoniis, Iagelo Rex Poloniæ inauguratus

Iagelo Cracoviam venit, baptizatur, coronatur.

*Bellum in
Litvaniam
cum rebellis
Iagelonis
fratre An-
drea Vi-
gundo.*

ratus est. Tum singuli Litvani Proceres, suo ac Provinciarum quibus præerant, nomine, Regi Reginaque fidem jurejurando obligarunt; atque ea conventa & pacta, ut æternum rata inconcussaue manerent, tabulis publicis, caverunt. Cùm ea maxime Cracoviæ omnes agunt, cladis insperatæ nuncius publicæ hilaritatis fortunam evertit. Conradus Zelnerus, nuper amicè à Regibus ad Connubialia sacra invitatus, partitus bifariam exercitum in Litvaniam simul & Samogitiam irruptionem fecerat: neque levis erat aut trepidatio, aut vastitas; utroque malo crescente ex absentia Ducum. Ab alia parte Andreas Vigundus Trubecensium Dux, Iagelonis frater, Dunam transgressus ditiones Litvanas infesto milite populabatur. Puer ille admodum ad Christiana Græci ritus sacra accesserat: hinc, aliisque dotibus, ante alios fratres Russis gratior, universam propè Russiam vehementer jam ante in se inclinaverat. Russicis itaque opibus fidens, cùm absentibus aliis occupandi Principatus spem,

imma-

immaturiùs in animum admisisset pertracto in Societatem belli Henrico Livoniæ Magistro, factaque à Conrado Zelnero Prussicorum auxiliorum spe, audacior, arma per proximam Dunæ oram circumferebat: Lukomlâ, validâ satis arce, per cruentam oppugnationem, potius; propinquiora loca non magno negotio occuparat; Druiâ, Drissâ, atque Polociâ prope sponte dedicationem facientibus. Sub idem tempus planè (ut dubium omne absit, rem totam compositis consiliis actam esse) Suentoslaus Smolenscensium Dux Vitepsciam; indè Orszam aggressus, cùm civitates ipsas expugnare non potuisset, Tyrannorum magis instituto, quàm militari more, exquisitâ per agros crudelitate sæviit. Nam captos promiscuè aut in pagos compingi, & flammis subjectis exuri jubebat, aut levatis in altum ædificiis, ordine longo eos substernere, atque in jacentium colla, levata onera dimittere. Celeribus ista nunciis Cracoviam allata, Litvanos quamprimùm contra hostem ire compulerunt: dati à

*Skirgailo &
Vito dus
bello in Lit-
vania præ-
ficiuntur.*

Rege qui summæ rei præessent Casimirus Skirgailo, & Alexander Vitoldus; Duces in rebus subitis experti: raptis, quæ eo tumultu poterant, copiis (quibus non exigua Polonorum Volonum manus sponte accesserat) acceleratum agmen in extremam Litvaniæ oram, ut abeunti cum præda Conrado, via interciperetur: sed jam is non satis aperto fidens, in tutiora maturè, cum prædâ, abierat. Quare toto robore contra Vigundum itum est. Lukomla in primis arx pertinaci oppugnatione recepta est: excisisque, quæ ibi Russorum ac Livonum manserant, præfidiis; quo deinde exercitus ducendus foret, non nihil sententiis variabatur. Ad Polociam propior hostis erat: sed ad Mscislaviam gravior, & crudelitate & viribus. Iam enim Suentoslaus ab Orszana agrorum vastatione Mscislaviam ingressus, caput Provinciæ civitatem, magnâ suorum, sed nec minore mœnium strage pænè ad extrema compulerat: vix aliquam moram res pati poterat; cessuram hosti urbem certò ferebant exploratores,

tores, nisi subsidia in tempore adessent. Lukomla ergo valido præsidio relicto, sepositâ tantisper Polociæ curâ, rectâ miles contra Suentoslaum ductus: ita patenti-
Suentoslaum Smolenscensium Ducem prosequant.
bus inter ruinas mœnibus, aperta que per cuniculos civitate, jam pænè absoluta expugnatio omitti debuit, & universa moles belli in venientem exercitum verti. Quâ latius excurrebant planiores campi instructâ acie, magno impetu in venientes Litvanos Suentoslaus incurrit: primi congressus ferociam, nihilo remissior, cum totæ acies coivere, pugna excepit. Dispar nihilominus pugnandi causa, ut dispares animos faciebat, ita disparem pro æquitate eventum attulit. Turbari primùm apud Russos mediæ, aciei ordines: quos, reficere Suentoslaus conatus, cum audaciùs hostibus adequitat, à Litvano equite lanceâ medio pectore confossus, interiit. A cæde Ducis, tota acies in fugam, quâ propiores sylvæ erant, effusa est. Castra, ab hostibus deserta, victoribus cessere: Georgius quoque filius Suentoslai, post acerrimam circa
se edi-

*Polociam
recipiunt,
Vigundum
capiunt.*

se editam pugnam, faucius in potestatem venit: restitutus deinde paterno Principatui, cum prius in fide ac obedientia Iagelonis; Magnorumque Litvaniæ Ducum semper futurum jurejurando se obstrinxisset. Victoriâ eâ potitis, vix aliquid negotii in recipienda Polocia repertum: expugnata urbs: de rebellibus, qui autores facinoris aliis fuerant, pænæ sumptæ: Andreas Vigundus Dux & fax ejus belli, captivus ad Iagelonem missus; universa Russia pacata. Ne tamen quid rursus ab ea parte turbarum cieretur; Boleslaus Swidrigailo, cum mediocri præsidio Polociæ manfit: reliquo exercitu dimisso, Vitoldus Grodnam, Skirgelo Trocos, Mscislaviam Simon Linguien, in Severiam Demetrius Korybutus rediere. Ejus belli curâ liber Iagelo, Vigundo fratre captivo ad Checinenfis arcis carcerem relegato, firmandis Polonicis rebus, per varias interregni vices non parum concussis; neque adhuc quietis, impensius se commodavit: tum ut initio Regni, incolis se quàm maximè probaret, tum

ut se-

ut sequens annus expeditior sibi relinqueretur, ad Christianam religionem studiosius totâ Litvaniâ propagandam. Itaque composita ad leges per Poloniam tranquillitate, primis mensibus hybernis Vilnam cum Regina venit. Aderant comites Regi à Polono Senatu, Archiepiscopus Gnesnensis Bodzenta, Ioannes Episcopus Cracoviensis, Ianussius & Semovitus Mazoviæ, Conradus Olesnicensium Duces, Palatinus Posnaniensis, Bartholomæus de Wiszemborg, Christinus de Kozięglowy Sadecensis, Nicolaus Ossolinski Vislicēsis Castellani. Cancellarius Regni Zaklikus de Miedzygorze, Procancellarius Nicolaus Moskorowski, & Supremus Cameræ præfectus Spitko de Tarnow. Post peracta hospitalia festa, genti universæ ad initium verni per quadraginta dies jejunii comitia indicta. Fre-

*Comitiis
indictis, au-
feri super-
stitiosum
plurimum
Deorum
cultum.*

quentes ordines convenere atque inprimis Principes Regii sanguinis. Statutum ibi est uti superstitiosus plurium Deorum cultus totâ Litvaniâ, cæterisque Litvani juris provinciis, penitus eliminaretur: & Christiano ritu unum Supremum Numen ab

D d d

omni-

Episcopatum Vilnensem cum a'us Ecclesiæ erigit.

omnibus deinceps adoraretur. Legem eam primi sunt executi, qui ex Equestri Ordine Comitibus interfuere. Christiano instituto sacris aquis abluti: tum in area arcis infimæ, quo loco, Perkunas vulgò, Fulminum præses perpetuo igne curabatur, templum D. Stanislai titulo per Archiepiscopum Bodzentam dicatum est: à Iagelone amplissimi census Episcopo Vilnensi, cæterisque Sacerdotibus ejus Collegii, vulgò Canonicis attributi. Episcopus renunciatus est Andreas Vasillo nuper reginæ à sacris confessionibus, vir nobili in Polonia Iastrzebeciorum genere ortus, religiosam inter Franciscanos vitam professus. Minora deinde sacerdotia per proxima loca Vilkomeriæ, Niemenczynæ, Missogolæ, Miednicis, Krevi, Obolciis, & Hayni erecta: templa hæc, Regina quoque magnificis donariis & pretiosa suppellectile cumulavit. Iisdem comitiis lege cautum est ne Russi, matrimonio Catholicis prius jungerentur, quàm ritus Græcos deseruissent: fortassis quòd eo tempore Russi à Romano Pontifi-

Pontifice, Græcorum defectionem secuti, abhorrent. Additum magnâ piæ in Christianam religionem propensionis significatione, uti possessiones Ecclesiarum ab omni pensione, oneribusque fiscalibus aut militaribus immunes perpetuò essent: nullumque jus ipse Princeps, nedum cæteri profani magistratus in capita, aut bona Ecclesiæ, haberet. In singula hæc, ordinibus consentientibus, Skirgelo Trocensis, Volodimirus Kijoviensis, Korybutus Novogrodenfis, Vitoldus Grodnensis Duces vice omnium subscripsere. His ex ordine constitutis Dobrogostus Posnaniensis Episcopus Romam ad Urbanum I V profectus est, qui pro Rege, (ex vetere Christianorum Regum instituto) supremam in Christi Vicario potestatem recognosceret, atque ea quæ in Litvania in rem Christianam acta essent, partim nunciaret, partim rata pro summa autoritate haberi, impetraret. Dimissâ deinde in Poloniam cum Polonis Proceribus Reginâ, ipse rudibus ad Christiana sacra adducendis omni studio in-

Posnaniensem Episcopum Romanam mutavit.

*Agrestes ad
sacra Chri-
stiana in-
ducit.*

dio incubuit. Difficilem admodum hunc laborem inprimis expertus est: *nihil quippe durius in humanis, quam avitas religiones, quibus quisque innutritus sit; alieno jussu ejurare. Neque enim reverentia metusque Deorum ille, qui a tenero mentibus injectus, cum annis crescit, rudibus animis vi solâ evelli potest.* Cum tamen adverterent jubente Rege sacros ignes extinguere, aras atque adyta profanari, lucos fucidi, serpentes necari, atque omnia securè ac impunè perpetrari: tum vanâ esse, quæ hactenus timuissent, suspicari, ac metu sensim imminuto, in Principum religiones spontè transire. Fortè cum Sacerdos gente Boheimus, de nomine Hieronymus, simulacrum Dei Perkuni, securi demoliretur, incauto ictu pedem sibi graviter sauciaverat: itaque populus Numinis violati irâ hæc accidisse vociferari, religiones suas profanatas plorare: at cum idem Hieronymus, ductâ super vulnus manu, Crucis sacræ effigiem designasset, verique Dei nomine invocato, sanum repentè pedem circumstantibus ostendisset: tum verò inso-

t b b l

lensis

lensis prodigii spectaculo attoniti, novæ religionis dignitatem suspicere, antiquæ vanitatem deridere. Accedebat quoddam Princeps ipse universam Litvaniam lustrans, non verecundaretur Christianam doctrinam ad frequentem plebem Litvano idiomate interpretari. Sacerdotes enim ejus linguæ satis periti ad manum haberi non poterant. Confluebat in dies populus; non humanitate solùm, sed & munificentiam Principis excitatus: nam quoddam rusticanæ plebi, solius lineæ ac pelliceæ vestis hactenus usus fuisset, singulis verò qui sacro fonte abluerentur, lanea albi coloris attribueretur; magni concursus fiebant. Oportebat ad fluvii ripam constitutos, per cohortes recenseri, atque singulis cohortibus sua designando nomina, aquis aspergendo tingere. Triginta millia rusticanæ ac oppidanæ plebis eâ expeditione, sacro fonte abluta esse memorantur: atque adeo in hanc diem fluvii, ad quorum ripas Christiana hæc expiatio peracta est, populari vocabulo vocantur Swienta: cui respondet latina vox

D d d 3

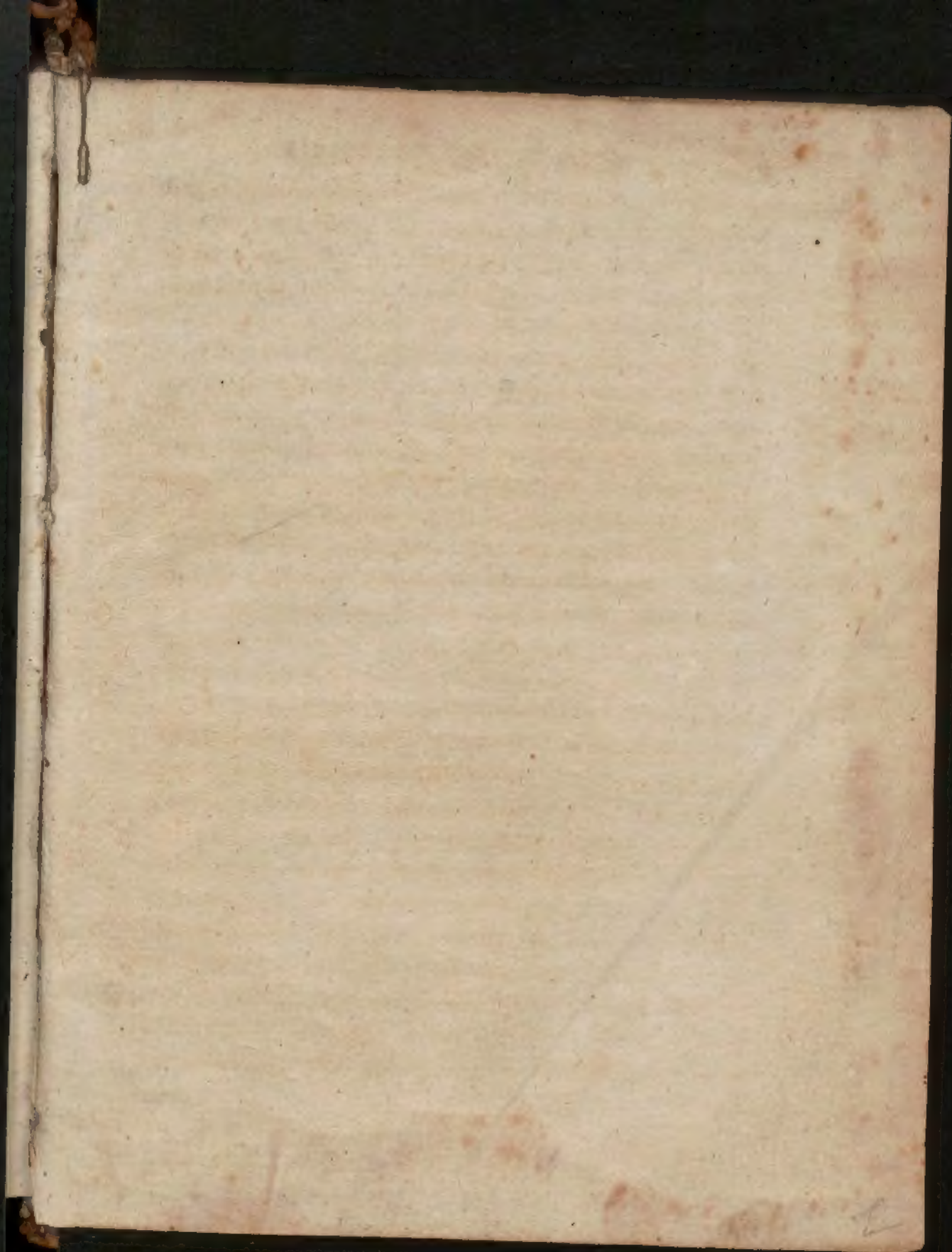
Sancta.

Sancta. Interea Vitepscii ac Polociæ aliquantum tumultuatum est: quod excurrere Rex coactus, auctoribus capite mulctatis, motus eos brevi compescuit. Inde rursus Vilnam regressus, sororem suam Alexandram, Semovito Mazoviæ Duci in matrimonio collocavit: è quâ ille suscepit Cymbarcam, Ernesti deinde Archiducis Austriæ conjugem; Friderici tertii Romani Imperatoris matrem. Post nuptiarum solennia regio apparatu ibidem celebrata; quod abitus in Poloniam maturandus sibi esset, præcipuis primorum consentientibus Casimirum Skirgelonem, sui loco Magnum Litvaniæ Ducem renunciavit, atque solitis ceremoniis inaugurari iussit: eâ nihilominus obstrictum conditione, ut Iageloni Regi supremum jus in Litvaniam remaneret. Rebus per Litvaniam in eum modum compositis, in Poloniam rediens, Volyniam ex itinere obiter lustravit: ubi quod Creslao Curasvanscio Polono Præfecturam Luceoriæ contra Litvanorum sententiam consignasset; in odia suspicionesque Principum

*Casimirus
Skirgelo
Magnus
Litvaniæ
Dux re-
municatus.*

pum Litvanorum incurrit; quæ cum in aperta deinceps bella emerfissent, depositis tandem armis, frequentibus concertationibus diu jactata, nonnisi sub Sigismundo Augusto ex integro conquieverunt. Ius enim in aliquas Russiæ Provincias à Polonis Litvanisque prætensum, utrosque diuturnâ lite exercuit. Quæ verò in eo negotio, aut adversis partium studiis agitata sunt, aut mutuo consensu sancita; in alterâ historiæ hujus parte, temporum rationem fecutus indicabo: ita tamen, ut neque disputationem, neque sententiam super eâ remeam, ipse promam, qui historicum, non arbitrum, tantorum negotiorum ago. Illud inter comperta habendum. Quo tempore Iagelo ad Poloniæ regnum evectus est: præter Litvaniam, Samogitiam, Polesiam, Podlachiam, Vitepsciam, Polociam, Smolensciam, Mscislaviam, Magni Litvaniæ Ducis imperio subjectam: Severiam quoque universam, Kijoviam, Volyniam, partemque Podoliæ, Litvano paruisse.

*DE O regnorum omnium primo supremoque
Gubernatori ac Domino, Honor & Gloria.*

Hist. Russicae

